

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MİLLİ PARK KULLANICILARININ ALGISAL DEĞERLENDİRMESİ:
MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

Pınar SIVALIOĞLU

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir ve Bölge Planlama Programı

NİSAN 2012

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MİLLİ PARK KULLANICILARININ ALGISAL DEĞERLENDİRMESİ:
MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

**Pınar SIVALIOĞLU
(502972601)**

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir ve Bölge Planlama Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Lale BERKÖZ

NİSAN 2012

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün **502972601** numaralı Doktora Öğrencisi **Pınar SIVALIOĞLU**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **“MİLLİ PARK KULLANICILARININ ALGISAL DEĞERLENDİRMESİ: MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ”** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Lale BERKÖZ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Handan TÜRKOĞLU**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Hakan ALTINÇEKİÇ
İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Burç ÜLENGİN
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Haldun MÜDERRİSOĞLU
Düzce Üniversitesi

Teslim Tarihi : **23 Ocak 2012**
Savunma Tarihi : **24 Nisan 2012**

Anneme ve Babama,

ÖNSÖZ

Yıllar sonra geri döndüğüm uzun ve yorucu çalışma sürecimde başta anlayışları ve her türlü destekleri için sevgili ailem olmak üzere her konudaki yardımları, motive edici, destekleyici tutumu ve akademik yorumları ile kritik yönlendirmeleri için değerli ve sevgili hocam Prof. Dr. Lale Berköz'e, çalışma sürecimin ilerleyişi ile yakından ilgilenen, gelişmesine destek olan ve fikirlerini paylaşan, değerli hocalarım Prof. Dr. Handan Türkoğlu ve Prof. Dr. Hakan Altınçekiç'e, istatistik konusunda bilgilerini paylaşan, yöntem gösteren ve çalışmalarımı büyük bir nezaketle kontrol eden sayın Prof. Dr. Burç Ülengin'e, verilere ulaşmamda kolaylık sağlayan Milli Parklar Genel Müdürlüğü çalışanlarına ve son olarakta bu süreçte beni destekleyen ve anlayış gösteren arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Ocak 2012

Pınar Sıvalıoğlu
(Peyzaj Yüksek Mimarı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xvii
ÖZET.....	xix
SUMMARY	xxiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı.....	3
1.2 Çalışmanın İçeriği ve Yöntemi.....	5
2. MİLLİ PARK KAVRAMI.....	7
2.1 Dünya'da Milli Park Kavramının Gelişimi.	7
2.2 Türkiye'de Milli Park Kavramının Gelişimi	11
2.3. Milli Parklarla İlgili Yasal Çerçeve.	14
2.3.1. Ulusal mevzuatlar.	14
2.3.2. Uluslararası antlaşmalar.	20
2.3.2.1. Dünya kültürel ve doğal mirasın korunmasına dair sözleşme.	20
2.3.2.2. Avrupa yaban hayatı ve yaşama ortamlarını koruma sözleşmesi (Bern Sözleşmesi).	21
2.3.2.3. Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme.	21
2.3.2.4. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi.	22
2.3.2.5. Habitat Direktifi.	22
2.3.2.6. Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi (Barcelona Sözleşmesi).	23
2.3.2.7. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi.	23
2.4. Türkiye'deki Milli Parkların Genel Olarak Değerlendirilmesi.	23
2.4.1. Marmara bölgesi milli parkları.	29
2.4.2. Ege bölgesi milli parkları.	30
2.4.3. Akdeniz bölgesi milli parkları.	31
2.4.4. Karadeniz bölgesi milli parkları.	32
2.4.5. İç Anadolu bölgesi milli parkları.	33
2.4.6. Doğu Anadolu bölgesi milli parkları.	34
2.4.7. Güneydoğu Anadolu bölgesi milli parkları.	35
2.5. Milli Parklarda Yapılan Çalışmalarla İlgili Literatür Araştırması.	36
2.5.1. Ülkemizde Yapılan Çalışmalar.	36
2.5.2. Dünya da Yapılan Çalışmalar.	42
2.6. Bölüm Değerlendirmesi.	47
3. MEMNUNİYET VE MEKANA BAĞLILIK KAVRAMI LİTERATÜR ARAŞTIRMASI.	49
3.1. Mekan Memnuniyeti.	49
3.2. Mekana Bağlılık.	51
3.3. Mekana Bağlılık, Mekan Memnuniyeti ve Çevresel Davranışlar Arasındaki İlişki.	61
3.4. Milli Parklarda ve Diğer Doğal Alanlarda Mekana Bağlılık ile Memnuniyet Konusunda Yapılan Çalışmalar.	64

3.5. Bölüm Değerlendirmesi.	77
4. ARAŞTIRMA KAPSAMINDA YERALAN MİLLİ PARKLAR	79
4.1. Gelibolu Tarihi Yarımadası Milli Parkı.	81
4.2. Truva Tarihi Milli Parkı.	83
4.3. Uludağ Milli Parkı.	85
4.4. Kuş Cenneti Milli Parkı.	87
4.5. Kaz Dağları Milli Parkı.	89
4.6. Bölüm Değerlendirmesi.	90
5. SAHA ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	91
5.1. Metodoloji ve Yöntem.	91
5.2. Amaçlar ve Hipotezler.	94
5.3. Bulgular.	95
5.3.1. Demografik bulgular.	95
5.3.2. Deneklerin yaşadıkları çevrelere ait bulgular.	97
5.3.3. Deneklerin boş zamanlarını değerlendirme tercihlerine ait bulgular.	99
5.3.4. Deneklerin milli park kullanım tercihlerine ait bulgular.	101
5.3.5. Deneklerin araştırma alanı milli parklarla ilgili düşüncelerine ait bulgular	109
5.3.6. Güvenlik ve ulaşım faktörlerine ait bulgular.	114
5.3.7. Deneklerin çevresel algı, bilinç ve tutumlarına ait bulgular.	117
5.3.8. Genel memnuniyet ve genel bağlılık ölçümlerine ait bulgular.	121
5.3.9. Faktörleştirme.	125
5.3.9.1. Genel memnuniyet ölçümü faktör analizi.	128
5.3.9.2. Mekan bağlılığı ölçeği faktör analizi.	129
5.3.9.3. Memnuniyet ölçeği faktör analizi.	135
5.3.9.4. Faktörleştirme sonrası analizler.	138
5.3.10. Memnuniyet, bağlılık ve çevre koruma davranışları arasındaki ilişki.	149
5.3.11. Regresyon analizi ve istatistiksel model oluşturma.	151
5.3.11.1. Genel memnuniyet ile mekan bağlılığının alt boyutları arasındaki ilişki.	153
5.3.11.2. Genel bağlılığı etkileyen değişkenler.	159
5.4. Memnuniyet ve Bağlılık Arasındaki İlişkiye Ait Kavramsal Model Önerisi. .	166
5.5. Bölüm Değerlendirmesi.	169
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	173
KAYNAKLAR	181
EKLER	193
ÖZGEÇMİŞ	199

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ASCI	: Areas for Special Conservation Interest
BM	: Birleşmiş Milletler
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
CITES	: Nesli tehlikede olan yabancı hayvan ve bitki türlerinin uluslararası ticaretine ilişkin sözleşme
DKMP	: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
GYTMP	: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı
ICNP	: International Conversation of National Park
IUCN	: International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources
MP	: Milli Park
MPK	: Milli Parklar Kanunu
OSİB	: Orman ve Su İşleri Bakanlığı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UDGP	: Uzun Devreli Gelişme Planı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Özel yetki kurallarına göre yapılan planlar, yetkili idareler ve ilgili yasa.	19
Çizelge 2.2 : Türkiye korunan alanları.	24
Çizelge 2.3 : Türkiye Milli Parklarının bölgelere göre dağılımı.	24
Çizelge 2.4 : Milli Parkların UDGP durumları.	25
Çizelge 2.5 : Marmara bölgesi milli parkları.	29
Çizelge 2.6 : Ege Bölgesi Milli Parkları.	30
Çizelge 2.7 : Akdeniz Bölgesi Milli Parkları.	31
Çizelge 2.8 : Karadeniz Bölgesi Milli Parkları.	32
Çizelge 2.9 : İç Anadolu Bölgesi Milli Parkları.	33
Çizelge 2.10 : Doğu Anadolu Bölgesi Milli Parkları.	34
Çizelge 2.11 : Güneydoğu Anadolu Bölgesi Milli Parkları.	35
Çizelge 4.1 : Araştırma alanı milli parkları.	79
Çizelge 4.2 : Araştırma alanı milli parklarının özellikleri.	80
Çizelge 5.1 : Anket soruşturmasının milli parklara göre dağılımı.	93
Çizelge 5.2 : Deneklerin cinsiyete göre dağılımı.	95
Çizelge 5.3 : Deneklerin yaşlara göre dağılımı.	96
Çizelge 5.4 : Deneklerin gelir gruplarına göre dağılımı.	96
Çizelge 5.5 : Deneklerin eğitim durumlarına göre dağılımı.	97
Çizelge 5.6 : Deneklerin oturdukları konut tiplerine göre dağılımı.	97
Çizelge 5.7 : Deneklerin yaşadıkları şehirleri tanımlamalarına göre dağılımı.	98
Çizelge 5.8 : Deneklerin yaşadıkları şehirlere göre dağılımı.	98
Çizelge 5.9 : Deneklerin haftasonlarını değerlendirme tercihlerine göre dağılımı. ...	99
Çizelge 5.10 : Deneklerin haftasonlarını değerlendirme tercihlerinin yaşa göre dağılımı.	100
Çizelge 5.11 : Deneklerin haftasonlarını değerlendirme tercihlerinin cinsiyet ve eğitim durumlarına göre dağılımı.	100
Çizelge 5.12 : Deneklerin haftasonlarını değerlendirme tercihlerinin gelire göre dağılımı.	101
Çizelge 5.13 : Deneklerin milli parklara geliş amaçlarına göre dağılımı.	102
Çizelge 5.14 : Deneklerin milli parklara geliş amaçlarının milli parklara göre dağılımı.	103

Çizelge 5.15 : Deneklerin “Niçin bu milli parkı tercih ettiniz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı.	104
Çizelge 5.16 : Deneklerin “Niçin bu milli parkı tercih ettiniz?” sorusuna verdikleri cevapların milli parklara göre dağılımı.	105
Çizelge 5.17 : Deneklerin milli parklara geldikleri ulaşım araçlarına göre dağılımı.	106
Çizelge 5.18 : Deneklerin milli parklara geliş sıklıklarına göre dağılımı.	106
Çizelge 5.19 : Deneklerin milli parkı ziyaret etme sayılarına göre dağılımı.	107
Çizelge 5.20 : Deneklerin ziyaret sayılarının milli parklara göre dağılımı.	107
Çizelge 5.21 : Milli parkı ziyaret için tercih ettikleri zamanlara göre dağılım.	108
Çizelge 5.22 : Milli park alanında zaman geçirme sürelerine göre dağılım.	108
Çizelge 5.23 : Milli parka geldikleri kişilere göre dağılım.	109
Çizelge 5.24 : Sizce bu milli park çevre sakinlerince yeterince kullanılıyor mu?..	109
Çizelge 5.25 : Milli park çevresinde kendilerini rahatsız eden faktörleri 1,2,3 tercih sırasına koyan katılımcıların dağılımı.	110
Çizelge 5.26 : Sizce bu milli park için yapılan bakım çalışmaları yeterli mi?	110
Çizelge 5.27 : Deneklerin ziyaret ettiği milli parkı temiz bulma durumlarına göre dağılımı.	111
Çizelge 5.28 : Güvenlik ve ulaşım soruları ortalamaları.	115
Çizelge 5.29 : Bu milli parkta kendinizi güvende hissediyor musunuz?	115
Çizelge 5.30 : Bu Milli Parka Ulaşım rahattır.	116
Çizelge 5.31 : Bu milli parkın otopark sayısı yeterlidir.	116
Çizelge 5.32 : Çevresel algı ve bilinç genel değerlendirme.	117
Çizelge 5.33 : Çevresel algı ve bilinç milli park bazında değerlendirme.	117
Çizelge 5.34 : Çevresel algı ve bilincin cinsiyet değişkenine göre değerlendirilmesi.	118
Çizelge 5.35 : Çevresel algı ve bilincin yaş değişkenine göre değerlendirilmesi. .	119
Çizelge 5.36 : Çevresel algı ve bilincin geşir değişkenine göre değerlendirilmesi.	119
Çizelge 5.37 : Deneklerin milli parklardan genel memnuniyet durumlarının değerlendirilmesi.	121
Çizelge 5.38 : Deneklerin milli parka bağlılık derecelerine göre dağılımı.	122
Çizelge 5.39 : Deneklerin genel bağlılık derecelerinin milli parklara göre dağılımı.	123
Çizelge 5.40 : Genel Bağlılık Puanı ile Genel Memnuniyet Puanı Korelasyon Analizi.	124
Çizelge 5.41 : Genel Bağlılık Puanı ile Genel Memnuniyet Puanı Korelasyon Analizi.	125
Çizelge 5.42 : KMO değerleri ve yorumları.	126
Çizelge 5.43 : Genel memnuniyet toplam varyans.	128
Çizelge 5.44 : Genel memnuniyet KMO değerleri ve Yamaç eğim grafiği.	129
Çizelge 5.45 : Genel memnuniyet faktör yapısı.	129

Çizelge 5.46 : Mekan bağıllığının alt öğelerini tanımlayıcı analizler.....	130
Çizelge 5.47 : Mekana bağlılık ölçeği KMO değerleri ve Yamaç eğim grafiği	131
Çizelge 5.48 : Mekana bağlılık ölçeği toplam varyans.....	131
Çizelge 5.49 : Mekana Bağlılık Ölçeği faktör yapısı.....	134
Çizelge 5.50 : Memnuniyet ölçeğinin alt öğelerini tanımlayıcı analizler.....	135
Çizelge 5.51 : Memnuniyet ölçeği KMO değerleri ve Yamaç eğim grafiği.....	136
Çizelge 5.52 : Memnuniyet ölçeği toplam varyans.....	136
Çizelge 5.53 : Memnuniyet ölçeği faktör yapısı.....	137
Çizelge 5.54 : Mekana bağlılık düzeyleri puanlarının ortalamaları.....	138
Çizelge 5.55 : Memnuniyet düzeyleri puanlarının ortalamaları.....	139
Çizelge 5.56 : Mekan bağıllığı alt faktörlerinin cinsiyete göre farklılaşması.....	139
Çizelge 5.57 : Memnuniyet alt faktörlerinin cinsiyete göre farklılaşması.....	140
Çizelge 5.58 : Mekan bağıllığı alt faktörlerinin yaş gruplarına göre farklılaşması..	141
Çizelge 5.59 : Memnuniyet alt faktörlerinin yaş gruplarına göre farklılaşması.....	142
Çizelge 5.60 : Mekan bağıllığı alt faktörlerinin gelir gruplarına göre farklılaşması.	143
Çizelge 5.61 : Memnuniyet alt faktörlerinin gelir gruplarına göre farklılaşması.	144
Çizelge 5.62 : Mekana bağlılık alt faktörlerinin eğitim durumuna göre farklılaşması.	145
Çizelge 5.63 : Memnuniyet alt faktörlerinin eğitim durumuna göre farklılaşması...146	
Çizelge 5.64 : Mekana bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri korelasyon analizi. ...147	
Çizelge 5.65 : Genel bağlılık ve memnuniyet ile milli parkları koruma-destek olma değişkenleri arasındaki Eta Katsayıları.	150
Çizelge 5.66 : Mekan bağıllığı alt faktörleri ile milli parkları koruma-destek olma değişkenleri arasındaki Eta Katsayıları.	150
Çizelge 5.67 : Memnuniyet alt faktörleri ile milli parkları koruma-destek olma değişkenleri arasındaki Eta Katsayıları.	150
Çizelge 5.68 : Genel memnuniyet ve bağlılık faktörleri regresyon modeli özeti. ...153	
Çizelge 5.69 : Genel memnuniyet ve bağlılık faktörleri doğrusal modele uygunluk testi.....	154
Çizelge 5.70 : Genel memnuniyet ve bağlılık faktörleri katsayılar çizelgesi.	154
Çizelge 5.71 : Genel memnuniyet ve memnuniyet faktörleri regresyon modeli özeti.	155
Çizelge 5.72 : Genel memnuniyet ve memnuniyet alt faktörleri doğrusal modele uygunluk testi.....	155
Çizelge 5.73 : Genel memnuniyet ve memnuniyet alt faktörleri katsayılar çizelgesi.	156
Çizelge 5.74 : Genel memnuniyet tüm faktörler ve demografik özellikler regresyon modeli özeti.....	157
Çizelge 5.75 : Genel memnuniyet tüm faktörler ve demografik özellikler doğrusal modele uygunluk testi.	157

Çizelge 5.76 : Genel memnuniyet tüm faktörler ve demografik özellikler katsayılar çizelgesi.....	157
Çizelge 5.77 : Genel memnuniyet tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları doğrusal modele uygunluk testi.....	158
Çizelge 5.78 : Genel memnuniyet tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları regresyon modeli özeti.	158
Çizelge 5.79 : Genel memnuniyet tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları katsayılar çizelgesi.....	159
Çizelge 5.80 : Genel bağlılık ve bağlılık alt faktörleri regresyon modeli özeti.	160
Çizelge 5.81 : Genel bağlılık ve bağlılık alt faktörleri doğrusal modele uygunluk testi.	160
Çizelge 5.82 : Genel bağlılık ve bağlılık alt faktörleri katsayılar çizelgesi.	160
Çizelge 5.83 : Genel bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri regresyon modeli özeti.	161
Çizelge 5.84 : Genel bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri doğrusal modele uygunluk testi.....	161
Çizelge 5.85 : Genel bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri katsayılar çizelgesi.	161
Çizelge 5.86 : Genel bağlılık ve tüm faktörler regresyon modeli özeti.	162
Çizelge 5.87 : Genel bağlılık ve tüm faktörler doğrusal modele uygunluk testi.	162
Çizelge 5.88 : Genel bağlılık ve tüm faktörler katsayılar çizelgesi.	162
Çizelge 5.89 : Genel bağlılık, tüm faktörler ve demografik özellikler doğrusal modele uygunluk testi.....	163
Çizelge 5.90 : Genel bağlılık, tüm faktörler ve demografik özellikler regresyon modeli özeti.	163
Çizelge 5.91 : Genel bağlılık, tüm faktörler ve demografik özellikler katsayılar çizelgesi.....	164
Çizelge 5.92 : Genel bağlılık tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları regresyon modeli özeti.....	164
Çizelge 5.93 : Genel bağlılık tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları doğrusal modele uygunluk testi.....	165
Çizelge 5.94 : Genel bağlılık tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları katsayılar çizelgesi.	165

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Milli Parkların ilan ediliş tarihlerine göre Türkiye haritası üzerinde şematik gösterimi.....	27
Şekil 2.2 : Milli parkların Türkiye haritası üzerinde dağılımı.	28
Şekil 2.3 : Marmara Bölgesi Milli Parklarının Türkiye haritası üzerinde gösterimi. ...	29
Şekil 2.4 : Ege Bölgesi Milli Parklarının Türkiye haritası üzerinde gösterimi.	30
Şekil 2.5 : Akdeniz Bölgesi Milli Parklarının Türkiye haritası üzerinde gösterimi.	31
Şekil 2.6 : Karadeniz Bölgesi Milli Parklarının Türkiye haritası üzerinde gösterimi..	32
Şekil 2.7 : İç Anadolu Bölgesi Milli Parklarının Türkiye haritası üzerinde gösterimi.	33
Şekil 2.8 : Doğu Anadolu Bölgesi Milli Parklarının Türkiye haritası üzerinde gösterimi.....	34
Şekil 2.9 : Güneydoğu Anadolu Bölgesi Milli Parklarının Türkiye haritası üzerinde gösterimi.....	35
Şekil 3.1 : Birleştirilmiş yere bağlılık modeli.....	59
Şekil 4.1 : Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı.....	81
Şekil 4.2 : Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı haritası.	82
Şekil 4.3 : Truva Tarihi Milli Parkı.....	84
Şekil 4.4 : Truva Tarihi Milli Parkı haritası.	84
Şekil 4.5 : Uludağ Milli Parkı haritası.	85
Şekil 4.6 : Uludağ Milli Parkı.	86
Şekil 4.7 : Kuşçenneti Milli Parkı.	87
Şekil 4.8 : Kuşçenneti Milli Parkı haritası.	88
Şekil 4.9 : Kaz Dağları Milli Parkı haritası.	89
Şekil 4.10 : Kaz Dağları Milli Parkı.	90
Şekil 5.1 : Deneklerin milli parklardan genel memnuniyet değerlendirmesi.	122
Şekil 5.2 : Genel bağlılık ve genel memnuniyet ilişki şeması.	124
Şekil 5.3 : Mekana bağlılık ölçeği yapısı.....	133
Şekil 5.4 : Memnuniyet ölçeği yapısı.	138
Şekil 5.5 : Mekana bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri korelasyon analizi.	148
Şekil 5.6 : Genel memnuniyet kavramsal ilişki modeli.	167
Şekil 5.7 : Genel bağlılık kavramsal ilişki modeli.	168

Şekil 5.8 : Birleştirilmiş genel memnuniyet ve genel bağlılık kavramsal ilişki modeli.
..... 171

MİLLİ PARK KULLANICILARININ ALGISAL DEĞERLENDİRMESİ: MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

İçinde bulunduğumuz yüzyılda çevre ve doğa koruma bütün toplumların ortak sorunu halindedir. Doğal kaynakların eski zamanlarda ticaret, günümüzde çoğunlukla rekreasyonel amaçlı ihtiyaçların karşılanması için sorumsuz ve bilinçsizce kullanılması, doğa ve insan arasındaki ilişkilerde birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bugün bilim adamları tarafından çevresel bozulmanın oranının her geçen gün arttığı tespit edilmektedir. İçinde bulunduğumuz koşullarda doğal alanların korunması ve sürdürülebilir kullanımları üzerinde ciddiyle düşünülmesi gerekmektedir.

Doğal alanların korunmasından doğan ihtiyaçla koruma ve rekreasyonel amaçlı kullanım dengesi ile ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmakta ve birçok yöntem geliştirilmektedir. Bu yöntemlerin en temel amacının rekreasyonel memnuniyeti sağlamak olduğu görülmektedir. Aynı zamanda ziyaretçi memnuniyeti başarılı bir turizm girişimi için anahtar bir faktördür. Pazarlama açısından bakıldığında ise memnun bir ziyaretçi tekrar gelir veya ziyaretini uzatır ya da diğerlerini o alanı ziyaret etmeleri için teşvik eder. Kullanıcı memnuniyeti bugün birçok sektörün ve çalışmanın özünde yeralan bir kavramdır. Rekreasyonel anlamda kullanıcı memnuniyetini anlayabilmek amacıyla yöneticilerin, ziyaretçilerin beklentilerini karşılamak ve ziyaret sırasındaki deneyimlerinden memnun kalmalarını sağlamak için çeşitli hizmetler geliştirmelerini sağlar. Kullanıcı memnuniyeti, rekreasyonel alanların yönetim performansını belirleyen faktörlerden biridir. Bu durum ilgili çevreyi koruma oranlarının artmasına ve dolaylı olarak alanla ilgili ekonomik hedeflerin gerçekleşmesine olanak sağlar.

Bugüne kadar yapılan çeşitli araştırmalardaki bir diğer konuda mekan bağlılığı kavramıdır. Özel bir mekana olan bağlılık, mekan bağlılığı olarak adlandırılmakta ve belli bir mekana olan pozitif duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır. Mekan bağlılığı, memnuniyet kavramı ile yakından ilintili olan ve kişilerin sembolik ve duygusal dışavurumlarını içeren bir kavramdır. Mekan bağlılığı konusunda yapılmış araştırmalar kişilerin fiziksel çevre ile bağdaştırdığı anlamların anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. İnsan ve mekan arasındaki ilişkiye olan ilgi her geçen gün artmaktadır ve insan odaklı tüm oluşumlarda bu kaçınılmaz bir sonuçtur. Son yıllarda hemen hemen her alanda bağlılık konularının incelendiği ve farklı ölçekler ile irdelendiği görülmektedir. Özellikle ev, mahalle, topluluk ve şehir ölçeğine yoğunlaşan bu çalışmalar, yakın zamanlarda ise özellikle doğal kaynak yönetimleri üzerinde de yoğunlaşmaya başlamıştır.

Son yıllarda yapılan birçok çalışmanın doğal alanların ve kaynakların korunmasında hangi faktörlerin bireylerin kararları üzerinde etkili olduğunu anlamaya yöneldiği görülmektedir. Ayrıca toplumun katılımı ile gerçekleştirilen yönetim planlarında daha başarılı olacağı öne sürülmektedir. Bu nedenlerle ziyaretçi memnuniyetini ve bağlılığı ölçmek çok önemlidir.

Çalışma alanı olarak; ülkemizin en fazla gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi'nde bulunan 7 milli parktan farklı özelliklere sahip ve kullanıcı yoğunluğu en yüksek olan 5 milli park seçilmiştir.

Bu seçilen milli parklar rekreasyonel ihtiyaçları karşılaması bakımından da önemlidirler. Örnekleme alan olarak seçilen milli parklar kendi içinde 2 gruba ayrılmaktadır: Doğal özelliklere sahip milli parklar (Uludağ Milli Parkı, Kaz Dağları Milli Parkı, Kuş Cenneti Milli Parkı) ve tarihi özelliklere sahip milli parklar (Gelibolu Tarihi Yarımadası Milli Parkı ve Truva Tarihi Milli Parkı).

Bu tez çalışması milli park ziyaretçilerinin mekana özgü memnuniyet ve bağlılıklarını ölçmek için hazırlanmış ve sonuç olarak algısal bir değerlendirme ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu tez çalışmasının kurgusu 4 ana kısma ayrılmış ve 6 bölümden oluşmuştur. 4 ana kısım, konunun tanımı, milli parklar kavramı, milli parklarda yapılan araştırmalara yönelik literatür araştırması, memnuniyet ve mekan bağlılığı üzerine yapılan literatür araştırması, ve son olarak da saha araştırması ile değerlendirmelerin olduğu kısımlar olarak özetlenebilir.

Birinci bölüm konunun genel tanımı, araştırmanın amacı ve izlenecek yöntemden oluşmaktadır.

İkinci bölümde Dünyada ve Türkiye'de Milli Park kavramı incelenmiş, ulusal ve uluslararası mevzuatlardan bahsedilerek ve Türkiye'deki Milli Parklar ile ilgili bilgi verilmiştir. Ayrıca milli parklar ile ilgili dünyada ve Türkiye'de yapılmış çalışmalara ait literatür araştırmaları yer almaktadır.

Üçüncü bölümde memnuniyet ve mekan bağlılığı kavramı irdelenerek, bu konularla ilgili genel ve milli parklarda yapılan çalışmalara dayanan literatür araştırması yer almaktadır.

Dördüncü bölümde örneklem alanı olarak seçilen Marmara Bölgesi'ndeki 5 milli parkın tanıtımı yapılmaktadır.

Beşinci bölümde seçilen örneklem alanlarında yapılan saha çalışmaları ile ilgili bulgular irdelenerek, kullanıcı memnuniyeti, mekan bağlılığı modeli, çevresel davranışlar ve bütün bu faktörlerin birbirleri ile etkileşimleri değerlendirilmiştir.

Altıncı bölümde ise değerlendirme, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Araştırmada, milli park ziyaretçilerinin demografik özelliklerini, milli park için düşünce ve değerlendirmelerini, boş zamanlarını değerlendirme özelliklerini, milli park algı, memnuniyet ve bağlılıklarını ölçmek için tasarlanan anket formu kullanılmıştır. Seçilen milli parklarda yüzyüze görüşme tekniği ile anket soruşturması yapılmıştır. Anket soruşturması ile elde edilen verilerin analizlerinden önce memnuniyet ve mekan bağlılığı kavramları ile ilgili literatür taraması yapılmış ve bütün bu bilgilerin ışığında çeşitli istatistiksel analizler uygulanmış ve sonuçlar %95 güven aralığında değerlendirilmiştir.

Öncelikle genel memnuniyet ve bağlılık durumları ile derecelendirmelerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Ziyaretçilerin genel ziyaret deneyimlerinden özellikle milli parkın doğal çevre kalitesinden memnun oldukları tespit edilmiştir. Ziyaretçilerin milli parklara genel olarak bağlılıklarının fazla olduğu görülmüştür. Özellikle Gelibolu Tarihi Yarımadası Milli Parkı en yüksek bağlılık oranına sahiptir. Bazı ziyaretçilerin ilk ziyaretleri olmasına karşın yinede bağlılık geliştirdikleri gözlenmiştir.

Bu bilgilerden sonra bu çalışmanın araştırma sorusu olan mekan bağlılığı ve bu bağlılığın alt boyutlarını tespit etmek için analizler yapılmıştır. Mekan bağlılığı, ana ve bütünleyici kavram olarak ele alınmış ve mekan bağlılığını oluşturan öğeler alt boyutları ile açıklanmıştır. Mekan bağlılığı, belli bir yere karşı zaman içerisinde geliştirilen işlevsel ve duygusal bağ olarak ele alınmaktadır. Bu amaçla hazırlanan ve bağlılık ölçeğini oluşturması planlanan sorular açıklayıcı faktör analizleri ile test edilmiş ve analizler sonucunda yüksek güvenilirlik değerlerine sahip faktörler elde edilmiştir. Analizler sonucunda bu çalışmada 4 alt faktör elde edilmiştir.

Bu faktörler; Mekanla Özdeşleşme, Mekana İşlevsel Bağlılık, Mekana Aşinalık ve Mekandan Etkilenme olarak isimlendirilmiştir. Oluşturulan bu 4 alt faktör ile mekana bağlılık kavramının daha iyi açıklandığı düşünülmektedir.

Aynı zamanda bu tez çalışmasında memnuniyet durumunun bağlılık üzerinde etkisi olduğu öngörülmüştür ve bu durumu test etmek için hazırlanan memnuniyet sorularında faktör analizine tabi tutulmuş ve sonucunda genel memnuniyet ve memnuniyet alt boyutlarının göstergesi olan yüksek güvenilirlik değerlerine sahip 4 alt faktör elde edilmiştir. Bunlar Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet, Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet, Ekipman Memnuniyeti ve Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet olarak isimlendirilmiştir.

Bu tez çalışmasının ana sorusu olan ve hipotezlerde öngörülen bağlılık alt faktörleri ile memnuniyet alt faktörleri arasındaki ilişkileri açıklamak için yapılan analizler sonucunda bu kavramlar arasında güçlü ve çoğunlukla pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüş ve herbir alt faktörün birbiri ile etkileşimde olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak genel memnuniyet oranı arttıkça genel bağlılık oranında arttığı görülmüştür.

Ziyaretçi profilini ve genel ziyaret karakteristiklerini tanımlayabilmek amacıyla hazırlanan soruların analizleri sonucunda ise araştırmaya katılan ziyaretçilerin çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu, ziyaretçilerin genelinin 20-40 yaş aralığında ve orta gelir grubunda yer aldıkları, lise ve üniversite mezunları oldukları, kentsel bir yerleşimde yaşadıkları ve apartman dairesinde oturdukları tespit edilmiştir. Milli parkların çoğunlukla yakın çevrelerinden rekreasyon amaçlı ziyaretçi aldıkları görülmüştür. Milli parklara göre değerlendirme yapıldığında da yine milli park ile aynı ilden veya yakın komşu illerden ziyaretçi aldıkları tespit edilmiştir. Daha önce belirtildiği gibi bu milli parklar Marmara Bölgesi'nin rekreasyonel ihtiyaçlarının karşılanması için önemli alanlardır. Doğal milli parklar, rekreasyonel amaçlı ve doğal güzellikleri için ziyaretçi alırken, tarihi özellikteki milli parklarda tarihsel değerleri için ziyaretçi almaktadır. Bu bağlamda milli parkların özelliklerine uygun olarak ziyaretçi aldıkları görülmüştür. Milli parklara erişim çoğunlukla özel otolar ile sağlanmakta olup, ziyaretçilerin haftasonlarını gezerek veya evde dinlenerek geçirdikleri tespit edilmiştir. Ziyaretçilerin milli parkları çoğunlukla yaz aylarında ve haftasonlarında ziyaret etmeyi tercih ettikleri görülmüş ve milli parklarda genellikle 1-5 saat arasında vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. Ancak konaklama imkanı sunan milli parklarda bu sürenin daha da uzadığı görülmüştür. Ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun milli parkları bakımsız ve kirli buldukları ve de özellikle etraftaki çöplerden rahatsız oldukları görülmüştür. Ziyaretçiler bakım ve temizliğe önem verilmesini ve ayrıca milli parklarla ilgili tanıtım ve bilgilendirmelerin yapılmasını ve bu konular için ayrı organizasyonların oluşturulmasını talep etmişlerdir.

Ayrıca bu tez çalışmasında mekan bağlılığı, memnuniyet ve çevre koruma davranışları arasındaki ilişki incelenmiş ve aralarında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı zamanda hazırlanan sorular ile ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun ziyaretleri esnasında milli parka zarar verebileceklerinin farkında oldukları ve milli park bilinçli kullanıcı sayısının arttığı tespit edilmiştir. Milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olmak isteyen kişilerin ziyaretçilerin çoğunluğunu oluşturdukları görülmüştür. Analizlerde kadın ziyaretçilerin ve 20-30 yaş grubunda yeralan ziyaretçilerin destek olma düzeyleri diğer ziyaretçilerden fazla olarak tespit edilmiştir.

Kısaca özetlenen bütün bu bilgilerin ışığında ve istatistiksel analizler sonucunda memnuniyet, mekan bağlılığı ve bu kavramları etkileyen diğer özellikleri kapsayan kavramsal bir ilişki modeli oluşturulmuştur. Bu kavramsal ilişki modeli ile açıklanmaya çalışılan mekan bağlılığı ve memnuniyet modeli milli parklarda bu konuda yapılan ilk çalışmadır ve gelecekteki çalışmalara yol gösterici olması amaçlanmıştır.

PERCEPTUAL EVALUATION OF NATIONAL PARK USERS: CASE OF MARMARA REGION

SUMMARY

Environmental and natural preservation has become a common problem for all the societies of this century. The irresponsible and insensible use of natural resources for satisfying commercial needs in the old days and for mostly recreational purposes today have brought along numerous problems concerning the relationship between nature and man. Scientists, today, point out that the rate of environmental deterioration is rapidly growing day by day. Under such circumstances, the sustainable use and preservation of natural spaces has become a subject that needs to be seriously probed into.

Much scientific research is being done and many methods are being devised to be able to analyze the balance between the recreational use and preservation of natural spaces. It appears that the basic purpose of these methods is to achieve recreational satisfaction. Furthermore, visitor satisfaction is a key factor for a successful tourism enterprise. In terms of marketing, also, a satisfied visitor means that he/she will come back again, or prolong his/her visit or encourage others to visit the same place. User satisfaction is a concept that lies at the core of many sectors and work areas today. Understanding recreational user satisfaction provides managers with vital data for developing various services to meet expectations of the visitors and make them satisfied with their visiting experiences. User satisfaction is one of the factors that determine management performance of recreational areas. This situation leads to an increase in the relevant rate of environmental preservation and, indirectly, contributes to the fulfillment of economic goals regarding the area.

Place attachment is another concept that has been covered in many research studies conducted until today. Attachment to a specific place is called place attachment and defined as positive affective bonds with certain places. Place attachment is a concept that is closely related with satisfaction and includes symbolic and emotional expressions. Research and studies on place attachment contribute to the understanding of the meanings that people associate with the physical environment. Interest in the relationship between humans and spaces is growing day by day and it is only logical since this is the inevitable result of conducting any human-oriented initiative. It has been observed that, in the last years, almost every field has included in their works an analysis of attachment related topics and analyzed it on different scales. These studies that focus especially on the scales of home, neighborhood community and city have, also lately, begun to focus on natural resource management.

It has also been observed that many recent studies have strived to form an understanding as to which factors have an impact on individual decision making processes in relation with the preservation of natural areas and resources. It is also claimed that management plans that are realized with the participation of the community will be more successful. Measuring visitor satisfaction and attachment, therefore, is very important.

As study area, out of 7 national parks in the Marmara Region, the most developed region of our country, 5 national parks with different characteristics and highest user density rates have been chosen. These chosen national parks are, also, important in terms of meeting recreational needs. The national parks that are chosen as sample area are sub-divided into two groups: National parks with natural qualities (Uludağ National Park, Kaz Dağları National Park, Kuş Cenneti National Park) and national parks with historical qualities (Gallipoli Historical Peninsula National Park and Troy Historical National Park).

This thesis has been prepared for the purpose of measuring place related satisfaction and attachment of the national park visitors, with the aim of providing a perceptual evaluation at the end.

This study has been divided into 4 main parts and consists of 6 chapters. The 4 main sections can be summarized as the definition of the subject, the concept of national parks, literature survey covering research conducted in national parks, literature research on satisfaction and place attachment and finally, the parts that cover the field research and evaluation.

Chapter one consists of the general definition of the subject, the goal of the research and the method to be employed.

In Chapter two, the concept of National Park in the world and in Turkey is analyzed and, after briefly summarizing national and international laws and regulations, information about the national parks in Turkey is provided. This chapter, also, includes literature research for works on national parks in Turkey and in the world.

Chapter three, along with a review of satisfaction and place attachment, contains literature research on these concepts comprising both general and national park related works.

The five national parks in Marmara Region, which are chosen as the sample area, are introduced and highlighted in Chapter four.

In chapter five, after analyzing the findings derived from the field work done in the sample area, user satisfaction, place attachment model, environmental behavior and the interaction of all these factors are evaluated.

Chapter six contains evaluations, conclusions and suggestions.

In order to measure the demographic characteristics of national park visitors, their thoughts and evaluations on the national parks, their leisure management attributes, and their perception, satisfaction, and attachment related with the national parks a questionnaire was used. The questionnaire was conducted face to face in the chosen national parks. Before analyzing the findings derived from the questionnaire, a literature survey on satisfaction and place attachment was conducted and, in the light of all the gathered information, various statistical analyses were applied and the results were evaluated in 95% confidence interval.

The first objective was to identify overall satisfaction and attachment levels and ratings. It was found that the visitors were satisfied with their overall visiting experience and especially with the quality of the natural surroundings in the national parks. It was also found that the attachment of the visitors to national parks was generally high. Gallipoli Historical Peninsula National Park, especially, had the highest rate of attachment. It was observed that some visitors, though it was their first time to the park, had developed attachment to it.

After that, some analyses were performed in order to determine place attachment and its sub-categories, which actually is the concept laying behind the research itself.

Place attachment is taken as the basic and integrating concept and the elements that make up place attachment are explained along with their sub categories. Place attachment is regarded as the functional and affective bond that is established, in the course of time, for a specific place.

The questions that were prepared for that purpose and intended to constitute the attachment scale were tested with explanatory factor analyses, and, as a result of the analyses, factors with very high reliability values were obtained. As a result of the analyses, 4 sub-factors were obtained in this study. These factors are named as, Place Identity, Place Dependence, Place Familiarity and Place Affect. These 4 sub-factors, in our view, help to explain the concept of place attachment in a better way.

In this study, it has, also, been envisaged that satisfaction has effect on attachment and the satisfaction questions that had been prepared to test that were also subjected to factor analysis and, as a result, 4 sub-factors with high reliability values, reflecting overall satisfaction and satisfaction sub-categories were obtained. They are named as Satisfaction with Physical Properties, Satisfaction With The service Quality of Historical Places, Equipment Satisfaction and Satisfaction with Functional Fields.

As a result of the analyses that were performed to explain the relationship between attachment sub-factors, which were envisaged in hypotheses and constitute the main question of this thesis study, and satisfaction sub-factors, it was found that there was a strong and, generally, positive relationship between these concepts and that all sub-factors was in interaction with each other. Thus, it was observed that as the overall satisfaction increases, the overall attachment increases as well.

As a result of the analyses of the questions prepared to define visitor profile and general visiting characteristics of the visitors, it was found that most of the survey participants were male, that visitors were generally in between 20-40 years of age with medium income, that they were high school graduates and postgraduates, and they lived in urban areas and in apartments. It was found that national parks, generally, received visitors with recreational objectives from nearby regions. When evaluated in terms of specific national parks, it was also found that they received visitors either from the same city in which the park is situated or from other surrounding cities.

As it was previously pointed out, these national parks are very important for satisfying the recreational needs of Marmara Region. While natural national parks receive visitors for recreational purposes and due to their natural beauties, historical national parks receive visitors for their historical values. It was, accordingly, found that national parks receive visitors in accordance with their characteristics. Access to national parks is mostly via privately owned vehicles and visitors, generally, spend their weekends travelling or resting at home.

It was found that visitors, who mostly preferred to visit national parks in summer and at weekends, tended generally to spend 1-5 hours in national parks. But in national parks that provide accommodation, the visiting stretches over a longer span. It was found that most of the visitors perceived the national parks as unkempt and dirty and were particularly disturbed by garbage scattered around. Visitors expected that maintenance and sanitation should be given top priority and that publicity and informing should be provided and there should be separate organizations dealing with these service areas.

In this study, the relations among place attachment, satisfaction, and environmental preservation were analyzed and it was found that there is a medium level relationship among them.

The questionnaire also, provided information that enabled us to conclude that most of the visitors were aware of the fact that they could damage the national park and that conscious users of national parks had increased considerably.

It was observed that most of the visitors wanted to provide support for the preservation and development of national parks. It was also found that female visitors and visitors belonging to the 20-30 age span group had greater level of such support than the rest of the visitors.

In the light of the above-mentioned brief data and as a result of the statistical analyses, a conceptual relationship model that comprises satisfaction, place attachment and other factors that have an impact on these concepts was formed. The place attachment and satisfaction model that is encompassed by this conceptual relationship model is the first study to be done on this subject in national parks and is intended to pave the way and be a guide for future studies in the same vein.

1. GİRİŞ

Doğal kaynakların sadece ihtiyaçların karşılanması amacıyla sorumsuzca kullanılması, doğa ve insan arasındaki ilişkilerde birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda çevre ve doğa koruma bütün toplumların ortak sorunu olmuştur.

Tüm dünyada bilim adamları tarafından çevresel bozulmanın oranının hergeçen gün arttığı tespit edilmektedir. İçinde bulunduğumuz koşullarda dünyadaki kirlilik ve bozulma oranları her geçen gün hızla artarken doğal alanların korunması ve sürdürülebilir kullanımları üzerinde ciddiyetle düşünülmesi gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişmeyle ilgili hemen hemen bütün tanımlar; bugünün karar verme sürecine gelecek kuşakları dahil etmekten geçmektedir. Sürdürülebilir gelişme felsefesinin düşüncelerde yeni bir eğilimi, davranış, tutum ve değer yargılarında değişiklikleri içerdiği gözlenmektedir (Demir, 2001).

Doğal ve yeşil alanların insan sağlığı ve psikolojisi üzerindeki etkileri de göz ardı edilmemelidir. Kent insanı için doğa ile iç içe yaşamının potansiyel faydaları çevre psikolojisi üzerinde çalışanlar tarafından araştırılmış ve birçok çevre literatüründe temel olarak doğa ile birlikteliğin insan psikolojisi üzerinde olumlu etkileri olduğu görüşü yaygın olarak kabul görmüştür. Ulrich ve Parson, insanların doğa ile direkt olarak iç içe olmaları (aktif kontak) yanında parktaki çiçekleri seyretme veya bir pencereden ağaçlara bakma gibi doğayı sadece görme yoluyla da (pasif kontak) çeşitli faydalar elde ettikleri, hatta bu tür alanların yakınlarında mevcut olduğunun ve istenildiğinde kullanılabileceğinin bilinmesinin bile insanlara çeşitli psikolojik faydalar sağladığını belirtmiştir (Özgüner, 2004'de atıfta bulunulduğu gibi)

Doğal alanların insan refahı ve mutluluğu için önemli rolü 2 tür pasif katılım içermektedir. Bunlardan biri doğal alanları farketme ve seyretme imkanı, diğeri de direk olarak görülme ve kullanılmasa bile bu tür alanların var olduğunun ve istenildiğinde görülebileceğinin bilinmesidir (Özgüner, 2004).

Doğal alanların korunmasından doğan ihtiyaçla koruma ve rekreasyonel amaçlı kullanım dengesi ile ilgili birçok çalışma yapılmakta ve bu çalışmalarda kullanılacak birçok yöntem geliştirilmektedir. Geliştirilen bütün yöntemlerin en temel amacının rekreasyonel memnuniyeti sağlamak olduğu görülmektedir.

Bugüne kadar yapılan birçok bilimsel araştırmada rekreasyonel memnuniyet temel amaç olmuştur. Rekreasyonel memnuniyetin sağlanması ile kullanıcıların çevreye yaklaşımları değişmekte ve sosyal yaşam kalitesinde artmaktadır.

Ziyaretçi memnuniyeti başarılı bir turizm girişimi için anahtar bir faktördür. Memnuniyet, ziyaretçilerin bir sonraki ziyaretini tetikler ve ziyaret suresinde yaşadıkları deneyimleri belirler. Pazarlama açısından bakıldığında ise memnun bir ziyaretçi tekrar gelir veya ziyaretini uzatır ya da diğerlerini o alanı ziyaret etmeleri için teşvik eder. Milli Park bilinçli ziyaretçi sayılarının arttırılmasının milli parkın bulunduğu yerenin turizm potansiyelinin de gelişmesinde de etkileri olacaktır. Ziyaretçi memnuniyeti milli parkın yönetim performansını da belirleyen bir faktör olarak görülebilir, iyi işletilen Milli Parkların buldukları yerleşmelerin ekonomik kalkınmasına katkıları olacağı da düşünülmektedir. Bu nedenlerle ziyaretçi memnuniyetini lmlmek çok önemlidir.

Bugüne kadar yapılan çeşitli araştırmalar daki bir diğer konuda mekan bağlılığı kavramıdır. Özel bir mekana olan bağlılık, mekan bağlılığı olarak adlandırılmakta ve belli bir mekana olan pozitif duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır (Low ve Altman, 1992). Özellikle bağlanılan bir mekan tehdit altında ise bireylerin ve grupların, duygulara, anlamlara ve değerlere göre gösterebilecekleri farklı tepki ve davranışlar çeşitli araştırmalarda öngörülmüştür (Eisenhauer ve diğ., 2000; Williams ve Stewart, 1998). Bu durum özellikle birey veya grup bir mekana pozitif yönde bağlanmışsa doğrudur (Mesch ve Manor, 1998; Stedman, 2003a).

Mekan, bireyler ve toplum tarafından anlam ve değer yüklenen uzaysal bir lokasyondur. Mekan, maddi veya manevi olabilir ve zaman içerisinde gruplara, bireylere hatta kültürlere göre farklı anlamlara sahip olabilir (Halpenny, 2006).

Bazı araştırmacılar Altman ve Low'un mekana bağlılık tanımlamasını, fonksiyonel ve psikolojik bağlılıkları da içerdiğini belirterek genişletmişlerdir (Williams ve diğ., 1992). Bu çalışmada kullanılan mekan bağlılığı kavramı duygusal, işlevsel ve algısal bağlılık olarak ele alınmıştır.

Doğal alanların ve kaynakların korunmasında hangi faktörlerin bireylerin kararları üzerinde etkili olduğunu görmek, ileride yapılacak planlama çalışmaları açısından önem arz etmektedir. Belli bir mekanla kurulan pozitif bir bağ ve alandan memnuniyet durumu karar mekanizmaları üzerinde etkili olabilir.

Doğal korunan alanlarda yöneticilerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri, bir yandan ekosistemin dengesini korurken bir yandan da bu alanların rekreasyonel kullanımının sağlanmasıdır (Kuss ve Grafe, 1985).

Kearsley (1990) ve Kliskey (1994)'e göre rekreasyonel taleplerin giderek artması, bu iki zıt görevin bir arada yapılmasını zorlaştırmakta ve çelişki yaratmaktadır. Günümüzde bilimsel ve teknik anlamda yasa ile koruma altına alınan doğal alanların temel koruma gerekçeleri özellikle rekreasyon ve turizm amaçlarıyla çoğunlukla çelişmekte ve rekabet edememektedir. Bu durumda söz konusu korunması arzulanan biyolojik çeşitlik başta olmak üzere doğal ve kültürel değerlerin olumsuz etkilenmesine yol açabilmektedir (Akten ve diğ., 2009'da atıfta bulunulduğu gibi).

Bu tez çalışmasında farklı özellikleri içermeleri ve çeşitli rekreasyonel ihtiyaçlara cevap vermeleri göz önünde bulundurularak milli parklar araştırma alanları olarak seçilmiş ve Marmara Bölgesin'de yer alan farklı özelliklere sahip 5 milli parkda araştırma yapılmasına karar verilmiştir. Marmara Bölgesi nüfus ve gelişmişlik bakımından en üst sırada yer alan bir bölge olması nedeniyle araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Ülkemizde milli parklar ve tüm doğa koruma alanları 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu gereği tüm dünya ülkelerinde sahip olunan ve ender bulunan;

- a. Biyolojik değerleri,
- b. Doğal oluşumları,
- c. Doğal kaynak değerlerini,
- d. Tarihi ve arkeolojik değerleri,
- e. Kendine has kentsel ve kırsal insan yerleşmelerini,
- f. İnsan hayatına ilişkin özgün değerleri,

korumak, geliştirmek ve gelecek nesillere aktarmak üzere ilan edilmekte ve temel ilke olarak bütün bu değerler tüm insanlığa mal edilmektedir (OSİB, 2007). Yanlış kullanımlar etkisiyle insanlar tarafından bozulan doğal alanlar yine insanlar tarafında korunacak ve gelecek nesillere taşınacaktır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Bu tez çalışmasında Milli Parkların kullanıcılarca algısal bir değerlendirmesi yapılacak, kullanıcı memnuniyeti, mekana bağlılık kavramı ve her ne kadar bu tezin odak noktasında olmasa da kişilerin çevresel tutum ve davranışlar ilişkisine bakılacak ve memnuniyet oranı ile mekana bağlılık durumunda değişiklik olup olmadığı incelenecektir. Mekan bağlılığı kavramı ve bu kavramı oluşturan alt boyutlar ile açıklanmaya çalışılacak ve alt boyutlarda bir değişkenlik olup olmadığına bakılacaktır.

Ayrıca memnuniyet ve mekan bağlılığını etkileyebileceği düşünülen diğer faktörler ve aralarındaki ilişkiler incelenecektir. Milli park ziyaretçileri nelerden hoşlanır? Günümüzde ihtiyaçları belirleyen faktörler nelerdir? Bu ihtiyaçlar değişir mi? Veya bu değişimleri neler etkiler? Sadakati sağlamak ve sürdürülebilir kullanımı devam ettirebilmek için doğal alanlarla ilgili memnuniyeti sağlayan kriterlerin de belirlenmesi gereklidir. Memnuniyet faktörlerinin ve doğal kullanım eğilimlerinin belirlenmesinin ileride yapılacak milli park planlamaları ve park yönetimleri içinde bilgi sağlayıcı bir rehber olacağı düşünülmektedir.

Bu amaçla aşağıdaki faktörler belirlenmiştir:

- a. Ziyaretçi profili; Sosyo demografik özellikler, boş zamanlarını değerlendirme tercihleri,
- b. Ziyaretin süresi,
- c. Ne kadar uzaktan geldiği,
- d. Geliş amacı,
- e. Motivasyon faktörü (Milli Parkı tercih etme sebebi),
- f. Ziyaretçi memnuniyeti,
- g. Mekana duyulan bağlılık oranı,
- h. Ziyaretçinin Çevre bilinci,

Yukarıda belirtilen faktörlere göre hazırlanan anket formları ile seçilen araştırma alanlarında; Marmara Bölgesin'deki farklı işlev ve özelliklere sahip 5 Milli Park ziyaretçileri ile yüzyüze görüşme yöntemi ile anket soruşturması yapılmıştır.

Aynı zamanda bu tez çalışmasında; milli park ziyaretçilerinin ziyaret amacının, parkları kullanma biçimlerinin, ihtiyaçlarının ve parktan beklentilerinin bilinmesinin Milli Parklara ve diğer doğal alanlara bağlılık ve sadakati arttırmak için yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünüldüğünden, park ziyaretçilerinin memnuniyetlerini arttıracak faktörlerin saptanmasına çalışılacaktır.

Doğal alanlara bağlılık ve sadakatin artmasıyla tüm doğa koruma alanlarında, parklarda ve benzeri alanlarda koruma ve kullanıma yönelik daha iyi sonuçlar alınması ve kişilerin çevreye karşı olan tutumlarını geliştirmeleri için bir çözüm yolu üretilmesi amaçlanmıştır.

Sonuç olarak bu tez çalışmasında 5 ana hedef yer almakta olup bunlar aşağıda sıralanmıştır:

- A. Marmara Bölgesi'nde seçilen milli parklarda ziyaretçilerin mekan bağlılığını ölçmek ve alt boyutları ile açıklamak,

- B. Marmara Bölgesi'nde seçilen milli parklarda ziyaretçilerin memnuniyet durumlarını ölçmek ve alt boyutları ile açıklamak,
- C. Mekan bağlılığı ve memnuniyet arasındaki ilişkiyi açıklamak,
- D. Mekan bağlılığını ve memnuniyet durumunu etkileyen diğer faktörleri (sosyo-demografik özellikler, ziyaret amaçları, tercihleri v.b.) belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi açıklamak,
- E. Ziyaretçilerin çevre bilinçlerini ve çevresel davranışlarını anlamak ve mekan bağlılığı ile memnuniyet durumunun çevresel davranışlar üzerinde bir etkisi olup olmadığını görmek.

1.2 Çalışmanın İçeriği ve Yöntemi

Bu tez çalışmasının kurgusu 4 ana kısma ayrılmış ve 6 bölümden oluşmaktadır.

4 ana kısım, konunun tanımı, milli parklar kavramı, memnuniyet ve mekan bağlılığı üzerine yapılan literatür araştırması, milli parklarda yapılan araştırmalara yönelik literatür araştırması ve son olarak da saha araştırması ile değerlendirmelerin olduğu kısımlar olarak özetlenebilir.

Birinci bölüm konunun genel tanımı, araştırmanın amacı ve izlenecek yöntemden oluşmaktadır.

İkinci bölümde dünyada ve Türkiye'de milli park kavramı incelenmiş, ulusal ve uluslararası mevzuatlardan bahsedilerek ve Türkiye'deki milli parklar ile ilgili bilgi verilmektedir. Ayrıca milli parklar ile ilgili dünyada ve Türkiye'de yapılmış çalışmalara ait literatür araştırmaları yer almaktadır.

Üçüncü bölümde memnuniyet ve mekan bağlılığı kavramı irdelenmiştir. Ayrıca, bu konularla ilgili genel ve milli parklarda yapılan çalışmalara dayanan literatür araştırması yer almaktadır.

Dördüncü bölümde örneklem alanı olarak seçilen Marmara Bölgesi'ndeki 5 milli parkın tanıtımı yapılmaktadır.

Beşinci bölümde seçilen örneklem alanlarında yapılan saha çalışmaları ile ilgili bulgular irdelenerek, kullanıcı memnuniyeti, mekan bağlılığı, çevresel davranışlar ve bütün bu faktörlerin birbirleri ile etkileşimleri değerlendirilmiştir.

Altıncı bölümde ise değerlendirme, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

2. MİLLİ PARK KAVRAMI

Bu bölümde milli park kavramı ile ilgili açıklamalar ile Türkiye'de ve dünyada milli park kavramları incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde ulusal ve uluslararası anlaşmalarla, kanun ve yönetmeliklerle ilgili bilgilere yer verilecektir.

Milli parklar doğal bir alanı, donatılmış bir toprak parçası haline getiren, başka bir deyişle doğa parçasını kutsallaştıran, onu insanların hoşça vakit geçirmelerine, dinlenmelerine ve kültürlerine açan, gelecek kuşaklara bunu el değmemiş bir şekilde teslim etme gerekliliğini hatırlatan bir işletme şeklini bize göstermektedir. Doğayı tahrip eden etkilerin yayıldığı her yerde milli parklar kurulmuştur. Önce insan etkisinin az olduğu topraklarda, sonra da yoğun işgallere uğramış eski uygarlık bölgelerinde milli parklar tesis edilmişlerdir. Milli parkın amaçlarından biriside eğitim ve halk kültürüdür. Herşey halkın merakını çekmek ve onu tatmin etmek için yapılmalıdır (Yıldızcı, 1982).

Akesen (1978)'e göre milli parklar geniş bir alanı kapsayan, insan işletmesi ile ekosistemi değişikliğe uğramamış, bitki ve hayvan türleri, jeomorfolojik alanlar ve habitatlar yönünden özel bir bilimsel, eğitsel ve rekreasyonel değer taşıyan ya da doğal peyzajın olağanüstü güzellikte olduğu, ziyaretçilerin eğitsel, kültürel ve rekreasyonel amaçlarla özel koşullar altında içeri girmelerine izin verilen yerlerdir.

2.1 Dünya'da Milli Park Kavramının Gelişimi

Korunan alanlarla ilgili olarak dünya tarihine bakıldığında, Hindistan'da İsa'dan önce 4. yüzyıldan beri koruma bölgelerinin var olduğu, yaklaşık 2000 yıl önce Roma'da meyve ağaçlarının korunması için önlemler alındığı, 1343 yılında Almanya'da tarım alanlarının ve otlakların ağaçlandırılmalarının yasalara bağlandığı, 16. yüzyılda İngiltere'de "New Forest" in VIII. Heinrich tarafından "yaban hayatı rezervi" olarak seçildiği (Çolak, 2001; Yücel ve Babuş, 2005), Avrupa'da yaklaşık olarak bin yıl kadar önce bazı alanların avlanma sahası olarak zengin ve güçlü kimseler tarafından korunduğu, Afrika'da var olan "kutsal koru"lar ve Pasifik Ülkelerinde "tapu" olarak adlandırılan kutsal yerlerin varlığı (Eagles ve diğ., 2002) bilinmektedir. Bu bağlamda dünyanın çeşitli yerlerinde dinsel, geleneksel ve kaynak kullanımı ile ilgili olarak belirli alanların seçilip korunmakta olduğu söylenebilir.

Korunan alan yönetim kategorilerinden birisi olan “Milli Park” kavramı ise doğaya duyulan hayranlığın bir sonucu olarak ilk defa ortaya çıkmıştır. Amerikalı ressam Thomas Moran 1870 yılında Amerika Kongresi'ne Yellowstone'da yaptığı suluboya çalışmalarını sunmuştur. Bu suluboya çalışmaları ile milletvekillerini, Yellowstone'daki vahşi güzelliğin korunması ve gelecek jenerasyonlara korunarak bırakılması için hassas bir duruma getirmiştir. Böylelikle 1872 yılında Yellowstone ilk milli park (899.100 ha.) olarak ilan edilmiştir (Arpa, 2005).

Dolayısıyla milli park kelimesi ilk olarak özel bir kanunla, 1872 yılında Amerika'da “Yellowstone Milli Parkı”nın ilan edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu milli parkın o zamanki amacı; şimdiki ve gelecekteki nesiller için doğal kaynaklardan yararlanmayı sınırlandırarak, büyük alanlara sahip doğal peyzajı korumaktır. 1864 yılında ise, Kaliforniya Eyaleti tarafından insanların kullanımları ile tehlike altına girmiş iki bölge olan Yosemite Vadisi ve Mariposa Sekoya Ormanı “Doğal Rezerv” olarak kabul edilmiş ve buralarda ekonomik yararlanma ortadan kaldırılmıştır. Yosemite Vadisi'nin milli park olması ise resmi olarak 1890 yılında gerçekleşmiştir. Bu nedenle Yellowstone, dünyanın ilk milli parkı, Yosemite ise ilk doğal rezervidir. Amerika'daki bu milli parkı Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve Meksika'daki milli parklar izlemiştir. Avustralya da ilk milli park 1879 Royal Milli Parkı olmuştur. Kanada 1885 yılında Banff, Yeni Zelanda 1897 yılında Tongariro ve Meksika 1898 yılında El Chico Milli Park'larını ilan etmişlerdir (Yücel ve Babuş, 2005). Bunlara rağmen Amerika'da gerçek anlamda bir milli park sisteminin oluşturulması ancak 1916 yılında gerçekleşebilmiştir. Avrupa'da ise milli park düşüncesi 1909 yılında “Abiskopark” (6900 ha) ve “peljekaisepark” (14.000 ha)'ın Lapland'da düzenlenmesiyle ortaya çıkmıştır. (Çolak, 2001). Birinci Dünya Savaşı'na kadar Avrupa'da 11 olmak üzere dünyada yaklaşık 40 milli park ilan edilmiştir. Bu sayılar İkinci Dünya Savaşı'na kadar Avrupa'da 31'e, Dünya'da ise 300'e ulaşmıştır (Yücel ve Babuş, 2005).

Amerika'daki milli park anlayışı büyük doğal alanların ziyaretçilere kapalı olarak korunması fikrini taşıırken, Avrupa'daki milli parklar insan-doğa ilişkisini ön plana alarak, bilim ve araştırmaların yapılmasının yanısıra ziyaretçilerin de doğaya zarar vermeden turistik amaçlı kullanmalarına izin vermiştir. Ancak yasal önlemlerin alınması, yasalar çerçevesinde sistemli doğa koruma çalışmalarının yapılması ve koruma alanlarının ayrılması, bu konuda bilimsel çalışmaların yapılarak, uluslararası kuruluşların ortaya çıkması 19. ve 20. yüzyılda görülmektedir (Yücel ve Babuş, 2005). 1933 yılında Londra'da ve 1932 yılında Washington'daki anlaşmalarla ilk olarak milli parkların özellikleri ve uluslararası kriterleri ortaya konulmuştur.

Uluslararası düzeyde bu çabalardan sonra 1948 yılında Fontainebleau'da IUCN (The World Conservation Union-International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) kurulmuştur. Bu kuruluşun ana amacı uluslararası düzeyde; doğa korumanın koordinasyonu, sınıflandırılması ve teşvikidir. 1958 yılında IUCN'de bir milli park komisyonu (ICNP) oluşturulmuştur. Milli park kavramının tanımı ise, 1960 yılında uluslararası olarak benimsenmiştir. Koruma bölgelerinin başlangıçtaki ilk amacı, doğal peyzajın güzelliğini, flora, fauna ve jeolojik yapısını tahrip etmeden korumaktır. 1967 yılında milli parklardaki doğa koruma çalışmalarında ilk planda, doğal sürecin korunması ve yeniden oluşturulması esas alınmıştır. Bu nedenle milli parklarda, yönlendirilmemiş vejetasyon güvence altına alınarak daha çok doğaya yakın süreç ve mümkün olduğunca doğaya yakın flora ve faunaya ulaşmak amaçlanır (Turan, 2007).

Milli park konusu üzerine ilk dünya kongresi 1962 yılında Amerika'da Seattle'de gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl Dünya çapında seçilmiş bütün milli parkların listesi ortaya konulmuştur. Milli parkların yaklaşık 130 yıllık tarih sürecinde amaçları belirgin şekilde değiştirilmiştir. Başlangıçta milli parklarda öncelikli olarak estetik, kültürel ve etik değerler ön planda iken, bugün tehlike altındaki ekosistemlerin korunması ve güvence altına alınması, doğal kaynakların korunması, araştırma ve eğitim ağırlıktadır. IUCN'in 1969 yılının Kasım ayında Yeni Delhi de yapılan 10. Genel Toplantısının sonucunda ortaya çıkan genel önerilere göre; bir milli park, genel olarak büyük bir bölgeyi kaplamalı ve özellikle aşağıdaki özellikleri taşıyan yerler milli park seçiminde dikkate alınmalıdır (Turan, 2007).

- İnsan yararlandırılması ile değiştirilmemiş, bir veya birçok ekosistemi içinde bulunduran yerler,
- Bitki ve hayvan türlerinin, jeomorfolojik ve biyolojik özelliklerinin; bilimsel, eğitim ve dinlenme için özellik taşıdığı yerler,
- Çok güzel doğal peyzajları içerisinde bulunduran yerler,
- Ülkenin en üst düzeydeki resmi kurumları tarafından bu alan içerisinde her tür yararlanmanın ortadan kaldırılabildiği ve ekolojik, jeomorfolojik ile estetik özelliklerini koruyucu düzenlemelerin yapılabildiği yerler,
- Ziyaretçilerin belli koşullar altında ve kontrollü giriş yapabileceği yerler.

1972 yılında Grand Teton'daki milli parklar konulu ikinci dünya konferansında, milli parklar üzerine daha ayrıntılı öneriler (milli parkların sürekliliğine yönelik bakım ve yönlendirici önlemler) gündeme getirilmiştir.

Bu konferansın önemli sonuçları ise şunlardır (Çolak, 2001, Turan, 2007):

- Yol ağları ve her türlü yararlanmalar için sınırlandırmalar getirilmelidir,
- Yeni milli park alanları oluşturulmalıdır,
- Değişmemiş doğal ekosistemler içinde, bilimsel ve estetik değerler korunmalıdır,
- Ülkeler arasında bilgi alışverişi iyileştirilmelidir.

IUCN'e göre günümüzdeki milli parkların ödevleri, çok kısa olarak aşağıdaki gibidir:

- Tür ve ekosistem koruma –biyolojik çeşitliliği koruma- (Çekirdek zonda),
- Bilimsel araştırmalara araştırma objesi olma (Çekirdek ve dış zonda),
- Eğitime katkı (Çekirdek ve dış zonda),
- Rekreasyon (dinlenme) işlevi (Dış zonda).

IUCN koruma alanını; “biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların korunması ve sürdürülebilmesi amacıyla özellikle ayrılmış ve hukuki veya diğer etkili yöntemlerle yönetilen bir kara veya deniz alanı” olarak tanımlamakta ve “milli park”ı özellikle bütün ekosistemin korunmasına hizmet eden ve rekreasyon amaçlı yönetilen doğa koruma bölgesi olarak nitelemektedir (Eagles ve diğ., 2002).

Kısaca bir milli parkın, içinde birçok ekosistemin bulunduğu, insanın kullanım ve yerleşimlerle yapısının değişmemiş olduğu büyük bir alanı kapsamaması gerekir. İçerisinde bulunan bitkiler ve hayvan türleri, jeolojik yapı ve biyolojik yaşam alanları özellikle bilimsel ve rekreasyon açısından önemlidir. Milli parklar içerisinde bulunan birçok ekosistem, açık alan laboratuvarları olarak kullanılır. Yani milli parklar yalnızca koruma işlevini yerine getirmeyip, ayrıca doğal yaşam seyrini de güvence altına alırlar. Milli parklar uluslararası, insana kapatılmamış, büyük alanlı doğa korumanın en üst kategorisindedir. Çoğunlukla koruma amacı ön plandadır. 19. yüzyıl itibariyle ortaya çıkan modern anlamda korunan alan kavramı ile birlikte dünya genelinde korunan alan sayısında dikkate değer bir artış gözlenmektedir. Hemen hemen her ülke korunan alanlarla ilgili yasal düzenlemelerini yapmış ve korunan alanlarını belirlemeye başlamıştır (Turan, 2007).

2002 yılı itibariyle, IUCN'in korunan alan tanımlamalarına uyan 44.000 alan korunan alan olarak ilan edilmiştir ve bu korunan alanların toplamı dünyanın karasal yüzeyinin yaklaşık %10 una tekabül etmektedir (Eagles ve diğ., 2002). IUCN'nin verilerine göre 2011 itibariyle dünyada 100.000 üzerinde korunan alan mevcuttur.

Dünyanın farklı ülkelerinde milli park ve benzeri korunan alanların isimlerinde ve statülerinde farklılıklar (Dünyada 140 adet farklı koruma statüsünden bahsedilmektedir) olmakla birlikte, genel olarak IUCN'nin belirlemiş olduğu 6 adet statü ve kriterlerle belli oranlarda benzerlik göstermektedir (Kaplan, 2003).

Dünya Tabiatı Koruma Birliği (IUCN)'nin statü ve kriterleri:

Kategori I – Mutlak Korunan Doğal Rezerv / Yaban Hayatı Alanı: Esas olarak araştırma ve yaban hayatının korunması amacı ile idare edilen koruma alanlarıdır (Türkiye de Tabiatı Koruma Alanları).

Kategori Ia – Mutlak Korunan Doğal Rezerv: Esas olarak araştırma amacıyla yönetilen koruma alanlarıdır.

Kategori Ib – Yaban Hayatı Alanı : Esas olarak yaban hayatının korunması amacıyla yönetilen koruma alanlarıdır.

Kategori II – Milli Park : Esas olarak ekosistemlerin korunması ve rekreasyonel amaçları ile idare edilen koruma alanlarıdır (Türkiye de Milli Parklar).

Kategori III – Tabiat Anıtı : Esas olarak özel bir doğa oluşumunun korunması amacı ile yönetilen koruma alanlarıdır (Türkiye de Tabiat Anıtı).

Kategori IV – Yönetilen Habitat/Tür Koruma Alanı : Habitat ve tür devamlılığı sağlamak için müdahalelerde bulunan koruma alanlarıdır (Türkiye de Tabiat Parkları).

Kategori V – Korumaya alınmış Peyzaj/Denizsel Alan : Yönetimi esas olarak bir peyzajın veya denizsel alanın korunması amacı ile kurulmuş ve içinde dinlenme amaçlı rekreasyon yapılabilen alanlardır (Türkiye de Doğal Sit Alanları).

Kategori VI – Yönetilen Doğal Kaynak Koruma Alanı : Yönetimi, doğal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımına hizmet eden koruma alanlarıdır (Türkiye de Özel Çevre Koruma Bölgeleri, Muhafaza ormanları) (Kaplan, 2003).

2.2 Türkiye'de Milli Park Kavramının Gelişimi

Ülkemiz Avrupa, Asya ve Afrika arasında doğal bir köprü olması, jeolojik yapısı, çeşitli iklim kuşaklarına ve ekolojik zenginliklere sahip olması nedeni ile biyolojik çeşitlilik açısından çok zengindir. Ancak insan faaliyetleri ile tahrip oldukça yüksektir (Yücel ve Babuş, 2005). Ülkemizde, ilk olarak 1937 tarihinde kabul edilen 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile yaban hayatının korunması için ilk adımlar atılmıştır.

İlk kez Prof. Dr. Selahattin İnal 1948 yılında yayınladığı "Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız" adlı eserinde milli park deyimini kullanmıştır (Yücel ve Babuş, 2005'de atıfta bulunduğu gibi). Bundan sonra 1956 yılında 6831 sayılı Orman Kanunu ile de korunan alanların ve orman içindeki dinlenme alanlarının oluşturulmasına ilişkin düzenleme ile ilk adımlar atılmıştır. Orman Kanunu'nun 25. Maddesine istinaden "Orman Genel Müdürlüğü; mevki ve özelliği dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları; bilim ve fennin istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, toplumun çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma sahaları ve orman mesire yerleri olarak ayırır, düzenler, yönetir ve gerektiğinde işletir veya işlettirir" hükmü yer almaktadır. Bu kapsam ile ender özellik ve güzellik gösteren yerlerin milli park rejimi içerisine alınması sağlanmıştır. Bu yasaya dayanılarak ilk defa 1958 yılında, "Yozgat Çamlığı Milli Parkı" oluşturulmuştur.

Milli parkın yasal tanımı ise, ilk kez 09.08.1983 tarihinde kabul edilen ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile yapılmıştır. Milli Parklar Kanunu'nun 2. maddesine göre milli parklar; "Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletler arası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme turizm alanlarına sahip tabiat parçaları" olarak tanımlanmıştır. Bu kanunun amacı; yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektir.

Bir korunan alanın kendisinden beklenen tüm faydaları sağlayabilmesi için etkili bir şekilde yönetilmesi zorunludur. Bunun için ise yönetim planlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Gbadegesin ve Ayileka, 2000; Dolisha ve diğ., 2007; Ostrovsky, 2003'e Alkan ve Korkmaz, 2009'da atıfta bulunduğu gibi). Ülkemizde bu amaçla kullanılan yönetim planları, alana yönelik hazırlanan uzun devreli gelişme planlarıdır (UDGP). Milli Parklar Kanunu'nun 4. maddesi ve Milli Parklar Yönetmeliği'nin 11. maddesine göre, milli parklar için uzun devreli gelişme planlarının hazırlanması zorunludur. Bununla birlikte tabiat parkları için de uzun devreli gelişme planları hazırlanabilmektedir. Bu planların ilk örnekleri ülkemizin planlama konusunda yeterli bilgi birikimi ve deneyime sahip olmadığı ve bu konuda uzmanlaşmış personelin bulunmadığı gerekçeleriyle 1960'lı yıllarda yabancı uzmanlara yaptırılmıştır (Alkan ve Korkmaz, 2009). Aradan yaklaşık 50 yıl geçmesine rağmen uzun devreli gelişme planlarının hazırlanması bakımından hala çok fazla yol alınamamıştır.

Nitekim, planlamaya ilişkin ilke ve yöntemler hala netleştirilememiş ve modern yönetim anlayışının vazgeçilemez bir unsuru haline gelen katılımcılık, planlama çalışmalarıyla bütünleştirilememiştir. Planlama sürecine ilgi gruplarının (özellikle orman köylüsü) dahil edilmemesi, plan hazırlansa bile bu planın uygulanamamasına neden olmuştur (Alkan ve Korkmaz, 2009).

Birçok ülkede milli park planlamaları milli otoriteler tarafından yapılmaktadır. Bazı ülkeler de ise milli parklar kendi planlarını hazırlayarak merkez otoritelere onay için sunmaktadır. Demokratik bütün batı ülkelerinde, milli park planlamasında alınan efektif bir karar toplumun ilgisi ve memnuniyeti sağlanarak alınmaktadır. Toplumun planlamanın ilk aşamasında da planlama sürecine katılımı oldukça önemlidir. Türkiye de henüz toplumun planlama süreçlerine katılımı geleneksel veya yasal sürecin bir parçası olmamıştır. Milli Park planlamalarına toplumun katılımı ile ilgili araştırmalar yapılmış ve bazı teknikler geliştirilmiştir. Örneğin Avustralya da bu çalışmalar 3 Milli Park'ın planlama aşamasında uygulanmış, farklı park kullanıcıların talep ve beklentileri analiz edilmiştir (Güleç, 1992a, 1992b' ye Daşdemir, 2005'de atıfta bulunduğu gibi).

Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından gelişmiş ülkelerde uygulanan ve Milli Parklar Kanununun da yapılan değişiklikle kanun içeriğinde yer alan Park Rangers=Park/Alan Kılavuzları sisteminin Türkiye'de de uygulanmasına geçileceği belirtilmektedir. Bu kılavuzlar, korunan alan içerisinde veya civarında yaşayan yöre insanlarından belli bir eğitim seviyesinin üstündekilerin seçilerek milli parkın kaynak değerleri konusunda eğitilmekte ve eğitim sonrasında gelen ziyaretçilere planlı gezi güzergahlarında her türlü hizmeti vermektedir.

Böylece;

- Yerinde istihdam sağlanacak,
- Yöresel ürünler satışı teşvik edilecek,
- Geleneksel el sanatları ve doğal ürün üretim teşvik edilecek,
- Kaynak değerleri, yöre insanına gelir getiren bir konuma geldiğinden yöre insanının bilinçlenmesinin ötesinde gelirin devamlılığı açısından yöre insanınca doğal alanlar korunarak gelecek nesillere bozulmadan aktarılabilmesi sağlanacak,
- Sadece turizmin yoğun olarak görüldüğü bölgelerde değil, bütün bölgelerde doğaya saygılı turizm yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Bu kapsamda 9 ilde bu çalışma başlatılmış ve 81 ile yaygınlaştırılabilecek potansiyele sahip Alan Kılavuzu kurslarında kaynak değerlerimiz konusunda eğitim verilmektedir. Planlaması biten her bir korunan alana en az 50 kılavuz görevlendirilmesi düşünülmektedir (OSİB, 2007).

2.3 Milli Parklarla İlgili Yasal Çerçeve

Ülkemizde Milli Park alanı için çok sayıda kanun ve yönetmelik geçerli olmakta ve bu durum alan üzerinde alınacak ve uygulanacak kararları yavaşlatmakta ve uygulama da zorluklar oluşmasına sebep olmaktadır. Aşağıda bahse konu kanun ve yönetmeliklerin ilgili maddelerine yer verilmiştir.

2.3.1 Ulusal mevzuatlar

2873 Sayılı ve 09.08.1983 Tarihli Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesine ve 12.12.1986 Milli Parklar Yönetmeliğine istinaden; Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nca millî park karakterine sahip olduğu tespit edilen alanlar, Millî Savunma Bakanlığı'nın olumlu görüşü, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile diğer ilgili bakanlıkların görüşü de alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile millî park olarak belirlenir.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na istinaden hazırlanan Milli Parklar Yönetmeliği'nin 6A madde'sine göre milli park olarak ayrılacak yerlerde;

1. Tabii ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyon potansiyeli, milli ve milletlerarası seviyede özellik ve önem taşımalıdır,
2. Kaynak değerleri, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır,
3. Kaynak değerleri tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah edilebilir durumda olmalıdır,
4. Saha büyüklüğü, kaynak değerleri yoğunluğu bakımından, özel haller ve adalar dışında en az 1000 hektar olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan meydana gelmelidir.

Milli Parklar Kanunu'nun 14. Maddesi ile bu kanun kapsamına giren yerlerde aşağıdaki faaliyetler yasaklanmıştır;

- a) Tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz,
- b) Yaban hayatı tahrip edilemez,

- c) Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz,
- d) Tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamaz,
- e) Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genelkurmay Başkanlığı'nca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne suretle olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskan yapılamaz.

2873 Sayılı Milli Parklar Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra hazırlanan Milli Parklar Yönetmeliği'nin amacı, Milli Parklar Kanunu ile 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesinin uygulanmasını düzenlemektir. Milli Park Yönetmeliği'ne göre genel olarak;

1. Kanunun 14. maddesi ile yasaklanan faaliyetler yapılamaz,
2. Kaynak değerleri ile koruma ve kullanma esaslarının belirlenmesinde, ilmi ve teknik araştırmalara en geniş ölçüde yer verilir,
3. Kaynakların tabii karakterlerinin mutlak korunması ve devamlılığı sağlanır,
4. Tabii kaynakların işletilmesi yasaktır,
5. Tabii denge ve manzara bütünlüğünü bozacak ve tabii çevrenin bakir karakteri ile bağdaşmayacak hiçbir faaliyete izin verilemez,
6. Bu yerler sadece koruma, yönetim, araştırma, ziyaretçi, tanıtım tesis ve hizmetleri ile donatılır; bu tesisler ile kaynak amenajmanı ve restorasyon esasları planlarında belirtilir,
7. Kullanma ve yararlanma şartları ve düzeyi idarece belirlenir ve "taşıma kapasitesi" nin dışına çıkılmaz,
8. Tabii ve kültürel kaynaklara, kaynak değerini bozmayacak, ancak tamamlayıcı ve restorasyon amaçlı işlemlerde bulunulabilir,
9. Tabiatı mutlak koruma zonlarında, tabii kaynaklar insan etkisi olmaksızın tabii haline bırakılır,
10. Devlet mülkiyeti ve yönetimi ile kaynak, manzara mülkiyet ve yönetim bütünlüğü esastır. Ancak milli parklarda devlet mülkiyeti aranmayabilir,

11. Kamulaştırma ve Tahsisler, Kanun'un 5. ve 6. maddelerine göre yapılır,
12. Planların gerektirdiği her türlü yapı tesis, hizmet ve faaliyetlerin yapılması, yönetilmesi ve işletilmesi Kanunun 12. maddesine göre düzenlenir, hükümleri getirilmiştir.

2873 Sayılı Milli Parklar Kanununun Kaynakların geliştirilmesi başlığı altında yer alan 13. maddesine göre; "bu kanun kapsamına giren yerlerdeki ormanlarda, makilik fundalıklarda ve diğer arazi kullanma şekillerinde koruma ve çok taraflı kullanımı esas tutan orman amenajman planlarına dayanılarak, tabiat varlıklarının korunmasını, geliştirilmesini ve devamlılığını sağlayacak teknik faaliyetler yapılır. Tabii çevre ve ekosistemlerin korunması ve iyileştirilmesi yönünden teknik ve bilimsel gereklere göre, Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından düzenlenecek rapora dayanılarak hazırlanacak özel amenajman planları uyarınca belirli yerlerde ve belirli sürelerde üretim, avlanma ve otlatma faaliyetlerine izin verilebilir" ifadesi yer almakta ve böylelikle kaynak kullanımının niteliği ve çerçevesi çizilmektedir.

Yine aynı kanun çerçevesinde, milli park ve benzeri korunan alan olarak ilan edilen yerlerin, Kanunun 4. maddesi ve Milli Parklar Yönetmeliğinin 11. maddesi gereği, bu sahaların korunarak kullanılmasına esas teşkil edecek arazi kullanım kararlarının alındığı uzun devreli gelişme planları Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Bu bağlamda milli parkların belirlenmesi ve bu alanlardaki her türlü uygulamanın yürütülmesi ve UDGP'lerin hazırlanması amacıyla Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na bağlı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Cırık, 2007). Kanunun 4. maddesinde "bu kanun hükümlerine göre milli park olarak belirlenen yerlerin özellik ve nitelikleri göz önünde tutularak, koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planlarının, ilgili Bakanlıkların olumlu görüşleri ve gerektiğinde fiili katkılarıyla hazırlanacağı" hükme bağlanmıştır.

"Milli Park'ın Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) uyarınca, iskan ve yapılaşmaya konu olan yerler için, imar mevzuatına uygun imar uygulama planları, uzun devreli gelişme planlarının hüküm ve kararlarına uygun olarak hazırlanır veya hazırlattırılır, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın onayı ile yürürlüğe girer" denmektedir (Ünal, 2003).

Uzun devreli gelişme planına göre, iskan ve yapılaşmaya konu olmayan ancak Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı ve Tabiat Koruma Alanı olarak saptanan yerler, milli park planlama tekniğine göre planlanır, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görüşü alınarak Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nca onaylanarak yürürlüğe konur.

Milli Park yetki alanı içerisinde Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması kapsamına giren yerler Kültür ve Turizm Bakanlığı ile işbirliği içinde saptanır. Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişme Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde turizm yatırımlarına dair plan kararları, Orman ve Su İŞleri Bakanlığı'nın görüşü alınarak sonuçlandırılır ( nal, 2003).

Milli Parklar Kanunu ve Milli Parklar Yönetmeliği'nde uzun yıllar değişiklik yapılmamış olup, 03.07.2005 tarih ve 5400 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle "Uzun Devreli Gelişim Planlarına" uygun olarak yapılan "Ziyaretçi Yönetim Planlarının" etkin bir Şekilde uygulanması için "Alan Kılavuzluğu" olgusu getirilmiştir ( nal, 2003).

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile Milli Park ilan edilen bir alan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında aşağıda belirtilen tanımlar uyarınca ayrıca sit alanı olarak ilan edilebilmektedir.

- "Kültür varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taŐınır ve taŐınmaz varlıklardır (2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu).
- "Tabiat varlıkları"; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir (2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu).
- "Sit"; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.

Korunması gerekli taŐınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespiti, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yapılır.

Bunlarla birlikte Maden Kanunu ve Maden Faaliyetleri İzin Yönetmeliği'ne göre Türkiye'nin tüm korunan doğal ve tarihi alanlarında madencilik faaliyetleri mümkün hale getirilmiştir. Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesi'ne ise; bir alan milli park karakterinde olsa bile bu alanın milli park olarak belirlenebilmesi için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve diğer bazı bakanlıkların görüŐlerinin alınması hükmü

eklenmiştir. Böylece, sahip olduğu doğal kaynak değeri ile milli park olarak tahsis edilmesi gereken bir alanın bir maden ocağı haline dönüştürülmesi mümkün hale gelmiştir (Alkan ve Korkmaz, 2009). Bununla birlikte 1982 Anayasası'nın 63. maddesi ile "Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır" hükmü getirilmiş ve korunan alanlar güvence altına alınmıştır.

2872 sayılı Çevre Kanununa göre "Bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunması" gerekmektedir. Doğal çevreyi oluşturan biyolojik çeşitlilik ile bu çeşitliliği barındıran ekosistemin korunması esastır. Biyolojik çeşitliliği koruma ve kullanım esasları, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve ilgili diğer kuruluşların görüşleri alınarak belirlenir. Ulusal mevzuat ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler ile koruma altına alınarak koruma statüsü kazandırılmış alanlar ve ekolojik değeri olan hassas alanların her tür ölçekteki plânlarda gösterilmesi zorunludur.

Koruma statüsü kazandırılmış alanlar ve ekolojik değeri olan alanlar, plân kararı dışında kullanılamaz. Ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan, çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı toprak ve su alanlarını, biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve bunlarla ilgili kültürel kaynakların gelecek kuşaklara ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla, Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tespit ve ilan etmeye, bu alanlarda uygulanacak koruma ve kullanma esasları ile plân ve projelerin hangi bakanlıkça hazırlanıp yürütüleceğini belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. Özel Çevre Koruma planları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı Özel Çevre Koruma Başkanlığı tarafından hazırlanmakta veya hazırlattırılmaktadır.

Bu bölgelere ilişkin plân ve projelerde; 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 9 uncu maddesi, 4/4/1990 tarihli ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun plân onama yetkisini düzenleyen hükümleri, 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 8 inci maddesinin tabiat varlıkları, doğal sit alanları ve bunların korunma alanlarının tespit ve tescili dışında kalan yetkileri düzenleyen hükümleri ile aynı Kanunun 17 nci maddesinin (a) bendi hükümleri uygulanmaz ibaresi yer almaktadır. Özel yetki kurallarına göre yapılan planlarla ilgili özet bilgi Çizelge 2.1'de gösterilmektedir.

Çizelge 2.1 : Özel yetki kurallarına göre yapılan planlar, yetkili idareler ve ilgili yasa.

PLAN TÜRÜ	YETKİLİ İDARE	YASA
Milli Park Planları	İlgili Bakanlıkların olumlu görüşleri ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı	2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve Milli Parklar Yönetmeliği
	Gelişme planı uyarınca iskan ve yapılaşmaya konu olacak yerler için, imar mevzuatına göre imar uygulama planları, milli park gelişme planı hüküm ve kararlarına uygun olarak hazırlanır veya hazırlattırılarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onayı ile yürürlüğe konur	
	Tabiat Anıtı olan bölümlerin planlaması, Kültür ve Turizm Bakanlığı görüşü ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı	
	Milli Parklarda bulunan turizm bölge, alan ve merkezlerinde, turizm yatırımlarına ilişkin plan kararları Çevre ve Şehircilik ile Orman ve Su İşleri Bakanlıklarının görüşü alınarak sonuçlandırılır.	

Bütün bu bilgilerin ışığında ülkemizde, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile tanımlanan korunan alan statülerinin yönetim planlarının yapılmasında ve uygulanmasında dikkate alınması gereken çok sayıda yasa ve yönetmelik olduğu görülmektedir. Bunların en önemlileri aşağıda isim olarak kısaca verilmektedir ;

- Anayasamızın 43,44,46,56,63 ve 169. Maddeleri,
- 3800 Sayılı Orman Kanunu,

- 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu,
- 797 Sayılı Kuşların Korunmasına Dair Kanun,
- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu,
- 2872 Sayılı Çevre Kanunu,
- 2834 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu,
- 3194 Sayılı İmar Kanunu,
- 3086 Sayılı Kıyı Kanunu,
- 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu,
- 3167 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu,
- 4342 Sayılı Mera Kanunu,
- 6200 Sayılı Devlet Su İşleri Kanunu,
- 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerin Araştırılması Kanunu,
- 3367 Sayılı Kanunla Değişik 442 Sayılı Köy Yerleşik Alanlarına Dair Kanun,
- Milli Parklar Yönetmeliği
- Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Yönetmeliği

2.3.2 Uluslararası anlaşmalar

Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ön gördüğü şekilde strateji ve politikalarını oluşturmak ve yine sözleşmeler çerçevesinde alanların yönetim planlarını katılımcı bir yaklaşımla hazırlamak ve yine katılımcı bir yaklaşımla uygulamak için çalışmalarını sürdürmektedir.

2.3.2.1 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme

Dünya Kültürel ve Doğal Mirası'nın korunması için 16 Kasım 1972 tarihinde Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) tarafından kabul edilen sözleşmeye ülkemiz 14 Nisan 1982 tarihinde taraf olmuştur. Bu sözleşme kapsamında tanımlanan yapılar, yapı toplulukları ve diğer alanlar kültürel miras olarak kabul edilmiştir. Bu sözleşme altında korunan alanlar Dünya Kültürel ve Doğal Miras Alanı olarak tanımlanmaktadır (DKMP, 2011) .

Kültürel Miras: Anıtlar, tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnaî evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar olarak tanımlanmaktadır.

Doğal Miras: Estetik veya bilimsel açıdan istisnaî evrensel değeri olan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından müteşekkil doğal anıtlar, Bilim veya muhafaza açısından istisnaî evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar,

Bilim, muhafaza veya doğal güzellik açısından istisnaî evrensel değeri olan doğal sitler veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar olarak tanımlanmaktadır.

Sözleşmeye taraf olan devletler kendi sınırları içerisinde, Kültürel ve Doğal Miras kapsamındaki varlıkları saptamak, korumak, muhafaza etmek, teşhirini ve gelecek kuşaklara bırakılmasını sağlamakla yükümlüdür.

2.3.2.2 Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi)

Avrupa Birliği (AB) üyesi devletlerin önderliğinde hazırlanan ve AB'ye üye olmak isteyen diğer devletlerce de onaylanan bu sözleşme ile taraflar, yabani bitki ve hayvanların ve bunların yaşama ortamlarının korunmasını amaçlamışlardır. Bu çerçevede sözleşme, kesin olarak korunması gereken bitki ve hayvan türlerini, korunan hayvan türlerini, yasaklanan av yöntemleri ile ilgili listeleri içermektedir. Ülkemiz bu sözleşmeye 9 Ocak 1984 tarihinde 84/7601 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile taraf olmuştur. Sözleşmeye taraf olanlar ülkelerinde Zümrüt Ağı Alanları (ASCI - Areas for Special Conservation Interest) ilan edebilmektedir (DKMP, 2011). Ülkemizde bu statü için ön çalışmalar yapılmaktadır ve bu kapsamda 10 alan zümrüt ağı alanı olarak tanımlanmıştır (Akyatan Lagünü, Gediz Deltası, Göksu Deltası, Sultan Sazlığı, Tuz Gölü ve Çevresi, Kızıllıman Bölgesi, Uluabat Gölü, Manyas Gölü, Ilgaz Dağları Milli Parkı, Çığılıkara Tabiatı Koruma Alanı, Elmalı Sedir Ormanları).

2.3.2.3 Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES Sözleşmesi)

CITES, yabani hayvan ve bitki türlerinin canlı, ölü örneklerinin bunların parçaları ve türevlerinin ithalatını, ihracatını, re-eksportunu (ithal edilmiş bir örneğin yeniden ihraç edilmesi), temeli izin ve belgelere dayanan ve ancak sözleşmede belirtilen bazı şartların yerine getirilmesi halinde bu izin ve belgelerin verilmesini öngören bir uluslararası düzenlemedir.

Yabani hayvan ve bitki türlerinin uluslararası ticaretini düzenleyerek dünya doğal kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlamayı hedefleyen CITES'e, Türkiye 134. taraf ülke olarak 20 Haziran 1996 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak katılmış ve 22 Aralık 1996 tarihinde Sözleşme yürürlüğe girmiştir. Uygulamanın kolaylaştırılması için hazırlanan CITES Uygulama Yönetmeliği, 27 Aralık 2001 tarih ve 24623 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (DKMP, 2011).

2.3.2.4 Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

29 Ağustos 1996 tarihli ve 4177 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan bu sözleşme, 21 Kasım 1996 tarihli ve 96/8857 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 27 Aralık 1996 tarih ve 22860 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

Bu Sözleşmede, biyolojik çeşitliliğin korunması; bu çeşitliliğinin unsurlarının sürdürülebilir kullanımı; genetik kaynaklar ve teknoloji üzerinde sahip olunan bütün hakları dikkate almak kaydıyla, bu kaynaklara gereğince erişimin ve ilgili teknolojilerin gereğince transferinin sağlanması ve uygun finansmanın tedariki de dahil olmak üzere, genetik kaynakların kullanımından doğan yararların adil ve hakkaniyete uygun paylaşımı amaçlanmaktadır (DKMP, 2011).

2.3.4.5 Habitat Direktifi (92/43/EEC)

Yabani flora ve faunanın doğal yaşam ortamlarının korunması ile ilgili bir direktiftir. Direktifin amacı; doğal yaşam ortamlarının ve vahşi flora ve faunanın korunması yoluyla biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesine katkıda bulunmaktır. "Natura 2000" olarak bilinen Avrupa Birliği dahilindeki alanlar için tutarlı bir Avrupa Ekolojik Ağı oluşturmayı hedefler (DKMP, 2011).

Habitat Direktifi'nin ilgi alanına giren doğal yaşam alanları türleri;

- yok olma tehlikesine mâruz bulunanlar veya
- küçük bir doğal yayılma alanları olanlar veya
- Alpin, Atlantik, Kıtasal, Makaronesyan ve Akdeniz biyo-coğrafik bölgenin tipik özelliklerinin çarpıcı örneklerini gösterenlerdir.

Habitat Direktifi'nin ilgi alanına giren yabani flora ve fauna türleri ise;

- tehlike altında,
- incinebilir veya
- özel dikkat gerektiren ve endemik olan türlerdir.

2.3.4.6 Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi (Barcelona Sözleşmesi)

Bu Sözleşme, 22 Temmuz 2002 tarih ve 2002/4545 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla, 22 Ağustos 2002 tarih ve 24854 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Sözleşmenin temel amacı Akdeniz'in kirlenmesinin önlenmesidir. Sözleşmenin amaçları çerçevesinde "kirlilik"; dolaylı veya dolaysız olarak, insan eliyle, haliçler de dahil olmak üzere deniz, ortamına, canlı kaynaklara ve deniz yaşamına zarar vermek, insan sağlığına zarar vermek, balıkçılık ve denizin diğer meşru kullanımları gibi deniz etkinliklerine engel olmak, deniz suyunun kullanım kalitesini bozmak ve kullanım imkanlarını azaltmak gibi zararlı sonuçları olan veya olabilecek maddeler veya enerji sokulması anlamına gelmektedir (DKMP, 2011).

2.3.4.7 Avrupa Peyzaj Sözleşmesi

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, 10.06.2003 tarih ve 4881 sayılı Kanun ile TBMM tarafından onaylanmıştır. Sözleşme, Avrupa'da tüm peyzajların korunması, yönetilmesi ve planlanması için kullanılacak yeni bir yasal belgenin sağlanması isteğiyle düzenlenmiştir. Bu çerçevede sözleşmenin amacı; peyzajın korunması, yönetimi ve planlanmasını geliştirmek ve peyzaj konuları hakkında Avrupa'da işbirliğini organize etmektir. Bu sözleşme taraf ülkelerin tüm bölge ve alanlarında uygulanır ve doğal, kırsal ve kentsel gelişme alanlarını kapsar. Bu alanlar, kara ve deniz alanları ile iç suları da içine alır (DKMP, 2011).

2.4 Türkiye'deki Milli Parkların Genel Olarak Değerlendirilmesi

Bu bölümde Türkiye Milli Parkları ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapılacaktır. 1958-2002 yılları arasında ilan edilen 33 milli parka, 2003 yılından bu güne kadar 8 milli park (Ağrı Dağı Milli Parkı, Sarıkamış Allahüekber Dağları Milli Parkı, Gala Gölü Milli Parkı, Sultan Sazlığı Milli Parkı, Tek Tek Dağları Milli Parkı, Kırklareli İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı ve Nene Hatun Tarihi Milli Parkı) daha ilave edilmek suretiyle toplam ilan edilen Milli Park sayısı 41'e çıkarılmıştır. 2003 yılına kadar 17 olan Tabiat Parkı sayısı, 2007 de 22, bugün ise 180'e ulaşmıştır (DKMP, 2011).

Ülkemizde 2011 sonu itibariyle 41 adet Milli Park, 180 adet Tabiat Parkı, 31 adet Tabiat Koruma Alanı ve 105 adet Tabiat anıtı bulunmaktadır (Çizelge 2.2). Milli Parkların toplam yüzölçümü 865.099 hektar ve Türkiye'nin yüzölçümün 78 milyon hektar olduğu düşünülürse ülke genelindeki milli parkların oranı %1.121 dir. Ülkemizde bu statüler altında 357 adet bölge yer almaktadır.

Bu 357 adet alanın toplam alanı 1.001.527 hektardır. Bu korunan alanlara sulak alanlar ve özel çevre koruma alanları da dahil edildiğinde toplam alan ülke yüz ölçümünün yaklaşık %5.6'sına tekabül etmektedir (DKMP, 2011).

IUCN'nin (2011), verilerine göre dünya üzerinde yaklaşık 147.000 korunan alan bulunmakta ve bu alanlar dünya kara yüzeyinin yaklaşık %13'ünü kaplamaktadır. Bu oran bazı ülkelerde Japonya'da %38.7, Yeni Zellanda'da %23.2, Avrupa Birliğinde %12 ve ABD'de %11 civarındadır. Korunan alanlar içinde yer alan milli parklar ise dünya kara alanının yaklaşık %2.3'ünü (310 milyon hektar) kaplamaktadır (Alptekin ve diğ., 2010).

Çizelge 2.2 : Türkiye korunan alanları.

Koruma Alanı Statüsü	Adet	Alan (Ha.)
Milli Park	41	865.099
Tabiat Parkı	180	82.801
Tabiat Koruma Alanı	31	48.067
Tabiat Anıtı	105	5.560
Toplam	357	1.001.527

Milli Parkların bölgelere göre dağılımını incelediğimizde (Çizelge 2.3); Marmara bölgesinde 7 adet (107.215 ha.), Ege bölgesinde 6 adet (115.691 ha.), Akdeniz bölgesinde 8 adet (157.366 ha), Karadeniz bölgesinde 7 adet (118.127 ha.), İç Anadolu bölgesinde 7 adet (179.944 ha), Doğu Anadolu bölgesinde 4 adet (153.594 ha.), Güneydoğu Anadolu bölgesinde 2 adet (33.162 ha) olmak üzere 2011 sonu itibariyle toplam 41 adet (865.099 ha.) milli park bulunmaktadır.

Çizelge 2.3 : Türkiye Milli Parklarının bölgelere göre dağılımı.

Milli Parklar	Adet	Alan (ha.)
MARMARA	7	107.215
EGE	6	115.691
AKDENİZ	8	157.366
KARADENİZ	7	118.127
İÇ ANADOLU	7	179.944
DOĞU ANADOLU	4	153.594
GÜNEYDOĞU ANADOLU	2	33.162
Toplam	41	865.099
Türkiye Yüzölçümü		78.000.000

İlk Milli Parkın ilan edildiği 1958 yılından itibaren 25'inin Uzun Devreli Gelişme Planı tamamlanmıştır. 14'ünde ise planlama çalışmaları devam etmektedir (Çizelge 2.4). Tabiat parklarımızdan 24'ünün Uzun Devreli Gelişme Planı tamamlanmıştır. 16'sında ise planlama çalışmaları devam etmektedir.

Bazı Milli Parkların UDGP planları çok eski yıllarda yapılmış ancak alanda bir değişiklik olmadığı gerekçesi ile revizyon planları tekrar hazırlanmamıştır. Ancak son birkaç yıl içerisinde bu revizyon çalışmalarına hız verilmiştir. Bugüne kadar Uzun Devreli Gelişme Planı tamamlanan ve çalışmaları devam eden korunan saha sayısı 79'dur. 2012 yılı sonuna kadar plansız hiçbir korunan sahanın kalmaması Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün en büyük hedefleri arasında yer almaktadır (DKMP Bütçe Sunuşu, 2011).

Çizelge 2.4 : Milli Parkların UDGP durumları.

Uzun Devreli Gelişme Planı Tamamlanan Milli Parklar	Uzun Devreli Gelişme Planı Devam Eden Milli Parklar
1 Bursa-Uludağ Milli Parkı	1 Balıkesir-Kazdağları Milli Parkı (Revizyon)
2 Antalya-Güllük Dağı-Termessos Milli Parkı	2 Tunceli-Munzur Vadisi Milli Parkı (Revizyon)
3 Manisa-Spil Dağı Milli Parkı	3 Nevşehir-Göreme Tarihi Milli Parkı (Revizyon)
4 Isparta Kovada Gölü Milli Parkı	4 Afyonkarahisar/Kütahya-Başkomutan Tarihi Milli parkı (Revizyon)
5 Tunceli-Munzur Vadisi Milli Parkı	5 Trabzon-Altındere Vadisi milli Parkı
6 Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı	6 Yozgat-Yozgat Çamlığı Milli Parkı
7 Nevşehir-Göreme Tarihi Milli Parkı	7 Osmaniye-Karatepe Aslantaş Milli Parkı
8 Çorum-Boğazköy-Alacahöyük Milli Parkı	8 Erzurum-Nene Hatun Tarihi Milli Parkı
9 Çanakkale-Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı	9 Edirne-Gala Gölü Milli Parkı
10 Afyonkarahisar/Kütahya-Başkomutan Tarihi Milli Parkı	10 Şanlıurfa-Tek Tek Dağları Milli Parkı
11 Balıkesir-Kazdağları Milli Parkı	11 Kars-Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı
12 Aydın-Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Mili Parkı	12 Kastamonu/Bartın-Küre Dağları Milli Parkı
13 Adıyaman/Malatya-Nemrut Dağı Milli Parkı	13 Kırklareli-İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı
14 Muğla-Marmaris Milli Parkı	14 Antalya-Altınbeşik Mağarası Milli Parkı
15 Kayseri/Niğde/Adana- Aladağlar Milli Parkı	
16 Çanakkale-Troya Tarihi Milli Parkı	
17 Antalya-Beydağları Sahil Milli Parkı	
18 Kayseri-Sultan Sazlığı Milli Parkı	
19 Rize-Kaçkar Dağları Milli Parkı	
20 Isparta-Kızıldağ Milli Parkı	
21 Artvin-Karagöl Sahara Milli Parkı	
22 Konya-Beyşehir Gölü Milli Parkı	
23 Ankara-Soğuksu Milli Parkı	
24 Denizli-Honaz Dağı Milli Parkı	
25 Kastamonu-Çankırı-Ilgaz Dağı Milli Parkı	

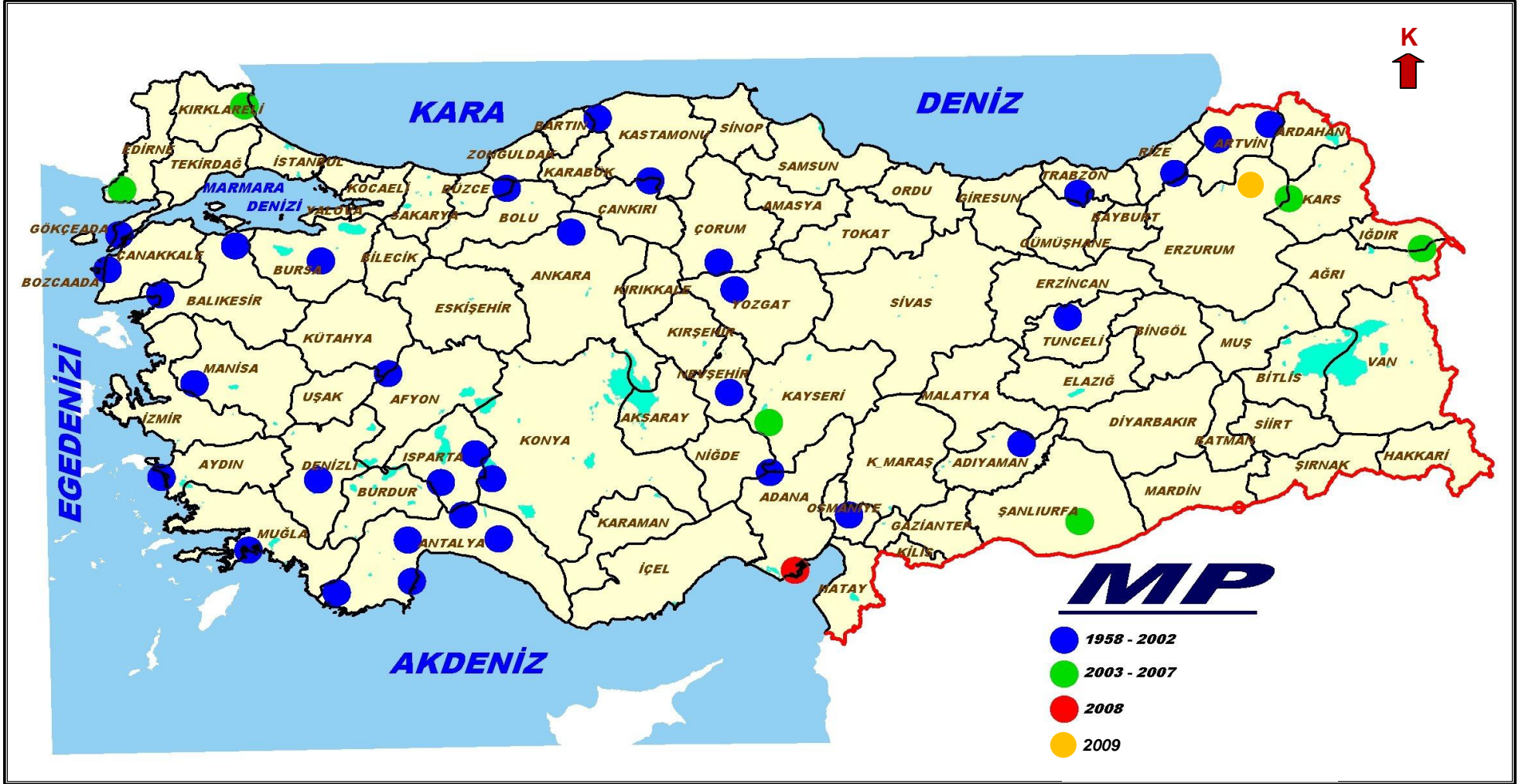
Bugün dünyada artan bir şekilde ulusal ve uluslararası platformlarda, milli parklar ve diğer korunan alanlarda doğal kaynakların yönetilmesinin aracı olan yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması yaklaşımı benimsenmektedir. Korunan alanlar için yönetim planları; biyolojik çeşitliliğin nasıl korunacağı ve doğal kaynakların nasıl yönetileceğini tanımlayan ve doğal kaynağı yönetirken yapılacak, yapılmayacak faaliyetler veya sınırlı çerçevede yapılabilecek faaliyetleri alanın yönetilme hedeflerine bağlı olarak tanımlayan ve faaliyetler arasında mantık ilişkisini kuran üst ölçekli planlardır. 2007 yılı içerisinde UDGP Genel Teknik Şartnamesi'nde 2 konuda yeni düzenleme yapılmış olup, biri alanla ilgili 5 yıllık bir eylem planının oluşturulması, ikincisi ise tüm ilgi gruplarının (yerel halk, STK, üniversite, diğer kamu kurum ve kuruluşları v.b.) planlama sürecine dahil edilmesidir (Cırık, 2007).

Son yıllarda doğa koruma çalışmalarında korunan alanlar için klasik koruma yaklaşımları yerine, yeni koruma ve planlama araçlarının gerekliliği gündeme gelmiştir. Avrupa Birliği Habitat Direktifleri ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nde bir gereklilik olarak savunulan, paydaşların, planların hazırlık sürecinden itibaren korunan alanların yönetimine katılımı, bugün artık doğanın korunmasında temel yaklaşım haline gelmiştir.

Bu çerçevede, etkili bir korunan alan yönetiminin vazgeçilmez unsuru olan katılımcı yönetim planları, ilgi gruplarının ihtiyaçları ile doğa koruma gerekliliklerinin uyumlu hale getirildiği belgeler olarak ayrı bir önem kazanmıştır (Güneş, 2011). Katılımlı yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması tüm korunan alanların gelecek nesillere kullanım-koruma dengesi sağlanarak devredilmesi açısından önemli bir gelişmedir.

Milli Parklarımız sınırlarının tamamı çevrili tek bir girişi bulunan ve girişin kontrollü olarak yapıldığı alanlar olmadığından gerçek ziyaretçi sayıları ile ilgili bilgilere ulaşmak pek mümkün değildir. Aynı zamanda her milli parkımız da kapı işletmeciliği sistemi henüz kurulmamıştır. Ayrıca kapı işletmeciliği bazı durumlarda özel işletmeler tarafından yapılmaktadır (Örneğin Köprülü Kanyon Milli Parkı). Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın 2008 yılı bütçe sunuş konuşmasında, milli park alanlarının kapı girişi ve işletmeciliğinden 2002 yılında 4 milyon TL. gelir elde edilirken, 2007 yılında 9 milyon TL., 2008 yılında 10 milyon TL. gelir elde edildiği belirtilmiştir.

Milli Parklarımızın Türkiye üzerinde dağılımı Şekil 2.1. ve Şekil 2.2 de görülmektedir.

Şekil 2.1 : Milli Parkların ilan ediliş tarihlerine göre Türkiye haritası üzerinde şematik gösterimi (DKMP Müdürlüğü, 2010).

Şekil 2.2 : Milli parkların Türkiye haritası üzerinde dağılımı (DKMP Müdürlüğü'nden alınan haritadan geliştirilmiştir, 2011).

2.4.1 Marmara Bölgesi Milli Parkları

Marmara Bölgesi'nde 7 adet milli park bulunmaktadır. Gelibolu Tarihi Yarımadası Milli Parkı 33.439 ha yüzölçümü ile bölgenin en büyük milli parkı İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı ise 3.155 halık alanı ile en küçük milli parkı olma özelliğindedir (Çizelge 2.5 ve Şekil 2.3). Bölgede yer alan 7 milli parktan 4 tanesinin uzun devreli gelişme planı (UDGP) yapılmıştır. Uludağ Milli Parkı UDGP 2009 yılı sonu itibariyle onaylanmış olup, Kazdağı Milli Parkı ve Truva Tarihi Milli Parkı UDGP'lerinde plan kararları revize edilmiştir.

Çizelge 2.5 : Marmara Bölgesi Milli Parkları.

	Milli Park	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)	
1	Kuşçenneti MP	Balıkesir	1959	17.058	
2	Uludağ MP	Bursa	1961	13.024	
3	Gelibolu Yarımadası Tarihi MP	Çanakkale	1973	33.439	
4	Kazdağı MP	Balıkesir	1994	20.935	
5	Truva Tarihi MP	Çanakkale	1996	13.517	
6	Gala Gölü MP	Edirne	2005	6.087	
7	İğneada Longoz Ormanları MP	Kırklareli	2007	3.155	

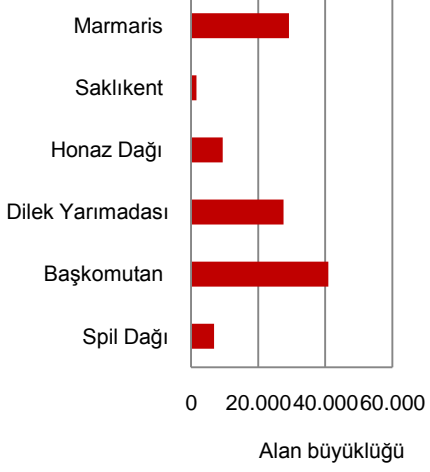
Şekil 2.3 : Marmara Bölgesi Milli Parkları'nın Türkiye haritası üzerinde gösterimi (Google Earth, 2011).

2.4.2 Ege Bölgesi Milli Parkları

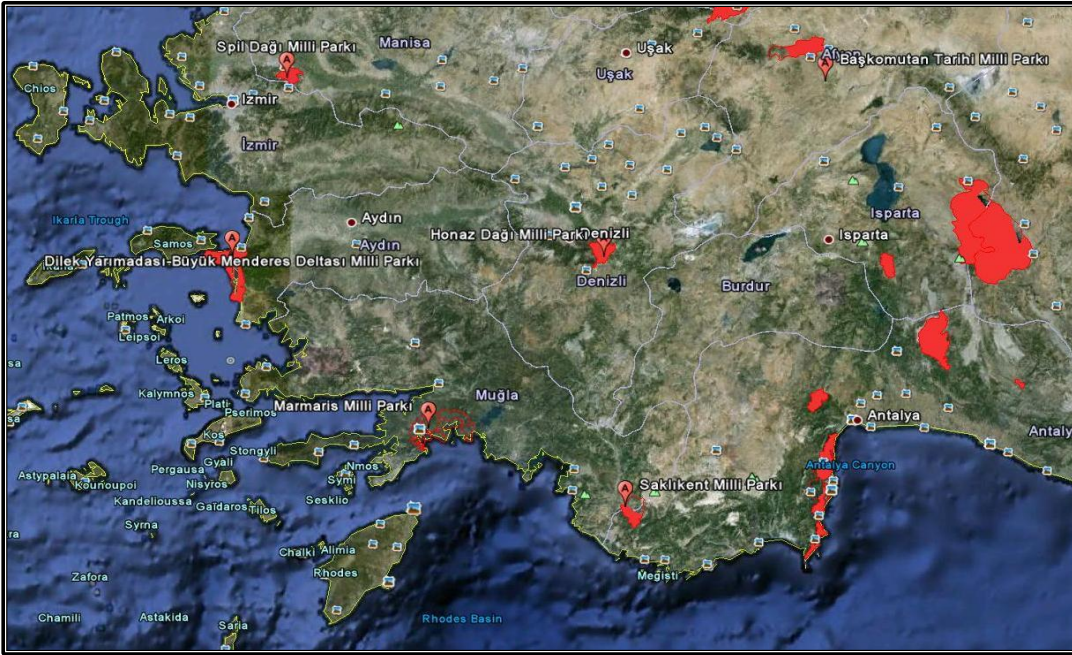
Ege Bölgesi'nde 6 adet milli park bulunmaktadır (Şekil 2.4). Saklıkent Milli Parkı 1.643 ha alanla bölge içindeki en küçük milli park, Başkomutan Tarihi Milli Parkı ise 40.948 ha lık alanı ile en büyük milli park olma özelliğini taşımaktadır (Çizelge 2.6). Bu bölgede yer alan 6 milli parktan 5 tanesinin uzun devreli gelişme planı yapılmıştır. Dilek Yarımadası Milli Park'nın ekosistem özelliği 1997 yılında onaylanmıştır.

Çizelge 2.6: Ege Bölgesi Milli Parkları.

	Millî Park	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)
1	Spil Dağı MP	Manisa	1968	6.867
2	Başkomutan Tarihi MP	Afyon	1981	40.948
3	Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası MP	Aydın	1966	27.598
4	Honaz Dağı MP	Denizli	1995	9.429
5	Saklıkent MP	Muğla	1996	1.643
6	Marmaris MP	Muğla	1996	29.206

Alan büyüklüğü

Şekil 2.4 : Ege Bölgesi Milli Parkları'nın Türkiye haritası üzerinde gösterimi (Google Earth, 2011).

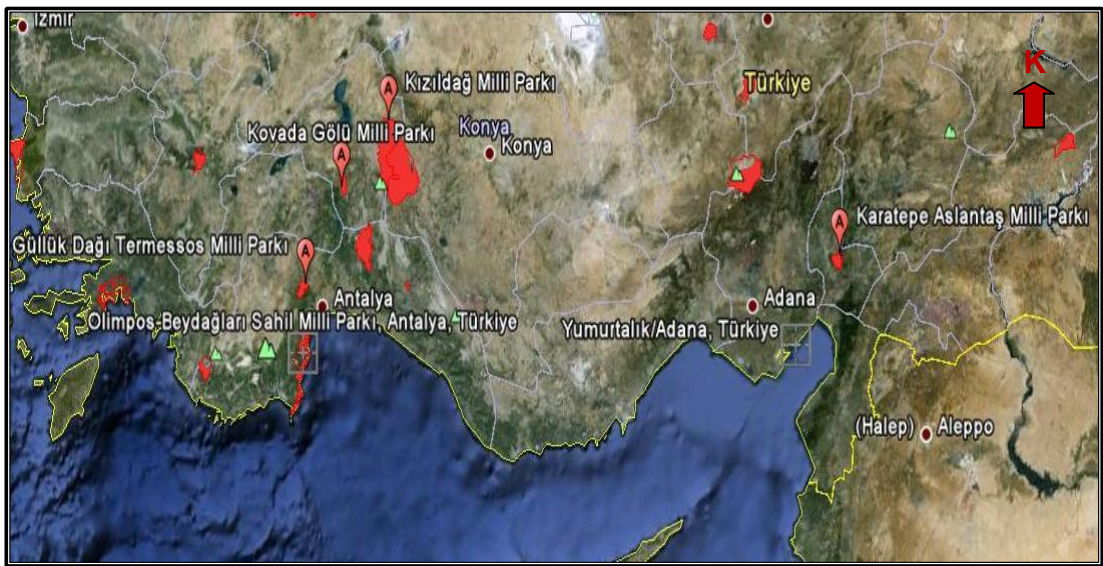
2.4.3 Akdeniz Bölgesi Milli Parkları

Akdeniz Bölgesi'nde 8 adet milli park bulunmaktadır (Şekil 2.5). Kızıldağ Milli Parkı 55.106 ha alanla bu bölge içerisinde en büyük milli parktır (Çizelge 2.7). Bu bölgede yer alan 8 milli parktan 5 tanesinin UDGP'si yapılmış olup, Olimpos (Beydağları), Termesos (Güllük Dağı) ve Köprülü Kanyon Milli Parkları'nın UDGP'leri oldukça eski olup, planlarda değişiklik yapılmamış sadece Olimpos (Beydağları) Milli Parkının plan kararları yenilenmiştir. Aynı zaman da Termesos (Güllük Dağı) Milli Parkı'nda Tübitak ile birlikte ortaklaşa bir proje çerçevesinde doğa eğitim çalışmaları yapılmaktadır. Karatepe-Aslantaş ve Altınbeşik Mağarası Milli Parklarının UDGP'leri hazırlanmaktadır.

Çizelge 2.7: Akdeniz Bölgesi Milli Parkları.

	Millî Park	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)
1	Karatepe-Aslantaş MP	Osmaniye	1958	4.145
2	Kızıldağ MP	Isparta	1969	55.106
3	Kovada Gölü MP	Isparta	1970	6.551
4	Güllük Dağı MP (Termesos)	Antalya	1970	6.700
5	Beydağları (Olimpos) Sahil MP	Antalya	1972	31.018
6	Köprülü Kanyon MP	Antalya	1973	35.719
7	Altınbeşik Mağarası MP	Antalya	1994	1.147
8	Yumurtalık Lagünü MP	Adana	2008	16.980

Millî Park	Alanı (ha)
Yumurtalık Lagünü	16.980
Altınbeşik Mağarası	1.147
Köprülü Kanyon	35.719
Beydağları..	31.018
Güllük Dağı	6.700
Kovada Gölü	6.551
Kızıldağ	55.106
Karatepe-Aslantaş	4.145

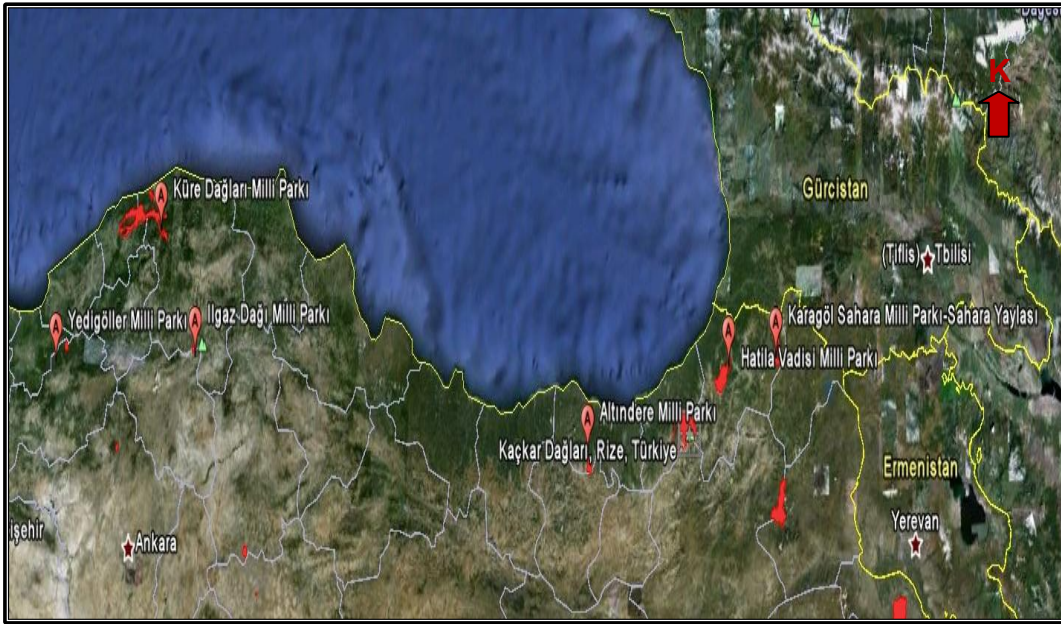
Şekil 2.5 : Akdeniz Bölgesi Milli Parkları'nın Türkiye haritası üzerinde gösterimi (Google Earth, 2011).

2.4.4 Karadeniz Bölgesi Milli Parkları

Karadeniz Bölgesi'nde 7 adet milli park bulunmaktadır (Şekil 2.6). Kaçkar Dağları Milli Parkı 52.970 ha alanla bölgenin en büyük milli parkıdır. Ilgaz Dağı Milli parkı 1118 ha alanla bölgenin en küçük parkıdır (Çizelge 2.8). Bu bölgedeki 7 milli parktan 4 tanesinin uzun devreli gelişme planları (UDGP) yapılmıştır. Küre Dağları Milli Parkı'nın UDGP'si hazırlanmaktadır. Aynı zaman da Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda Tübitak ile birlikte ortaklaşa bir proje çerçevesinde doğa eğitim çalışmaları yapılmaktadır.

Çizelge 2.8: Karadeniz Bölgesi Milli Parkları.

	Millî Park	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)	
1	Yedigöller MP	Bolu	1965	1.623	
2	Ilgaz Dağı MP	Kastamonu	1976	1.118	
3	Altındere Vadisi MP	Trabzon	1987	4.468	
4	Hatila Vadisi MP	Artvin	1994	16.944	
5	Kaçkar Dağları MP	Rize	1994	52.970	
6	Karagöl Sahara MP	Artvin	1994	3.251	
7	Küre Dağları MP	Kastamonu-Bartın	2000	37.753	

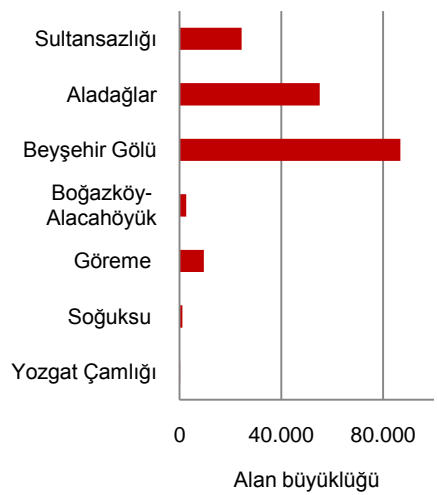
Şekil 2.6 : Karadeniz Bölgesi Milli Parkları'nın Türkiye haritası üzerinde gösterimi (Google Earth, 2011).

2.4.5 İç Anadolu Bölgesi Milli Parkları

İç Anadolu Bölgesi'nde 7 adet milli park yer almaktadır (Şekil 2.7). Beyşehir Gölü Milli Parkı 86.855 ha alan ile bölgenin en büyük milli parkı, Yozgat Çamlığı Milli Parkı ise 267 ha. lık alan ile bölgenin en küçük parkıdır (Çizelge 2.9). Bu bölgede yer alan 7 milli parkın tamamının UDGP ları hazırlanmıştır. Göreme Tarihi Milli Parkın UDGP revize edilmektedir.

Çizelge 2.9: İç Anadolu Bölgesi Milli Parkları.

	Millî Park	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)
1	Yozgat Çamlığı MP	Yozgat	1958	267
2	Soğuksu MP	Ankara	1959	1.187
3	Göreme Tarihi MP	Nevşehir	1986	9.614
4	Boğazköy-Alacahöyük Tarihi MP	Çorum	1988	2.600
5	Beyşehir Gölü MP	Konya	1993	86.855
6	Aladağlar Millî Parkı	Niğde, Adana, Kayseri	1994	55.064
7	Sultansazlığı MP	Kayseri	2006	24.357

Alan büyüklüğü

Şekil 2.7 : İç Anadolu Bölgesi Milli Parkları'nın Türkiye haritası üzerinde gösterimi (Google Earth, 2011).

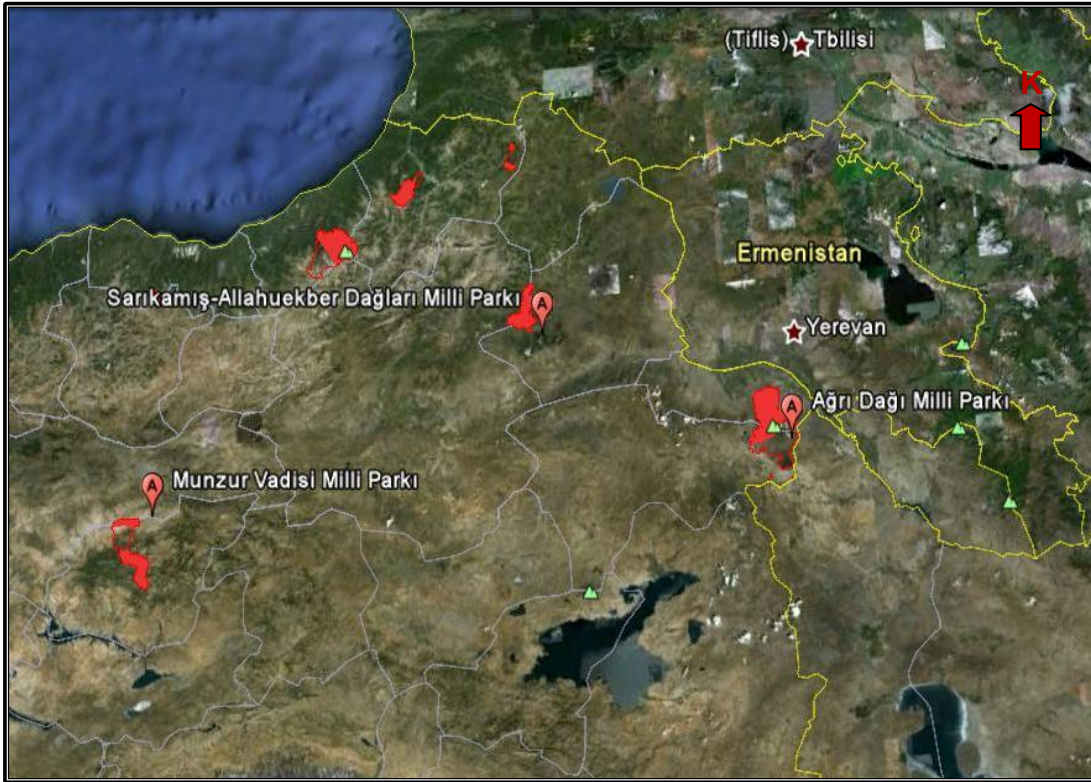
2.4.6 Doğu Anadolu Bölgesi Milli Parkları

Doğu Anadolu Bölgesi'nde 4 adet milli park yer almaktadır (Şekil 2.8). Ağrı Dağı Milli Parkı 88.014 ha alan ile bölgenin en büyük milli parkı, 2009 yılında milli park ilan edilen Nene Hatun Milli Parkı ise 387 ha. ık alan ile bölgenin en küçük parkıdır (Çizelge 2.10). Bu bölgede yer alan 3 milli parktan Munzur Vadisi Milli parkı UDGP planı hazırlanmaktadır.

Çizelge 2.10: Doğu Anadolu Bölgesi Milli Parkları.

	Millî Park	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)
1	Munzur Vadisi MP	Tunceli	1971	42.674
2	Sarıkemiş-Allahüekber Dağları MP	Kars ve Erzurum	2004	22.519
3	Ağrı Dağı MP	İğdır - Ağrı	2004	88.014
4	Nene Hatun MP	Erzurum	2009	387

Alan büyüklüğü

Şekil 2.8 : Doğu Anadolu Bölgesi Milli Parkları'nın Türkiye haritası üzerinde gösterimi (Google Earth, 2011).

2.4.7 Güneydoğu Anadolu Bölgesi Milli Parkları

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2 adet milli park yer almaktadır (Şekil 2.9). Tek Tek Dağları Milli Parkı 19.335 ha alan ile bölgenin en büyük milli parkı, Nemrut Dağı Milli Parkı ise 13.827 ha. lık alan ile bölgenin en küçük parkıdır (Çizelge 2.11). Nemrut Dağı Milli Parkı'nın UDGP'si hazırlanmıştır ve Tek Tek Dağları Milli Parkının UDGP'si yapım aşamasındadır.

Çizelge 2.11: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Milli Parkları.

	Millî Park	İli	İlan Tarihi	Alanı (ha)	
1	Nemrut Dağı MP	Adıyaman	1988	13.827	<p>Tek Tek Dağları Nemrut Dağı</p> <p>0 10.000 20.000</p> <p>Alan büyüklüğü</p>
2	Tek Tek Dağları MP	Şanlıurfa	2007	19.335	

Şekil 2.9 : Güneydoğu Anadolu Bölgesi Milli Parkları'nın Türkiye haritası üzerinde gösterimi (Google Earth, 2011).

2.5 Milli Parklarda Yapılan Çalışmalarla İlgili Literatür Araştırması

Bu doktora tezi kapsamında milli parklar ile ilgili yapılan çalışmalara genel olarak değinilmesinin yararlı olabileceği düşünülmüştür. Ülkemiz de özellikle milli parklar da kullanıcı memnuniyeti ve/veya mekan bağlılığını araştıran çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak bu ve benzer konularda yapılmış birkaç makale bulunmuştur (Müderrişoğlu ve diğ., 2005; Uzun ve Müderrişoğlu, 2010; Kaptanoğlu-Çağlayan, 2010). Ülkemiz de milli parklar ile ilgili akademik çalışmaların geneli, ulusal parkların nitelikleri ve sorunları (Akesen, 1978), korunan alanlar ve ekoturizm (Yalınkılıç ve Arpa, 2005; Arpa, 2005; Öztürk, 2005), operasyonel planlama ve yönetim stratejileri (Daşdemir, 2005; Daşdemir ve Güngör, 2008; Hepcan, 2000; Demirayak, 2006), fayda maliyet analizleri (Turan, 2007), katılımcı yönetim planları ve ziyaretçi yönetimi (Akten ve Akten, 2008; Coşgun, 2009), korunan alan yönetiminde yaşanan sorunlar (Alkan ve Korkmaz, 2009), yönetim planları ve yöre halkı ilişkisi (Arı, 2003), turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin milli parklarda sürdürülebilirliği (Demir, 2001, 2002) korunan alanlarda alınabilecek silvikültürel önlemler (Alptekin ve diğ., 2010), arazi kullanım analizleri ve CBS uygulamaları (Kahraman ve Kahraman, 2008; Genç ve Bostancı, 2007; Arıca ve diğ., 2009), milli parklarda uygulanmaya başlanan alan kılavuzluğu üzerine çalışmalar (Atay, 2008), milli park eğitimleri (Yaşar ve Şeremet, 2008), turizm çeşitleri, hüzün turizmi ve savaş alanları turizmi (Kılıç ve Akyurt, 2001; Alaeddinoğlu ve Aliağaoğlu, 2007) ve milli parklara özgü çeşitli bitki ve hayvan türlerinin incelenmesi (Kahveci ve diğ., 2006; Karatepe, 2003; Kırmacı ve Özçelik, 2010) gibi farklı konularda yoğunlaşmıştır.

Kullanıcı memnuniyet faktörünün önemini daha iyi açıklamak için yapılan çalışmalara bir gözetmek gereklidir. Çalışmaların tamamı kullanıcı memnuniyeti üzerine yapılmamış olsada memnuniyet her zaman bir değişken olarak hemen hemen tüm çalışmalarda yer almaktadır. Bu bölümde milli parklarda yapılan diğer çalışmalar, dünyada ve Türkiye'de yapılan araştırmalar olarak 2 kategoride incelenmiş ve bazı çalışmalara yer verilmiştir. Bir sonraki bölümde ise mekan bağlılığı, memnuniyet kavramları ile ilgili literatür araştırması yer alacaktır.

2.5.1 Ülkemizde yapılan çalışmalar

Milli Parklar üzerine ilk çalışmalardan biri Akesen (1978) tarafından yapılmıştır. Akesen (1978), Türkiye'de ulusal parkların açık hava rekreasyonu yönünden nitelikleri ve sorunları isimli çalışmasında, Uludağ Ulusal Parkı'nı ele almıştır. Uludağ Ulusal Parkı'nda yapılan anket gözlem ve görüşme sonuçları ile elde edilen bulgular araştırmanın temel özdeklerini oluşturmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucu rekreasyonel devinimlerin, doğal çevreyi oluşturan ulusal park nitelikleri ve parkın rekreasyonel olanakları ile karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan sorunları ve bu sorunlara çözüm önerilerini ortaya koymaktadır.

Erdoğan (2005), Olimpos Beydağları Milli Parkı'nda ziyaretçi davranışları ve çevresel problemler konulu bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada özellikle milli park içindeki ziyaretçi davranışları katı atık üretimleri ve bu katı atıkların bertaraf edilmesi üzerinde durulmuştur. Saha araştırması ve ziyaretçi gözlemleri yapılarak gerekli veriler toplanmıştır. Parkta katı atık üretiminin son derece fazla olduğu ve kimsenin sorumluluk almak istemediği gözlenmiştir. Çevresel hassasiyeti ve sorumluluk duygusunun geliştirilmesinin gerekliliği ortaya konulmuştur. Bunlara ek olarak evre politikası girişimcilerinin katı atıkları azaltmak ve geri dönüşebilen malzemelerin kullanılmasını arttırmak için turizm ve eğlence alanı olan parklarda yeni çözümler aramalarının gerekliliği öne sürülmüştür.

Türkiye ve dünyada bulunan tüm milli parklar ölçülemez toplumsal bir değerdir. Buna rağmen milli parkların yasal statüleri turizm endüstrüsünün menfaati yönünde düzenlenmektedir. Türkiye'deki bu tarz çalışmalar, milli park ziyaretçilerinin davranışlarına odaklanarak, park planlama, park yönetimi ve ziyaretçilerin eğitimi için çözümler üretmeyi amaçlamaktadır (Erdoğan, 2005).

Daşdemir'in (2005), Türkiye'deki milli parkların operasyonel planlama ve yönetimlerinin geliştirilmesi için yaptığı çalışmada Soğuksu Milli Parkı alışma alanı olarak seçilmiş ve park kullanıcı gruplarına yapılan anket çalışması ile veriler toplanmıştır. 112 ziyaretçi grubuna (toplam 819 kişiye) anket soruşturması yapılmıştır. Bu çalışmada operasyonel planlama ve yönetimi en çok etkileyen (1) seyahat masrafları, (2) ziyaretçilerin refah düzeyi, (3) kullanım yoğunluğu, (4) ziyaretçi gruplarının büyüklüğu, (5) rekreasyonel talebin tipi gibi 5 faktör tespit edilmiştir. Kullanıcıların büyük bir çoğunluğunun Ankara ve yakın çevresinden alana geldiği ve temel ihtiyaçlarının piknik, trekking, doğa yürüyüşleri ve doğa ile başbaşa olma olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçların alanın operasyonel planlama ve yönetiminde gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

Daşdemir (2008), Küre Dağları Milli Parkı ile ilgili yaptıkları çalışmada, Küre Dağları Milli Parkı (KDMP)'ında en uygun yönetim stratejisinin belirlenmesi için ilgi gruplarının (1-yerel halk, 2-kamu kurumu temsilcileri, 3-sivil toplum kuruluşu temsilcileri, 4-potansiyel turistler) görüşlerinin ortaya konulması ve yönetim sürecine etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması amaçlanmıştır.

Bu amacı gerçekleştirmek için ekolojik değerlerin yanı sıra, sosyal ve ekonomik değerleri de dikkate alan bir yönetim modeli geliştirilmeye çalışılmıştır. Araştırmada, milli parkın mevcut durumu SWOT analizi yardımıyla ortaya konulmuş ve elde edilen bulgular doğrultusunda milli park için alternatif yönetim stratejileri (senaryoları) geliştirilmiştir. Yönetim senaryolarında; yönetim şekli, giriş ücreti, gelirlerin paylaşımı ve idari yapı şeklinde üçer alt düzeyi bulunan dört faktör dikkate alınmıştır (Daşdemir, 2008).

Bu faktörleri ve alt düzeylerini esas alan 9 adet ortogonal alternatif yönetim stratejisi anket yoluyla ilgi gruplarından katmanlı basit rasgele örnekleme yöntemiyle seçilen toplam 462 katılımcıya sunularak, stratejilerin tercih sıralaması sağlanmıştır. Sonuçlar Konjoint analiziyle değerlendirilmiş ve en çok tercih edilen (optimum) yönetim stratejisinin; “koruma+kullanım dengeli yönetim, 10 YTL giriş ücreti alınması, milli park gelirlerinin %70’inin milli park yönetiminde %30’unun yerel halkça paylaşılması ve milli parkın devlet, yerel halk ve sivil toplum kuruluşlarının birlikteliğiyle yönetilmesi” olduğu belirlenmiştir. Yapılması düşünülen KDMP yönetim planının hazırlık aşamasında, katılımcılar tarafından tercih edilen yönetim stratejisinin dikkate alınması, planın dinamik ve uygulanabilir bir yapıda olmasına, çatışmaların önlenmesine ve böylece milli parkın sürdürülebilir yönetimine katkı sağlayacağı ortaya konmuştur (Daşdemir, 2008)

Akten ve diğ. (2008), Korunan doğal alanların katılımcı yönetim planında ziyaretçi etki yönetimi yaklaşımı konulu bir çalışma yapmışlardır. Ülkemizde bilimsel ve teknik anlamda yasa ile koruma altına alınan doğal alanların temel koruma gerekçeleri özellikle rekreasyon ve turizm amaçlarıyla çoğunlukla çelişmekte ve rekabet edememektedir. Rekreasyonel turizm çeşitlilik ve kalitesi konusunda artan talepler, korunan doğal alanlar üzerinde ve yönetiminde önemli baskılara ve zorluklara yol açmaktadır. Bu durum başta üst toprağın sıkışması ve çevre kirliliği olmak üzere bitki örtüsünün tahribi, yaban hayatı davranışlarındaki değişimler, gürültü, orman yangını vb. doğal ve kültürel değerlerin olumsuz etkilenmesine yol açabilmektedir. Ayrıca söz konusu alanlarda rekreasyonel kullanımının kontrol edilmemesi, izlenememesi veya duyarsız kalınması gibi yönetsel yaklaşımlarda kaynak değerlerinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle korunan doğal alanlarda mevcut doğal ve kültürel kaynak değerlerinin rasyonel kullanımının sağlanması ve gelecek nesillere sürdürülebilir bir şekilde ulaştırabilmesi için bütüncül, katılımcı ve uygulanabilir “yönetim planları”nın yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda yönetim planı içinde özellikle ziyaretçi/kullanıcı yönetimi de yer almalıdır. Ziyaretçi yönetimine ilişkin kullanılan yaklaşımlardan birisi de ziyaretçi etki yönetim yaklaşımıdır. Ziyaretçi yönetimi yaklaşımda temel amaç, kaynak değerlerinin bozulmadan sürdürülebilir kullanımını sağlayacak şekilde ziyaretçi etkilerini minimize etmektir. Böylece sonradan ortaya çıkabilecek ıslah ve iyileştirme eylemlerini ve maliyetlerini de engellemiş olacaktır. Sorunlar, etkiler ve yönetim kararları standartlar ve göstergelerin (indikatörlerin) seçimini belirler ve yönlendirir. Söz konusu sorunların ve olumsuz etkilerin çözümünde ziyaretçi ve yöneticilerin yaklaşımları, istek ve tercihleri önemli rol oynar. Korunan doğal alanlarda rekreasyonel amaçlı yönetim, teknik konulardan ziyade sosyal ve politik faktörler tarafından etkilenir. Ziyaretçi yönetim planı içerisinde ziyaretçilere, alanın beğenisine dayalı yüksek kalitede çeşitli aktiviteler sunulmalıdır (Akten ve diğ., 2008).

Oluşturulan çeşitlilik ile farklı kullanım alanları oluşturularak alanın tek yönlü kullanımı ve taşıma kapasitesinin fazlalığından kaynaklanan sorunların da önüne geçilmiş olunacaktır. Ziyaretçi yönetim planı, kullanıcıların korunan alanın koruma amaçlarını anlamayı sağlamalı ve desteklemelidir. Korunan alanın, ziyaretçi yönetim planında ortaya konan amaç ve politikaya yönelik bir ziyaretçi merkezi olmalıdır. Ziyaretçi yönetim planı, çalışanlar için eğitim programları ve ziyaretçi hizmetlerinin sağlanmasını kapsayan konuları içermelidir. Planın düzenli olarak izleme ve değerlendirmesi gerçekleştirilmeli ve sonuçlar göz önünde bulundurularak güncellemeler ve değişikliklere açık olmalıdır gibi öneriler getirilmiştir (Akten ve diğ., 2008).

Kuter (2008), Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın Orman Peyzajı ve Estetiği Açısından Değerlendirilmesi çalışmasında sürekli genişleyen turistik yapılaşma ve belli bir kullanımda yoğunlaşan faydalanma biçimi nedeniyle doğal mirası tehdit altında olan ve görsel açıdan değer kaybeden milli parkların orman peyzajı ve estetiği açısından sorunlarının ortaya konmasını amaçlamıştır. Türkiye'deki milli park düşüncesinin yanlış yorumlanmasına örnek oluşturan önemli alanlardan biri olması nedeniyle Ilgaz Dağı Milli Parkı çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler değerlendirilerek alana yönelik alternatif çözüm önerileri getirilmiştir. İçerisinde yerleşim yeri olmayan milli park alanı devlet arazisi olup, özel mülkiyet bulunmamaktadır. Çalışma alanı kışın kayak yapmak amacıyla yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Dinlenme, çevreyi tanıma ve yürüyüş amaçlı gelen ziyaretçilerin genellikle İlkbahar, Yaz ve Sonbahar aylarını tercih ettikleri saptanmıştır. Çoğunluğun yaz aylarında ve hafta sonları piknik yapmak amacıyla tercih ettiği Ilgaz Dağı Milli Parkı, özellikle son yıllarda tur, toplantı ve sempozyum gibi faaliyetlerin de

yapıldığı bir mekan haline dönüşmüş ve ziyaretçi sayılarında artış meydana gelmiştir. Bilimsel, araştırma ve eğitim amaçlı gelen ziyaretçi sayısının ise oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Milli park alanında gerek yol aydınlatmasında gerekse bazı tesislerin çevresinin aydınlatılmasında bazı eksiklikler ve sorunlar olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada, TEDAŞ, Milli Park İdaresi ve tesis sahiplerinin katkısıyla bu sorunların çözülmesi ve Milli Park İdaresi tarafından bakım-onarım çalışmalarının düzenli olarak yapılmasının gerekliliği ortaya konmuştur. Milli park içinde yeterli sayıda çöp konteyneri bulunmadığı gibi ayrıca toplama ve taşıma esnasında çöplerin yollara döküldüğü, bu konuda önlemlerin alınmadığı gözlenmiştir. Her tesisin kendi çevresini temiz tutması, gerekli titizliği göstermeyenlere cezai işlem uygulanması ve yeterli sayıda çöp konteyneri temin edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Kuter, 2008).

Coşgun (2009), ormancılıkta katılımcı kırsal değerlendirme ve kırsal kalkınma konulu çalışmasında, Köprülü Kanyon Milli Parkı'ndaki yedi köy için belirlenen sosyo-ekonomik değişkenleri kullanılarak temel bileşenler analizi yapmıştır. Bu analiz yardımıyla sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi oluşturulmuş ve köylerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması yapılmıştır. Belirlenen değişkenlerin faktör analizi yardımıyla da seçilen bu değişkenlerden hangilerinin sosyo-ekonomik yapı üzerinde daha etkili olduğu ortaya konulmaktadır. Böylece hangi köylerde ve ne tür çalışmalarla yörenin sosyo-ekonomik yapısı üzerinde etkili çalışmalar yapılabileceği çoğul sayısal analizler yoluyla ortaya konmaktadır. Ayrıca; Köprülü Kanyon Milli Parkı'ndaki 7 köye yönelik Kırsal Kalkınma Potansiyelleri irdelenmekte ve köyler için oluşturulan Kırsal Kalkınma Eylem Planı örnek bir köy için sunulmaktadır.

Ayan ve diğ. (2009), tarafından Karadeniz bölgesi milli parklarının korunan alan sertifika sistemine uygunlukları konulu bir çalışma hazırlamış ve bildiri olarak yayınlamıştır. Bu bildiri de, korunan orman alanları olarak Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Altındere Vadisi, Hatilla Vadisi, Ilgaz Dağı, Kaçkar Dağları, Karagöl-Sahara, Küre Dağları ve Yedi Göller milli parkları ele alınmıştır. Ele alınan korunan alanların, uluslararası statülere ve sertifikasyon sistemlerine göre değerlendirilmesinin gerekliliği üzerinde durularak, mevcut özelliklerin sertifikasyon kriterlerine uygunluğu irdelenmeye çalışılmıştır. Bu sayede; korunan alanlarda gerçekleştirilecek etkinliklerde uluslararası alanda tanınan sürdürülebilir yönetim yaklaşımları kapsamına girilmesi ve korunan alanlar ağına dahil olan diğer alanların bilgi ve deneyimlerinden faydalanılması mümkün olabilecektir. Bu çalışmada, ele alınan alanların, yasal, yönetsel ve ekonomik sorunları ile yerel halkın ve ziyaretçilerin eğitimi, ziyaretçi yönetimi, doğa koruma, tanıtım ve rekreasyon-turizm konuları

değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bölgede mevcut milli park statüsünde yedi korunan orman alanı incelendiğinde, en önemli sorunun yerel halk, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) işbirliği içerisinde organize olamayışları olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu durum, planlama ve uygulama süreçlerinde sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunlara yönelik olarak milli parkları, bütüncül bir yaklaşımla, ekolojik, arkeolojik, sosyal ve kültürel yönden koruyarak sağlayacak şekilde sürdürülebilir yönetimini sağlama anlayışı üzerinde yoğunlaşmıştır. Milli parkların bu sorunlarını çözmede ve bu alanların etkin/sürdürülebilir koruma-kullanma dengesini sağlamada uluslar arası sertifikasyon programları bir araç olarak değerlendirilmelidir. Karadeniz Bölgesindeki milli parklar, korunan alanlarda doğanın korunması için hazırlanmış olan uygulamadaki tek sertifika sistemi olan Pan Parks kriterleri (Prensip 1: Doğal Değerler: Alan büyüklüğü) açısından değerlendirildiğinde; Kaçkar ve Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkları'nın Pan Parks kapsamında değerlendirilebileceği, Karadeniz Bölgesindeki diğer beş milli parkın alan büyüklüğü kriteri nedeniyle PAN Parks kapsamında değerlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır (Ayan ve diğerleri, 2009).

Alkan ve Korkmaz (2009), korunan alanların yönetiminde yaşanan sosyo-ekonomik sorunlara ilişkin bir değerlendirmenin yapıldığı bildiride yasal koruma statüsü verilen alanlarda (özellikle milli parklar kanununa göre) yaygın olan katı ve pasif koruma anlayışının hedeflerine ulaşp ulaşamadığı tartışılmış, planlama çalışmalarında karşılaşılan sosyo-ekonomik odaklı sorunlar irdelenerek, Isparta İli Korunan Alanlarından (Kızıldağ Milli Parkı, Kovada Gölü Milli Parkı, Gölcük Tabiat Parkı ve Yazılı Kanyon Tabiat Parkı) örneklerle detaylandırılmış ve mevcut planlama yaklaşımının eleştirel noktaları ortaya koyulmuştur. Alternatif gelir kaynaklarına yönelişin gerçekleştirilemediği ve çıkar kayıplarının giderilemediği kırsal yerleşim birimlerinde yasaklamadan dolayı ortaya çıkan olumsuz algı ve tavırlar yasal koruma statüsü verilen alanların korunabilirliğini güçleştirmektedir.

Isparta İli sınırları içerisinde bulunan Kovada Gölü Milli Parkı ve Kızıldağ Milli Parkı ile etkileşim halinde bulunan köylülerin bu alana ilişkin algılarına yönelik yapılan bir anket çalışmasının sonuçlarına göre, yerel halkın önemli bir bölümü bu milli parkları gereksiz görmektedir. Doğrudan çıkar kaybına maruz kalmış köylülerde ortaya çıkan olumsuz algılar daha fazladır (Alkan ve diğ., 2009). Diğer taraftan; Kovada Gölü, Kovada Kanalı, Beyşehir Gölü ve Orman Kaynakları ile eşsiz güzelliklere sahip olan bu iki milli park, alanla organik bağı olmayan ziyaretçileri ise büyülemektedir.

TUBİTAK destekli Isparta Doğal Korunan Alanlarında Doğa Eğitimi I ve II projelerine katılan ve bu milli parkları görme olanağı bulan 150 katılımcının tamamı bu alanların milli park olarak koruma altına alınmasını yerinde bulmaktadır. Yöredeki korunan alanlarda konaklamaya yönelik yeterli tesis bulunmaması ve etkinlik çeşitliliğinin sınırlı olması nedeniyle Isparta'da yaşayan halkın önemli bir bölümü bile Kızıldağ Milli Parkı, Kovada Gölü Milli Parkı, vb. korunan alanları henüz ziyaret etmemiştir. Alana gelen az sayıdaki ziyaretçi ise, ziyaretlerini günü birlik olarak planlamak ve sadece doğa yürüyüşü ile yetinmek zorundadır. Örneğin; Kovada Gölü Milli Parkında yapılabilecek en kolay ve güzel etkinlik (belki de) sportif olta balıkçılığıdır. Ama bu etkinlik yasaktır (Alkan ve Korkmaz, 2009).

Tesisleşememenin ve etkinlik çeşitliliğinin sağlanamamasının ana nedeni kaynak yöneticileri tarafından alanların planlarının tamamlanamamış olmasına bağlanmaktadır. Mevcut planların uygulanabilir olmamasının da bunda rolü bulunmaktadır. Korunan alanlara ilişkin öncelik verilmesi gereken çalışmalardan birisi de yörede yaşayan insanların; korunan alan, bu alanlardan beklenen potansiyel faydalar, getirilen kısıtlamalar, sağlanan yasal haklar ve alternatif gelir kaynakları gibi konularda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesidir (Alkan ve Korkmaz, 2009).

Yakın zamanlı çalışmalardan biride Kaptanoğlu-Çağlayan (2010), tarafından hazırlanan korunan alanlardaki rekreasyonel talep özelliklerini saptamak için ziyaretçi gözlem yöntemlerinin kullanılması üzerinedir. Bu çalışmada doğal alanların rekreasyonel planlamasında ziyaretçi gözleminin önemine değinilmiş, kullanılan gözlem yöntemleri açıklanmış ve farklı gözlem yöntemlerinin birlikte kullanılması ile daha net sonuçlar elde edilebileceği vurgulanmıştır.

2.5.2 Dünya da yapılan çalışmalar

Lee ve Han (2002), milli parklardaki turizm kaynaklarına ait kullanım ve koruma değerlerinin olumsal değer saptama yöntemi ile tahmin edilmesi konulu bir araştırma yapmışlardır. Kore milli parklar Amirliği, devlet desteğinin yetersiz kalması durumunda, doğal kaynakların, giriş ücretlerinin arttırılmasını haklı çıkarmaya yetecek ekonomik değere sahip olup olmadığını sorgulamıştır. Buna alternatif olarak, devletten sürekli destek alabilmek amacıyla milli parkların, vatandaşların refahına katkı sağlayacak yeterli değere sahip olup olmadığını da sorgulamaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, beş farklı milli parkta, iki seçenekli bir olumsal değer saptama yöntemi kullanarak, doğal ve/ya da kültürel kaynakların kullanım ve koruma değerlerini tahmin etmektir.

Ampirik sonuçlar, örneklem milli parklarına ait doğal ve/ya da kültürel kaynakların, ziyaretçi başına düşen giriş ücreti ve bakım masraflarından çok daha yüksek kullanım ve koruma değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu değerler, doğal çevrenin kalitesini artırmak ve devletten destek gelmemesi halinde doğal kaynakların bozulmasını engellemek için milli park yetkililerine, giriş ücretlerini yükseltmeye yönelik yeterli gerekçe sağlamaktadır. Araştırma bulguları, milli park yöneticileri ile ücretlendirme politikalarını uygulayanlara yol gösterebilir. Sonuçlar ayrıca, beş ayrı ulusal parkta doğal ve/ya da kültürel kaynaklara ait değerlerin farklı olduğunu ve bu nedenle, park özelliklerine göre değişen giriş ücretleri uygulanabileceğini göstermektedir.

Milli Parklar, Koreliler için uzun zamandır popüler turistik alanlar olarak görülmektedir. 1999 yılında, yaklaşık 32 milyon kişinin Güney Kore'deki milli parkları ziyaret ettiği kaydedilmiştir (Kore Milli Parklar Amirliği, 2000). Ulusal nüfusun 46 milyon olduğu düşünülürse, ziyaret etme düzeyleri, her 10 Koreliden 7'sinin parkları ziyaret ettiğini göstermektedir. Koreliler, aileleri ya da arkadaşlarıyla birlikte gezintiye çıkmayı sevmekte ve milli parkları sosyalleşmek, sağlıklarını geliştirmek ve rutin yaşamlarından kaçmak için kullanmaktadırlar. Nüfus merkezlerine olan yakınlığı nedeniyle Kore milli parkları, ABD'deki milli parklara kıyasla, görece daha kolay ulaşılabilirlik sağlamaktadır. Anket çalışması sonunda, toplam 2300 adet kullanılabilir anket toplanmıştır. Bu araştırma, beş ayrı milli parkta doğal ve/ya da kültürel kaynakların kullanım ve koruma değerlerini tahmin etmek için yürütülmüştür. Araştırma sonuçları, milli parklara ait doğal ve/ya da kültürel kaynakların oldukça yüksek kullanım ve koruma değerleri çıkardığını ve bu değerlerin, ziyaretçi başına kazanılan giriş ücretleri bedeli 1000'den ve yine ziyaretçi başına kazanılan bakım giderleri bedeli 3700'den çok daha yüksek olduğunu göstermektedir (Lee ve Han, 2002).

Bulgulara göre, tahmin edilen ekonomik değerler, doğal çevrenin kalitesini korumak, dolayısıyla da doğal kaynakların bozulmasını engellemek amacıyla, devlet bütçe desteğini azaltır ya da çekerse, park yöneticilerine giriş ücretlerini yükseltmek için yeterli gerekçe sunmaktadır. Bulgular ayrıca, milli parklara ait doğal ve/ya da kültürel kaynakların, vatandaşlar için oldukça yüksek kullanım ve koruma değerleri sağladığını da göstermektedir. Bu nedenle Kore devletinin vatandaşların refahını korumak için park yönetimlerine parasal kaynak sağlamaya devam etmesinin gerektiğini belirtmişlerdir. Doğal ve/ya da kültürel kaynaklara ait değerler, beş ayrı parkta farklılık göstermektedir. Diğer koşullar eşit olduğunda, parkın konumu, kullanıcılardan ne kadar uzaktaysa, kullanım değeri de o kadar yüksektir.

Bunun aksine, yine diğer koşullar eşitlendiği takdirde, konum, kullanıcılara ne kadar yakınsa, koruma değeri de o kadar yüksektir. Kamu politikaları politik arenada şekillenebilse de, milli park yöneticileri ve uygulayıcılarının ücretlendirme politikalarına rehberlik edebilir. Araştırma bulguları, milli park özellikleri ile tüketici profiline göre milli parklar yönetiminin uyguladığı farklı giriş ücreti politikasını desteklemektedir ve bu durum, milli parklar amirliğince dikkate alınmıştır (Lee ve Han, 2002).

Deng ve diğ. (2003), Doğa Turizminde Ziyaretçilerin Yol Açtığı Çevresel Etkilerinin Değerlendirilmesi ve Algılanışı: Vaka İncelemesi – Zhangjiajie Milli Orman Parkı, Çin de bir çalışma yaparak aşağıdaki sonuçlara ulaşmışlardır. Son yirmi yılı aşkın süredir, milli parklar ve diğer koruma bölgeleri, doğa turizmi ve ekoturizm açısından popüler yerler haline gelmiştir; her iki turizm türü de hızla uluslararası turizm sanayisinin önemli unsurları haline gelmektedir. Dünya Turizm Örgütü'ne göre (WTO, 1998, Uluslararası Ekoturizm Topluluğu içinde 2002), ekoturizmden elde edilen yıllık 20 milyar \$ gibi bir gelir, doğa turizmiyle de birleşince, dünya çapındaki uluslararası seyahatin %20'sine katkı sağlamıştır. Ayrıca, en azından sağladığı ekonomik gelir bakımından, ekoturizmin park kaynaklarının korunmasında da katkı sağlayabileceği ileri sürülmüştür. Ancak, turizmin herhangi bir biçimi, turizm etkinliklerinin dayandığı kaynaklar üstünde olumsuz etkilere sahip olabilir. Kaçınılmaz olarak, böyle bir doğa turizmi ile ekoturizmin kapsamı, park kaynaklarının bozulmasına ya da zarar görmesine yol açacaktır (Deng ve diğ., 2003) ve bu durum ise ziyaretçilerin deneyimini etkileyecektir. Aslında, bu çevrelerin yok edilmesi, çok sayıda başka ziyaretçilerin varlığına kıyasla, ziyaretçi deneyiminin kalitesine daha fazla etki edebilir (Kuss ve diğ., 1990).

Bu nedenle, ziyaretçilerin çevreye olan olumsuz etkilerinin yanı sıra, kaynakların yok edilmesine ilişkin ziyaretçi algısının incelenmesi, çalışma alanındaki temel araştırma konularından biri haline gelmiştir. Turizm ve çevresel korumanın, bir madalyonun iki yüzü olarak ele alınabileceği tartışılabilir. Eagles ve diğ., (2002), şunu belirtmektedir: 'Koruma alanlarının turizme ihtiyacı vardır, turizmin de koruma alanlarına, turizm her zaman, koruma alanlarının yaratılmasında ve yönetiminde göz önüne alınması gereken kritik bir unsurdur.' Bu ilişki, özellikle Çin için geçerlidir; Çin'de, temel üç tür koruma alanı, (doğal kaynaklar, manzara alanları ve orman parkları), ulusal düzeyde olanlar başta olmak üzere (bazıları, Zhangjiajie Milli Orman Parkı gibi, milli park statüsüne denktir), ekoturizm ve doğa turizmi için hem ülke çapında hem de uluslararası boyutta, gitgide daha popüler mekanlar haline gelmiştir.

Beklendiği üzere bu gelişim, Çin'de koruma alanlarının oluşumunu ve yönetimini etkilemiştir. Görsel duyarlık ve toplumsal unsurlar gibi diğer faktörler de ziyaretçilerin değerlendirmelerinde belirleyici role sahiptir. Son olarak bu çalışma, parkın ziyaretçi ve çevre yönetiminin geliştirilmesi için, yönetim stratejileri önermektedir (Deng, ve diğ., 2003).

Macharias ve Hovardas (2005), Yunanistan'da ulusual parkların seçiminde ziyaretçi eğilimlerinin belirlenmesi konulu çalışmalarında, Güney Yunanistan'da bulunan Merkezi Rodop Dağ Kompleksinde yürütülmüş ilk ziyaretçi anketinin sonuçlarını sunmaktadır. Çalışma alanı, Yunan hükümetinin yakın zamanlardaki bir inisiyatifi uyarınca Ulusal Park yapılması planlanan birkaç yerden biridir. Parkın seçilmesinde ziyaretçilerin farkındalık ve tutumunun yanı sıra, koşullu bir giriş bedeli ödemeye gönüllü olup olmadıklarını belirlemek amacıyla, lojistik regresyon yöntemini kullanılmıştır. Anket ayrıca, Yunan ulusal park kullanıcılarının tutumları üstüne daha fazla araştırma yapılmasına yardımcı olacak temel bilgi ve verilere de katkı sağlayacaktır. Çalışma bulguları; ağızdan ağıza yayılmış tavsiyelere başvuran ziyaretçilere kıyasla, gidecekleri yerin seçimi konusunda seyahat acentesi ya da medyadan bilgi edinmiş ziyaretçilerde, parkın belirlenmesi inisiyatifinin farkında olma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Çalışma alanında yaşayan hayvanlara ilişkin bilgi ve tutumlar, ziyaretçilerin park seçimi eğilimlerinde sınırlı bir etki göstermiştir. Bu çalışmanın sonuçları, Ulusal Park kullanıcıları için uygulanacak eğitim programlarına ön ayak olacaktır. Söz konusu programlar, Merkezi Rodop Dağ Komleksinin çevresel özelliklerini ziyaretçilerin çalışma alanına yönelmesinde önemli göstergeler olarak ön plana çıkarmayı hedeflemektedir. Bu sayede, "bölgenin bir tatil beldesi olarak benzersizliği vurgulanmakla kalmaz, uzun vadeli ekonomik sürdürülebilirliğine de katkı sağlanmış olur" düşüncesi öne çıkmaktadır. Çoğu ziyaretçinin (%59,88), park belirleme inisiyatifinden haberdar olmadığı belirlenmiştir. Ancak, katılımcıların önemli bir çoğunluğu (%84,69), parkın belirlenmesini onaylamıştır. Ziyaretçilerin %80'ininden fazlası, bölgenin ulusal park olması durumunda, koşullu giriş ücreti ödeyeceğini bildirmiştir. Ayrıca katılımcıların %41,28'i, çalışma alanının çevresel unsurlarına ilişkin çok düşük bilgi beyan ederken, %42,64'ü ve %49,03'ü sırasıyla orta ve yüksek düzeyde doğru bilgi sergilemiştir. Türlerin korunmasına yönelik tutumlarla ilgili olarak, her dört ziyaretçiden üçü söz edilen en son iki kategori altında yer almaktadır (sırasıyla %45,35 ve %31,59). Az sayıda ziyaretçi (%16,47), sembolik farkındalık düzeyi ile tanımlanırken, göze çarpan bir çoğunluk (%50,19), türlerin korunmasına verdiği destekle ayırt edilmiştir (Macharias ve Hovardas, 2005).

Örneklemin üçte biri (%33,33) ise, türlerin korunmasına destek vermemiştir. Dört katılımcıdan üçünden fazlası, parkın belirlenmesini insan etkinliklerinin düzenlenmesi olarak tanımlamıştır (%76,36). Kullanım kısıtlamalarının gözlemlenmesini, parkın korunması açısından en önemli unsur olarak gören ziyaretçiler (%47,09) ile hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin bölgeye girişini parkın korunması için önemli bulan ziyaretçiler (%52,91) arasında neredeyse eşit bir dağılım göze çarpmıştır. Örneklemin hemen hemen üçte ikisi (%65,50), manzara / doğal yaşamı ziyaretçi memnuniyetine yol açan en önemli etmen olarak belirtirken, net bir çoğunluk (%73,45), çöple ilgili etkilerin ziyaretçi memnuniyetsizliğini doğuran en önemli etken olduğunu dile getirmiştir (Macharias ve Hovardas, 2005).

Jones ve Scott (2006) İklim Değişikliği, Sezona Bağlılık ve Kanada Milli Parklarının Ziyaret Durumu ile ilgili yaptıkları çalışmada, Kanada'daki milli parkların yıllık ziyaretçi sayısı ve sezona bağlı ziyaret şeması üstünde iklimin taşıdığı olası etkiyi incelemiştir. On yılı aşkın bir süredir, bilimsel topluluklar ile park uzmanları, iklim değişikliğinin, parkları koruma politikası ve park yönetimi açısından çok ciddi sonuçlar doğuracağı görüşünü kabul etmektedir. Küresel iklim değişikliğinin doğaya dayalı park turizmi için doğuracağı sonuçlar, ancak son zamanlarda değerlendirilmeye başlamıştır. Doğaya dayalı turizm ve bununla ilgili açık hava rekreasyon etkinlikleri, iklimle sıkı sıkıya ilintilidir. İklim, pek çok turizm ve rekreasyon etkinliğinin oluşturulmasıyla birlikte, turizm ve rekreasyon sezonlarının süresi ve kalitesini de etkileyebilmektedir.

Turizm ya da rekreasyon sezonlarının süresinde ve kalitesinde, iklim değişikliklerinin doğurduğu herhangi bir değişim, ziyaret durumu ve park yönetiminin ilgili yönleri açısından kaydadeğer sonuçlar doğuracaktır. 2003 yılında kaydedilen yaklaşık 16 milyon ziyaretçisi ile Kanada milli parkları, doğaya dayalı turizmin temel kaynağıdır. Kanada milli parklarının ziyaret durumu, sezona oldukça bağlıdır ve ülkenin bölgesel iklimleri tarafından etkilenmektedir. Yüksek oranda ziyaret edilen 15 adet park için aylık bir iklim-ziyaret modeli geliştirmek amacıyla, 1996 ile 2003 yılları arasında kaydedilen dört iklim değişkeni ile aylık ziyaret bilgisi kullanılarak çok değişkenli regresyon analizi uygulanmıştır. Daha sonra, 2020'li, 2050'li ve 2080'li yıllar için öngörülen çeşitli iklim koşulları altında park ziyaretinde görülebilecek olası değişiklikleri değerlendirmek amacıyla, her bir parka özgü model, iki iklim değişikliği senaryosuyla birlikte uygulamaya konmuştur. Sonuçlar, daha uzun hale gelmiş ve iyileşmiş bir ılıman turizm sezonuna yol açan iklim değişikliği nedeniyle, Kanada'daki milli parkların ziyaretçi sayısında artış yaşanabileceğini göstermektedir (Jones ve Scott, 2006).

2020'lerde, genel ziyaret düzeyinin %6-%8 oranlarında artacağı öngörülmüştür; birkaç parkın da daha yüksek artışlar sergileyeceği tahmin edilmektedir (+%12-%30). Ziyaret durumunda en yüksek artış, ilkbahar ve sonbahar aylarında gerçekleşmektedir. Sistem genelinde, 2050'lerde ziyaret durumunun %9 ile %29 oranları arasında, 2080'lerde ise %10 ile %41 oranları arasında artacağı öngörülmüştür. Daha da önemlisi, gelecekte iklim değişikliğinin etkileri, park ziyaretini etkileyecek diğer faktörlerle birleşecektir. İklim değişikliğinin olası etkileri, demografik değişikliğin (nüfus, yaşlanma ve etnik çeşitlilik) etkileriyle birleştiğinde, 2020'lerin ortası için öngörülen toplam ziyaretçi sayısındaki artışın, sadece iklim değişikliği göz önüne alındığında tahmin edilen artışa kıyasla, en azından üç kat daha fazla (+%20-%23) olacağı belirtilmiştir (Jones ve Scott, 2006).

Eğer bu bulgular, gelecekteki ziyaret durumu üstünde iklim değişikliğinin yaratacağı etkilerin göstergesiye, turizm ve park yönetimine ilişkin söz konusu edilen sonuçların gerçekleşeceği neredeyse kesindir. Bulguların gösterdiği yönetsel sonuçlar, özellikle ziyaretçi artışının doğal kaynakları önemli ölçüde zorlayacağı ya da ziyaretçi grupları arasındaki anlaşmazlıkları tırmandıracağı parklarda, daha yoğun ziyaretçi yönetim stratejilerine yönelik olası bir gereksinimi içermektedir. Kanada Parkı'nda iklim değişikliğine uyum çerçevesinde, şimdiye kadar öncelikle ekolojik bütünlüğün korunması hedeflenmiş olsa da, bu araştırma, ziyaretçi yönetimi stratejilerinde değişiklik yapılmasının, Kanada Parkı için öngörülen iklim değişikliğine uyum çerçevesi açısından gerekli bir unsur olacağını öne sürmektedir (Jones ve Scott, 2006).

2.6 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde ilk olarak milli park kavramı açıklanmış, dünyada ve Türkiye'de milli parkların gelişimi irdelenmiştir. Dünyada milli parklar ile ilgili çalışmalara 1800'lü yılların sonlarında başlanmış olmasına rağmen, ülkemizde milli park kavramının ortaya çıkışı 1950'li yıllara rastlamaktadır. Türkiye'de 1958'den bu güne toplam 41 milli park ilan edilmiştir. Son yıllarda yapılan çalışmalar ile milli parkların UDGP'ları hızlı bir şekilde hazırlanmaya çalışılarak, yol katedilmiştir. Milli parkların yasal süreçlerine bakıldığında ise hem ulusal hemde uluslararası birçok kanun, yönetmelik ve anlaşma ile korunduğu ve yönetilmeye çalışıldığı görülmektedir. Aynı alan üzerinde birden fazla mevzuatın olması ve farklı devlet kurumları tarafından yönetilmeye çalışılması, yönetimde güçlüklerle sebep olacağı kaçınılmazdır. Bu bölümde ayrıca dünyada ve Türkiye'de milli parklar üzerine yapılan çalışmalarla ilgili literatür araştırmasına yer verilmiştir.

Bu tez çalışmasının konusu olan memnuniyet ve mekan bağılılığı üzerine milli parkları konu alarak yapılan bir çalışmaya rastlanılmamasına karşın, yapılan birçok çalışmada memnuniyet kavramının bir şekilde yer aldığı veya çalışmalarla ilintili olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla literatürdeki çalışmalardan bazıları örnek olarak verilmiştir.

3. MEMNUNİYET VE MEKANA BAĞLILIK KAVRAMI LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

3.1 Mekan Memnuniyeti

Uluslararası akademik çalışmaların yanı sıra birçok Milli Park yönetimi 3-4 yılda bir farklı mevsimlere göre ziyaretçi bilgilerinden faydalanarak daha iyi hizmet vermek amacıyla ve kişilerin Milli Parka bağlılıklarını arttırmak için e-posta yoluyla veya ziyaret anında rastgele seçilen kullanıcılara memnuniyet anketleri uygulamakta ve raporlar halinde yayınlamaktadır. Özellikle Amerika, Kanada, İngiltere ve Avustralya Milli Parkların da yapılmış ziyaretçi memnuniyeti anketlerine rastlamak mümkündür. Ancak ülkemizde özellikle milli parkları konu alan ve ziyaretçi memnuniyetini ve/veya bağlılığı araştıran çalışmalar henüz yapılmamıştır. Halbuki kullanıcı memnuniyeti bugün birçok çalışmanın (konut, ticaret, turizm, hizmet endüstrisi, rekreatif memnuniyet) özünde yer almaktadır. İnsan kullanımına açık olan bütün alanlarda, memnuniyet, algı, tercih gibi kavramlar hakkında bilgi edinmek, yapılan bütün çalışmalarda daha başarılı sonuçlar alınmasına yardımcı olmaktadır.

Zaman içerisinde memnuniyet, ziyaretçi deneyimlerinin kalitesini ölçmek için birincil durumdaki bir kavram haline gelmiştir. Günümüzde memnuniyet ölçümleri için birçok method ve ölçme yöntemi kullanılmaktadır. Ziyaretçi memnuniyetini anlamak, yöneticilerin ziyaretçilerin beklentilerini karşılamak ve ziyaret sırasındaki deneyimlerinden memnun olmalarını sağlamak için çeşitli hizmetler ve faaliyetler geliştirmelerini sağlar.

Ziyaretçiler ya da kullanıcılar belirli bir yerin sunacağı hizmetlerin kalitesi ve türleri konusunda genellikle ön beklentilere sahiptirler. Bu beklentiler, temel olarak, turizm reklamları, ticari reklamlar, broşürler, kitle iletişim araçları, arkadaş ve akrabalarından gelen gayriresmi veriler gibi bilgi kaynakları aracılığıyla oluşturulmaktadır. Ziyaretçi memnuniyetinin düzeyi ziyaret sonucunda beklentilerinin hangi oranda karşılandığına bağlı olarak belirlenecektir. Hedef yeri ziyaret esnasındaki veya sonrasında genel performans ön beklentiyi karşılar ya da onu aşarsa, bu durumda ziyaretçi memnun kabul edilir. Ancak, algılanan performans ön beklentinin altına düşerse bu durumda ziyaretçi memnuniyetsiz olabilir.

Crosby (1993) ile Oderlund'a (1998) göre müşteri memnuniyeti, giderek, pek çok hizmet endüstrisinin temel meselesi haline gelmektedir (Akama ve Kieti, 2003'de atıfta bulunulduğu gibi). Turizm ve konaklama endüstrisi konusunda da şu söylenebilir: memnun kalmış turistlerin gittikleri yerleri başkalarına tavsiye etme olasılığı çok yüksektir ve bu da en ucuz ve en etkili pazarlama ve promosyon biçimidir. Ayrıca ziyaretçi memnuniyeti, ziyaretçilerin sürekli müşteri olma, sadakat ve kazanılma durumunu muhafaza oranlarının artmasına katkıda bulunur ve bu da ziyaretçi sayısının ve gelirlerin artması gibi ekonomik hedefleri gerçekleştirmeye yardımcı olur. Memnuniyet ile hedef yerin uzun süreli ekonomik başarısı arasında genellikle pozitif bir bağlantı bulunur. Ayrıca, ziyaretçiler memnuniyetlerini, ağızdan çıkan olumlu sözcükler, hizmet ya da ürünü sunana yönelik komplimanlar ve hedef yere uzun süreli bir bağlılık geliştirmek gibi çok çeşitli yollardan ifade edebilirler. Aynı zamanda, ziyaretçi ile gittiği yer arasındaki ilişki güçlenmektedir. Dolayısıyla, sunulan hizmetlerin kalitesi genel ziyaretçi memnuniyeti üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Akama ve Kieti, 2003).

Bir diğer bakış açısı ile de mekan memnuniyeti, bir yerleşimin algılanış özelliğine ilişkin verilen çok boyutlu, özlü yargı olarak tanımlanabilir (Stedman, 2002). Memnuniyet, pek çok göstergeye dayanmaktadır. Hem dinlence hem de topluluk sosyolojisi literatüründe, toplumsal kriterlerin önemli olduğu gözlemlenmiştir (Eisenhauer ve diğ., 2000; Jonas ve diğ., 2003; Kyle ve diğ., 2004a, 2004d; Mesch ve Manor, 1998; Stedman, 2003). Hoşlanılan faaliyetlerde bulunma olanağı, dinlencede olan kişilerin mekan memnuniyetine katkıda bulunan bir kriterdir (Bricker ve Kerstetter, 2000; Kyle ve diğ., 2004a; Manning, 1999).

Rosenberg ve Hovland'ın tanımladıkları gibi, davranışın farklı bileşenlerine bakıldığında (bilişsel, duygusal ve davranışsal), araştırmacıların bazıları kullanıcı memnuniyeti için duygusal bileşenlerden oluşan bir tanım yaparken diğerleri algılamanından etkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Duygusal bileşenlerin ağırlık kazandığı tanımlarda kullanıcı memnuniyeti belirli yaşanan mekandan oluşan memnuniyet ile mutluluk hislerinin yaşanan mekana duyulması olarak tanımlanmıştır. Bilişsel bileşenlerin ağırlık kazandığı tanımlarda ise kullanıcı memnuniyeti içinde buldukları durum ile standartlar arasındaki beklenti ve isteklerinin karşılaştırılmasından oluşmaktadır (Kellekçi ve Berköz, 2006'da atıfta bulunulduğu gibi).

Aynı zamanda ekolojik ya da çevresel koşullar, bir yerleşimden duyulan memnuniyetin biçimlenmesine yardımcı olmaktadır (Eisenhauer ve diğ., 2000; Kaltborn, 1998; Kyle ve diğ., 2004a, 2004b; Stedman, 2002; 2003a).

Türkoğlu'na (1993) göre, memnuniyet ölçümünde dikkat edilecek konulardan biri, herhangi bir nesnenin ölçümünün değişken olduğudur. Memnuniyet derecesi kişiye, zamana, sosyal ölçülere ve beklentilere göre değişiklik göstermektedir. Memnuniyetin ölçülmesinde bir başka önemli konu da memnuniyetsizlik nedenleri, genel memnuniyetsizlikle ilişkili olduğu için her zaman çözüm bulunması gereken konunun, gerçek memnuniyetsizlik nedeni olmayabileceğinin de göz önüne alınmasının gerekliliğidir (Kellekçi ve Berköz, 2006).

Memnuniyet ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda ifade edici ve destekleyici faktörlerin memnuniyet ölçümü için önemli kavramlar olduğu belirtilmiştir. İfade edici göstergeler bir hareketin ana niyetini temsil eden temel deneyimleri içerirken (ör; park içi aktiviteler, rekreasyon deneyimleri vb.), destekleyici göstergeler ulaşılması hedeflenen nihai sonuca varmada kolaylaştırıcı rol oynarlar (ör; araç parkı hizmetleri, tuvaletler vb.) (Noe, F., ve Uysal, M., 1997). Belirlenen bu ayrımlar genellikle memnuniyeti etkileyebilecek bir rekreasyon olayının niteliklerini tanımlamak amacıyla kullanılmalarına karşın ziyaretçi, seyahat nedenleri veya karşılanamamış beklentilerinden dolayı, bu durum hakkındaki yargılarını önemli ölçüde değiştirebilir (Uysal ve diğ., 2005).

3.2 Mekana Bağlılık

Literatür çalışmasının bu bölümünde, mekana bağlılık ile bu kavramla yakından ilintili etmenlerin ve alt boyutların açıklanması amaçlanmaktadır. Park ziyaretçilerinin mekana duyduğu bağlılığın incelenmesinde daha önce yapılan çalışmalara dayanan mekan duygusu, mekan bağlılığı, mekandan etkilenme ve mekan bağımlılığı diğer bir deyişle mekana işlevsel bağlılık gibi kavramlar ele alınarak açıklanacaktır.

Mekan bağlılığı üstüne yapılmış araştırmalar, insanların fiziksel çevre ile bağdaştırdığı anlamların anlaşılmasını sağlamıştır. İnsan-mekan arasındaki ilişkiye olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Mekan bağlılığı, mekanla özdeşim ve ilgili diğer terimlerle literatür taraması yapıldığında geçtiğimiz 40 yıl içerisinde, hemen her alanda bu konuların incelendiği ve farklı ölçekler ile sınındığı görülmektedir. Mekan bağlılığı, bu çalışmada ele alınan temel kavramlardan biridir. Bağlılık tabiri, çoğunlukla, kişideki mekan duygusunu ifade eder ve hem sembolik hem de duygusal dışavurumları içerir. Mekana bağlılığın boyutluluğuna ilişkin mekan üstüne yapılmış araştırma literatüründeki tartışmalar devam etmektedir. Güvenilir ve geçerli ölçümler üzerinde fikir birliğine varılacaksa, psikolojik bir yapısal unsur olarak mekan bağlılığı kavramına ilişkin daha çok çalışmaya gereksinim vardır (Williams ve Vaske, 2003). Bu yapısal unsurun incelenmesi, bu çalışmanın hedeflerinden biridir.

Eskiden bağıllık tabiri coğrafi, mimari ve çevresel etkenlerin kişilerin psikolojik izlenimlerinin oluşmasındaki etkilerini araştırmak için özellikle coğrafya alanında sıklıkla kullanılmaktaydı. Son zamanlarda, doğal kaynak yönetimi üzerine yapılan araştırmalara da bu kavram uygulanmaya başlamıştır (Warzecha ve Lime, 2001; Kalterborn ve Williams, 2002; Kyle ve diğ., 2003, 2004b; 2004c; 2004d; Hwang ve diğ., 2003; Halpenny, 2006). Genel anlamda, mekan bağıllığı fikri, binlerce yıldır kullanımdadır. Eski çağlarda, insanların kendilerini adları ve geldikleri yer ile tanımlamaları sık rastlanan bir durumdur (Relph, 1976).

Günümüze daha yakın dönemlerde ise insanoğlu ile bulunduğu çevre arasındaki bağlar, coğrafyacılar ve çevresel psikologlar tarafından daha kapsamlı olarak araştırılmıştır. 1976 yılında insan coğrafyacısı Tuan, insanoğlu ile bulunduğu çevre arasında var olan geniş kapsamlı duygusal bağıllığı betimlemek amacıyla jeo-saygı (yeryüzüne hürmet) kavramını ilk kez kullanmıştır. Tuan, insanların içinde bulunduğu çevreyle oluşturduğu çeşitli duygusal bağıllık türleri bulunduğunu kabul etmektedir. Kimilerine göre, bağıllık güdüsü, topografik özellikleri ortaya çıkarmanın doğal güzelliğidir; kimilerine göre ise, vatanseverlik ya da ev ve anavatan fikridir (Warzecha ve Lime, 2001).

Yaşadığımız ve sıklıkla gittiğimiz yerlerin bizler için çok derin anlamlar taşıdığı ve bütün güçlü hissi ve duygusal bağıllıkların odağı olduğu söylenir; örneğin, Relph (1976), “doğduğumuz ve büyüdüğümüz, şu anda yaşadığımız, ya da daha önce özel duygusal deneyimler yaşadığımız yerlere dair hepimizin derin bağıllık hisleri ve farkındalığı bulunur. Bu bağıllık hem bireysel hem de kültürel kimlik ve güvenlik açısından hayati bir kaynak teşkil ediyor gibi görünmektedir” diyerek bu bağıllığı ifade etmiştir (s.43). Morgan (2010), mekan bağıllığını kişilerinin belli bir coğrafi mekanla uzun dönemli deneyime dayanan, duygusal bir bağ ve o bağa verdikleri anlamı ifade ettiğini vurgulamıştır. Çocukluktan gelen bağların ve çocukluk hatıralarının bağ oluşturmada etkili olduğunu öne sürmüştür.

Bununla birlikte insanların belli bir mekanı ziyaret etmeden bile, duygusal/simgesel bağlar geliştirmelerinde mümkündür. Tuan'a göre (1977), “insanlar, doğrudan karşılaşmanın avantajı olmadan da, belli bir tür çevreye karşı tutku geliştirebilir” (s.184), Relph de (1976), mekanların dolaylı olarak deneyimlenebileceği fikrini desteklemiş ve böyle bir deneyimin, derinden hissedilen bir katılım olabileceğini belirtmiştir. Relph ayrıca, yazar ve sanatçıların, okur ya da izleyiciler için bir mekan algısı betimlemekle de görevli olduğunu açıklamıştır. Dolayısıyla duygusal/simgesel bağıllık, simgesel bir anlam ya da düşünceyle özdeşlik olarak da ifade edilebilir.

Örneğin bir kişi, hayatında hiç böyle yerlere gitmemiş olsa bile, Milli Park Sistemi tarafından sembolize edildiği üzere, ulusal miras fikri ya da vahşi doğa fikri ile özdeşlik kurabilir.

Bir süredir, araştırmacıların bağlılık üzerine çalışırken karşılaştıkları temel zorluk teorik ve ampirik (kuramsal ve deneysel) düzeyde mevcut yaklaşımların çeşitliliği olmuştur (Hidalgo ve Hernandez, 2001). İnsanların mekanlarla duygusal ilişkilerini ele alan çalışmalar birbirine benzeyen çeşitli anahtar kavramlarla doludur. Birkaç tanesini örnek vermek gerekirse: topofili (yer sevgisi) (Tuan, 1974), mekan/kök-salmışlık duygusu (Relph, 1976, Tuan, 1980), mekana bağımlılık (Stokols ve Shumaker, 1981), içerdilik (içerde olma hali) (Rowles, 1983), mekan kimliği veya özdeşlik (Proshansky ve diğ., 1983), bağlılık (Low ve Altman, 1992) ve, mekan duygusu (Hummon, 1992, Hay, 1998, Jorgensen ve Stedman, 2001, 2006), vs., gibi çeşitli terimler sayılabilir. Bu terminolojik karmaşıklık farklı bir isim verilmiş aynı kavramdan mı yoksa farklı kavramlardan mı bahsetmekte olduğumuzu anlamayı bazen zorlaştırmaktadır. Bazen, terimlerden bir tanesinin ötekileri de içeren genel bir kavram olarak kullanıldığını, bazen de sanki eşanlamlıymışlar gibi, yazarların fark gözetmeksizin terimleri kullandıkları görülmektedir.

Birçok ülkede en popüler olan ölçme aracı Williams ve Vaske (2003), tarafından geliştirilen ve Stokols ve Shumaker (1981) tarafından uygulanan mekana bağlılık (duygusal bağlar) ve mekana bağımlılık (yerle olan araçsal bağlar) arasındaki ayrıma dayanan araçtır. Söz konusu ölçek özellikle insanların eğlence alanlarıyla ilgili bağlarını test etmek için tasarlanmıştır ve A.B.D'de (Payton, 2003), Avustralya'da (Brown ve Raymond, 2007), Norveç'te (Kaltenborn ve Williams, 2002; Vaske ve Kobrin, 2001) gerçekleştirilen çeşitli çalışmalarda yoğun olarak kullanılmıştır. Orijinal ölçekler pek çok kez modifikasyondan geçmiştir; bunlardan biri, Kyle ve diğ., (2005) mekan kimliği ve mekan bağlılığına ek olarak bir sosyal bağlanma alt ölçeği barındıran üç boyutlu ölçeğidir. Bir diğeri, beş boyuttan oluşan (mekanla tanışıklık, ait olma, kimlik, bağımlılık ve kök salmışlık) Hammitt ve diğ., (2006), tarafından tasarlanan ölçektir. Bir başkası ise daha önce belirtildiği gibi Jorgensen ve Stedman (2001, 2006), tarafından kullanılan ve üç boyuttan (mekana bağlılık, mekan kimliği ve mekana bağımlılık) oluşan mekan duygusu ölçeği'dir.

Mekan duygusu kavramı birçok araştırma da mekan bağlılığı ile eşdeğer olarak da kullanılmıştır. Mekan algısı veya duygusu, bireyin bir mekanla ilgili genel hislerini (Kaltenborn, 1998; Manzo, 2003; Stokowski, 2002; Williams ve diğ., 1992) ve o mekanı nasıl algıladığını (Brandenburg ve Carroll, 1995; Galliano ve Loeffler, 1999) kapsayan genel bir kavramdır.

Bu anlam, duygu ve değerler ile bireyin mekanla arasındaki etkileşimle ya da kültürel ve toplumsal etkilerle ilişkilendirilebilir (Low ve Altman, 1992; Stokowski, 2002; Young, 1999). Mekan duygusu olumlu ya da olumsuz olabilir (Beckley, 2003; Manzo, 2003). Mekan bağlılığının yerleştirilebileceği kapsayıcı bir kavram olması nedeniyle, mekan duygusu vurgulanmıştır.

Bunlardan farklı olarak Hernandez ve diğ. (2007), mekan bağlılığı ve mekan kimliği arasında yaptıkları ayırım iki boyutlu bir ölçekle sonuçlanmıştır. Lalli (1992), Heidelberg'e bağlılığı ölçmek için kullanılmış olan ve beş boyuttan oluşan (dışsal değerlendirme, genel bağlılık, kişisel geçmişte devamlılık, tanışıklığı algılama, ve kendini adama) çok boyutlu bir Kentsel Kimlik Ölçeği önermiştir. Lalli'nin ölçeği Bordeaux şehrinde test edilmiş ve Félonneau (2004) tarafından biraz modifiye edilmiştir; bunların sonucunda Topolojik Kimlik Ölçeği ortaya çıkmıştır ve şu dört boyuttan oluşmaktadır: dışsal değerlendirme, genel bağlılık, kendini adama, ve sosyal özdeşleştirme.

Williams ve diğ. (2000), kendi yere bağlılık ölçüleri üstünde çeşitli modifikasyonlar gerçekleştirmişlerdir ve bunun sonucunda ikiden fazla boyuttta ayrıştırmaya gitmişlerdir: mekan bağımlılığına ek olarak, mekan kimliği/özdeşleşme alt ölçeğini dört ayrı bileşene ayırmışlardır: Kimlik/Önem, Kimlik İfadesi, Merkeziyet, ve Memnuniyet (Lewicka, 2011'de atıfta bulunulduğu gibi).

Öte yandan, Pretty, Chipuer, ve Bramston (2003), yaptığı tanımlama da “kuramsal tanımlamalarla aralarında oldukça gevşek bir bağ bulunan duygusal bağlantılar, duygusal yakınlık, davranışsal bağlanım, memnuniyet ve ait olma duygusu gibi etkenler kendi aralarında önemli bir örtüşmeye sahiptir” diyerek herbir terimin birbiri ile ilişki içinde olduğunu öne sürmektedir. Chow ve Healey (2008) de bu görüşü benimsemişlerdir.

Bütün bu yapılan farklı çalışmalarda mekan bağlılığına ilişkin çeşitli tanımlamalar yer almaktadır. Bunlardan bazıları;

- Bireyler ile yaşadıkları çevre arasında pozitif duygusal bir bağ ve ortaklıktır (Shumaker ve Taylor, 1983).
- Bireyler ve gruplar ile içinde buldukları çevre arasında kurulmuş olumlu duygusal bir bağıdır (Low ve Altman, 1992).
- Bir mekana yapılan manevi yatırım ve mekana duygusal dahiliyettir (Hummon, 1992).

- Bir mekana ulaşmanın getirdiği psikolojik huzur durumu ya da o mekandan ayrılmanın veya uzak kalmanın neden olduğu gerginlik halidir (Giuliani, 1993).
- Kişinin belli bir çevresel yerleşime verdiği değer ve kendini o yerleşimle tanımlama derecesidir (Moore ve Graefe, 1994).
- Temel karakteristiği bireyin bir yerle olan yakınlığını sürdürme eğilimi olan bireyle kendilerini rahat ve güvende hissettikleri belirli bir yer arasındaki pozitif duygusal bağıdır (Hidalgo ve Hernandez, 2001).
- Bir mekanla kurulan duygusal, bilişsel ve işlevsel bağıdır (Jorgensen ve Stedman, 2001).

Bu duygusal bağ, ev, mahalle, şehir, rekreasyonel yerleşimler, topluluklar, kırsal alanlar ve bunun gibi farklı büyüklükteki ve işlevdeki alanlara karşı geliştirilebilir. Bağlılık konusundaki araştırmaların büyük çoğunluğu mahalle veya topluluk ve şehir ölçeğine konsantre olmuştur (Hernandez ve diğ., 2007).

Mekan bağlılığı ayrıca, kamusal katılım süreçlerine dahil edilmesi gereken birey ve grupları tanımlamak için yararlı bir araç işlevi de görmektedir (Moore ve Graefe, 1994). Kuvvetli bir mekan bağlılığı duygusu sergileyen kilit roldeki bireylerin bulunmasıyla, kamusal katılım sürecinin başında, kaynağa dayalı çakışma sorunları daha iyi anlaşılabilir. Kilit rol oynayan bu bireylerin bulunmasıyla, ayrıca planlama sürecine artı yararlar sağlanabilir. Schreyer ve diğ., (1984) de kuvvetli bir mekan yönelimine sahip bireylerin, zaman içinde değişime yönelik iyi birer barometre işlevi göreceğini ve ayrıca çeşitli kullanıcı grupları için mekan kalitesine ilişkin güvenilir birer gösterge olabileceğini öne sürmüştür.

Bağlılık kavramı aynı zaman da boş zaman alanları konusunda daha fazla yönetimsel farklılıklar ortaya koyabilmek için turistlerin duygusal tepkilerine dayalı olarak boş zaman davranışı üzerine yapılacak araştırmalara, boş zaman yönetimi açısından uygulanmıştır. Bağlılık kavramının turizm alanına uygulanmasına 1980'lerde başlanmıştır. İlk araştırmalar, temel olarak, rekreatif (boş zaman) aktivitelerinin bağlılık kurgusunu oluşturma umuduyla yapılan keşif araştırmaları niteliğindedir. Örneğin, Williams ve diğ. (1992) vahşi doğada boş zaman aktivitelerini incelemiş ve "bağlılığın" "mekanla özdeşleşme" ve "mekan bağımlılığı"nın içerdiğini öne sürmüştür. 1980'lerin son yıllarından itibaren araştırmacılar, mekanla özdeşlik ve mekan bağımlılığı kavramları üstüne düşünmeye ve bu kavramları rekreasyon çevrelerine uygulamaya başlamışlardır.

Geo-saygı kavramının tanıtılmasının ardından, insan-mekan ilişkilerini ele alan pek çok model geliştirilmiştir ve bu modellerin bazıları, sınırlı ampirik sınıma tabi tutulmuştur (Shumaker ve Taylor, 1983). Bu çalışmaların büyük kısmı, psikoloji ve çevresel psikoloji disiplinlerinden kaynaklanmaktadır.

Mekanla özdeşlik (Proshansky ve diğ., 1983) ve mekan bağımlılığı (mekana işlevsel bağıllık) (Stokels ve Shumaker, 1981), söz konusu modeller ya da kavramsal çerçeveler arasında yer almaktadır. Geleneksel kaynak yönetimi politikası ve uygulaması, doğal kaynakların değerini, bunlar tarafından sunulan metalar açısından vurgulamaktadır (örn.: rekreasyon olanakları). Bu paradigma ayrıca, mekanların sadece, nihai fiziksel ve metinsel özelliklere sahip coğrafik ortamlardan ibaret olmadığını da vurgulamaktadır; aksine mekanlar, toplumsal etkileşim ve hafızanın akışkan, değişken ve dinamik bağlamlarıdır (Stokowski, 2002). Doğal kaynak politikaları ve yönetiminin geliştirilmesinde bu yeni yaklaşımın değeri, çeşitli hissedarların doğal çevrelere yüklediği birbirinden ayrı anlamların kavranmasını sağlayabilmesinde yatmaktadır. Bunun sonucunda yöneticiler, farklı değer sistemlerine sahip birbirinden ayrı halk kitleleri için oluşturulmuş ortamların yönetiminde daha donanımlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yeni bir paradigmanın ortaya çıkması, akademi üyelerinin insan ve mekan bağlarını incelemeye yönelttiği dikkat ile de paralellik içindedir (Kyle ve diğ., 2004b).

Ancak Manzo (2003) ve arkadaşlarına göre bu araştırmalar, “insanların buldukları mekana verdiği anlamın öne sürdüğü gibi, mekanlara beslenen duygusal ilişki boyutlarının tümünü tamamen kucaklayamadığı için kısıtlı kalmıştır”. (s. 47) Yazar özellikle, bireylerin hane ya da yerel topluluk çevrelerine (örn.: mahalleler, kasabalar, şehirler) olan bağıllıklarını inceleyen çalışmaların çokluğuna işaret etmektedir. Manzo, orman kaynakları ve boş zaman literatürü üstüne çalışmaları yayınlanmış yazarların katkılarını belirtmekle birlikte, mekanların taşıdığı rol ve anlamın yerel mahalle alanının çok ötesinde öğrenilmesi gerektiğini öne sürmüştür.

Mekan algısı veya duygusu adıyla da anılan mekan bağıllığı, coğrafya, mimarlık ve çevresel psikoloji gibi disiplinlerde uzun zamandır kabul görmektedir. Son zamanlarda mekan bağıllığı, doğal kaynak yönetimi alanında giderek daha fazla bilimsel ilginin odağı olmuştur (Williams ve Stewart, 1998; Moore ve Graefe, 1994; Mitchell, ve diğ., 1993; Warzecha ve Lime, 2001; Halpenny, 2006). Olası bir kaynak yönetim aracı olarak mekan bağıllığının önemi, doğal yerlerin değerini anlamaya yardımcı olmada kullanılan, ekonomik olmayan bu yaklaşımda yatmaktadır. Schroeder'e (1996) göre, doğal ortamlar, parasal ölçütlerle ifade edilemeyecek kadar büyük toplumsal ve psikolojik değerler taşımaktadır.

İnsanların, ekosistemlerin ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul etmek, onların değer ve algılarını yönetim süreçlerine dahil etmemizi gerektirmektedir (Warzecha ve Lime, 2001). İnsanların mekanlara yüklediği öneme ilişkin daha iyi bir anlayışın oluşturulması, kaynak yönetimine daha bütüncül bir yaklaşıma yönelik atılacak ilk adım olabilir. Schreyer, Jacob ve White (1981) rekreasyon ortamlarının iki adet mekan bağlılığı boyutuna sahip olduğunu öne sürmüştür: (1) duygusal/simgesel ve (2) işlevsel. Mekanla özdeşliğe karşılık gelebilecek duygusal/simgesel bağlılık, bireyin ya da bir grubun bir mekan için beslediği duygusal ya da simgesel bağın (Williams ve Roggenbuck, 1989) yanı sıra, öz kimliği şekillendirip beslemek için çevreden ne dereceye kadar yararlandığını da (Watson ve diğ., 1991) ifade etmektedir. Örneğin, hafta sonu kaçamağı için gözde bir mekana duyulan derin duygusal bağ ya da belli bir çevresel ortamla kurulan özdeşlik, bu türden bir bağlılığı göstermektedir.

Mekan bağımlılığına karşılık gelen işlevsel bağlılık ise, bir gereksinim ya da amacı yerine getirmek için kaynak kullanımını tarif etmektedir (Williams ve Roggenbuck, 1989). Bir rekreasyon ortamında, işlevsel bağlılık çoğunlukla, söz konusu kaynak bağlamı içerisinde bir kişinin sürdürdüğü etkinlik ile ilintilidir. Mekana bağımlılık, belli etkinliklerin yer aldığı yerleşim bölgesi olması nedeniyle o mekanın taşıdığı öneme dayanarak, mekana beslenen işlevsel bağlılık diye tanımlanmaktadır (Stokols ve Shumaker, 1981; Williams ve Roggenbuck, 1989). Mekan bağımlılığı, kavramsal olarak arzu alanını temsil etmekte ve belli bir mekanla ilgili kişinin sergilediği hareketleri ya da davranış eğilimlerini içermektedir (Borden ve Schettino, 1979).

Manzara seyretmek gibi kimi etkinlikler edilgendir; rafting gibi diğer etkinlikler ise, kaynakla yakın fiziksel temas içermektedir. Bir alandaki kaynakların miktarı, niteliği ve kullanıcı gereksinmelerini ne ölçüde karşıladığı, belli gereksinim ve amaçlara ulaşmayı kolaylaştırabilir ya da engelleyebilir (Stokols ve Shumaker, 1981). Mekan algısı gibi mekana bağlılık kavramının da bir mekanla ilgili olarak, eğilim ile duygular, bilgi ile inançlar ve davranış ile hareketler arasındaki karşılıklı etkileşimden oluşmakta olduğu belirtilmektedir (Low ve Altman, 1992).

Proshansky (1978) mekanla özdeşlik kavramını, kişinin kendisi ile fiziksel çevre arasındaki bilişsel bağ açısından kavramsallaştırmıştır. Mekanla özdeşlik kavramını "bilinçli ve bilinçsiz idealler, inançlar, tercihler, duygular, değerler, amaçlar ve içinde bulunan çevreye uygun davranışsal eğilimler ile becerilerden oluşmuş karmaşık bir kalıp aracılığıyla, bireyin kişisel kimliğini fiziksel çevre ile ilişki içinde tanımlayan benlik boyutları" olarak dile getirmiştir (s.155). Bu anlamda ortamlar, bireylere kimliklerini hem ifade hem de tasdik etme olanağı sunmaktadır.

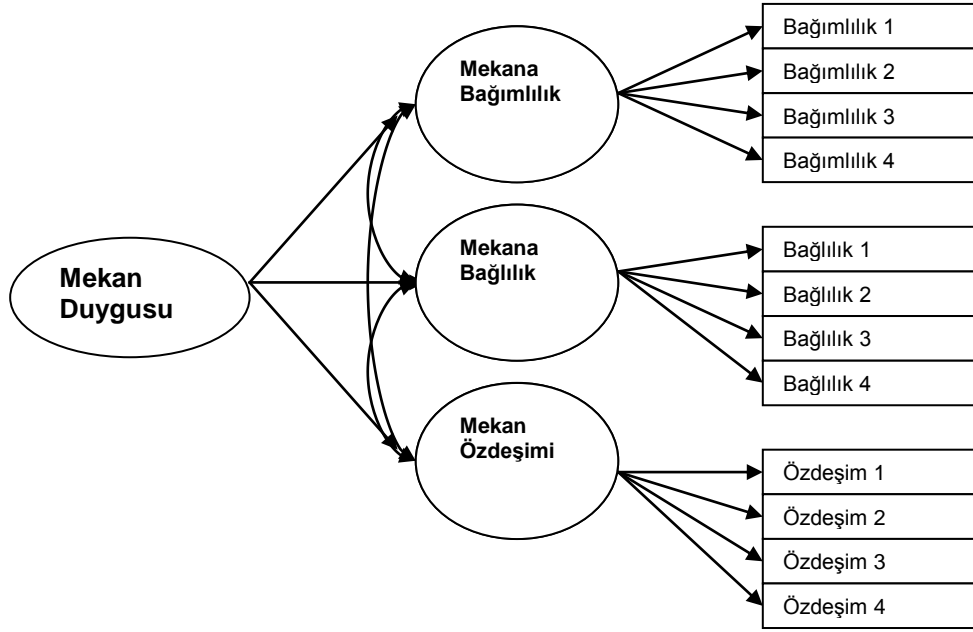
Kısaca mekanla özdeşim, bireyin kendi kimliğine katkıda bulunan ve bireylerin çeşitli fiziksel çevreler aracılığıyla yaşadıkları deneyimleri yapılandırmalarını sağlayan tek etmendir (Proshansky, 1978; Shumaker ve Taylor, 1983). Bu kavram ayrıca, birey ile yerleşim arasında simgesel öneme sahip bir bağ (Stedman, 2002) ve bir yerleşime yapılan zaman içinde gelişmiş manevi yatırım (Williams ve Patterson, 1999) olarak da ifade edilmektedir.

Proshansky ve diğerleri (1983), mekanla özdeşimin, bireyin fiziksel dünya ile sosyalleşmesini nitelendiren, kimlik kavramının toplumsal kimliğe benzer yönü olduğunu ileri sürmektedir. Mekan bağımlılığı nedeniyle bir mekanla kurulan yoğun etkileşim, mekanla özdeşime yol açabilir (Moore ve Graefe, 1994). Mekanla özdeşim hem bilişsel hem de duygusal olabilir; yine de bu ayrı etkenlerin, mekanla özdeşimin belirlenmesinde nasıl işlediği açık değildir (Proshansky, 1978). Tatil beldeleriyle ilgili geçmişteki araştırmalarda, kişinin mekanla kurduğu duygusal bağ, mekana bağlılık kavramının ölçüm kıstaslarına eklenmekle birlikte, ayrı bir alt boyut olarak ele alınmaktansa mekanla özdeşim ölçümleriyle birleştirilmiştir. Mekana bağlılığı kişilerin tutumlarıyla ilgili üç bölüme (duygusal, bilişsel ve işlevsel) ayıran bu çalışmanın kavramsal kategorilerine bağlı kalarak, mekan duygusu adı verilen üçüncü bir alt boyut, duyuşsal ya da duygusal bağlılığı ölçmektedir. Bu çalışmanın sağlayacağı önemli bir katkı, işte söz konusu bu iki etkenin mekana bağlılık oluşumunda üstlendiği rolü daha derin incelemesinde yatmaktadır.

Bireylerin bir mekana karşı tutumunun ölçümü olarak mekan bağlılığı kavramına ilişkin çok boyutlu bir ölçümlenmenin yararlılığı incelenmektedir. Önceden yapılmış birkaç çalışmada, mekana bağlılık ya da mekan algısı adı verilen tekil bir yapı ortaya çıkmıştır (Jorgensen ve Stedman, 2001; Stedman, 2002; Williams ve Vaske, 2003). Yapılan çalışmaların çoğu ise iki boyutlu bir yapı ortaya koymaktadır (örn: Kyle ve diğ., 2004a; 2004b; Moore ve Graefe, 1994; Vaske ve Korbin, 2001; Williams ve diğ., 1992; Williams ve Vaske, 2003). Bunların yanı sıra, yapılan bazı araştırmalarda ise mekana bağlılık kavramı çok boyutlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Bricker ve Kerstetter, 2000; Kyle ve Mowen, 2005; Kyle, ve diğ., 2004d; Hammitt ve diğ., 2006, 2009). Williams ve Vaske (2003), mekan bağlılığının ölçümlenmesi ve bu durumun ölçümü için kullanılan kıstasların psikometrik testine ilişkin yürüttükleri kapsamlı incelemede, mekan bağımlılığının ve mekanla özdeşimin, tek bir genel yapı olarak mekan bağlılığına ait ayrı boyutları oluşturduğunu bulmuşlardır.

Buna karşın Jorgensen ve Stedman (2001), çok benzer ölçme öğeleri kullanarak, davranışsal, duyuşsal ve bilişsel ölçümleri içeren birleşik bir mekan bağlılığı ölçümü ortaya koymuşlardır (Şekil 3.1).

Bu ölçüm, araştırma katılımcıları tarafından sergilenen gözleme dayalı yanıtları, üç ayrı tekli değişken boyutu ya da insan-mekan ilintisini ele alan tek boyutlu bir ölçümden daha açıklayıcı bir biçimde ortaya koymuştur. Bu durumun nedeni, Jorgensen ve Stedman'ın çalışmasına konu olan tekil yerleşim ve nüfus ile açıklanabilir; söz konusu araştırmada kuzey Wisconsin'deki göl kenarında mülk sahibi olan kişilere anket uygulanmıştır. Ancak yaptıkları çalışmada mekan duygusunu, alt boyutları (bağımlılık, bağlılık ve özdeşim) kapsayan bir model olarak kullanmışlardır.

Şekil 3.1 : Birleştirilmiş yere bağlılık modeli (Jorgensen ve Stedman, 2001).

Her ne kadar mekanla özdeşim ve mekan bağımlılığı çoğunlukla ayrı boyutlar olarak ölçülmüş olsa da, bir mekanla kurulan duygusal bağ diye betimlenebilecek mekan duygusu çok az çalışmada mekan bağlılığına ait ayrı bir alt-boyut olarak modellenmiş ve ölçülmüştür (Jorgensen ve Stedman, 2001, 2006; Halpenny, 2006). Jorgensen ve Stedman (2001) mekan duygusunun, mekanla özdeşim ya da mekana bağımlılık kavramlarına kıyasla, daha güçsüz bir açıklayıcı kategori olduğunu saptamıştır. Mekan duygusunun, genel bir yapısal unsur olan mekan bağlılığı ile ortak bir çeşitlilik gösterdiğini ve bu nedenle, adı geçen üç boyut arasında kapsayıcı yapısal özelliğe sahip mekan bağlılığı unsuru ile en yakın anlamda kullanılabileceğini ileri sürmüşlerdir.

Bu iki çalışmaya ve önceden yürütülmüş araştırmalardan elde edilen gözlemlere dayanarak, mekan bağlılığı kavramına ait üç alt boyutun hepsinin bu çalışmanın sonuçlarında gözlemleneceği öngörülmektedir.

Ancak Şu konular da tahmin edilmektedir: a) Mekanla özdeşim ve mekana bağımlılık kavramları, mekan duygusundan daha büyük bir açıklayıcı güç sergileyebilir ve b) bütün alt-boyutlar, genel yapısal unsur olan mekan bağıllığı ile birleştiğinde, elde edilen bu kapsayıcı ölçüm, çalışma katılımcılarının çalışma kapsamındaki bölgelerle kurdukları ilişki ve o bölgeye dair niyetlerini açıklayacak en güçlü etken olarak karşımıza çıkabilir. Bir alt boyut olarak mekan duygusunun yararına ilişkin karma bulgulara karşın, yapılan araştırmalar, tutum nesnelere karşı insanların sergilediğı hareketlerin belirlenmesinde duyguların güçlü bir etkiye sahip olduğı fikrini desteklemektedir. Ayrıca bu kavram, mekana dayalı araştırmaların en baskın kavramları arasında yer almaktadır.

Mekana bağıllık ve mekan algısı gibi bununla ilgili kavramlar, daha önce belirtildiğı gibi son 40 yıldır geniş kuramsal incelemelerin konusu olmuştur. Son 20 yılı içeren dönemde, adı geöen kavramlar empirik açıdan inceleme altına alınmaya çalışılmaktadır. Bu empirik araştırmaların çoğı, bağıllığın yoğunluğunu ölçümlemeye odaklanmıştır. Artık pek çok araştırmacı, daha çeşitli soruları ele alacak odağı genişletilmiş bir araştırma yaklaşımının gerekli olduğunu belirtmektedir.

Yukarıda da belirtildiğı gibi mekan bağıllığı, farklı yollarla tanımlanmış olmasına karşın, bu çalışmada belli bir mekana karşı sergilenen tutum ve algı olarak ele alınmaktadır. Bireyin belli bir mekana karşı tutumu, o mekana karşı duygusal, bilişsel ve etkinliğe dayalı tepkileri ile değerlendirmelerinin ölçülmesiyle incelenmektedir (Jorgensen ve Stedman, 2001). Mekan bağıllığı genellikle iki boyutlu olarak kavramlaştırılmıştır: Mekanla özdeşim ve mekana bağımlılık. Adı geöen psikolojik ve işlevsel bağların yanı sıra, bu çalışmada mekana bağıllık, mekanla kurulan olumlu bir duygusal bağ olarak düşünölmektedir.

Tutum-davranış ile ilgili literatürde cereyan eden tartışmalar, biliş ve duyuş etkenlerinin ayrı ayrı araŐtırılmasının önemini pekiştirmektedir. Tutum ile davranışlar arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacılar, biliş ve duyunun iyi düşünölmüş bir tutumu göstermek için bir araya geldiğini kuramlaştırmaktadır (Krause, 1995). Duygusal öğeler (örn.: aynı nesneye ilişkin olumlu ya da olumsuz duygular) ile bilişsel öğeler (örn.: bir nesne hakkındaki inançlar) arasındaki tutarlılık, yüksek seviyede tutum-davranış uyumluluğı ile özdeŐleştirilmektedir. Bu tutarlılığa kaynaklık eden etkenleri anlamak, çevre yanlısı davranışların teşvik edilmesi açısından önemlidir (Halpenny, 2006).

3.3 Mekana Bağlılık, Mekan Memnuniyeti ve Çevresel Davranışlar Arasındaki İlişki

Küresel çevre sağlığının bir süredir düşüşte olduğu geniş kitlelerce kabul edilmektedir ve bu durumda insanoğlunun oynadığı rol büyüktür. Çevresel sağlıktaki bu düşüş, pek çok farklı ülke ve kültür tarafından ciddi bir sorun olarak kabul edilmektedir. Çevresel sorunların varlığına ilişkin artan farkındalığa ve bu sorunların çoğunlukla insan eliyle meydana geldiğinin bilinmesine karşın, insanlar genellikle çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltacak davranışları benimseme konusunda başarılı olamamaktadır (Halpenny, 2006, 2010).

Geçtiğimiz yıllar boyunca araştırmacılar, çevre farkındalığı ile çevre yanlısı davranışlar arasındaki bağ kopukluğunu anlamaya çalışmışlardır. Çevresel tutum-davranış araştırmacıları, çevresel tutum ve davranışlar arasındaki ilişkiyi etkileyen etkenlerin incelenmesine yönelik önemli çabalar sarf etmiştir. Sivek ve Hungerford (1989,1990), çevre yanlısı davranış, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını teşvik eden ve/veya böyle bir kullanımla sonuçlanan birey ya da grup davranışlarıdır demişlerdir. Bu ibareler ile çevresel davranış literatüründe sıkça karşılaşılan üçüncü bir terim arasındaki zıtlık karşılaştırılabilir; çevresel anlam taşıyan davranış. İlk terimler olumlu niyet ve sonuçları ifade ederken, sözü edilen son terim, birey ya da toplumun davranışları sonucunda ortaya çıkabilecek olumsuz ya da olumlu etkileri belirtmektedir (Halpenny, 2006).

Stern (2000), herhangi bir kişinin belli hareketler aracılığıyla çevreye yarar sağlama niyetinde olmasına karşın, istenen etkinin, özellikle de olumlu bir etkinin, meydana gelmeme olasılığının bulunduğuna dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın birincil hedefi mekan bağlılığını alt boyutları ile açıklamak ve mekan memnuniyeti ile olan ilişkilerini açığa çıkarmak olsada mekan bağlılığının ve mekan memnuniyetinin çevre yanlısı davranış eğilimleri ile bir ilişkisi olup olmadığına da bakılacak ve konuya kısaca değinilecektir.

Mekan bağlılığı ve mekan memnuniyeti arasındaki bağlantı günümüzde bazı araştırmaların konusu haline gelmiştir. Bir yerleşim bölgesinden duyulan memnuniyet, mekana bağlılığın potansiyel bir yapı taşı olarak tanımlanmıştır. Örneğin Lee ve Allen (2000), Myrtle Kumsalı'nı ziyaret edenlerin gittikleri yere duyduğu bağlılığın, güneş, kum ve kumsaldan memnuniyetleriyle ilgili olduğunu saptamıştır. Ancak böylesi bir memnuniyet, diğer iki Güney Carolina tatil beldesine olan Charleston ve Hilton Head Adası'na gidenlerin söz konusu yerlere bağlılıklarında herhangi bir rol oynamamaktadır.

Tatil faaliyetleriyle tanınan yerler ve mekana bağlılık üstüne yapılan çalışmalarda, bölgeye bağlı belli özellikler, mekana bağlılık oluşumuna katkıda bulunan önemli faktörler olarak belirlenmiştir (Bricker ve Kerstetter, 2001; Kyle, ve diğ., 2004a). Memnuniyet verici bölge özellikleri, tatilcilere zevk aldıkları faaliyetlerde bulunma olanağı sunmaktadır ve bu sayede, toplumsal etkileşim, becerilerin sınanması, kişisel hedeflerin yerine getirilmesi ve belleklerde yer eden hatıralar gibi olumlu diğer sonuçlar doğmaktadır.

Brocato (2006), müşteri memnuniyeti arttıkça mekanla özdeşim, mekana işlevsel bağlılık, sosyal bağlar ve duygusal bağlılığında artacağını belirtmiştir (Yüksel ve diğ., 2010'da atıfta bulunulduğu gibi). Bu etmenlerin hepsi bir araya gelip mekan bağlılığı, sevgisi ve özdeşliğinin gelişimini teşvik etmektedir (Kyle ve diğ., 2004d; Moore ve Graefe, 1994). Mesch ve Manor (1998), mahalleler bağlamında kişinin yaşadığı yerden memnun kalıp o yere özel bir bağlılık beslememesi mümkün olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durum ayrıca, özellikle yerleşim bölgesini bir kez ziyaret etmiş olanlar başta olmak üzere, turist ve tatilciler gibi geçici gruplar için geçerlidir (Hay, 1998; Lee ve Allen, 2000). Mekana bağlılık ve mekan memnuniyeti arasında ters yönde bir ilişkinin bulunduğu da söylenebilir. Bazı kişiler, bir mekana bağlanmakla birlikte, o mekandan memnun olmayabilir (Hallpenny, 2006).

Örneğin, bir toplulukta uzun süre yaşayanlar, mekana fazlasıyla bağlanmakla birlikte, yaşadıkları bölgede son zamanlarda meydana gelen değişimler ya da gelişmeler nedeniyle memnuniyetsizlik duyabilirler. Aynı durum, bir tatil beldesini seneler boyunca ziyaret eden tatilciler ya da turistler için de geçerli olabilir (Hay, 1998; Kaltenborn, 1997; Lee ve Allen, 2000; Stedman, 2002). Ayrıca, mahalle memnuniyeti, mekana bağlılık ve suç olayları gibi olumsuz etkilere karşı mahalleyi koruma isteği arasında bağ kuran belli bir topluluğa bağlılık psikolojisiyle ilgili literatür de bu durumu desteklemektedir (Shumaker ve Taylor, 1984). Yukarıda sözü edilen Guest ve Lee'nin yürüttüğü çalışma (1983), bir topluluktan duyulan memnuniyetin, yaşanan topluluğa karşı beslenen duygularla birleştiğinde, kişilerin içinde bulunduğu topluluktan uzaklaşma olasılığını gündeme getirip topluluğu korumak amacıyla politik tedbirlere baş vurduğunu saptamıştır.

Belli bir mekana bağlılık durumunu inceleyen araştırmacıların çoğu ikinci ilişki üzerine odaklanmaktadır. Bir diğer bakış açısı ile de mekana duyulan bağlılık, mekan memnuniyetini etkileyebilmektedir. Örneğin, bir kişinin bir yere duyduğu güçlü sevgi, o yerleşimin çevresel koşullarına ilişkin değerlendirmesini gölgeleyebilir. Öte yandan, kişinin bir dinlenme mekanında edindiği, o mekana karşı yoğun bir bağlılık oluşumuna katkıda bulunmuş kapsamlı deneyim, söz konusu yerleşimin

önceki koşulları ile öngörülen durumuna ilişkin derinlemesine bilgi de sağlamıştır. Öngörülen durum, kişinin kimlik ve doğru-yanlış algısıyla ilintilidir ve yerleşimin bulunduğu çevreye ilişkin son derece eleştirel bir değerlendirmeye de sonuçlanabilir. Her iki tepki de olasıdır (Halpenny, 2006).

Çevre eğitimi alanında çalışan pek çok araştırmacı, bir yerleşim ya da nesneyle duygusal bağlar kuran mesajların, sadece bilgiye dayalı mesajlara kıyasla, çevre sorumluluğu taşıyan davranışların sergilenme ve çevreci hareketlerde aktif rol alma olasılığını yükselttiğini saptamışlardır (Pooley ve O'Connor, 2000). Öyle görünüyor ki duygu, bilgi erişimiyle birlikte (örn.: çevre bilgisi), kişilerin önemsedikleri bir sorun için (örn.: sevilen bir parkın korunması) çalışmalarını teşvik etmede katkı sağlamaktadır (Vining ve Tyler, 1999). Kals, Schumacher, ve Montada (1999), çevre sorumluluğu taşıyan davranışların doğaya karşı beslenen olumlu duygularla desteklenebileceğini vurgulamıştır. Daha yüksek çevre sorumluluğu taşıyan davranışları teşvik etmeye çalışan bir araç olarak duygunun taşıdığı önem nedeniyle, diğer faktörlerden ayrı olarak, çalışma kapsamındaki bölgelere karşı bireylerin beslediği duygusal bağın derecesini ölçmek yarar sağlayacaktır.

Bunun yanı sıra, bulunulan çevre yanlısı genel davranış yönelimlerinin kayda değer oranda mekan memnuniyetiyle ilgili olduğu da öne sürülebilir. Araştırma yapılan kişiler bulunduğu çevreyle ilgili değerlendirmelerini daha geniş küresel çevreye eş tuttuğu ya da aktardığı takdirde; mekan memnuniyeti değişkeni, kişilerin küresel çevreyle ilgili taşıdığı genel endişeyi gösterip, bulunulan çevre yanlısı genel davranış yönelimleriyle olan ilişkinin araştırılabileceği yararlı bir gösterge işlevi üstlenebilir. Bu etmenlerin yanı sıra, doğal, toplumsal ve faaliyete dayalı özelliklerle birlikte sunulan olanaklar, mekana bağlılığın yapı taşları olarak tanımlanmıştır.

Bu özelliklerden duyulan memnuniyet ile mekana bağlılık arasındaki ilişki, Williams ve diğerlerinin çalışmasında (1992) ortaya konmuştur. Williams ve diğ. (1992), belli toplumsal ve fiziksel koşulların vahşi doğa gezilerinin kalitesini belirlemede ne kadar etkili olduğunu araştırırken, mekana bağlılığın çöp ve bitki örtüsünün yok olması gibi ekolojik etkilere karşı duyarlılıkla özdeşleştirildiğini tespit etmiştir.

Mekan memnuniyeti, mekana bağlılık ve bulunulan çevre yanlısı davranış yönelimleri arasında var olduğu ileri sürülen ilişkiyi göstermektedir. Söz konusu durum, büyük oranda Stedman'ın (2002) şu bulgusuna dayanmaktadır: Mekan koşullarından memnuniyetsizlik, yüksek derecede mekana bağlılıkla birleştiğinde, mekana özgü çevre yanlısı davranış eğilimleri öngörülmektedir.

Stedman'ın çalışmasının (2002) gösterdiği gibi, özellikle kişi, mekana yönelik bağlılık duygusu besliyorsa, mekan memnuniyeti, bulunulan çevre yanlısı davranış yönelimlerini etkilemede önemli bir role sahip olabilir. Bu durumun, mekana özgü çevre yanlısı davranış yönelimleri için geçerli olduğu düşünülmektedir (Halpenny, 2006) .

Kısaca memnuniyet, bir mekana bağlılığın öncülü olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte, bir kez mekan bağlılığı sağlandıktan sonra, kişinin, söz konusu yerde meydana gelen değişimler nedeniyle memnuniyetsizlik duymaya başladığında bile, bağlılık duygusunu yitirmeyeceği öne sürülmüştür. Bu durum özellikle, kişinin özüne ilişkin geliştirdiği kimlikle yakından bağlantılı olan mekan özdeşliği için geçerlidir (Proshansky,1983).

3.4 Milli Parklarda ve Diğer Doğal Alanlarda Mekana Bağlılık ile Memnuniyet Konusunda Yapılan Çalışmalar.

Dünyada mekan bağlılığı, memnuniyet, algılar ve çevresel davranışlarla ilgili birçok çalışma yapılmasına karşı özellikle milli parklarda bu konuları araştıran az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bununla beraber ülkemizde de mekan bağlılığı konusunda milli parklar üzerine bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak farklı konularda bağlılık konusunu işleyen birkaç çalışmaya rastlanmıştır. Boğaç (2009), yabancı yerleşimlerde mekan bağlılığını Kuzey Kıbrıs örneğinde incelemiş ve 1974 sonrası Kıbrıs'nda yerel halkın mekan bağlılığını ve mekanla özdeşimlerini ölçmüştür. Arslan ve Ünlü (2010), afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde yere bağlılığı Düzce örneğini alarak değerlendirmişler ve bağlılığı psiko-sosyal çevreye bağlılık, psikolojik bağlılık ve sosyal çevreye bağlılık olarak değerlendirmişlerdir. Yüksel ve diğ. (2010), gidilecek yere olan bağlılığın, müşteri memnuniyet ile kavramsal, duygusal ve çaba içeren sadakat üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Mekan bağlılığını, mekanla özdeşleşme, mekana bağımlılık ve duygusal bağlılık olarak değerlendirmişlerdir.

Mekan bağlılığı alt boyutları olan mekanla özdeşlik ve mekan bağımlılığı kavramlarının rekreasyon alanlarındaki çeşitli bağımlı değişken üzerindeki etkisini inceleyen pek çok çalışma, makul ölçüde ve olumlu olarak birbiriyle ilişki içinde bulunmalarına karşın, mekanla özdeşlik ile mekan bağımlılığı kavramlarının her zaman aynı biçimde hareket etmediğini göstermiştir (Vaske ve Kobrin, 2001; Williams ve Vaske, 2003).

Örneğin, Kyle ve diğ. (2003), ABD'deki Orman Hizmetleri arazilerinden toplanan rekreasyon kullanım ücretlerine ilişkin ziyaretçilerin gösterdiği harcama tercihleri üzerinde mekan bağlılığının (yani mekanla özdeşlik ile mekan bağımlılığı) yarattığı etkileri incelemiştir. Bu araştırmanın bulguları göstermiştir ki genel olarak mekana özdeşlik boyutuna yüksek değer veren katılımcılar, söz konusu doğal çevrenin korunması ve iyileştirilmesine yönelik harcamaları daha fazla destekleme eğilimindedir. Oysa mekan bağımlılığı boyutuna yüksek değer veren katılımcılar, olanakların geliştirilmesi ve genişletilmesine yönelik harcamaları daha fazla destekleme eğiliminde olmuştur.

Mekan boyutlarının birbirinden ayrı etkilerine ilişkin kanıt sağlayan bir başka çalışma, Bricker ve Kerstetter (2000) tarafından yürütülmüştür. Bricker ve Kerstetter, mekan bağlılığının boyutları ile California'daki Amerikan Nehri'nin Güney Kolu boyunca botçuların gösterdiği beceri seviyesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Katılımcıların mekanla özdeşlik boyutuna verdiği değer arttıkça, dile getirilen beceri seviyesinin de arttığını gözlemlemişlerdir. Buna karşın, katılımcıların mekan bağımlılığı boyutuna verdiği değer arttıkça, beceri seviyeleri düşmüştür. Bu çalışmalar, mekan bağlılığı ile bunun diğer öğeler üzerindeki etkilerine ilişkin küresel yorumların yanıltıcı olabileceğini göstermektedir. Mekan bağlılığı boyutları, birbiriyle ilintili olsa da, insan-mekan bağlarına ilişkin farklı unsurları temsil etmektedir.

Pek çok çalışma, en güçlü duygusal ve duyumsal bağlılığı sergileyen katılımcıların, ortamda var olan çevresel ve toplumsal koşullara karşı da en yüksek hassasiyeti gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu durum, mekanla özdeşim kuran katılımcılar için, daha az özdeşim kuranlara kıyasla, toplumsal ve çevresel koşullara ilişkin tutumsal saptamaların kayda değer derecede daha düşük belirleneceğini gösterecektir. Çevresel koşullarla ilgili olarak Vaske ve Kobrin (2001), mekan özdeşiminin, çevresel açıdan sorumlu davranışa ilişkin güçlü ve olumlu bir gösterge olduğunu gözlemlemiştir.

Kyle ve diğ. de (2003), mekanla özdeşimin, çevresel korumayla bağdaştırılan yönetimsel çabalar ile daha güçlü ilişkilendirildiğini görmüştür. Ayrıca literatürde, mekanla özdeşim kuran doğal ortam kullanıcılarının, mekana bağımlı katılımcılara kıyasla, bu alanda daha uzun ve daha yoğun bir tarihe sahip olduğu da kaydedilmiştir (Korpela, 1989; Bricker ve Kerstetter, 2000). Araştırma bulgularına göre, deneyimli kullanıcılar, kendileri dışındaki diğer kullanıcılarla daha az karşılaşacakları, daha el değmemiş ve uzak ortamları tercih etmektedir (McFarlane, Boxall ve Watson, 1998).

Vahşi doğa deneyimi üzerine yürütülen araştırmalar da, katılımcıların duygusal bir bağ ile bağlandığı beğenilen doğal çevrelerde, kendi grupları dışındaki kullanıcılarla karşılaşmaya yönelik hassasiyetin arttığını göstermiştir (Schreyer ve Roggenbuck, 1978; Korpela ve diğ., 2001).

Toplumsal koşullar için Young ve diğ., (1990) vahşi doğa bağlılığının, rekreasyon etkinliğinde bulunan diğer kişilerle karşılaşmayı ölçen maddelerle olumsuz ilişki içinde bulunduğunu kaydetmiştir. Doğal ortamlarda, bireylerin yalnızlık ve diğerlerinden uzak kalmayı önemli özellikler olarak gösterme eğilimi daha güçlü görünmektedir. Mekana bağımlı katılımcıların, diğer ortamları daha yaşanabilir alternatifler olarak algılama eğiliminde olduğuna ilişkin kanıt bulunmaktadır (Schreyer ve diğ., 1984).

Kyle ve diğ. (2004b), doğal bir ortamdaki toplumsal ve çevresel koşulların kullanıcılar tarafından algılanmasında mekan bağlılığının etkileri konulu araştırmalarında mekan bağlılığının Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Appalachian Yolu (AY) boyunca toplumsal ve çevresel koşullara ilişkin ziyaretçi algıları üstündeki etkilerini inceleyerek insan-mekan bağının doğasını daha yakından kavramayı amaçlamışlardır. Mekan bağlılığına ilişkin oluşturdukları kavramsal çerçeve, Schreyer ve diğ., (1981) ile Williams ve Roggenbuck (1989)'un çalışmalarına dayanmaktadır; bu yazarlar, insan-mekan bağını iki unsurdan oluşmuş olarak ele almıştır: mekanla özdeşlik ve mekan bağımlılığı. Bu konulardan hareketle, ilk sırada bulunan ve birbiriyle ilintili iki durum ya da kavramsal çerçeveyi kullanarak, Schreyer ve diğ. (1981) ile Williams ve Roggenbuck'ın (1989) geliştirdiği mekan bağlılığına ilişkin kavramsal çerçeve ile mekan bağlılığını bir tutum olarak ele alabilmek amacıyla, Jorgensen ve Stedman'ın (2001) çerçevesini de benimsemişlerdir. Katılımcıların AY boyunca karşılaştıkları koşullar üzerine yaptıkları değerlendirmelerin, sergiledikleri mekan bağlılığı seviyesinden etkileneceğini tahmin etmişlerdir.

Benliğe olan bağ da önemli güdüsel ve duyumsal sonuçlar taşımaktadır. Eagly ve Chaiken (1993) ile Sherif ve Sherif (1967), toplumsal yargı yaklaşımının, birbiriyle uymayan tutumsal konulara maruz kalmanın, ilgisiz kişi için düşük seviyede gerginlik ya da uyuşmazlık yaratacağını, ancak egosuyla ilgilenen biri için büyük bir psikolojik huzursuzluk doğuracağını öne sürmektedirler. Dolayısıyla ego ilgisi, ilk tutumlardaki tespit özelliğini artırmakta, bu sayede asimilasyon ve zıtlık etkileri kuvvetlendirilmektedir (Kyle ve diğ., 2004b'de atıfta bulunulduğu gibi).

Sonuç olarak, karşılaşılan koşulun deneyimle ilgili hedefleri hem engelleyip hem de güçlendireceği varsayımına dayanarak, bağlılık sergileyen katılımcı için ortam koşullarıyla ilgili sorunların, kişisel bakımdan uygun ya da egoyu ilgilendiren olarak algılanmaları olasıdır. Ayrıca bağlılık sergileyen katılımcılar olasılıkla, belli ortamlar için uygun koşullarla ilgili olarak daha kuvvetli görüş belirtme eğilimindedir.

Katılımcıların tutumlarıyla ilgili saptamalarına tutarlı ya da yakın bulunan ortam koşullarının, asimile edileceği olasıdır; oysa katılımcıların tutumsal saptamalarının uzağında yer alan ortam koşulları kabul edilmeyecektir. Mekan bağlılığının boyutları, egonun farklı yönlerine dokunmaktadır. Diğer bir deyişle, kişisel uygunluğun belirgin kaynaklarını temsil etmektedir. Sonuç olarak, mekan bağlılığının, ortam koşullarının algısı gibi tutumsal uyarıcılar üzerindeki etkisine ilişkin evrensel yorumlar yanlış yönlendirebilir. Dolayısıyla, mekan bağlılığı boyutlarının, AY boyunca yürüyüşe çıkan kişilerin karşılaştığı toplumsal ve çevresel koşullarla ilgili pek çok sorun üzerinde birbirinden ayrı etkiler (örneğin aynı şekilde hareket etmeyecekleri) doğuracağını tahmin etmişlerdir. Toplumsal unsur üç unsurdan oluşmuştur: (a) yürüyüşçülerin yol boyunca algıladığı kalabalık (algılanan kalabalık), (b) yürüyüşçülerle yolun diğer kullanıcıları arasındaki ihtilaf (kullanım ihtilafı) ve (c) diğer kullanıcıların sergilediği değer düşürücü davranışların kanıtı (değer düşürücü davranış) (Kyle ve diğerleri, 2004b).

Çevresel koşulun da üç unsuru bulunmaktadır: (a) insan kullanımından kaynaklanan ekolojik etkilere ilişkin kanıt (kullanım etkisi), (b) ortam gelişimine ilişkin kanıt (yolun geliştirilmesi) ve (c) insan eliyle gerçekleştirilen kentsel taciz (insan tacizi). Mekanla özdeşimin, katılımcıların ortam koşullarını değerlendirmesine olan etkisiyle ilgili olarak, bu katılımcıların bu boyuta verdiği puan arttıkça, yolda karşılaşılan koşullara daha eleştirel yaklaşacaklarını öngörmüşlerdir.

Mekan bağımlılığının da bireyler tarafından özgül ortamlara atfedilmiş işlevsel değer olarak tanımlandığı varsayılacak olursa, bu boyuta yüksek puan veren katılımcıların, karşılaşılan koşullara biraz daha farklı yanıtlar vereceği öngörülmüştür. Toplumsal bir muhakeme çerçevesi kullanarak vardıkları sonuçlar, mekanla özdeşlik ile mekan bağımlılığı olmak üzere, mekan bağlılığına ait iki boyutun yukarıda sözü edilen koşullarda ters etkiye yol açtığını göstermiştir. Bütün koşul alanları için, katılımcıların mekanla özdeşlik kavramına verdiği puan arttıkça, karşılaşılan durumu sorunlu olarak algılama eğilimleri de artmıştır. Mekan bağımlılığı için ise aksi yönde bir ilişki kalıbı gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar göstermektedir ki mekan bağlılığının iki boyutu, birbiriyle makul oranda ve olumlu bir ilişki içinde bulunsa da, kullanıcılar için farklı anlamlar göstermektedir (Kyle ve diğerleri, 2004b).

Warzecha ve Lime (2001), Canyonlands Milli Parkında mekan bağıllığı : Colorado ve Green Nehirleri'nde ortam özelliklerine ilişkin ziyaretçi değerlendirmelerini yaptığı çalışmasında; olası bir kaynak yönetim aracı olarak mekan bağıllığına ilişkin sahip olunan bilgiyi daha da genişletmek amacıyla Canyonlands Milli Parkı'nda yer alan iki nehir çevresindeki kullanıcıların özellikleri ile tercihlerini incelemişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, insanların kendilerini açık hava doğal ortamlarla nasıl tanımladıklarını anlamının yolu olarak mekan bağıllığının olası yararlılığını ve arazi yönetimi kaynak uzmanları açısından böyle bir araştırmanın doğuracağı sonuçları araştırmaktır. Parkın sınırları içinde yer alan Green ve Colorado Irmakları'nda duygusal/simgesel ve işlevsel mekan bağıllığı türleri ölçülmüştür.

Duygusal/simgesel ve işlevsel bağıllık modelleri, son yıllarda başka rekreasyon çalışmalarında da ortaya konmuştur (Moore ve Graefe, 1994; Mitchell, ve diğ., 1993; Williams ve diğ., 1992). Önceki araştırmaların yolundan ilerleyen bu çalışma, şu konuları daha da derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır: insanların kendilerini açık hava doğal ortamlarla nasıl tanımladıklarını anlamının yolu olarak mekan bağıllığının olası yararlılığı; bunun yanı sıra, arazi yönetimi kaynak uzmanları için, böyle bir araştırmanın doğuracağı sonuçların birer araç olarak kullanımı. Araştırmanın öncelikli amacı ise, Canyonlands Milli Parkı'ndaki nehir kullanıcılarının, söz konusu mekan bağıllığı boyutlarını (duygusal/simgesel ve işlevsel) düşünüp düşünmediklerini değerlendirmektir (Warzecha ve Lime, 2001).

Bundan ayrı olarak, söz konusu boyutların Green ve Colorado Nehirlerinin kullanıcıları arasında değişkenlik gösterip göstermediği ve gösteriyorsa, yönetim sonuçlarının ne olacağı da belirlenmeye çalışılmıştır. Birbirinden tamamen farklı güdüler, yönetim eylemleri ve karşılaşma toleranslarına ilişkin gösterilen eğilim, bu iki nehirdeki kullanıcıların taşıdığı ayrı rekreasyon gereksinmelerine hitap eden yönetim stratejilerinin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Her ne kadar bu iki nehir çok farklı rekreasyonel ortamları temsil etse de, mekan bağıllığına ilişkin 12 adet ifade kullanarak, her iki mekan bağıllığı türünü belgelemek mümkün olmuştur.

Ankete katılanların mekan bağıllığı ifadelerine verdiği olumlu yanıtlar ile belli deneyimleri sıralamalarının yanı sıra, olası yönetim eylemlerine verecekleri desteğe de dayanarak şu söylenebilir: Green ve Colorado Nehirleri'ndeki kullanıcılar, nehir gezintisine çıkmak için farklı nedenler göstermişler ve belli yönetim eylemlerini farklı derecelerde destekleyeceklerini bildirmişlerdir. Elde edilen sonuçlar ortaya koymaktadır ki bu çözümleme, rekreasyon ortamlarıyla ilgili olarak ziyaretçileri, tercihleri ve özelliklerine göre farklı gruplara bölmek için yararlı bir değişken daha

sağlayacaktır. Ziyaretçilerin diğer nehir kullanıcılarıyla karşılaşma toleranslarına ilişkin olarak, karşılaşma normlarıyla ilgili farklılıkların varlığını belirlemek amacıyla, mekan bağlılığı ifadelerini yüksek ve düşük derecede kabul eden ziyaretçiler arasında da karşılaştırmalar yapılmıştır (Warzecha ve Lime, 2001).

Nehir gezintilerinin her günü için çalışma katılımcılarına, kabul edilebilir en yüksek nehir taşıtı adedi, tercih ettikleri taşıt adedi, nehirde bir daha gezintiye çıkmamayı düşünmeden önce tahammül edebilecekleri en yüksek taşıt adedi ve Milli Park Hizmetlerinin ziyaretçilerin görmesi için ayarlaması gereken en yüksek nehir taşıtı adedi sorulmuştur. Duygusal/simgesel ve işlevsel bağlılık ifadelerini kabul etme derecelerine göre katılımcılar, konuyla ilgili soru nasıl sorulmuş olursa olsun, diğer nehir taşıtlarıyla karşılaşma toleransı söz konusu olduğunda, büyük farklılık göstermişlerdir. Sonuçlara göre; Canyonlands Milli Parkı içinde yer alan Green ve Colorado Nehirleri'nde farklı yönetim stratejileri uygulayarak, doğal kaynağa farklı derecelerde bağlılık gösteren ziyaretçiler için kaliteli rekreasyon olanakları sağlamaya yönelik etkili bir yaklaşım sunulabilir. Buna ek olarak, birden fazla rekreasyon olanağı sağlamak amacıyla, belli bir kaynağı yönetmenin taşıdığı olası değeri kabul eden bir kaynak yönetim çerçevesini benimseyerek, minimal düzeyde gelişmiş bir ortamda tek başına kalma duygusunu arayan ziyaretçilerin Green Nehri'nden uzaklaşması da engellenebilir (Warzecha ve Lime, 2001).

Hwang ve diğ. (2003) Tayvan'ın Ulusal Parklarında turist ilgisi, mekan bağlılığı ve bilgilendirme memnuniyeti arasındaki ilişki konulu bir çalışma yapmışlar ve aşağıdaki sonuçlara ulaşmışlardır. Ulusal parklardaki bilgilendirme hizmeti, parkların genel kalitesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu hizmet, parkların sunduğu hizmetlerin, bölge ekosisteminin ve ulusal park idare merkezinden çıkan yönetimsel kararların açıklanmasında yardımcı olabilir. Bricker ve Kerstetter (2000), turistlerin ilgisi ile mekan bağlılığı arasında bir ilişki bulunduğuna işaret etmektedir. Bricker and Kerstetter (2000) köpüklü su aktivitelerinde aidiyet ve uzmanlaşma konularını ele alırken turist dahiliyeti ve aidiyet arasındaki benzerliği incelemişlerdir.

Bu çalışma, içerdiği “yere bağımlılık”, “yer kimliği” ve “yaşam biçimi” üç boyutu da dahil ve aidiyeti ölçmek için temel olarak kullanılan 15 soru ile birlikte, Bricker ve Kerstetter'in (2000) aidiyet ölçeği örneğini takip etmektedir. Bu çalışma, turist ilgisi, bilgilendirme hizmetinin kalitesi ve mekan bağlılığı için bir ilişki modeli ortaya koymak amacıyla, Tayvan'daki beş Ulusal Parkta sunulan bilgilendirme hizmetini deneysel bir çalışma olarak kullanmaktadır. 2002 yılının Ocak ve Aralık ayları boyunca, rezervasyonlu bilgilendirme hizmetlerine katılmış 2400'ün üzerinde turistten veri toplanmıştır. Yanıtlama oranı neredeyse %70'i bulmuştur.

Bu çalışmada, kuramın test edilip geliştirilmesi için yapısal bir denklem modeli kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi kullanarak, tanımlamadaki w2 ardışık ayırım testini, uygunluğun değerlendirilmesini ve ölçüm modelinin yeniden tanımlanmasını uygulayan geniş kapsamlı iki basamaklı modelleme sunmuşlardır.

Sonuçlar, mekan bağlılığı gibi turist ilgisinin de, bilgilendirme hizmetinin kalite algısı üzerinde kayda değer bir olumlu etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, mekan bağlılığından bilgilendirme memnuniyetine doğru dolaylı ama kayda değer olumlu etki bulunmaktadır. Bunların yanı sıra bu çalışma, parklardaki kişisel bilgilendirme tasarımını geliştirmek amacıyla, Tayvan ulusal park hizmetlerine bazı stratejik yönetim önerileri de sunmaktadır (Hwang ve diğ., 2003).

Halpenny (2006) Point Pelee Milli Parkında (Kanada) yaptığı araştırmada bir mekana bağlılığı memnuniyet, algı gibi faktörlere bağlı olarak incelemiş ve alana bağlılık ile o alanda gösterilen çevresel davranışların ilişkisini ortaya çıkarmıştır. Mekan bağlılığı, yani fonksiyonel, duygusal ve kavramsal bağlar çevreye karşı sorumlu olunan davranışlarda önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum özellikle belirli çevrelere karşı gösterilen davranışlar için geçerlidir. Mekan bağlılığı aynı zamanda kişilerin günlük yaşamdaki kişisel kimliklerinin çevreye karşı tutumlarını yansıtmada da etkilidir. Bu ilişkiler ilk olarak Point Pelee Milli Parkı'nı ziyaret edenlerin mekan bağlılıkları ve çevreci davranışlarının ölçülmesi ile ortaya çıkarılmıştır. Bu 2 faktör (mekan bağlılığı ve çevreci davranış) korelasyon analizi ve yapısal denklem modellemeleri ile incelenmiştir.

Veriler son 4 yıl içerisinde milli parkı ziyaret eden kullanıcılar arasında e-posta yoluyla anket yapılarak toplanmıştır. Bu milli parkın seçilmesindeki önemli etkenler, parkın ekolojik önemi, kuşların göç alanı üzerinde bulunması, parkın içerisinde farklı aktivitelerin yer alması ve uzak yerleşimlerden bile ziyaret edilen, turizm açısından önemli bir milli park olmasıdır. Mekan bağlılığı ve çevreci niyet/davranışlar arasındaki ilişki birkaç farklı verinin toplanması ve karşılaştırılması ile ortaya konmuştur. Bu faktörler;

1. Point Pelee Milli Park ziyaretlerinin karakteristik özellikleri;

- a. ziyaretin sıklığı,
- b. ziyaretin uzunluğu/süresi,
- c. Parkla ilişkilerin detayı.

Parktan memnuniyet;

- d. Doğa,

- e. Aktivite,
 - f. Fonksiyonlar,
 - g. Çevre.
2. Çevresel bir organizasyona üyelik, özellikle bu parkla ilgili olan
 3. Ziyaretçilerin yaşadıkları yerlerin parka olan uzaklığı
 4. Bu parkın yerine koyabilecekleri başka bir yer olup olmadığı
 5. Parkı ziyaret etmelerindeki motivasyon

Çalışma sonunda bu 2 faktör arasında pozitif bir etkileşim bulunduğu ortaya çıkmıştır. En güçlü elde edilen sonuç yere bağlılığın bağlı olunan çevre de gösterilen davranışları etkilediği ancak genel olarak tüm çevrelere karşı gösterilen tutum üzerinde de kısmen etkili olabileceğidir. Memnuniyet ve alana bağlılık arasında direk bir ilişki olduğunu ve bağlı olunan alandaki bireysel davranışların çevreci yaklaşımlara sahip olduğunu ortaya koyulmuştur (Halpenny, 2006).

Kaltenborn ve Williams (2002), Yerel bir topluluğun ya da turist nüfusunun bir alan hakkında neler hissettiklerini inceleyebilmek için güney Norveç'teki Femundsmarka ve Roros bölgesinden iki ayrı anket soruşturmasının sağladığı verileri incelemişlerdir. Dünya mirası içinde sit alanı kabul edilen bu bölge, vahşi doğa tarzı bir milli park, tarihi özellikler taşıyan bir madencilik kasabası ve tarımsal alan çeşitliliği barındırmaktadır. Mekana bağlılığın doğası ve gücünün yanı sıra kaynak korunumu için sebepler ve öncelikler açısından halkın perspektifi ile turistlerinki kıyaslanmıştır.

Ayrıca, yerleşik olma ve alan kullanma deneyiminin mekan bağlılığı ve yönetsel önceliklere yaklaşımları nasıl etkilediğini değerlendirmişlerdir. Elde edilen sonuçlar, hem bu spesifik alanın yönetiminde hem de kaynak yönetiminde yaklaşım çeşitliliğine nasıl yaklaşacağımız konusunda önemli uzanımlara sahiptir. Bu çalışmayla elde edilen sonuçlar bağlılık düzeyinin belirli bir yere ilişkin yönetsel tercihleri gerçekten de etkilediğini ortaya koymaktadır. Hem yerli halk hem de turistler söz konusu mekana ve bu çalışmada sunulan halleriyle bu mekanın çoğu niteliğine değer vermektedirler. Her iki grup için de bağlılık düzeyinin çeşitli çevresel nitelikleri değerlendirmede pozitif etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Yere bağlılık düzeyinin yönetsel önceliklere yaklaşımlar üstünde etkiye sahip olduğu görülmüştür. Çoğu durumda, potansiyel yönetsel hedeflere ilişkin algılanan önem, artan yere bağlılık düzeyine paralel olarak artmaktadır.

Buna karşın, yerleşmiş olma ve kullanım geçmişi deneyimi hem yerli halk hem de turistler arasında bağlılığın doğası üstünde sınırlı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Yerleşik olanlarla turistler arasındaki farklılıkların, bağlılık düzeyleri açısından grup içi farklılıklarla kıyaslandığında, az olduğu görülmüştür.

Bir başka deyişle, yere bağlılık ve yerleşikliğin yönetime ilişkin yaklaşımları nasıl etkilediğine dair genel düzenekler, turistler ve yerli halk arasında kıyaslanabilir ve benzer özellikler sergilemektedir. Bununla birlikte, yere bağlılığın etkisinin yöre sakinleri için turistlerden daha güçlü olduğu belirtilmelidir. Bu çalışma yere bağlılığın, en azından belirli bir ölçüde, yerleşiklik gibi demografik değişkenlerden çok çevreye ilişkin daha geniş anlam katmanları barındırdığı düşüncesini desteklemektedir. Norveç'te de, tıpkı başka pek çok ülkede daha olduğu gibi, doğal kaynaklar ve kültürel miras yönetimi konusundaki tartışmalar, tartışmalı konularda farklı yaklaşımları açıklamak söz konusu olduğunda, sıklıkla, yerli halk (yerliler) ile yabancılar (dışardan gelenler) arasındaki eski basit ayrıma geri döner. Kentsel ve kırsal, geleneksel ve modern arasındaki alışıl gelmiş farklılıklar artık eskisi kadar belirgin değildir (Halfacree 1993). Bu çalışmanın temel çıkarımı, hem araştırma çalışmalarının hem de politika tartışmalarının, sırasıyla katılımcılar ve paydaşların yere özgün ilişkileri üzerine odaklanmaları gerektiğidir (Kaltenborn ve Williams, 2002).

Bu araştırmaların dışında uluslararası literatürde mekana bağlılık konularının dışında sadece kullanıcı memnuniyetini konu alan ve çalışma alanı olarak milli parkların seçilmiş olduğu çalışmalarda rastlamak mümkündür. Örneğin, Wegner (1986), Teksas Tarihi Milli Parklarında yaptığı araştırmada; park ziyaretçilerinin tarihi park kaynaklarını algısı ve memnuniyet dereceleri üzerinde çalışmıştır. Bu çalışma da çarpımsal PQRE (perceived quality of recreation environments) modeli kullanılarak gözlenen ve beklenen çevre ile ziyaretçilerin psikolojik algıları karşılaştırılmıştır. Ayrıca kullanıcıların ilgi alanları, sosyo-demografik yapıları üzerinde de araştırma yapılmış ve bütün bu çalışmalar park kullanıcıları arasından rastgele seçilen kişilere uygulanmıştır. Bu çalışmada kullanıcı memnuniyeti ile gelecekteki davranış niyetleri arasında positif bir etki ortaya konmuştur (Wegner, 1986).

Chang (1993), Yangmingshan Milli Parkı'nda Açık Hava Rekreasyonunda kalabalık algısı üzerine yaptığı simulasyon çalışmasında ziyaretçilerin bekleme süresi, toplanma/kalabalık algısı ve memnuniyetleri arasındaki teorik ilişkiyi incelemiştir. Daha belirleyici olması açısından bekleme süresi ve toplanma algısı arasındaki ilişki, bekleme süresi ile memnuniyet arasındaki ilişki ve toplanma algısı ile memnuniyet

arasındaki ilişki ayrı ayrı incelenmiştir. Her bir ilişkide aşağıdaki ek değişkenler birbir denenmiştir: (1) ziyaretçilerin kişisel demografik yapısı tecrübesi, tercihi ve beklentisini oluşturan kişisel faktörler; (2) ziyaretçilerin arasındaki benzerlik ve vandalizm davranışlarını içeren ziyaretçilerin karakteristikleri; ve (3) sunulan hizmetin kalite ve miktarı, gelişme derecesi ve lokasyonunu içeren çevresel faktörler. Herbir bileşenin arasındaki ilişki bekleme süresinin teorik temelinin simulasyon kriterindeki bir faktör olarak geliştirilmiştir. Bu simulasyon modeli Tayvan'daki Yangmingshan Milli Parkı'ndaki park müdürleri için bir öneri amacıyla örnek çalışma olarak kullanılmış ve parkta denemeleri yapılmıştır. Bulgular istatistiksel olarak toplanma algısı ile bekleme süresi arasında belirgin bir ilişkiyi göstermektedir. Sadece çok küçük bir oranda toplanma algısı ziyaretçilerin "seyahat süresi" ile de açıklanabilir. Seyahat süresi bu alana gelirken geçirilen süre ve trafik içinde kalınan zamanı göstermektedir.

Ziyaretçilerin toplanma algısı ve memnuniyetleri diğer değişkenler göz önünde bulundurulduğunda istatistiksel olarak önem kazanmaktadır. Ziyaretçilerin seyahat süreleri gözününe alındığında, toplanma algısı veya memnuniyetleri ile tercih ve kişisel demografik yapılarının arasında bir ilişki olmadığı gözlenmiştir. Park müdürlerinin çalışmalarını geliştirmek için 5 proje simulasyonu yapılmıştır. Sonuçların bir önerisi haftasonu ziyaretçi sayısını sınırlayarak ziyaretçi sayısını düşürmek veya ziyaretçileri hafta içi günlere dağıtmak ziyaretçilerin kalabalık algısını rahatlatacağını göstermektedir. (Chang, 1993)

Rollins (1985), Pasifik Rim Milli Parkı yürüyüş yolları üzerinde Milli Parkın içindeki yerleşimlerinin ve sunulan servislerin rekreasyonel memnuniyet üzerindeki etkileri ölçmülemiştir. Bu çalışma rekreasyon memnuniyetinin ölçüm metodları ve teorileri incelenmiştir ve bu Milli Park için yapılan deneysel çalışmada 6 araştırma hipotezi geliştirilmiş ve denenmiştir. Beklentilerle (insanların seyahatlerinin nasıl olması konusundaki beklentileri) ile algılama (gerçekte seyahat nasıldı) arasındaki farklılıkları belirleyen toplam memnuniyeti öngören klasik rekreasyon modeli denenmiştir. Bu hipotezdeki deney bağlantıları önemlidir ancak küçük bir orandadır.

Beklentiler çok önemlidir ve bunu beklentilerin kişinin kökenine (menşesine) ve ait olduğu sosyal grubun yapısına göre kıyaslanması izlemektedir. Daha sonra rekreasyon başarı teorisi öngörülerini denemek amacıyla beklentiler, ziyaret dönemine (sezon dışı ve yüksek sezon) göre karşılaştırılmışlardır. Fakat bu hipotez için çok az destekleyici sonuç elde edilmiştir. "Ürün değişiklik fenomeni" hipotezini denemek için seyahat öncesi ve seyahat sonrası genel inanışlarını karşılaştırmıştır.

Bu hipotezi destekleyen birçok rekreasyon normlarının inanıldığı kadar katı olmadığını gösteren sonuçlar elde edilmiştir. Bu Milli Parkı kullanan yürüyüşçülerinin pragmatik normlara ve/veya naif beklentilere sahip oldukarı görülmektedir. Bu normlara göre yürüyüşçülerin yürüyüş öncesine göre mevcut şartları daha kolay kabullenmeye eğilimli oldukları gözlenmiştir.

Bu sonuç sosyal psikolojideki bir çok teoriyle uygunluk göstermektedir (Kavramsal uyumsuzluk teorisi ve adaptasyon teorisi), ve beklenti ile algılama arasındaki farkların etkisi bu normlardan çok kuvvetli bir şekilde etkilendiği için rekreasyon memnuniyet modeli üzerinde önemli etkileri vardır ve yönetim uygulamalarında bu faktörlerin gözönüne alınmasının gerekliliği ortaya konmuştur (Rollins, 1985).

Boag (1985), bir milli parkın planlama aşamasında ve sonrasında kullanıcılara verilen bilgilerin rekreasyonel deneyim, öğrenme, beklenti ve memnuniyet üzerindeki etkilerini incelediği bir çalışma yapmıştır. Açık hava rekreasyon kaynağı yönetimi tarafından kullanılan sosyal kontrol metodlarından biri rekreasyonisttin eğitimidir. Günümüzde eğitim girişimleri doğal kaynak yerleşimleri içerisinde yoğunlaşmıştır ve bu yüzden rekreasyon tecrübesinin hazırlık ve planlama aşamasına veri oluşturmaz. Eğer beklenti öğrenmenin bir ürünü ise ve aynı zamanda gelecekteki öğrenme ve davranışları etkileyecek ise rekreasyon kaynak eğitimi, kaynak yönetim hedefleri ile uyumlu, kabule yardımcı, bilginin kalıcı olmasını sağlayan ve memnuniyeti artırıcı beklentilerin oluşturulmasında daha etkili olabilir. Bu çalışma Washington Olympic Milli Parkın da yapılmıştır. Washington Olympic Milli Parkını ziyaret eden 346 rekreasyonist denek olarak seçilmiştir. Bu kişilerin 1/3 üne planlama ve hazırlık aşaması süresince bilgilendirici el ilanları dağıtılmış diğer kısmına planlama ve hazırlık aşamasında bilgilendirici el ilanları verilmiş, kalan kısma ise hiçbir bilgi verilmemiştir. Rekreasyon deneyimine katılım aşamasının sonucundan önce beklentiyi, bilgi/anlama, memnuniyet ve birçok demografik değişiklikleri ölçen anketler yapılmıştır (Boag, 1985).

Veri analizleri bilgi ilanlarının rekreasyonisttin beklentisinin kaynak yönetim hedefleri doğrultusunda değiştiğini ve bilgi/anlayışa katkıda bulunduğunu göstermiştir. Fakat memnuniyeti belirgin bir şekilde etkilememiştir. Verilen bilgilendirici ilanların zaman sıralaması bilgi/anlayışın ölçüldüğü, öğrenmenin üzerinde belirgin etkisi olmamıştır fakat bilginin algılanmasını etkilemiştir. Beklenti ile bilgi/anlayış arasında doğrusal bir ilişki oluşmuş fakat beklenti ile memnuniyet arasında oluşmamıştır. Rekreasyon deneyimi ile yüksek toplam memnuniyet belirli şartların varlığı veya yokluğundan önemli ölçüde etkilenmemiştir. Doğru ve tam okumanın öğrenme/anlama için çok önemli bir değişken olduğu tespit edilmiştir.

Deneyim bilgi/anlayışı etkilemektedir ve bilgilendirici ilanların daha az deneyimli kullanıcının bilgi/anlayış seviyesini daha tecrübeli kullanıcının seviyesine uyumlu hale getirdiği gözlenmiştir. Kullanıcı eğitimi önemli ve etkili bir yönetim aracıdır sonucuna varılmıştır.

Ancak mevcut şartların varlığı veya yokluğu veya beklentilerin karşılanması veya karşılanmaması toplam memnuniyette önemli faktörler olarak görülmemişlerdir. Bu çalışma da elde edilen sonuçlar ayrıca bilgi/anlayışın ve beklentilerin öğrenme modeli içerisinde yeniden tanımlanmasını önermektedirler (Boag, 1985).

Akama ve Kieti (2003), Kenya'daki yaban hayatı gezileri ile ilgili turist memnuniyetini ölçmek için bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışma Tsavo West Milli Parkı'nda yapılmıştır. Kenya'nın milli parkları ülkenin turizm endüstrisinin temel direğini oluşturmaktadır. Dünyanın çeşitli ülkelerinden bir milyonu aşkın turist her yıl buradaki yaban hayatı gezilerine veya diğer doğa temelli turizm biçimlerine katılmak amacıyla ülkeyi ziyaret etmektedir. Ancak, son yıllarda, ülkenin turizm endüstrisi özellikle milli parkları ziyaret eden uluslararası turistlerin hacminde, giderek artan düşük performans göstergeleri sergilemektedir. Bu düşük performansın olası nedenleri konusunda bazı açıklamalar ileri sürülmüştür. Bu açıklamalar arasında, yaban hayatı parklarının bir turizm ürünü olarak kalitesindeki düşüş ve bozulma, bu alanlardaki güvenlik koşullarındaki bozulmalar ve zayıf altyapı gibi tahminler sayılabilir. Ancak, bu önermelerin çoğu deneysel araştırmalara dayanmamaktadır. Bu çalışma, söz konusu iddialardan birini (ziyaretçi memnuniyeti açısından parkların turizm ürünü olarak kalitesindeki düşüş), Tsavo West Milli Parkı örnek olay incelemesini kullanarak sorgulamaktadır. SERVQUAL yöntemi, hizmet kalitesi niteleyicileri hizmetlerin kalitesinin yanı sıra turizm ürünü ve parkın sunduğu hizmetler konusundaki ziyaretçinin genel memnuniyetini ölçmek için kullanılmıştır. Toplam 200 uluslararası turist ile mülakat yapılmış ve, ilginç bir biçimde, turistlerin büyük çoğunluğu (%70'ten fazlası) tatmin edici bir deneyim yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Dolayısıyla, turist tepkilerine dayanarak, en azından Tsavo West örneği için, parkın kaliteli bir turizm ürünü sunduğu söylenebilir. Çalışmanın ortaya koyduğu bulgular Kenya turizm endüstrisinin mevcut genel durumu hakkında, özellikle ülkenin milli parklarına ve rezervlerine gelen ziyaretçi sayısındaki düşüşle ilintili olarak, ilginç bir tartışma temeli sunmaktadır. Tsavo West Milli parkı'nın, görece olarak, yaban hayatı temelli yüksek kaliteli turizm ürünü sunduğunu göstermektedir. Bunu yabancı turistlerin büyük çoğunluğunun (%77) parkın doğal güzelliklerinin ve park çalışanlarının sunduğu hizmetlerin kalitesinden memnun kaldıklarını ifade etmeleri

göstermektedir. Bu bakımdan, bu çalışma, Kenya'nın turizm endüstrisindeki mevcut düşük ve zayıf performansının sorumlusunun muhtemel dış kaynaklı faktörler olduğunu ve parkların turizm ürünü kalitesindeki bir düşüşün bu durumda belirleyici bir etken olmadığını öne sürmektedir (Akama ve Kieti, 2003).

Bir başka çalışmada Arabatzis ve Grigoroudis (2010), tarafından yapılan ziyaretçi memnuniyeti, algılama ve gap analizleri konuludur. Araştırma alanı olarak Dadia-Lefkimi-Souflion Milli Parkı seçilmiştir. Bu çalışmanın ana amacı milli parkın ziyaretçi memnuniyetinin seviyesini saptamak ve daha etkili bir yönetim için ziyaretçilere sunulan alanın doğal özellikleri, servis kalitesi ve konaklama hizmetlerinin yeterliliği ile ilgili verileri saptamaktır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler MUSA (Multicriteria Satisfaction Analysis - Çok kriterli memnuniyet analizi) metodu ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak ziyaretçilerin genel ziyaret deneyimlerinden memnun oldukları ancak alanda yapılacak çeşitli iyileştirmeler ile memnuniyet oranlarının artacağı belirlenmiştir. Alanın en önemli rekreasyonel faaliyetleri olan yürüyüş için olanakların geliştirilmesi istenmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi yapılan literatür taramalarında ülkemizde ziyaretçi memnuniyeti konu alan ve özellikle milli parkların araştırma alanı olarak seçildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ülkemizde genellikle konut ve yakın çevre memnuniyetini (Berköz, 2005, 2006, 2007, 2008a, 2008b, 2008c, 2008d, 2009a, 2009b, 2010; Berköz ve Kellekçi, 1999, 2007; Kellekçi ve Berköz, 2005, 2006a, 2006b; Berköz ve diğ., 2006, 2009, Türkoğlu, 1993, 1997; Türkoğlu ve diğ., 2008) veya kentsel yeşil alanlardan ve kent içi parklardan memnuniyeti (Berköz ve Sivalioğlu, 1998; Berköz ve Kellekçi, 1999; Yücel, 2007; Aşikkutlu ve Müderrisoğlu, 2011), kırsal yeşil alanlarda kullanıcı memnuniyeti (Uzun ve Müderrisoğlu, 2010) konu alan çalışmalar mevcuttur. Ülkemizde bu konudaki araştırmalara daha çok önem verilmesi, rekreasyonel amaçlı kullanımlarda özellikle milli parklardaki ve diğer korunan alanlardaki ziyaretçi memnuniyetini anlamak açısından faydalı olacaktır.

Doğa koruma alanlarından birini araştırma alanı olarak seçen ve kullanıcı memnuniyeti üzerine bir araştırma yapan Müderrisoğlu ve diğ. (2005) Abant Tabiat Parkı'nda kullanıcı memnuniyetini belirlemek amacıyla ROS (Rekreasyonel Fırsat Dağılımı- Recreational Opportunity Sprecturum) yöntemini kullanmışlardır. ROS yöneticilere ve plancılara envanter oluşturmaya, hedef yönetim standartları tasarlamaya, alternatif yönetim faaliyetleri arasında karar vermeye, çoklu kullanım için rekreasyon kaynaklarının planlanmasında daha geniş içerik sağlamaya yardım etmek için bölgesel bir rekreasyonel planlama amacı olarak tanımlanır (Müderrisoğlu ve diğ., 2005).

Bu araştırma da amaç; ziyaretçilerin Abant Tabiat Park'ındaki rekreasyonel kullanımlara katılımları ve ROS sınıflarındaki kriterlere göre saptanan alanları kullanan ziyaretçilerin memnuniyetlerindeki ve memnuniyetsizliklerindeki farklılıkları ve benzerlikleri belirlemek olmuştur. Bunun yanında bu çalışma ile ROS sisteminin Abant Tabiat Parkı üzerinde kullanılabilirliği araştırılmıştır.

Abant Tabiat Parkı ziyaretçilerine yüzyüze anket görüşmeleri yapılarak memnuniyet dereceleri ölçülmüştür. Bu alanı kullanan kişilerin genel memnuniyet beklentileri ile alandan edindikleri memnuniyetlerin benzer olduğu gözlenmiş ancak alana geliş amacı ile alanın sunduğu özelliklere bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Alanın taşıma kapasitesinin doğru bir şekilde belirlenmesi, sunduğu doğal özelliklerinin, kullanım tipi ve şeklinin, aktivite çeşitlerinin ziyaretçilere tanıtımının yapılmasının bilinçli bir kullanıcı kitlesi yaratılmasını sağlayacağı ve bu kişilerin alandan elde edecekleri memnuniyetin yükselmesine yardımcı olacağı ortaya konulmuştur (Müderrişoğlu ve diğ., 2005).

Bir diğer çalışmaya da her ne kadar milli parklarla ilgili olmasada kırsal alanları konu aldığı için yer verilmiştir. Bu çalışma, Uzun ve Müderrişoğlu'nun (2010), Bolu Gölçük ormanı diğ. dinlenme yerinde kullanıcı memnuniyeti üzerine yaptıkları çalışmadır. Bu çalışmada kullanıcı yoğunluklarını, katıldıkları etkinlikleri, beklentilerini, kırsal alan memnuniyet ve memnuniyetsizlik faktörlerini ve bu faktörlere kullanıcı özelliklerinin etkilerini ortaya çıkarmışlar ve uygulanan anket çalışması ile kırsal alan memnuniyet ve memnuniyetsizlik faktörlerinin, kullanıcı özelliklerinden etkilendiğini saptamışlardır. Faktör analizleri ile kırsal alan memnuniyet kriterlerini 8 faktör, memnuniyetsizlik faktörlerini ise 5 faktör ile açıklamışlardır.

Memnuniyet faktörlerinin eğitim seviyesi, yaş, alanda geçirilen zaman, geliş sıklığı ve grup büyüklüğü ile az da olsa değiştirdiğini ve en önemli kullanıcı özelliğinin eğitim olduğunu belirtmişlerdir. Memnuniyetsizlik faktörlerinde ise grup büyüklüğü, yaşanan yer, geliş sıklığı ve cinsiyetin etkili olduğunu saptamışlardır. En fazla etkisi olan kullanıcı özelliğinin ise grup büyüklüğü olduğunu belirtmişlerdir.

3.5 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde tez çalışmasının ana konularını oluşturan mekan memnuniyeti ve mekan bağlılığı konuları ile ilgili literatür araştırmasına yer verilmiştir. Memnuniyet ve bağlılık konuları ayrı ayrı açıklandıktan sonra, aralarındaki ilişkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda bu çalışmanın odağında olmasa bile yapılan analizlerde yer aldığı için memnuniyet, mekan bağlılığı ve çevresel davranışlar arasındaki ilişkiye

de değinilmiştir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar incelendiğinde mekan bağıllığı üzerine farklı ölçekler kullanılarak, hemen her alanda araştırmaların yapıldığı görölmüştür. Son 15 yıl içerisinde bağıllık üzerine yapılan araştırmaların rekreasyon alanları üzerine yoğunlaştığı görölmektedir.

Rekreasyonel alanlarda insan ve mekan ilişkilerini, memnuniyeti belirleyen faktörleri anlamak bugün birçok araştırmacının odağında yer almaktadır. Mekan bağıllığı kavramı bu çalışmada alt boyutları ile açıklanan bütünleyici bir kavram olarak ele alınmıştır. Son olarakta mekan bağıllığı ve memnuniyet üzerine milli parkları ve benzeri rekreasyon alanlarını konu alan çalışmalardan bazılarına yer verilmiştir. Ülkemizde özellikle milli parklarda söz konusu ilişkileri inceleyen çalışmalara rastlanılmamıştır.

4. ARAŞTIRMA KAPSAMINDA YERALAN MİLLİ PARKLAR

Bu tez kapsamında Marmara Bölgesi'nde yeralan belli özelliklerine göre ve kullanım yoğunluklarının fazla olduğu düşünülerek 5 adet Milli Park çalışma alanı olarak seçilmiştir. Marmara Bölgesi, Türkiye'nin nüfus ve gelişmişlik bakımından 1. sırada yer alan bölgesi olması bakımından uygun görülmüştür. Örnek alanı olarak seçilen bu 5 milli park, doğal özelliklere sahip milli parklar (Uludağ MP, Kaz Dağları MP ve Kuş Cenneti MP) ve tarihi özelliklere sahip milli parklar (Gelibolu Tarihi Yarımadası MP ve Truva Tarihi MP) olarak da düşünülebilir. Farklı özelliklere sahip milli parkların seçimi ile ziyaretçilerin farklı özelliklere göre tercihlerinde bir değişiklik olup olmadığı da görülebilecektir.

Milli parklarımız jeolojik yapıları, bitki çeşitliği, hayvan türleri çeşitliliği, arkeolojik özellikleri, tarihi özellikleri, manzara, dinlenme, eğlenme ve aktif spor imkanı sunma gibi özelliklere sahiptir. Çizelge 4.1 ve Çizelge 4.2'de seçilen milli parkların sahip oldukları özellikler görülmektedir.

Çizelge 4.1 : Araştırma alanı milli parkları (DKMP, 2011).

Millî Park	İli	Plan Durumu	İlan Tarihi	Alanı (ha)	Sahip olduğu özellikler
Kuşcenneti Millî Parkı	Balıkesir	Yok	1959	24.047	Zengin ve çeşitli kuş toplulukları, tabii bitki toplulukları, kuş gözleme mekanı, eğitim, turizm
Uludağ Millî Parkı	Bursa	Var	1961	12.677	Jeolojik yapı ve çok zengin tabii bitki toplulukları, dağ ve kış sporları, ekoturizm, kültürel zenginlik, alpin zon sulak alanları, alpin zon bitki ve hayvan türleri zenginliği, günübirlik kullanım ve konaklama
Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı	Çanakkale	Var	1973	33.000	Türk ve dünya harp tarihi, şehitlikler, tabii bitki ve hayvan toplulukları ile jeomorfolojik oluşumlar, turizm, eğitim, günübirlik kullanım ve konaklama
Kazdağı Millî Parkı	Balıkesir	Var	1994	21.300	Bitki örtüsü, biyolojik çeşitlilik ve fauna zenginliği, turizm çeşitliliği, eğitim, günübirlik kullanım ve konaklama
Truva Tarihi Millî Parkı	Çanakkale	Var	1996	13.350	Tarihi kalıntılar, harp tarihi ve jeolojik yapı, turizm, eğitim, kültürel zenginlik

Çizelge 4.2 : Araştırma alanı milli parklarının özellikleri.

Millî Park	İli	Millî Tarihi	Arkeolojik	Flora	Fauna	Kuş Gözlem	Endemik Bitkiler	Jelolik Yapı	Şehitlikler	Turizm	Ekoturizm	Kış Sporları	Dağ Sporları	Su Sporları	Deniz Sporları	Tesis	Dinlenme	Yeme-içme	Piknik	Konaklama	Günbirlik Kullanım	Müze	Açık Hava Müzesi	
Kuşçenneti Milli Parkı	Balıkesir			√	√	√				√											√	√		
Uludağ Milli Parkı	Bursa			√	√		√	√		√	√	√	√			√	√	√	√	√	√			
Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı	Çanakkale	√	√	√	√		√	√	√	√					√	√	√	√	√	√	√	√	√	
Kazdağı Milli Parkı	Balıkesir		√	√	√		√			√	√		√				√	√	√	√	√			
Truva Tarihi Milli Parkı	Çanakkale	√	√	√	√			√		√								√			√		√	

4.1 Gelibolu Tarihi Yarımadası Milli Parkı

Türkiye'deki milli parklar arasında ayrıcalıklı bir öneme sahip olan bu araştırma alanı hem bitki örtüsü ve kıyıları ile önemli bir coğrafi mekan hem de tarihi açıdan pek çok yapıyı içinde bulunduran zengin bir tarihi alan özelliği taşımaktadır. Tarihi ve doğal kaynak değerleri nedeniyle, önce 26.05.1973 tarihli ve 6477 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile orman rejimine alınmış, daha sonra 02.11.1973 tarihli Orman Bakanlığı onayı ile Tarihi Milli Park ilan edilmiştir. Şekil 4.1'de Gelibolu Tarihi Milli Parkı'nın yerleşimi ve alana ait fotoğrafları görülmektedir.

Bu alanın milli park ilan edilmesinin amacı; 1915 Çanakkale deniz ve kara muharebelerinin cereyan ettiği Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkının tarihi, kültürel değerleri ile orman ve bitki örtüsünün korunması, geliştirilmesi ve yönetimine ilişkin esas ve usullerin düzenlenmesi ile Türk vatan savunmasının ve doğanın güzel bir örneği olarak uluslararası barışa hizmet etmesi için dünya uluslarına tanıtılması olarak belirtilmiştir (Kahraman ve Kahraman, 2008).

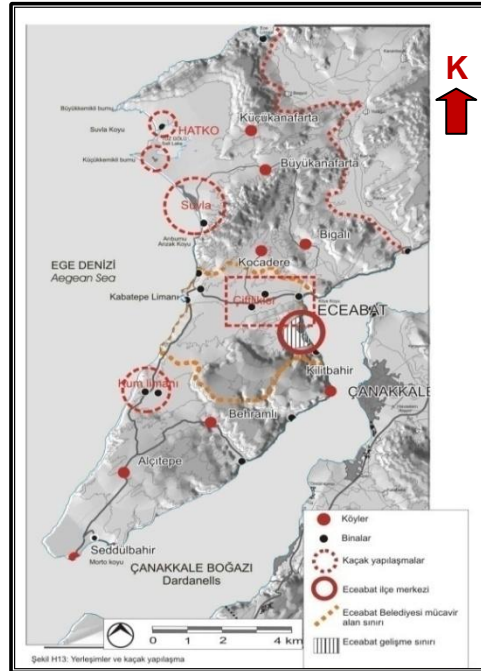

Şekil 4.1 : Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı (Google Earth, 2011).

Bu alanın milli park ilan edilmesi burada bulunan köylerin kırsal faaliyetlerine kısıtlama getirmemekle birlikte, yapılaşma ile ilgili konularda koruyucu amaçla kısıtlamalar getirilmiştir. Bu yasaklar yöre halkı tarafından tasvip edilmemekle birlikte alanının doğal ve kültürel yapısının korunmasında etkili olmaktadır.

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkında (GYTMP), Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'ne doğrudan bağlı özerk bir müdürlük eliyle yönetilmektedir (Kahraman ve Kahraman 2008). Ayrıca bu milli park tarihi geçmişi ve konumu nedeniyle özel olarak yasalaşmış 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu ile de korunmaktadır (Atay, 2008).

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı (GYTMP) yarımadaının batı kesiminde kıyı alanında başlayıp doğuda Ece limanı ile Akbaş limanı arasında Beşyol, Yolağzı, Kumköy ve Yalova köylerini birleştiren hattı takip etmektedir (Şekil 4.2). Seddülbahr, Alçitepe, Kilitbahir, Büyük Anafarta, Küçük Anafarta, Bigalı, Kocadere ve Behramlı köyleri GYTMP içinde kalan yerleşmelerdir. Araştırma alanı içinde bir ilçe, sekiz köy, beş çiftlik, ikinci konutlar, orman gözetleme kulesi, ve turizm tesisleri yer almaktadır. Orman gözetleme kuleleri Çimen tepe ve Bigalı köyü yakınında bulunmaktadır. Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı içinde çok sayıda savaş anıtı ve günübirlik rekreasyonel alanlar bulunmaktadır. Ayrıca Kabatepe, Kum limanı ve Morto kuyunda günübirlik rekreasyon alanlarında çadırli kamp ve denizden faydalanma imkanı da bulunmaktadır. Ziyaretçilere günübirlik kullanım alanı olarak planlanmış sahada kır gazinosu, büfe gibi hizmetlerde sunulmaktadır. GYTMP alanı içinde ikincil konutlar ve konaklama, yarımadaının Saros kıyıları kadar yaygın olmamakla birlikte Kilitbahir ve Seddülbahir'de bulunmaktadır (DKMP, 2011).

Şekil 4.2 : Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı haritası (GYTMP UDGP, 2002).

Bigalı, Seddülbahir, Kilitbahir kaleleri bugün ayakta kalan tarihi eserlerdir. Erken modern dönem Osmanlı askeri mimarisinin iyi bir örneği olan Seddülbahir kalesi, Anadolu yakasındaki Kumkale ile birlikte 1658'de kurulmuştur. Bu kale, Gelibolu yarımadasının güney ucunda Çanakkale boğazının girişinde Avrupa yakasında yer almaktadır (DKMP, 2009). Bu milli park hem yerli hem de yabancı turistler için önemli bir ziyaret merkezi olup, çok sayıda ziyaretçi almaktadır. Özellikle 18 Mart ve 25 Nisan tarihleri ve bu tarihlerin yakınlarında en yoğun, haziran ayı ortalarına kadar da yoğun ziyaretçi akınına uğramaktadır (Atay, 2008).

4.2 Truva Tarihi Milli Parkı

Truva Tarihi Milli Parkı Marmara Bölgesi içinde, Biga Yarımadası olarak adlandırılan bölgede Çanakkale İli sınırları içinde yer almaktadır. Doğal, tarihi ve Milli Park alanının ana kaynak değerini oluşturan arkeolojik özellikler açısından zengin bir bölgede konumlanan Milli Park alanı, kuzeybatı kesiminde Çanakkale boğazının kuzey kıyısında yer alan Gelibolu tarihi Milli Parkı, güneyde Kazdağı Milli Parkı ve doğuda Uluslararası öneme sahip Manyas Kuş Cenneti Milli Parkının bulunduğu bölgenin arasında kalmaktadır. Bu milli parkın yüzölçümü 13.350 ha.dır. Troya ve çevresi 02.12.1998 yılında "UNESCO Dünya Mirası" listesine girmiştir (Truva Tarihi MP UDGP, 2002).

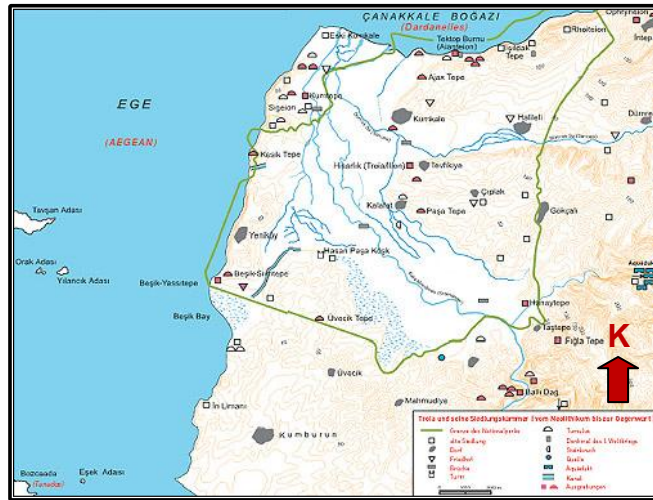
Milli Park sınırları içinde Arkaik, Helenistik, Roma ve Osmanlı dönemine ait pek çok yerleşme bulunmaktadır. Sahanın ana kaynak değerlerini; Troya'lular ile Aka'ların (Yunanlılar) 10 yıl süren harplerindeki kahraman savaşçıların, efsanevi hikayeleri ile asırlar boyunca uluslararası bir üne sahip olan büyük ozan Homeros'un epik eserleri İliada ve Odysseia ile ölümsüzleşen Troya kenti oluşturmaktadır (Şekil 4.3). Troya tarihi ve onunla ilgili özellikler, Troas Bölgesi'nin, yani Edremit Körfezi'nin kuzeyinden Marmara Denizi'nin güney kıyılarına kadar olan bölgeyi kaplamaktadır. Milli parkın ve çevresinin tabiat tarihi ile ilgili en önemli özelliği, jeolojik özelliğidir. Troya ve çevresinde genel olarak jeolojik yapıyı, geniş alanlar kaplayan neojen formasyonlar meydana getirir. Çanakkale Boğazı ve Ege kıyıları uygun plaj olanakları ile rekreasyonel değer taşımaktadır (Şekil 4.4). Milli park sahası içerisinde konaklama imkanı yoktur ancak günübirlik kullanımlar yapılabilmektedir (DKMP, 2011).

Milli park ve yakın çevresinde ekonomik yapı tarımsal üretim ağırlıklıdır. Tarım ana sektörünün alt sektörleri olan, tarımsal üretim, hayvancılık gelişmiş durumdadır. Hizmetler ve sanayi sektörleri yok denecek kadar azdır. Milli park sınırları içerisinde turizm sektörünün çok gelişmiş olması beklenirken aksine bu sektör az gelişmiştir.

Milli Parka adını veren arkeolojik bölgeye Çanakkale-Izmir Karayolundan ulaşımı sağlayan yol üzerinde yer alan Tefikiye yerleşmesinde bile turizm sektörü lokanta ve hediyelik eşya satışı ile sınırlı kalmaktadır. Bunun dışında Troya antik kentinin girişinde yer alan turizm mevsimine göre sayıları değişen seyyar üç beş hediyelik eşya satıcısını sayılmaz ise bölgede turizm faaliyetlerinden gelir elde eden kesim yok denebilir. Ziyaretçiler Troya antik kentini görmek amacı ile Milli park alanına gelmektedir (Truva Tarihi MP UDGP, 2002).

Şekil 4.3 : Truva Tarihi Milli Parkı (Google Earth, 2011; Url:1; Url:2).

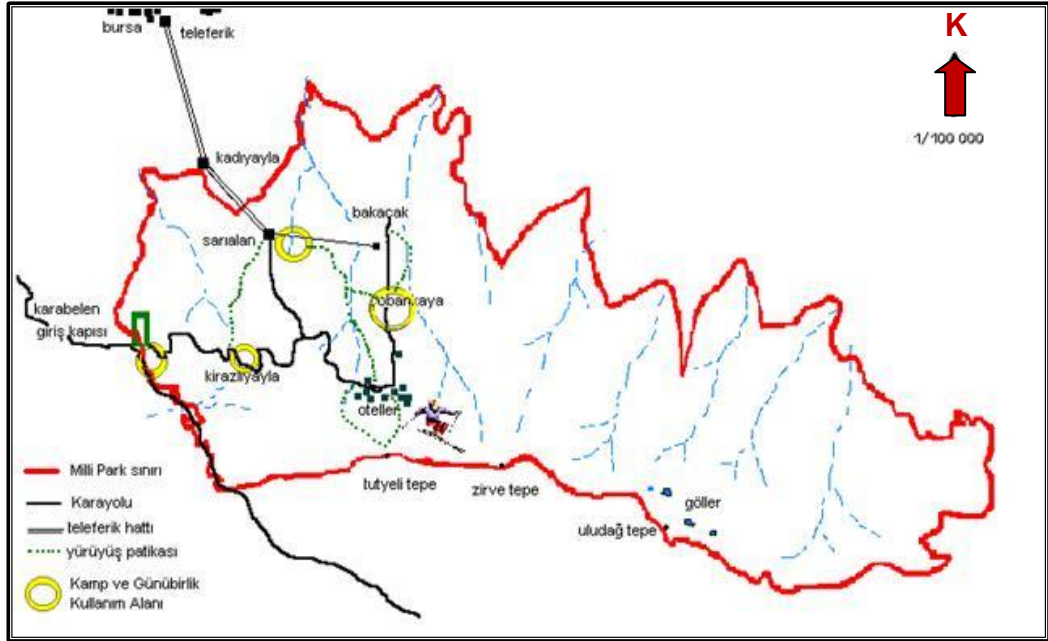

Şekil 4.4 : Truva Tarihi Milli Parkı haritası (Url:3).

Bu nedenle, alanın geneline yayılmış yoğun bir turizm aktivitesinden söz etmek mümkün değildir. Turlar sadece antik kente ziyaret olarak gerçekleştiğinden bölgeye yeterli ekonomik katkı sağlamamaktadır. Turizm sektörünün yöreye katkısının sağlanması bölgeye bir refah artışı ile beraber Milli Parkın burada yaşayanlar tarafından benimsenmesine katkı sağlayacağı yadsınamaz bir gerçektir.

4.3 Uludağ Milli Parkı

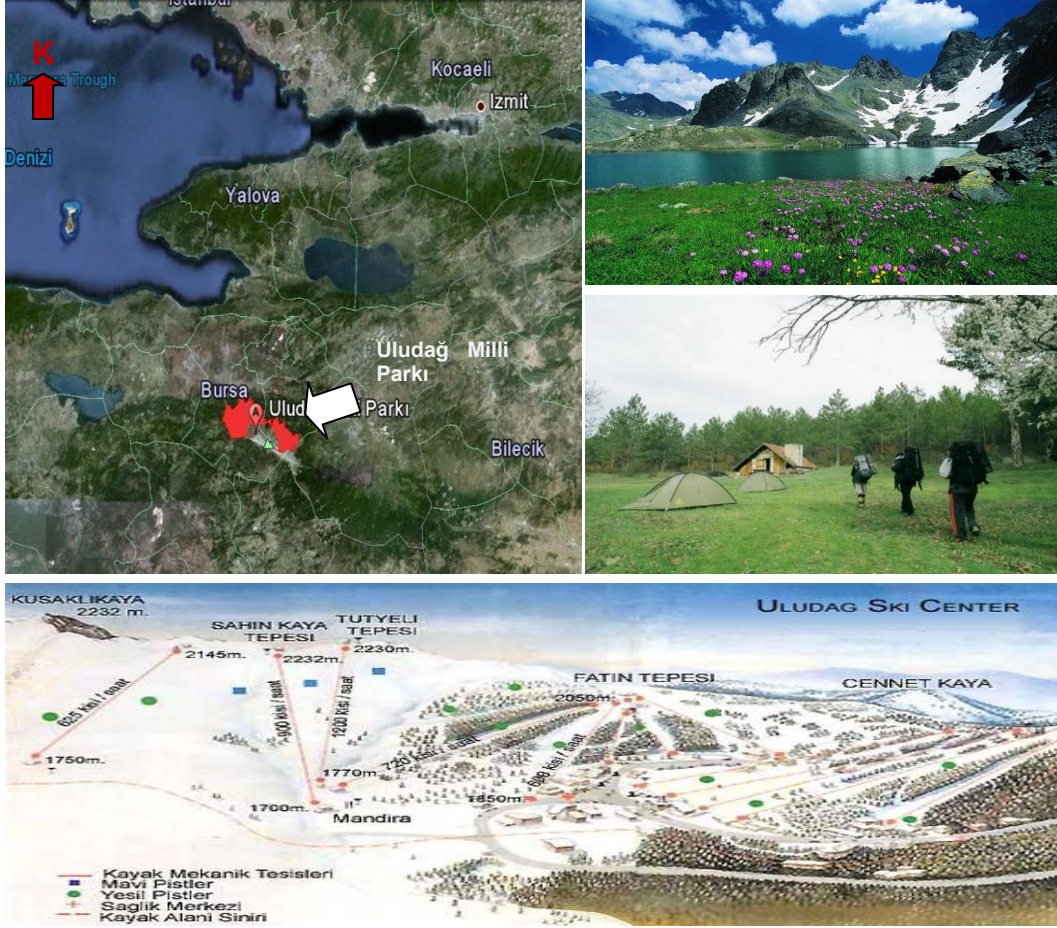
Bursa ili sınırları içerisinde yer alan bu milli parkın yüzölçümü 12.677 ha'dır. Yer kürenin derinliklerinden gelen mağmanın kırıklar ve çatlaklar boyunca yeryüzüne doğru yükselmesi ve katılaşması sonunda meydana gelen Uludağ'ın jeolojik yapısını genellikle iç püskürük granit kayaları oluşturmaktadır. Dağın bugünkü şeklini kazanması, tektonik hareketler ve farklı aşınma etkisiyle oluşmuştur. Milli parkın bir başka özelliği de, Bursa Ovası'ndan Uludağ'ın doruklarına doğru değişen bitki topluluklarının meydana getirdiği orman kuşaklarıdır. Botanik bilimci Mayer'ın bitki kuşaklarını muhtelif yüksekliklerde karakterize etmesi bakımından dünya ormancılık literatüründe özel bir önemi vardır (Uludağ MP UDGP, 2008).

Şekil 4.5 : Uludağ Milli Parkı haritası (Url: 4).

Milli parkın elverişli tabiat şartları ayı, kurt, çakal, tilki, karaca, geyik, tavşan, domuz, keklik, yabani güvercin, akbaba, kartal, çaylak, bülbül ve çalikuşu gibi hayvanların yaşamasına ve çoğalmasına imkan vermektedir. Aralık-Mayıs ayları boyunca Uludağ karla örtülüdür. 3.95 cm.'ye varan kar kalınlığı, kar kalitesi ile Uludağ kayak yapmaya son derece elverişli olup, Türkiye'nin en önemli kış sporları merkezidir

(Şekil 4.5). Çobankaya, Sarıalan ve Kirazlıyayla güneybirlik kullanım alanları milli parkın farklı peyzaj değerlerini, Çobankaya mevkiindeki “Bakacak Manzara Seyir Terası” ise daha geniş bir perspektifte peyzaj değerlerini , Bursa Ovası'nı ve kent gelişimini ziyaretçilere sunar. Oteller bölgesinde konaklama imkanı olduğu gibi ayrıca Çobankaya mevkiinde yaz aylarında çadırla konaklama, kamping yapılabilmektedir (DKMP, 2011).

Şekil 4.6 : Uludağ Milli Parkı (Google Earth, 2011; Url: 5; Url: 6).

Uludağ Milli Parkı sınırları içerisinde herhangi bir yerleşim alanı bulunmamaktadır. Milli park, Bursa kent merkezinin güneydoğusunda, kente 22 km uzaklıktadır. Bursa kentinin güney sınırları, milli parkın kuzey sınırlarına dayanmaktadır. Dolayısıyla, milli parkın etki alanındaki en önemli yerleşme Bursa kent merkezidir. Bursa dışında Kirazlı, Süleymaniye, Soğukpınar ve Alaçam yerleşmeleri de yakınlıkları nedeniyle alan ile etkileşim halindedir (Uludağ MP UDGP, 2008). Şekil 4.6'da Uludağ Milli Parkı'na ait harita ve fotoğraflar görülmektedir. Uludağ Milli Parkı bir dağ ortamıdır. İnsanlar bu dağa şehir yaşamından uzaklaşmak, spor yapmak ve dinlenmek amacıyla gelmektedirler.

1960'lı yılların sonunda müdahale edilmemiş doğal bir ortam olan Uludağ, zamanla turistik amaçlı düzensiz ve plansız yapılaşmalarla tahrip edilmiştir. Milli park, doğal ortamda dinlenmek, eğlenmek, spor yapmak ve gündelik hayatın stresinden kurtulmak isteyen insanların kaçış noktası olmaktan çıkmış, alışlageldik şehir yaşantısının kalabalığı ve gürültüsü içinde boğulmaya başlamıştır. İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda milli park içerisinde bir oteller bölgesi oluşturulmuş, bir başkası da oluşturulmaktadır (Uludağ MP UDGP, 2008).

4.4 Kuş Cenneti Milli Parkı

Kuş Cenneti Milli Parkı, Balıkesir ili, Bandırma ilçesi içerisindeki Kuş Gölü'nün (Manyas Gölü) kuzeydoğusunda yer alır ve yüzölçümü 17.058 hektardır. Göl suları, söğüt korusu ve sazlıkların sağladığı beslenme, güvenlik ve barınma olanakları ile elverişli iklim şartları, Avrupa-Asya kıtaları arasında büyük kuş göçlerini bu küçük yurt köşesine yönelterek, yörenin milletlerarası seviyede ün kazanmasına neden olmuştur. Kaşıkçıdan balıkçılara, çeltikçiden karabatalara, saz bülbülünden pelikanlara, kuğudan kazlara, ördeklere kadar kuluçka yapan, kışlayan ve göç sırasında uğrayan 239 kuş türünden 2-3 milyon kuş her yıl buraya uğramaktadır.

Şekil 4.7 : Kuşcenneti Milli Parkı (Google Earth, 2011; Url: 7; Url: 8; Url: 9).

Şekil 4.7'de Kuş Cenneti Milli Parkı'na ait harita ve fotoğraflar görülmektedir. Bölge, uygun iklim koşulları ve nitelikli toprakları ile ülkemizin en verimli tarım alanlarına sahip yörelerinden biridir. Yöre halkı geçimini genellikle tarım ve tarıma dayalı sanayiden sağlamaktadır. Göl aynı zamanda balıkçılık için kullanılmaktadır (Şekil 4.8). Manyas Göl'ünün etrafında kurulmuş olan köylerde yaşayanlar gölü, balıkçılık, hayvancılık, avcılık ve diğer ekonomik faaliyetler için kullanmaktadır. Göl alanının ve bu kullanımlardan zarar görmesini engellemek amacıyla milli park statüsünden başka 1977 yılında çevreyi de içine alan büyük bir alan Yaban Hayatı Koruma Sahası ilan edilmiştir. Aynı zamanda 1981 yılında göl kıyısındaki antik kenti içine alan milli park çevresi Sit Alanı ilan edilmiştir ve 1998 yılında gölün tamamı Ramsar Sözleşmesine dahil edilmiştir (Arı, 2003).

Milletlerarası düzeyde önem taşıyan milli parktaki kuş zenginliği ve milli park tanımı içindeki başarılı koruma uygulaması nedeniyle, 1975 yılında Avrupa Konseyi'nce A sınıfı Avrupa Diploması verilmiştir. 1981-1986-1991 ve 1996 yıllarında bu diploma yenilenmiştir. 2003 ve 2004 yıllarında yapılan arazi çalışmaları ile Kuşçenneti Milli Parkının sınır genişletme çalışmalarına başlanmış ve 06.06.2005 tarihli ve 2005/8955 sayılı yayınlanan Resmi Gazete ile sınırları genişletilmiştir.

Milli park içerisinde kuş gözetleme kulesi ve kuş türlerinin sergilendiği müze dışında yiyecek içecek ve konaklama gibi hizmetler verilmemektedir. Dolayısı ile bu milli park kısa süreli ziyaretlere izin vermekte ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamakta eksik kalmaktadır (DKMP, 2011).

Şekil 4.8 : Kuşçenneti Milli Parkı haritası (Url: 10).

4.5 Kaz Dağları Milli Parkı

Balıkesir ili, Edremit ilçesi sınırları içerisinde yer alan bu milli parkın yüzölçümü 21.300 ha'dır. Kaz Dağı'nın üzerine yerleşmiş, kuzey-güney istikametinde uzanan derin vadi ve kanyonlar, flora ve fauna açısından zengin bir potansiyel oluşturmaktadır (Şeki 4.9). Özellikle de bitki örtüsünün taşıdığı biyolojik çeşitlilik milli parkın ana kaynak değerini oluşturmaktadır. Milli parkın temel öğelerini teşkil eden doğal değerlerden ormanlar, sahilden kıvılcamlarla başlayıp 800 m yükseklikte karaçamla, daha sonra karaçam-meşe karışık ormanlarına erişmektedir. Daha yüksek kesimlerde ise dünyada yalnız Kazdağı'nda yetişen Kazdağı göknarına ulaşmaktadır. Yöre, ormanaltı ağaçcık ve endemik türleri de kapsayan otsu formdaki bitkiler bakımından da çok zengindir. 26 çeşit endemik bitki saptanmıştır. Bu özellikler, ekoturizm açısından büyük önem taşımaktadır. Bitki örtüsünün bu biyolojik çeşitliliği karaca, ayı, yaban kedisi, domuz, çakal, tilki, ağaç sansarı ve yaban tavşanına uygun yaşama ortamı oluşturmuştur. Kuşlardan ise kartal, doğan, şahin, çulluk, keklük en başta gelen türlerdir (DKMP, 2011).

Şekil 4.9 : Kaz Dağları Milli Parkı haritası (Url: 11).

Kaz dağları sadece milli park alanı olarak değil tüm çevresi ile doğal güzelliği, jeomorfolojik özellikleri ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması sebebiyle önemli bir turizm ve ekoturizm merkezidir. Günibirlik kullanım alanları dışında kalan Sarıkız, zirve v.b yerlere ancak rehber eşliğinde izinli gezi imkanı sunulmaktadır. Zeytinli'den ve çevre yerleşimlerde düzenlenen turlar ile de milli parkı gezmek mümkün olmaktadır. Bazı bölgelerde izinli çadırlı konaklama yapılabileceği gibi milli park dışında yer alan birçok yerleşimde konaklama imkanları bulunmaktadır. Şekil 4.10'da Kaz Dağlarına ait fotoğraflar ve yerleşimi görülmektedir.

Şekil 4.10 : Kaz Dağları Milli Parkı (Google Earth, 2011; Url: 12).

4.6 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde araştırma alanı olarak seçilen milli parklarla ilgili kısa alanları tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Araştırma alanı olarak seçilen milli parklar doğal özelliklere sahip milli parklar (Uludağ MP, Kaz Dağları MP ve Kuş Cenneti MP) ve tarihi özelliklere sahip milli parklar (Gelibolu Tarihi Yarımadası MP ve Truva Tarihi MP) olarak değerlendirilmiştir.

5. SAHA ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1 Metodoloji ve Yöntem

Bu çalışma milli park ziyaretçilerinin mekana özgü memnuniyet ve bağlılıklarını ölçmek için hazırlanmış ve sonuç olarak algısal bir değerlendirme ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma alanı olarak belirlenen ve Marmara Bölgesinde yeralan 5 Milli Parkta (Gelibolu Tarihi Yarımadası Milli Parkı, Uludağ Milli Parkı, Kuş Cenneti Milli Parkı, Truva Tarihi Milli Parkı, Kaz Dağları Milli Parkı) 2010 yaz aylarında rastgele seçimler ve yüzyüze görüşmeler ile anket soruşturması yapılmıştır. Daha önce belirtildiği gibi Marmara Bölgesi nüfus ve gelişmişlik bakımından en üst sırada yeralan bir bölge olması bakımından seçilmiştir. Örneklem alan olarak seçilen ve yoğun kullanım oranlarına sahip 5 milli park, doğal özelliklere sahip milli parklar (Uludağ MP, Kaz Dağları MP ve Kuş Cenneti MP) ve tarihi özelliklere sahip milli parklar (Gelibolu Tarihi Yarımadası MP ve Truva Tarihi MP) olarak da düşünülmüştür. Farklı özelliklere sahip milli parklar seçilerek, ziyaretçilerin farklı özelliklere göre tercihlerinde bir değişiklik olup olmadığı da görülebilecektir.

Memnuniyet kriterlerinin ve memnuniyet üzerinde etkisi olabilecek değişkenlerin belirlenmesi için aşağıdaki faktörler tespit edilmiştir.

- Ziyaretçi profili; Sosyo demografik özellikler, boş zamanlarını değerlendirme tercihleri,
- Ziyaretin süresi,
- Ne kadar uzaktan geldiği,
- Geliş amacı,
- Motivasyon faktörü (Milli Parkı tercih etme sebebi),
- Ziyaretçi memnuniyeti,
- Mekana duyulan bağlılık oranı ve bağlılık faktörleri
- Ziyaretçinin Çevre bilinci,

Anket formları bu faktörlere yönelik olarak, eğilimlerin belirlenebilmesi ve uygun analiz teknikleri ile değerlendirilmesine olanak verecek biçimde tasarlanmıştır. Toplam 35 sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır.

Ziyaretçi memnuniyetini açıklamak için iki farklı soru kullanılmıştır. Birincisi, genel memnuniyet durumunu belirlemek için tasarlanmıştır. İkincisi milli parkın farklı özelliklerinden memnuniyeti değerlendirebilmek için tasarlanmış ve toplam 23 maddeden oluşan iki farklı soru olarak anket formundan yer almıştır. Bu sorular ile mekan memnuniyeti kavramının faktör analizleri yapılarak alt boyutları ile açıklanması amaçlanmıştır. Tüm bu sorularda beş noktalı Likert Ölçeği kullanılmıştır (1 hiç memnun değil..... 5 çok memnun). Genel memnuniyet oranlarını ölçmek için tasarlanan araştırmanın ilk sorusunda ziyaretçilerin;

- Genel ziyaret deneyimi,
- Milli parkın doğal çevre kalitesi,
- Milli parkın sosyal çevre kalitesi,
- Milli park içindeki favori aktivitelere katılma olasılıkları,

gibi özelliklerden memnun olup olmadıklarının ölçülmüştür. Mekan bağlılığını açıklamak içinde iki çeşit soru sorulmuştur. Anket formunda yer alan 2. soru genel bağlılığı ölçmek için tasarlanmış ve ziyaretçilerden bağlılık durumlarını 1'den 10'a kadar bir skala üzerinden belirlemeleri istenmiştir. İkinci olarak ise mekan bağlılığı genel kavram olarak kabul edilmiş ve alt boyutları ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 26 maddeden oluşan ve beş noktalı Likert Ölçeği kullanılarak bir soru hazırlanmış (1 kesinlikle katılmıyorum 5 kesinlikle katılıyorum) ve faktör analizi uygulanmıştır. Daha önce yapılan araştırmalar incelenerek sorular türkçeye çevrilmiş ve milli parklara uyarlanmıştır.

Bu tez çalışmasında mekan bağlılığını ölçmek ve alt faktörlerini oluşturmak için kullanılan ölçek, Williams ve Roggenbuck'un (1989) mekan bağlılığını ölçmek için tasarladıkları ilk girişimlere dayanmaktadır. Bu ölçek, Prohansky'nin (1978) kendisi ve fiziksel çevresiyle bilişsel bağlantı olarak yer kimliğini kavramlaştırma ve Stokols ve Shumaker'in (1981) bireyler için ortamın işlevsel değerine odaklılığın bir bölümünden, Jorgensen ve Stedman'ın (2001) mekan duygusunu mekan bağlılığı ölçeğine eklemesinden, Halpenny'in (2006) kullandığı üçlü modelden ve Warzecha ve Lime'in (2001) mekan bağlılığını duygusal/sembolik ve işlevsel bağlılık olarak ele almasından ve daha birçok çalışmadan esinlenerek geliştirilmiştir. Williams ve Roggenbuck'in ölçeği Schreyer, Jacob ve White'in (1981) mekana işlevsel bağlılık ve mekanla özdeşimin önemine olan vurgusundan da etkilenmiştir. Bununla birlikte; sonraki görüş genellikle duygusal ve sembolik bağlantı olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle, hem duygusal ve hem bilişsel unsurlar birlikte ölçülebilir fikri ortaya çıkmıştır.

Mekan bağıllığını ölçülemek için tasarlanan bu ölçekte mekanla özdeşim duygusal/sembolik bağıllığı, mekan bağımlılığı mekana işlevsel bağıllığı ve mekan duygusu kişilerde oluşturduğu duyguyu temsil etmektedir.

Anket soruşturmasına başlamadan önce 2010 nisan ayında Gelibolu Tarihi Yarımadası Milli Park'ında yerli ve yabancı ziyaretçilerle yüzyüze görüşme sonucunda 30 adet anket yapılarak, test edilmiştir. Alan içinde ayrıca yapılan birebir görüşmeler ile anketler hakkında görüş alınmıştır. Bu sonuçlara göre anket formları revize edilmiş ve son halini almıştır.

Araştırmalarda incelenen konularda ana kitlenin tümünü incelemek çok zaman alıcı ve maliyeti çok yüksek olduğu için ana kitleyi temsil etme yeteneği olan bir örnek kitlenin belirlenmesi tercih edilir. Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile aşağıdaki formül kullanılarak belirlenmiştir (5.1).

$$N = \frac{Z^2pq}{A^2} \quad (5.1)$$

Burada Z güven sınırını, A kabul edilebilir hatayı, p ve q katsayıları istenilen nitelikte örneğe rastlama ve rastlamama olasılıklarını ifade etmektedir (Dodge ve diğ., 1982; Sanders, 1990). Araştırma kapsamında toplam 400 adet anket soruşturması yapılmıştır. Anketler her bir milli parka mümkün olduğunca eşit olacak şekilde dağıtılmaya çalışılmıştır. Anketlerin milli parklara göre dağılımı Çizelge 5.1'de görülmektedir.

Çizelge 5.1: Anket soruşturmasının milli parklara göre dağılımı.

	Frekans	Yüzde
Uludağ	79	19,8
Kaz Dağları	89	22,3
Kuş Cenneti	82	20,5
Gelibolu	72	18,0
Truva	78	19,5
Total	400	100,0

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart Sapma v.b) kullanılmıştır. Ayrıca çapraz tablolar yöntemi ile farklı özelliklere sahip milli parklara yönelik değerlendirmeler de yapılmıştır.

Hipotez testleri olarak normal dağılım gösteren verileri belirlemek için korelasyon analizleri, faktör analizleri uygulanmış, faktör analizleri sonucunda elde edilen faktörler ile diğer değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Ayrıca faktör analizleri sonrasında One Way ANOVA ve T-Test'leri yapılmıştır. Sonuçlar % 95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde çift yönlü olarak değerlendirilmiştir. Kullanılan analiz teknikleri ile ilgili açıklamalar ilerleyen bölümlerde yeri geldiğinde detaylı olarak verilecektir.

5.2 Amaçlar ve Hipotezler

Bu çalışmada elde edilmesi öngörülen araştırma soruları aşağıda belirtilmiştir:

- A. Marmara Bölgesi'nde seçilen milli parklarda ziyaretçilerin mekan bağlılığını ölçmek ve alt boyutları ile açıklamak,

Mekan bağlılığı alt boyutlarında daha önceki çalışmalarda elde edilen mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağlılık ve mekandan etkilenme kavramlarının elde edileceği ön görülmüştür. Bütün bunlarla birlikte faktör analizleri sonucunda mekan bağlılığını açıklayan farklı bir faktör yapısında ortaya çıkabileceği öngörülmüştür.

- B. Marmara Bölgesi'nde seçilen milli parklarda ziyaretçilerin memnuniyet durumlarını ölçmek ve alt boyutları ile açıklamak,

Ziyaretçi memnuniyet kriterlerini belirlemek için hazırlanan sorulara faktör analizleri uygulanacak ve elde edilen faktörler ile korelasyon analizleri ve çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılacaktır.

- C. Mekan memnuniyeti ve mekan bağlılığı arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak,

Memnuniyet ve bağlılık arasında pozitif yönde bir ilişki öngörülmektedir. Yani memnuniyet arttıkça bağlılığın da artacağı varsayılmaktadır ve bu ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bunun için genel memnuniyeti belirleyen soru ile genel bağlılık derecelerini belirleyen soru analiz edilecektir. Ayrıca bu iki soru da çoklu doğrusal regresyon analizi ile bağımlı değişken olarak tekrar analiz edilecektir.

- D. Mekan bağlılığını ve memnuniyet durumunu etkileyen diğer faktörleri (sosyo-demografik özellikler, ziyaret amaçları, tercihleri v.b.) görmek ve aralarındaki ilişkiyi açıklamak,

Mekan bağlılığı ve memnuniyeti etkileyebilecek faktörlerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Özellikle demografik özelliklerin hem bağlılık hem de memnuniyet üzerinde etkileri olacağı ön görülmektedir. Bu ilişkiler için korelasyon analizleri, One Way ANOVA ve T-Testleri uygulanacaktır.

- E. Ziyaretçilerin çevre bilinçlerini ve çevresel davranışlarını anlamak ve mekan bağlılığı ile memnuniyet durumunun çevresel davranışlar üzerinde bir etkisi olup olmadığını görmek.

Ziyaretçilerin çevreye zarar verip vermediklerinin bilincinde olmaları, milli park algısı ve milli parkların korunup geliştirilmesi için destek olmayı isteyip istemediklerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla hem seçmeli hem de ucu açık sorular hazırlanmıştır. Memnuniyet, bağlılık kavramlarının ve demografik özelliklerin çevre bilinci ve çevresel davranışlar üzerinde etkili olacağı öngörülmektedir. Bu ilişkileri belirlemek amacıyla korelasyon analizleri ve ETA katsayı analizleri uygulanacaktır.

5.3 Bulgular

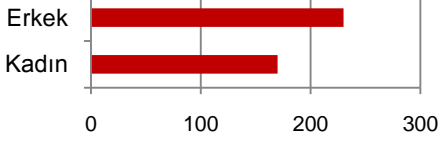
5.3.1 Demografik bulgular

Milli Parklar kullanıcılarının genel özelliklerini belirlemek için ilk önce yapılan sosyo-ekonomik ve demografik araştırmaların bulgularından bahsedilecektir.

Araştırmaya katılan Milli Park ziyaretçilerinin 170'i (% 42,5) kadın, 230'u (% 57,5) erkek olduğu görülmektedir (Çizelge 5.2). Örneklem grubun cinsiyete göre dağılımı dengelidir.

Çizelge 5.2 : Deneklerin cinsiyete göre dağılımı.

	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	170	42,5
Erkek	230	57,5
Toplam	400	100,0

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 62'si (% 15,5) 20 yaş ve altı, 71'i (% 17,8) 31-40 yaş, 51'i (% 12,8) 41-50 yaş, 31'i (% 7,8) 51 ve üstü yaş aralığındadır. Buna göre milli park ziyaretçilerinin %64,1'nin 20-40 yaş aralığında olduğu görülmektedir (Çizelge 5.3). Araştırma kapsamında ki milli parklar ayrı ayrı değerlendirildiğinde yine benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. Örneklem grubun yaş dağılımı dengelidir.

Örneklem grubunun gelir gruplarına göre dağılımı çizelge 5.4'de gösterilmektedir. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 270'i (% 67,5) orta gelir grubunda yer almaktadır. Araştırma alanı olan milli parklara göre ayrı değerlendirme yapıldığında bu sonucun değişmediği görülmektedir. Bu durumda orta gelir grubuna dahil olan kişilerin milli parkları daha çok ziyaret ettikleri söylenebilir.

Bunu 64'ü (% 16,0) orta üstü gelir grubu, 35'i (% 8,8) ortanın altı gelir grubu, 16'sı (% 4,0) üst gelir grubu 15'i (% 3,8) düşük gelir grubunda yer alan katılımcılar izlemektedir.

Çizelge 5.3: Deneklerin yaşlara göre dağılımı.

	Frekans	Yüzde (%)	
20 yaş ve altı	62	15,5	
21-30 yaş	185	46,3	
31-40 yaş	71	17,8	
41-50 yaş	51	12,8	
51 yaş ve üstü	31	7,8	
Toplam	400	100,0	

	20 yaş ve altı	21-30 yaş	31-40 yaş	41-50 yaş	51 yaş ve üstü
Park					
Uludağ MP	21 26,6%	32 40,5%	8 10,1%	12 15,2%	6 7,6%
Kaz Dağları MP	14 15,7%	66 74,2%	6 6,7%	3 3,4%	0 ,0%
Kuş Cenneti MP	8 9,8%	32 39,0%	18 22,0%	18 22,0%	6 7,3%
Gelibolu MP	8 11,1%	23 31,9%	21 29,2%	7 9,7%	13 18,1%
Truva MP	11 14,1%	32 41,0%	18 23,1%	11 14,1%	6 7,7%

Çizelge 5.4: Deneklerin gelir gruplarına göre dağılımı.

	Frekans	Yüzde (%)	
Üst Gelir Grubu	16	4,0	
Orta üstü gelir grubu	64	16,0	
Orta gelir grubu	270	67,5	
Ortanın altı gelir grubu	35	8,8	
Düşük gelir grubu	15	3,8	
Toplam	400	100,0	

	Üst Gelir Grubu	Orta üstü gelir grubu	Orta gelir grubu	Ortanın altı gelir grubu	Düşük gelir grubu
Park					
Uludağ	7 8,9%	8 10,1%	61 77,2%	2 2,5%	1 1,3%
Kaz Dağları	1 1,1%	16 18,0%	60 67,4%	12 13,5%	0 ,0%
Kuş Cenneti	2 2,4%	18 22,0%	45 54,9%	7 8,5%	10 12,2%
Gelibolu	0 ,0%	11 15,3%	56 77,8%	4 5,6%	1 1,4%
Truva	6 7,7%	11 14,1%	48 61,5%	10 12,8%	3 3,8%

Örneklem grubunun eğitim durumlarına göre dağılımı çizelge 5.5'de izlenebilir. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 175'i (%45,3) lisans ve lisansüstü 129'u (% 33,4) lise, 59'u (% 15,3) ilköğretim, 23'ü (% 6,0) önlisans eğitim durumuna sahiptir. Üniversite ve lise mezunları % 78.7 oranla milli park ziyaretçilerinin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Çizelge 5.5: Deneklerin eğitim durumlarına göre dağılımı.

	Frekans	Yüzde (%)				
İlköğretim	59	15,3				
Lise	129	33,4				
Önlisans	23	6				
Lisans ve üstü	175	45,3				
Toplam	386	100,0				
			İlköğretim	Lise	Önlisans	Lisans ve üstü
Park	Uludağ	14 18,7%	31 41,3%	4 5,3%	26 34,7%	
	Kaz Dağları	4 4,5%	34 38,2%	0 ,0%	51 57,3%	
	Kuş Cenneti	15 19,2%	19 24,4%	11 14,1%	33 42,3%	
	Gelibolu	15 22,1%	17 25,0%	4 5,9%	32 47,1%	
	Truva	11 14,5%	28 36,8%	4 5,3%	33 43,4%	

5.3.2 Deneklerin yaşadıkları çevrelere ait ilgili bulgular

Örneklem grubunun oturdukları konut tipleri ve şehirleri tanımlamaları katılımcı profilini mümkün olduğunca tanımlayabilmek için sorulmuştur. Buna göre araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 231'i (% 57,8) apartman dairesinde, 62'si (% 15,5) müstakil evde, 27'si (% 6,8) site/lojman/yurtta, 1'i (% 0,3) villada ikamet etmektedir. Bu soruya 79 kişiden cevap alınamamıştır (Çizelge 5.6).

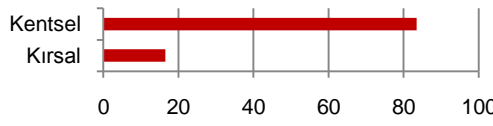
Çizelge 5.6 : Deneklerin oturdukları konut tiplerine göre dağılımı.

	Frekans	Yüzde (%)		
Apartman dairesi	231	57,8		
Müstakil	62	15,5		
Site/Lojman/Yurt	27	6,8		
Villa	1	0,3		
Cevapsız	79	19,8		
Toplam	400	100,0		

Deneklerin 334'ünün (% 83,5) kentsel, 66'sınının (% 16,5) kırsal bir yerleşmede yaşadığı görülmektedir (Çizelge 5.7). Kentsel bir ortamda ve apartman dairesinde yaşayan insanların rekreasyonel ihtiyaçlarını giderme isteği kaçınılmazdır.

Çizelge 5.7 : Deneklerin yaşadıkları şehirleri tanımlamalarına göre dağılımı.

	Frekans	Yüzde (%)
Kırsal	66	16,5
Kentsel	334	83,5
Toplam	400	100,0

Çizelge 5.8 : Deneklerin yaşadıkları şehirlere göre dağılımı.

Ziyaretçilerin Genel Dağılımı			Ziyaretçilerin Milli Parklara Göre Dağılımı				
İller	Frekans	Yüzde (%)	Uludağ	Kaz Dağları	Kuş Cenneti	Gelibolu	Truva
Bursa	87	21,8	65	6	11	5	0
Balıkesir	76	19	0	44	31	0	1
İstanbul	73	18,3	4	17	14	15	23
Çanakkale	59	14,8	0	0	1	25	33
Yurtdışı	29	7,3	9	0	5	7	8
İzmir	15	3,8	0	1	9	3	2
Ankara	9	2,3	0	0	1	3	5
Tokat	6	1,5	0	5	0	0	1
Antalya	6	1,5	0	6	0	0	0
Mardin	4	1	0	3	1	0	0
Aksaray	4	1	0	0	0	4	0
Kocaeli	4	1	0	1	3	0	0
Yozgat	3	0,8	0	0	2	0	1
Giresun	3	0,8	0	1	0	1	1
Tekirdağ	3	0,8	0	0	0	3	0
Afyon	2	0,5	0	0	2	0	0
Denizli	2	0,5	0	1	0	1	0
Kayseri	1	0,3	0	0	1	0	0
Mersin	1	0,3	0	1	0	0	0
Isparta	1	0,3	0	1	0	0	0
Sakarya	1	0,3	0	1	0	0	0
Gaziantep	1	0,3	0	1	0	0	0
Burdur	1	0,3	0	0	0	1	0
Artvin	1	0,3	0	0	0	1	0
Aydın	1	0,3	0	0	0	1	0
Ordu	1	0,3	0	0	0	1	0
Edirne	1	0,3	0	0	0	1	0
Yalova	1	0,3	1	0	0	0	0
Çorum	1	0,3	0	0	0	0	1
Şanlıurfa	1	0,3	0	0	0	0	1
Manisa	1	0,3	0	0	0	0	1
Karabük	1	0,3	0	0	1	0	0
Toplam	400	100	79	89	82	72	78

Deneklerin yaşadıkları şehirlere ve ziyaret ettikleri Milli parklara göre dağılımı çizelge 5.8'de gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 87'sinin (%21.8) Bursa da, 76'sının (%19) Balıkesir de, 73'unun (%19.3) İstanbul da, 59'unun (%14.8) Çanakkale de ve 29'unun (%7.3) yurtdışında farklı ülkelerde

yaşadıkları tespit edilmiştir. Diğer illerimizden milli parklara ziyarete gelen katılımcıların dağılımı da çizelge 5.8'de görülmektedir. Marmara Bölgesi Milli Parkları'nın çoğunlukla yakın çevrelerindeki yerleşimlerden ziyaretçi aldıkları tespit edilmiştir. Milli Parklara göre değerlendirme yapıldığında ise yine milli park ile aynı ilden veya yakın komşu illerden daha çok ziyaretçi aldıkları görülmektedir.

Uludağ MP en çok Bursa ilinden, Kazdağları MP ve Kuş Cenneti MP en çok Balıkesir ilinden, Gelibolu Tarihi Yarımadası MP ve Truva Tarihi MP'de en çok Çanakkale illerinden ziyaretçi almışlardır. Bu sonuca göre Milli Parkların çoğunlukla yakın çevrelerindeki yerleşimlerden rekreasyonel amaçlı ziyaretçi aldıkları söylenebilir.

5.3.3 Deneklerin boş zamanlarını değerlendirme tercihlerine ait bulgular

Milli park ziyaretçileri için daha detaylı bilgiler edinebilmek ve aynı zamanda memnuniyet ve bağlılık faktörleri üzerinde etkili olabilecek diğer değişkenleri görebilmek için ziyaretçilerin boş zamanlarını değerlendirme eğilimlerini üzerine sorular sorulmuştur. “ Haftasonlarınızı Nasıl Değerlendiriyor sunuz?” sorusunda öncelik sırasına göre üç tercih yapmaları istenmiştir. Yapılan üç tercih ayrı ayrı incelenmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır. 3 tercih yapılması istendiği durumlarda 2. ve 3. tercihlerde cevapsız soru oranının arttığı görülmüştür.

Çizelge 5.9 : Deneklerin haftasonlarını değerlendirme tercihlerine göre dağılımı.

Hafta sonlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?	1. Tercih		2. Tercih		3. tercih	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Gezerek	176	44	76	19	45	11,3
Spor yaparak	30	7,5	49	12,3	10	2,5
Evde dinlenerek	139	34,8	99	24,8	63	15,8
Evde çalışarak	7	1,8	22	5,5	13	3,3
Aktif kültürel uğraşı	12	3	37	9,3	36	9
Pasif kültürel uğraşı	6	1,5	12	3	27	6,8
Parklara giderek	16	4	25	6,3	50	12,5
Mesaiye kalarak	14	3,5	6	1,5	19	4,8
Cevapsız			74	18,5	137	34,3
Toplam	400	100	400	100	400	100

Milli Park ziyaretçilerinin hafta sonlarını değerlendirme eğilimlerine genel olarak bakıldığında birinci tercihlerinin **gezerek**, ikinci tercihlerinin **evde dinlenerek** hafta sonlarını değerlendirme eğiliminde oldukları görülmektedir (Çizelge 5.9).

Milli Park Kullanıcılarının hafta sonlarını değerlendirme tercihlerinin cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir durumlarına göre değişiklik gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla çapraz tablolar yapılmıştır. Araştırmaya katılan deneklerin 20-50 yaş arasında olanlarının hafta sonlarını **gezerek** değerlendirmeyi seçtikleri 50 yaş üstü grupların ise **evde dinlenmeyi** tercih ettikleri saptanmıştır (Çizelge 5.10).

Çizelge 5.10 : Hafta sonlarını değerlendirme tercihlerinin yaşa göre dağılımı.

Hafta Sonlarını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	20 yaş ve altı	21-30 yaş	31-40 yaş	41-50 yaş	51 yaş ve üstü
Gezerek	35	81	29	21	10
	56,5%	43,8%	40,8%	41,2%	32,3%
Spor yaparak	7	12	5	3	3
	11,3%	6,5%	7,0%	5,9%	9,7%
Evde dinlenerek	16	68	25	16	14
	25,8%	36,8%	35,2%	31,4%	45,2%
Evde çalışarak	1	5	0	1	0
	1,6%	2,7%	,0%	2,0%	,0%
Aktif kültürel uğraşı	2	4	4	1	1
	3,2%	2,2%	5,6%	2,0%	3,2%
Pasif kültürel uğraşı	0	4	0	1	1
	,0%	2,2%	,0%	2,0%	3,2%
Parklara giderek	1	7	4	4	0
	1,6%	3,8%	5,6%	7,8%	,0%
Mesaiye kalarak	0	4	4	4	2
	,0%	2,2%	5,6%	7,8%	6,5%

Deneklerin cinsiyet ve eğitim durumlarına göre bir değerlendirme yapıldığında ise yine en yüksek skorların gezerek tercihinin verildiği, ikinci olarak da evde dinlenerek hafta sonlarını geçirmeyi tercih ettikleri görülebilir (Çizelge 5.11).

Çizelge 5.11: Hafta sonlarını değerlendirme tercihlerinin cinsiyet ve eğitim durumlarına göre dağılımı.

Hafta Sonlarını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	Cinsiyet		Eğitim Durumu			
	Kadın	Erkek	İlköğretim	Lise	Önlisans	Lisans ve üstü
Gezerek	74	102	23	62	6	79
	43,5%	44,3%	39,0%	48,1%	26,1%	45,1%
Spor yaparak	11	19	4	6	5	14
	6,5%	8,3%	6,8%	4,7%	21,7%	8,0%
Evde dinlenerek	64	75	20	49	6	57
	37,6%	32,6%	33,9%	38,0%	26,1%	32,6%
Evde çalışarak	2	5	1	2	0	4
	1,2%	2,2%	1,7%	1,6%	,0%	2,3%
Aktif kültürel uğraşı	4	8	0	3	0	9
	2,4%	3,5%	,0%	2,3%	,0%	5,1%
Pasif kültürel uğraşı	3	3	1	0	2	3
	1,8%	1,3%	1,7%	,0%	8,7%	1,7%
Parklara giderek	12	4	3	4	2	7
	7,1%	1,7%	5,1%	3,1%	8,7%	4,0%
Mesaiye kalarak	0	14	7	3	2	2
	,0%	6,1%	11,9%	2,3%	8,7%	1,1%

Deneklerin gelir durumları ile hafta sonlarını değerlendirme tercihleri karşılaştırıldığında yine benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür (Çizelge 5.12).

Çizelge 5.12: Hafta sonlarını değerlendirme tercihlerinin gelire göre dağılımı.

Hafta Sonlarını Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	Üst Gelir Grubu	Orta üstü gelir grubu	Orta gelir grubu	Ortanın altı gelir grubu	Düşük gelir grubu
Gezerek	9	29	119	13	6
	56,3%	45,3%	44,1%	37,1%	40,0%
Spor yaparak	2	8	17	2	1
	12,5%	12,5%	6,3%	5,7%	6,7%
Evde dinlenerek	3	21	98	13	4
	18,8%	32,8%	36,3%	37,1%	26,7%
Evde çalışarak	0	1	4	1	1
	,0%	1,6%	1,5%	2,9%	6,7%
Aktif kültürel uğraşı	2	1	8	1	0
	12,5%	1,6%	3,0%	2,9%	,0%
Pasif kültürel uğraşı	0	0	4	1	1
	,0%	,0%	1,5%	2,9%	6,7%
Parklara giderek	0	3	12	1	0
	,0%	4,7%	4,4%	2,9%	,0%
Mesaiye kalarak	0	1	8	3	2
	,0%	1,6%	3,0%	8,6%	13,3%

Bu analizlerin sonuçlarına göre hafta sonlarını değerlendirme tercihlerinde sadece yaş durumunda bir farklılık görülmekte olup, cinsiyet, eğitim ve gelir durumlarına göre bir farklılaşma görülmediği belirlenmiştir.

5.3.4 Deneklerin milli park kullanım tercihlerine ait bulgular

Milli park ziyaretçilerinin park kullanım ve tercihleri ile ilgili bilgi edinebilmek için, milli parka geliş amaçları, neden geldikleri, niçin bu milli parkı tercih ettikleri, milli parkta geçirdikleri süre, ne zaman ve kimlerle geldikleri ile ilgili ayrı ayrı sorular sorulmuş değerlendirmeler yapılmıştır.

Deneklerden, “Milli parklara hangi amaçla geliyorsunuz” sorusunda öncelik sırasına göre üç tercih yapmaları istenmiştir. Yapılan üç tercih ayrı ayrı incelenmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır. “Milli parklara hangi amaçla geliyorsunuz” sorusuna ankete katılan kişilerin verdikleri cevaplara göre genel değerlendirmesinde ilk üç tercihlerinin sırasıyla, tarihsel değerleri görmek, gezip görmek ve dinlenmek olduğu saptanmıştır (Çizelge 5.13).

Çizelge 5.13 : Deneklerin milli parklara geliş amaçlarına göre dağılımı.

Milli Parklara Hangi Amaçla Geliyorsunuz?	1. Tercih		2. Tercih		3. tercih	
	Frekans	(%)	Frekans	(%)	Frekans	(%)
Yürümek için	16	4	18	4,5	23	5,8
Spor yapmak için	6	1,5	6	1,5	7	1,8
Piknik yapmak için	32	8	12	3	16	4
Hava almak için	23	5,8	12	3	15	3,8
Doğal hayatı görmek için	51	12,8	28	7	14	3,5
Konaklamak için	5	1,3	4	1	4	1
Doğal peyzaj güzellikleri için	11	2,8	27	6,8	8	2
Florası / Bitki örtüsü için	4	1	10	2,5	10	2,5
Dinlenmek için	35	8,8	42	10,5	63	15,8
Gezip görmek için	62	15,5	85	21,3	52	13
Tarihsel değerleri görmek için	105	26,3	22	5,5	22	5,5
Tatil yapmak için	20	5	31	7,8	17	4,3
Açık hava aktiviteleri için	3	0,8	10	2,5	3	0,8
Kamp yapmak için	6	1,5	6	1,5	4	1
Doğa fotoğrafçılığı için	5	1,3	7	1,8	15	3,8
Faunası / Yaban hayatı için	3	0,8	9	2,3	9	2,3
Diğer	8	2	1	0,3	1	0,3
Cevapsız	5	1,3	70	17,5	117	29,3
Toplam	400	100	400	100	400	100

Deneklerin milli parklara hangi amaçla geldiklerini araştırma alanındaki milli parklara göre incelediğimizde ise (Çizelge 5.14), Uludağ Milli Parkı'nın özellikle piknik yapmak (%21.5) ve hava almak (%16.5) için ziyaretçi aldığı, Kaz Dağları Milli Parkı'nın en çok dinlenmek (%29.2) için ve gezip görmek (%19.1) ziyaretçi aldığı, Kuş Cenneti Milli Parkı'nın doğal hayatı görmek (%47.6) için ziyaretçi aldığı, Gelibolu Tarihi Yarımadası Milli Parkı'nın (%62.5) ve Truva Tarihi Milli Parkı'nın (%70.5) ise tarihsel değerleri için ziyaretçi aldıkları görülmektedir.

Daha öncede belirtildiği gibi araştırma alanı olarak seçilen milli parklar doğal milli parklar ve tarihi milli parklar olarak iki gruba ayrılmıştır. Ziyaretçilerin milli parklara geliş amaçları da ziyaret ettikleri milli parkın özellikleri ile örtüşmektedir. Yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir durumlarına göre milli parkı ziyaret amacı arasında bir karşılaştırma yapıldığında bir farklılaşma görülmemiş, benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 5.14 : Deneklerin milli parklara geliş amaçlarının milli parklara göre dağılımı.

MP'lere hangi amaçla geliyor sunuz?	Park				
	Uludağ	Kaz Dağları	Kuş Cenneti	Gelibolu	Truva
Yürümek için	4	6	4	2	0
	5,1%	6,7%	4,9%	2,8%	,0%
Spor yapmak için	2	3	1	0	0
	2,5%	3,4%	1,2%	,0%	,0%
Piknik yapmak için	17	14	0	0	1
	21,5%	15,7%	,0%	,0%	1,3%
Hava almak için	13	2	4	1	3
	16,5%	2,2%	4,9%	1,4%	3,8%
Doğal hayatı görmek için	4	4	39	1	3
	5,1%	4,5%	47,6%	1,4%	3,8%
Konaklamak için	4	0	0	1	0
	5,1%	,0%	,0%	1,4%	,0%
Doğal peyzaj güzellikleri için	1	2	8	0	0
	1,3%	2,2%	9,8%	,0%	,0%
Florası / Bitki örtüsü için	1	0	3	0	0
	1,3%	,0%	3,7%	,0%	,0%
Dinlenmek için	4	26	1	2	2
	5,1%	29,2%	1,2%	2,8%	2,6%
Gezip görmek için	9	17	11	16	9
	11,4%	19,1%	13,4%	22,2%	11,5%
Tarihsel değerleri görmek için	1	3	1	45	55
	1,3%	3,4%	1,2%	62,5%	70,5%
Tatil yapmak için	6	8	2	1	3
	7,6%	9,0%	2,4%	1,4%	3,8%
Açık hava aktiviteleri için	1	2	0	0	0
	1,3%	2,2%	,0%	,0%	,0%
Kamp yapmak için	5	0	0	0	1
	6,3%	,0%	,0%	,0%	1,3%
Doğa fotoğrafçılığı için	1	1	3	0	0
	1,3%	1,1%	3,7%	,0%	,0%
Faunası / Yaban hayatı için	0	0	3	0	0
	,0%	,0%	3,7%	,0%	,0%

“Niçin bu milli parkı tercih ettiniz?” sorusunda öncelik sırasına göre yine üç tercih yapmaları istenmiştir. Yapılan üç tercih ayrı ayrı incelenmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır. “Niçin bu milli parkı tercih ettiniz” sorusuna ankete katılan kişilerin verdikleri cevaplara göre genel değerlendirmesinde ilk 2 tercihlerinin sırasıyla, milli parkın tarihsel değerleri ve doğal güzelliği olduğu saptanmıştır (Çizelge 5.15). Üç tercih yapılması istenen sorularda ikinci ve üçüncü tercihler cevaplanırken cevapsız soru oranının arttığı görülmüştür.

Çizelge 5.15 : Deneklerin “Niçin bu milli parkı tercih ettiniz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı.

Niçin Bu Milli Parkı Tercih Ettiniz ?	1. Tercih		2. Tercih		3. tercih	
	Frekans	(%)	Frekans	(%)	Frekans	(%)
Alışkın olduğum için	7	1,8	11	2,8	7	1,8
Bakımlı olduğu için	3	0,8	6	1,5	3	0,8
Sessizliği için	14	3,5	21	5,3	22	5,5
Deniz havası almak için	10	2,5	11	2,8	9	2,3
Yaşayan - canlı bir mekan olduğu için	31	7,8	23	5,8	17	4,3
Ekipmanları yeterli	3	0,8	3	0,8	3	0,8
Doğal güzelliği	52	13	52	13	39	9,8
Merak nedeni tavsiye	35	8,8	36	9	33	8,3
Moda olduğu için	4	1	1	0,3	5	1,3
Nedeni yok	9	2,3	13	3,3	13	3,3
Florası / Bitki örtüsü için	8	2	16	4	21	5,3
Faunası / Yaban hayatı için	14	3,5	14	3,5	9	2,3
Sunduğu hizmetler için	1	0,3	2	0,5	2	0,5
Şehitlikler için	42	10,5	22	5,5	13	3,3
Tatil yapmak için	14	3,5	30	7,5	16	4
Sosyal olmak için	5	1,3	4	1	26	6,5
Ailemle vakit geçirmek için	14	3,5	23	5,8	30	7,5
Tarihsel değerleri için	77	19,3	48	12	18	4,5
Cevapsız			40	10,1	85	21,3
Toplam	400	100	400	100	400	100

“Niçin bu milli parkı tercih ettiniz?” sorusunun ayrıca araştırma kapsamındaki milli parklarda ayrı ayrı değerlendirilmesinin de yerinde olacağı düşünülmüştür (Çizelge 5.16). Daha önce bahsettiğimiz gibi araştırma kapsamındaki 5 milli park, doğal özelliklere ve tarihsel özelliklere sahip milli parklar olarak ayrılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda Uludağ Milli Parkı, en çok doğal güzelliği için (%25.3) ziyaretçi almakta, bunu yakın olduğu için (%24.1) ve alışkın oldukları için (%7.6) seçenekleri takip etmektedir. Kaz Dağları Milli Parkı en çok yakın olduğu için (%25.8) ziyaretçi almaktadır. Bu durum daha önce belirtilen yakın çevreden ziyaretçi alma sonucu ile örtüşmektedir.

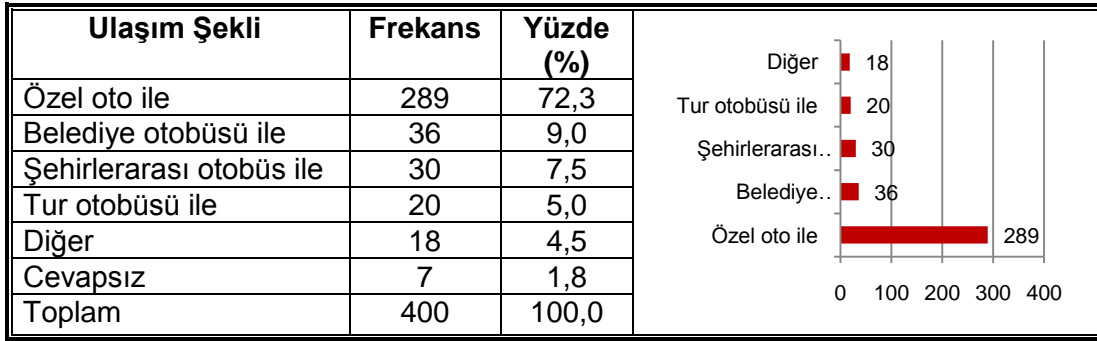
Bu tercihi sırasıyla, merak nedeni-tavsiye (%19.1) ve doğal güzelliği için (%15.7) seçenekleri takip etmektedir. Kuş Cenneti Milli Parkı ise en çok yaşayan canlı bir mekan olduğu için (%20.7) ziyaretçi almakta, bunu doğal güzelliği (%15.9) ve faunası/yaban hayatı (%14.6) takip etmektedir.

Bunun yanısıra Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, özelliğine uygun olarak en çok tarihsel değerleri için (%51.4) ziyaretçi almakta, bunu şehitlikler (%26.4) seçeneği izlemektedir. Yine aynı şekilde Truva Tarihi Milli Parkı da en çok tarihsel değerleri için (%46.2) ziyaretçi almaktadır. Sonuç olarak milli parkların çoğunlukla amaçlarına uygun ziyaretçi aldıkları söylenebilir.

Çizelge 5.16 : Deneklerin “Niçin bu milli parkı tercih ettiniz?” sorusuna verdikleri cevapların milli parklara göre dağılımı.

Doğal Özelliklere Sahip Milli Parklar						Tarihi Özelliklere Sahip Milli Parklar								
Uludağ Milli Parkı			Kaz Dağları Milli Parkı			Kuş Cenneti Milli Parkı			Gelibolu Tarihi Milli Parkı			Truva Tarihi Milli Parkı		
Doğal güzelliği	20	25.3%	Yakın olduğu için	23	25.8%	Yaşayan - canlı bir mekan olduğu için	17	20.7%	Tarihsel değerleri için	37	51.4%	Tarihsel değerleri için	36	46.2
Yakın olduğu için	19	24.1%	Merak nedeni tavsiye	17	19.1%	Doğal güzelliği	13	15.9%	Şehitlikler için	19	26.4%	Şehitlikler için	23	29.5%
Alışkın olduğum için	6	7.6%	Doğal güzelliği	14	15.7%	Faunası / Yaban hayatı için	12	14.6%	Yakın olduğu için	4	5.6%	Yakın olduğu için	5	6.4%
Yaşayan - canlı bir mekan olduğu için	5	6.3%	Yaşayan - canlı bir mekan olduğu için	9	10.1%	Merak nedeni tavsiye	9	11.0%	Doğal güzelliği	4	5.6%	Aileme vakit geçirmek için	5	6.4%
Merak nedeni tavsiye	5	6.3%	Tatil yapmak için	7	7.9%	Yakın olduğu için	6	7.3%	Merak nedeni tavsiye	2	2.8%	Deniz havası almak için	3	3.8%
Sessizliği için	4	5.1%	Sessizliği için	4	4.5%	Sessizliği için	5	6.1%	Sosyal olmak için	2	2.8%	Merak nedeni tavsiye	2	2.6%
Deniz havası almak için	4	5.1%	Nedeni yok	3	3.4%	Aileme vakit geçirmek için	5	6.1%	Bakımlı olduğu için	1	1.4%	Tatil yapmak için	2	2.6%
Tatil yapmak için	4	5.1%	Tarihsel değerleri için	2	2.2%	Nedeni yok	4	4.9%	Sessizliği için	1	1.4%	Bakımlı olduğu için	1	1.3%
Florası / Bitki örtüsü için	3	3.8%	Moda olduğu için	2	2.2%	Florası / Bitki örtüsü için	4	4.9%	Ekipmanları yeterli	1	1.4%	Doğal güzelliği	1	1.3%
Aileme vakit geçirmek için	3	3.8%	Faunası / Yaban hayatı için	2	2.2%	Alışkın olduğum için	1	1.2%	Aileme vakit geçirmek için	1	1.4%	Alışkın olduğum için	0	0,0%
Nedeni yok	2	2.5%	Deniz havası almak için	2	2.2%	Deniz havası almak için	1	1.2%	Alışkın olduğum için	0	0,0%	Sessizliği için	0	0,0%
Sosyal olmak için	2	2.5%	Sosyal olmak için	1	1.1%	Ekipmanları yeterli	1	1.2%	Deniz havası almak için	0	0,0%	Yaşayan - canlı bir mekan olduğu için	0	0,0%
Moda olduğu için	1	1.3%	Florası / Bitki örtüsü için	1	1.1%	Moda olduğu için	1	1.2%	Yaşayan - canlı bir mekan olduğu için	0	0,0%	Ekipmanları yeterli	0	0,0%
Tarihsel değerleri için	1	1.3%	Ekipmanları yeterli	1	1.1%	Sunduğu hizmetler için	1	1.2%	Moda olduğu için	0	0,0%	Moda olduğu için	0	0,0%
Bakımlı olduğu için	0	0,0%	Bakımlı olduğu için	1	1.1%	Tatil yapmak için	1	1.2%	Nedeni yok	0	0,0%	Nedeni yok	0	0,0%
Ekipmanları yeterli	0	0,0%	Şehitlikler için	0	0,0%	Tarihsel değerleri için	1	1.2%	Florası / Bitki örtüsü için	0	0,0%	Florası / Bitki örtüsü için	0	0,0%
Faunası / Yaban hayatı için	0	0,0%	Sunduğu hizmetler için	0	0,0%	Bakımlı olduğu için	0	0,0%	Faunası / Yaban hayatı için	0	0,0%	Faunası / Yaban hayatı için	0	0,0%
Sunduğu hizmetler için	0	0,0%	Alışkın olduğum için	0	0,0%	Şehitlikler için	0	0,0%	Sunduğu hizmetler için	0	0,0%	Sunduğu hizmetler için	0	0,0%
Şehitlikler için	0	0,0%	Aileme vakit	0	0,0%	Sosyal olmak için	0	0,0%	Tatil yapmak için	0	0,0%	Sosyal olmak için	0	0,0%

Çizelge 5.17 : Deneklerin milli parklara geldikleri ulaşım araçlarına göre dağılımı.

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 289'unun (% 72,3) özel oto ile, 36'sının (% 9,0) belediye otobüsü ile, 30'unun (% 7,5) şehirlerarası otobüs ile, 20'sinin (% 5,0) tur otobüsü ile, 18'inin (% 4,5) diğer ulaşım araçları ile milli parklara geldiği görülmektedir (Çizelge 5.17). Milli Parklara göre ayrı değerlendirme yapıldığında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Diğer ulaşım aracı belirtenler Uludağ Milli Parkını ziyaret edenlerdir ve teleferik ile alana gelmişlerdir. Belediye otobüsü ile ulaşım her milli parkımız için mevcut olmayıp, çoğunlukla belediyelerin düzenlediği geziler ile mümkün olmaktadır. Ulaşım, çoğunlukla ve genellikle özel otolar ile sağlanmaktadır.

Çizelge 5.18 : Deneklerin milli parklara geliş sıklıklarına göre dağılımı.

Örneklem grubunun milli parklara geliş sıklıklarına göre dağılımı Çizelge 5.18'de verilmektedir. Buna göre araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 187'sinin (% 46,8) ilk defa geldiği , 67'sinin (% 16,8) yılda bir, 36'sının (% 9,0) birkaç yılda bir, 24'ünün (% 6,0) değişik sıklıklarda geldiği, 20'sinin (% 5,0) hergün, 17'sinin (% 4,3) ayda bir, 15'inin (% 3,8) altı ayda bir 10'unun (% 2,5) üç ayda bir, 10'unun (% 2,5) haftada bir, 5'inin (% 1,3) 15 günde bir, gibi aralıklarda milli parklara geldiği görülmektedir.

Örneklem grubunun milli parkı daha önce kaç kere ziyaret ettiklerini belirlemek amacıyla sorulan sorudan alınan cevaplar çizelge 5.19'da görülmektedir. Bu soruyu cevapsız bırakanlar milli parkı daha önce ziyaret etmemişlerdir. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 68'inin (% 17,0) 10 sefer ve daha fazla, 66'sının (% 16,5) 1 kez, 28'inin (% 7,0) 2 kez, 14'ünün (% 3,5) 3 kez, 12'sinin (% 3,0) 4 kez milli parkı ziyaret ettiği, görülmektedir.

Çizelge 5.19 : Deneklerin milli parkı ziyaret etme sayılarına göre dağılımı.

Daha önceki ziyaret sayısı	Frekans	Yüzde (%)	
1	66	16,5	
2	28	7	
3	14	3,5	
4	12	3	
5	4	1	
6	1	0,3	
7	2	0,5	
8	1	0,3	
9	1	0,3	
10 sefer ve daha fazla	68	17	
Cevapsız	203	50,6	
Toplam	400	100	
Ortalama	3,69	Std. Sapma	4,036

Çizelge 5.20 : Deneklerin ziyaret sayılarının milli parklara göre dağılımı.

	İlk Ziyaret	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 sefer ve daha fazla
Uludağ	13	11	11	7	9	3	1	2	1	1	20
Kaz Dağları	76	8	3	1	0	0	0	0	0	0	1
Kuş Cenneti	58	10	4	0	2	0	0	0	0	0	8
Gelibolu	23	20	5	4	1	0	0	0	0	0	19
Truva	33	17	5	2	0	1	0	0	0	0	20
Toplam	203	66	28	14	12	4	1	2	1	1	68

Araştırma alanları kapsamındaki milli parklara göre bir değerlendirme yapıldığında ise Kaz Dağları Milli Parkındaki deneklerin çoğunun ilk ziyaretleri olduğu bunu da Kuş Cenneti Milli Parkının izlediği görülmektedir. Uludağ Milli Parkı, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı ve Truva Tarihi Milli Parkı ise katılımcılar tarafından çok sayıda ziyaret edilmiştir (Çizelge 5.20). Örneklem grubunun milli parklara genellikle gelme zamanlarına göre dağılımı çizelge 5.21'de verilmektedir.

Buna göre araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 203'ünün (% 50,8) yaz aylarında, 103'ünün (% 25,8) hafta sonu, milli parka geldiği görülmektedir. Bu sonuca göre milli park ziyaretlerinin çoğunlukla yaz aylarında gerçekleştirildiğini ve özellikle haftasonlarının tercih edildiğini söyleyebiliriz. Uludağ Milli Parkını ziyaret eden katılımcılar kış aylarında da yoğun olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu milli park kış turizmi için önemli bir noktadır.

Çizelge 5.21 : Milli parkı ziyaret için tercih ettikleri zamanlara göre dağılım.

Tercih edilen ziyaret zamanı	Frekans	Yüzde (%)
Hafta içi	8	2,0
Hafta sonu	103	25,8
Yıllık izinde	32	8,0
Bayram tatilinde	2	0,5
Yaz aylarında	203	50,8
Hergün / Hafta içi ve hafta sonu	14	3,5
Cevapsız	38	9,5
Toplam	400	100,0

Çizelge 5.22 : Milli park alanında zaman geçirme sürelerine göre dağılım.

Geçirilen zaman	Frekans	Yüzde (%)
Bir saatten az	47	11,8
1-3 saat	163	40,8
3-5 saat	108	27,0
5 saatten fazla	45	11,3
1-2 gün	26	6,5
3 günden fazla	11	2,8
Toplam	400	100,0

Alanda ne kadar zaman geçiriyor sunuz?						
	Bir saatten az	1-3 saat	3-5 saat	5 saatten fazla	1-2 gün	3 günden fazla
Uludağ	1 1,3%	22 27,8%	14 17,7%	24 30,4%	9 11,4%	9 11,4%
Kaz Dağları	4 4,5%	17 19,1%	61 68,5%	5 5,6%	2 2,2%	0 ,0%
Kuş Cenneti	36 43,9%	40 48,8%	1 1,2%	3 3,7%	1 1,2%	1 1,2%
Gelibolu	3 4,2%	36 50,0%	20 27,8%	6 8,3%	6 8,3%	1 1,4%
Truva	3 3,8%	48 61,5%	12 15,4%	7 9,0%	8 10,3%	0 ,0%

Ziyaretçilerin milli park alanında zaman geçirme süreleride önemli olabilecek verilerden biri olarak düşünülmüştür. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin büyük bir kısmının (%40,8 + %27,0= 67,8'inin) park alanında 1-5 saat arasında vakit geçirdiği görülmektedir (Çizelge 5.21).

Milli parklara göre değerlendirme yapıldığında ise özellikle Uludağ Milli Parkı'nda bu zamanın 5 saatten fazla olduğu ve konaklama imkanı sunduğu için 1-3 veya daha fazla gün geçirdikleri de gözlenmektedir. Kuş Cenneti, Gelibolu ve Truva'da 1-3 saat yeterli olurken, Kaz Dağları'nda çoğunluk 3-5 saat vakit geçirmektedirler.

Çizelge 5.23 : Milli parka geldikleri kişilere göre dağılım.

	Frekans	Yüzde (%)
Yalnız	14	3,5
Ailemle	137	34,3
Bir arkadaşım ile	27	6,8
Arkadaşlarımla	114	28,5
Tur grubu ile	10	2,5
Ailem ve arkadaşlarımla	79	19,8
Cevapsız	19	4,8
Toplam	400	100,0

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin büyük bir çoğunluğunun (%34,3 + %28,5 + %19,8 = % 82,6) ailesi ve arkadaşları ile milli parka geldiği görülmektedir (Çizelge 5.23). Milli parklara göre yapılan çapraz tablolar analizinde bir değişiklik görülmemiş benzer sonuçlar elde edilmiştir.

5.3.5 Deneklerin araştırma alanı milli parklarla ilgili düşüncelerine ait bulgular

Örneklem grubunun "Sizce bu milli park çevre sakinlerince yeterince kullanılıyor mu?" sorusuna verdikleri cevaplara göre dağılımı çizelge 5.24'de izlenebilir. Buna göre araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 268'inin (% 67,0) hayır cevabını verdiği görülmektedir. Çoğunlukla yakın çevredeki yerleşimlerden ziyaretçi alan milli parklarda yakın çevre tarafından yeterince kullanılmıyor sonucu çelişmektedir.

Çizelge 5.24 : Sizce bu milli park çevre sakinlerince yeterince kullanılıyor mu?

	Frekans	Yüzde (%)
Evet	132	33,0
Hayır	268	67,0
Toplam	400	100,0

Araştırmaya katılan ziyaretçilerden milli park çevresinde kendilerini rahatsız eden faktörleri ilk üç tercihlerine göre sıralama yapmaları istenmiştir. Yapılan 3 tercih çizelge 5.25'de toplu olarak görülmektedir. Buna göre ilk sıralamada %44 ile bakımsızlık, ikinci sıralamada %29.8 ile çevredeki çöpler, üçüncü sıralamada 23,5 ile çevredeki toz'un ziyaretçileri en çok rahatsız eden üç faktör olduğu görülmüştür.

Milli parklara göre değerlendirme yapıldığında ise yine bakımsızlığın her park için geçerli olduğu ancak Kaz Dağlarında özellikle tozdan rahatsız olduğu görülmektedir. Değerlendirme yapılırken sadece 1. tercihlere göre çapraz tablo yöntemi kullanılmıştır.

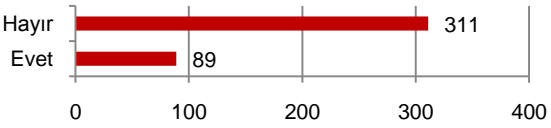
Çizelge 5.25 : Milli park çevresinde kendilerini rahatsız eden faktörleri 1. 2. ve 3.cü tercih sırasına koyan katılımcıların dağılımı.

	1. Tercih		2. Tercih		3. Tercih		
	Frekans	(%)	Frekans	(%)	Frekans	(%)	
Toz	72	18	62	15,5	94	23,5	
Çamur	13	3,3	26	6,5	25	6,3	
Çöpler	62	15,5	119	29,8	64	16	
Gürültü	29	7,3	17	4,3	25	6,3	
Bakımsızlık	176	44	54	13,5	43	10,8	
Diğer	25	6,3	7	1,8	4	1	
Cevapsız	23	5,8	115	28,8	145	36,3	
Toplam	400	100	400	100	400	100	
		Toz	Çamur	Çöpler	Gürültü	Bakımsızlık	Diğer
Uludağ	4 5,1%	10 12,7%	3 3,8%	24 30,4%	9 11,4%	28 35,4%	1 1,3%
Kaz Dağları	0 ,0%	34 38,2%	7 7,9%	16 18,0%	12 13,5%	20 22,5%	0 ,0%
Kuş Cenneti	9 11,0%	7 8,5%	3 3,7%	15 18,3%	7 8,5%	35 42,7%	6 7,3%
Gelibolu	7 9,7%	10 13,9%	0 ,0%	4 5,6%	0 ,0%	42 58,3%	9 12,5%
Truva	3 3,8%	11 14,1%	0 ,0%	3 3,8%	1 1,3%	51 65,4%	9 11,5%

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin alanda yapılan bakım çalışmalarının yeterli olup olmadığı sorusuna 311'inin (% 77,8) hayır cevabını vermiştir (Çizelge 5.26). Deneklerin büyük çoğunluğunun araştırma alanı milli parkları bakımsız buldukları görülmektedir.

Çizelge 5.26 : Sizce bu milli park için yapılan bakım çalışmaları yeterli mi?

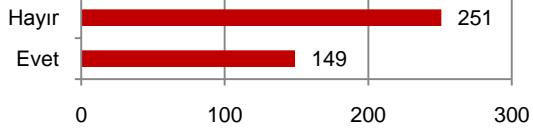
	Frekans	Yüzde (%)
Evet	89	22,3
Hayır	311	77,8
Toplam	400	100,0

Aynı zamanda araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin, 251'i (% 62,8) ziyaret ettiği milli parkı temiz bulmamaktadır (Çizelge 5.27). Bu üç soruya verilen cevaplar tamamen birbiri ile örtüşmekte ve desteklemektedir.

Çizelge 5.27 : Deneklerin ziyaret ettiği milli parkı temiz bulma durumlarına göre dağılımı.

	Frekans	Yüzde (%)
Evet	149	37,3
Hayır	251	62,8
Toplam	400	100,0

The chart displays two horizontal bars. The top bar, labeled 'Hayır', extends to the value 251 on the x-axis. The bottom bar, labeled 'Evet', extends to the value 149 on the x-axis. The x-axis is marked with 0, 100, 200, and 300.

Tüm bunlarla beraber ve sonuçlara göre ilişkilendirebileceğimiz katılımcıların görüşlerini almak üzere " Bu milli parkta eksik bulduğunuz ve değişmesini istediğiniz konular nelerdir?" şeklinde açık uçlu bir soruda hazırlanmıştır. Bu soruya verilen cevaplar, araştırma alanındaki milli parklar bazında incelenmiş ve benzer cevaplar kategorize edilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda ortak görüşler aşağıda belirtilmektedir.

Doğal özelliklere sahip milli parklar;

Uludağ Milli Parkı:

- Temizlik ve bakım daha iyi olmalı, çöplerini toplamayanlar uyarılmalı, tuvaletler denetlenmeli,
- Yürüyüş alanları ve spor alanları arttırılmalı ve bakımları yapılmalı,
- İlyardım ekibi yetersiz,
- Kamp alanlarına duş yapılmalı,
- Bu milli park ile ilgili organizasyonlar yapılarak gençler bilgilendirilmeli,
- Yol kenarında alkol alanların ve alkollü araç kullananların denetlenmesi,
- Kış sporlarının ve dağcılık üzerine tanıtıcı bilgilendirme yapılması ve teşfiğin arttırılması,
- Milli parkla ilgili çevre halkın bilgilendirilmesi ve doğayı, yaban hayatını korumak için teşvik edilmesi ve rehber hizmeti verilerek, alan içinde halkın bilinçlendirilmesi,
- 2. Oteller bölgesindeki Çobankaya alanının geliştirilmesi,
- İdari yönetimin ve hizmetlilerin daha ilgili olması,

Ziyaretçi görüşlerinden bazıları;

Etrafımızda mangal yakanlar var. Bazıları ateşleri söndürmeden gidiyorlar. Ben uyarıyorum ama gerekli önlemler alınmalıdır. Milli park içerisinde güvenlik olmalı.

Buralar kolay yangın çıkabilen yerler. Birkaç itfaiye çalışanı olmalı. Bitkiler korunmalı. Başiboş hayvanların olmaması gerekir (Uludağ, erkek, yaş 35, yüksekokul).

Daha fazla denetim uygulanmalı, alkolle uludağda bulunanlar var ve hatta virajlı yollarda alkollü otomobil kullananlar (Uludağ, bayan, yaş 72, emekli).

Giriş kısmında daha doğrusu yoldaki alkol alanların temizlenmesini, çöplerin temizlenmesini (Uludağ, erkek, yaş 28, üniversite).

Bursa'da dağa çıkıp içmek çok meşhurdur. Bu düzeltilsin. Birde kışın oteller bölgesi çok emniyetsiz (Uludağ, bayan, yaş 24, üniversite).

Çöplerin ve tuvaletlerin denetimi, alkollü araç kullananlar var. Neden jandarma gezmiyor? (Uludağ, erkek, yaş 25, lise).

Kaz Dağları Milli Parkı:

- Temizlik ve bakım daha iyi olmalı,
- Yönetim ve bakım eksikliği,
- Eğitici seminerler, tanıtım ve bilgilendirme yapılmalı,

Ziyaretçi görüşlerinden bazıları;

Benim ihtiyaçlarımdan daha çok doğanın ihtiyaçlarına cevap vermiş olmalı, canlıların doğal yaşam ortamlarına dokunulmamalı. Daha bakımlı olmalı en azından avrupa standartlarına getirilmeli, gidin bakın oralarda park nasıl olmuştur (Kaz Dağları, bayan, yaş 22 üniversite).

Kuş Cenneti Milli Parkı:

- Doğal ortamına zarar vermeden ziyaret alanı genişletilmeli ve gölden izleme imkanı sağlanmalı, doğal ortamlarla daha yakın olunmalı, maddi destek sağlanmalı,
- Tamamen bakımı yapılmalı, sahipsiz gibi duruyor,
- Daha çok kule yapılmalı ve kulelerde sabit dürbün v.b ekipman bulunmalı,
- Daha korunaklı olmalı,
- Ziyaretçilerin yiyecek-içecek ihtiyaçları için cafe-büfe tarzında bir yer olmalı,
- Yönlendirme ve otoyol tabelalarının daha çok olması, ulaşımın kolaylaşması,
- Tanıtımının daha iyi yapılması,
- Gölün kirliliği konusunda acil önlem alınmalı,

Ziyaretçi görüşlerinden bazıları;

Ben buradaki "UNUTULMUŞLUK"tan dolayı mutsuz oldum. Beklentimin çok altında kimse sahip çıkmamış. İyi gözetleme kulesi var, doğası korunuyor. Yoksa bu parkta yok olur. Doğası güzel ama özendirici reklamlar yapılabilir (Kuş Cenneti, bayan, 26 yaş, hemşire).

Yeterli olarak Kuş cennetinin güzellikleri ile buluşamadık. Herşeye uzaktan sanki tv ekranından bakar gibi baktık. Belki yaz dönemi gelmemize bağlı olarak hiçbir aktivasyon, tanıtım, yönlendirme, gibi yol gösterici unsurlarla karşılaşmadık. Bana kuş cennetine gittin nasıldı? diye sorarlarsa " Valla gittim bir müzesi vardı ölü kuşlara baktım ordan yürüdük dürbünle uzaktaki 3-4 çeşit kuşa baktık döndük gittik"derim. Hepsi Bu!!! (Kuş Cenneti, erkek, yaş 24, veteriner).

Park içerisinde hala avlanan insanlar olduğunu düşünüyorum. Ateş sesleri geliyordu. Ancak güvenlik yeterli değildi (Kuş Cenneti, bayan, yaş 33, polis).

Park çevresinde silah sesleri duyuluyor, doğayı rahatsız ediyorlar. Bizim insanımız avlanmayı seviyor ama Milli Park adı üstünde, saygılar (Kuş Cenneti, erkek, yaş 41, polis).

İnsanlar kendilerini yoldayken bile milli parka gelmiş gibi hissetmeli, tanıtımlar, yönlendirmeler yol boyunca olmalı ve insanı kavramalıdır (Kuş Cenneti, bayan, yaş 32, lisans).

Tarihi özelliklere sahip milli parklar;

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı:

- Tanıtım ve reklam olmalı, insanların tekrar ilgisini çekmeli,
- Aydınlatma ve yollar düzeltilmeli,
- Yönlendirme tabelaları arttırılmalı,
- Otopark sorununa çözüm bulunmalı,
- Rehber hizmetleri arttırılmalı,
- Güvenlik ve kontrol arttırılmalı,
- Tarihi anlatan organizasyonlar, gösteriler ve animasyonlar olmalı,
- Müzeler çoğaltılmalı,
- Hijyen koşulları düzeltilmeli,
- Daha temiz olmalı, bakımı yapılmalı,

Ziyaretçi görüşlerinden bazıları;

Turizm Bakanlığı'na verilmeli. Gece nöbetçileri konmalı. Güvenlik arttırılmalı. Tören zamanları otopark sıkıntısı var. Temizlik arttırılmalı (Gelibolu, erkek, yaş 40, ilköğretim).

Tam olarak merak ettiğim, ilgilendiğim konularla ilgili bilgi alabilmeliyim (Gelibolu, bayan, yaş 33, lisans üstü).

Yarımadada tarihi anlatan radyo frekansı olsun (Gelibolu, erkek, yaş 29, lisans).

Truva Tarihi Milli Parkı:

- Kolay ulaşım için daha çok yönlendirme levhası ve daha geniş otopark alanı olmalı,
- Güvenlik arttırılmalı,
- Bakımına daha özen gösterilmeli, açıktaki elektrik telleri kapatılmalı,
- Rehberlik hizmeti verilmeli, teknoloji kullanılmalı, ses tanıtım sistemleri olmalı,
- Tanıtım ve bilgilendirme çok eksik, giderilmeli,
- Gezi güzergahı için yönlendirme ve bilgilendirmeye ihtiyaç var,
- Giriş ücreti yüksek, aile indirimi yapılmalı,

Ziyaretçi görüşlerinden bazıları;

Giriş ücreti fazla. Bakımsız, ama bakımsız olduğu halde etrafındaki yerli halkında hakları kısıtlanıyor (Truva, erkek, yaş 20, lise).

Hikayeleri ve efsaneleri anlatan görsel ya da işitsel birkaç zemin oturtulmalı (Truva, erkek, yaş 35, lise).

Burasının milli park olduğunu bile bilmiyordum. Bilgilendirme eksik (Truva, bayan, yaş 37, lise).

Güzel, gezme sırasını hatırlatan, mantıklı bir patika yola ihtiyaç var. Elektrik kabloları açık buna da bir çözüm bulunmalı (Truva, erkek, yaş 26, üniversite).

Bütün bu görüşlerden ortaya çıkan sonuçlardan biri bakım ve temizliğe daha çok önem verilmesi yönündedir. Ayrıca bu görüşlere ve daha önceki sorulara dayanarak da bilinçli ziyaretçi sayısının arttığı görülmüştür. Ziyaretçiler çoğunlukla alanların tanıtımlarının yapılmadığını ve özellikle gençler alanla ilgili kişilerin bilgilendirilmediklerini belirtmişler ve bunlar için tanıtım organizasyonları, bilgilendirme hizmetleri ve eğitim talep etmişlerdir.

5.3.6 Güvenlik ve ulaşım faktörlerine ait bulgular

Bu bölümde kullanıcı memnuniyetini ve mekan bağlılığını etkileyecek güvenlik, erişim-ulaşım gibi faktörlerden memnuniyet derecelerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Tüm katılımcıları kapsayan genel değerlendirmeler yapılmış aynı zamanda araştırma kapsamındaki her bir milli parka ait durumu görmek amacıyla çapraz tablolar yöntemi ile ayrı ayrı analizler yapılarak değerlendirilmiştir.

Güvenlik ve ulaşım soruları olarak adlandırılan bu sorulara ait ortalamalar alındığında milli parkta güvende hissedip hissetmeme en yüksek ortalamaya, otopark yeterlidir ifadesi ise en düşük ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.28).

Çizelge 5.28 : Güvenlik ve ulaşım soruları puan ortalamaları.

	N	Min.	Max.	Ort.	Std.	
Bu Mp'de kendinizi güvende hissediyormusunuz?	398	1	5	3,82	,961	
Bu Mp'nin otopark sayısı yeterlidir.	399	1	5	3,11	1,073	
Bu Mp'ye ulaşım/erişim kolaydır.	398	1	5	3,23	1,178	

Örneklem grubunun “Bu parkta kendinizi güvende hissediyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara ve ziyaret ettikleri milli parklara göre dağılımı çapraz tablolar yöntemi ile çizelge 5.29'da sunulmaktadır. Buna göre araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin %58,8'i (%28.6+%30.2) milli park içinde kendilerini güvende hissediyor, %35,7'si ne güvende hissediyor ne hissetmiyor, %5,5'sinin ise güvende hissetmedikleri görülmüştür. Kuş Cenneti Milli Parkı ziyaretçilerinin büyük çoğunluğunun park içerisinde tamamiyle güvende hissettikleri saptanmıştır.

Çizelge 5.29 : Bu milli parkta kendinizi güvende hissediyor musunuz?

Bu Milli Parkta kendinizi güvende hissediyor musunuz?	Milli Park					Toplam
	Uludağ	Kaz Dağları	Kuş Cenneti	Gelibolu	Truva	
Hiç güvende hissetmiyorum	2	0	3	1	0	6
	2,5%	,0%	3,7%	1,4%	,0%	1,5%
Güvende hissetmiyorum	11	0	2	3	0	16
	13,9%	,0%	2,4%	4,3%	,0%	4,0%
Ne güvende hissediyorum ne hissetmiyorum	8	49	17	29	39	142
	10,1%	55,1%	20,7%	41,4%	50,0%	35,7%
Kısmen güvende hissediyorum	36	36	17	12	13	114
	45,6%	40,4%	20,7%	17,1%	16,7%	28,6%
Tamamiyle güvende hissediyorum	22	4	43	25	26	120
	27,8%	4,5%	52,4%	35,7%	33,3%	30,2%

Örneklem grubunun “Bu Milli Parkta ulaşım/erişim kolaydır.” ifadesine verdiği cevaplara göre genel dağılımı çizelge 5.30'da verilmiştir. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin %45'i (%30.2+%14.8) milli parkta ulaşım-erişimin kolay olduğunu, %27,9'u (%19.1+%8.8) kolay olmadığını düşünmektedir.

Herbir milli park ayrı ayrı incelendiğinde katılımcıların milli parklara ulaşımı genel olarak kolay buldukları görülmektedir. Ancak Kaz Dağları Milli Parkı katılımcılarının büyük çoğunluğu bu ifadeye ne katılmakta ne de katılmamaktadır (Çizelge 5.30).

Çizelge 5.30 : Bu milli parka ulaşım rahattır.

Bu Milli Parka ulaşım/erişim kolaydır.	Milli Park					Toplam
	Uludağ	Kaz Dağları	Kuş Cenneti	Gelibolu	Truva	
Kesinlikle katılmıyorum	10	3	15	6	1	35
	12,7%	3,4%	18,5%	8,3%	1,3%	8,8%
Katılmıyorum	16	22	14	12	12	76
	20,3%	25,0%	17,3%	16,7%	15,4%	19,1%
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	10	50	15	17	16	108
	12,7%	56,8%	18,5%	23,6%	20,5%	27,1%
Katılıyorum	33	10	21	19	37	120
	41,8%	11,4%	25,9%	26,4%	47,4%	30,2%
Kesinlikle katılıyorum	10	3	16	18	12	59
	12,7%	3,4%	19,8%	25,0%	15,4%	14,8%

Örneklem grubunun “Bu Milli Parkın otopark sayısı yeterlidir.” ifadesine verdiği cevaplara göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin %41,1’i milli parkın otopark sayısının yeterli olup olmadığı konusunda kararsız oldukları söylenebilir. Ziyaretçilerin % 32,6 sı milli parkın otopark sayısını yeterli bulurken, %26,3’ü milli parkın otopark sayısını yetersiz bulmuştur (Çizelge 5.31). Bu soru araştırma alanı olarak seçilen milli parklar bazında incelendiğinde de benzer sonuçlar alınmıştır. Çoğunluğun cevabını oluşturan, ne katılıyorum ne katılmıyorum ibaresi de dönemsel ve/veya mevsimsel olarak otoparklarla ilgili yaşanan sorunlara işaret olabilir. Gelibolu Tarihi Milli Parkı’nda yapılan deneme anket çalışmaları sırasında yoğun dönemlerde özellikle Anzak günü etkinliklerinde ciddi bir otopark sorunu yaşandığı, araçların yol üzerlerine park ettiği ve bu durumunda milli park içi trafiği aksattığı gözlemlenmiştir.

Çizelge 5.31: Bu milli parkın otopark sayısı yeterlidir.

Bu Milli Parkın otopark sayısı yeterlidir.	Park					Toplam
	Uludağ	Kaz Dağları	Kuş Cenneti	Gelibolu	Truva	
Kesinlikle katılmıyorum	8	1	10	8	1	28
	10,1%	1,1%	12,3%	11,1%	1,3%	7,0%
Katılmıyorum	13	19	20	13	12	77
	16,5%	21,3%	24,7%	18,1%	15,4%	19,3%
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	29	63	19	25	28	164
	36,7%	70,8%	23,5%	34,7%	35,9%	41,1%
Katılıyorum	21	6	18	13	24	82
	26,6%	6,7%	22,2%	18,1%	30,8%	20,6%
Kesinlikle katılıyorum	8	0	14	13	13	48
	10,1%	,0%	17,3%	18,1%	16,7%	12,0%

5.3.7 Deneklerin çevresel algı, bilinç ve tutumlarına ait bulgular

Bu bölümde ziyaretçilerin çevresel davranış ve tutumlarını anlamak amaçlı sorular sorulmuştur. Ziyaret ettikleri parkın milli park olduğunun bilincinde olup olmadıkları, çevre koruma yanlısı davranış eğilimleri gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Milli parkları koruma yanlısı davranış gösterenlerin nasıl destek olmak istedikleri ile ilgili yönlendirme yapılmak istenmediğinden ucu açık uçlu sorular sorulmuştur. Verilen cevaplara göre ucu açık olarak sorulan sorular gruplandırılarak değerlendirilecek ve bu bölümde yer alacaktır.

Çizelge 5.32: Çevresel algı ve bilinç genel değerlendirme.

	MP Algısı		Zarar Bilinci		Destek Bilinci	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Evet	180	45,0	286	71,5	220	55,0
Hayır	220	55,0	114	28,5	180	45,0
Toplam	400	100,0	400	100,0	400	100,0

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 220'sinin (%55) alana milli park olduğu için gelmedikleri görülmüştür. Hatta bu kişilerden bazıları yapılan anket soruşturması ile bu bilgiyi aldıklarını ve bu durumdan memnun kaldıklarını belirtmişlerdir. Ziyaret esnasında alana zarar verebileceklerinin farkında olan ziyaretçi sayısı 286 (% 71,5) dir. Bu oran kişilerin yeşil alan kullanım bilinç düzeylerinin gelişim göstermesi açısından önemlidir. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 220'sinin (% 55,0) milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olmak istedikleri, 180'nin (%45,0) ise istemediği görülmektedir (Çizelge 5.32).

Çizelge 5.33: Çevresel algı ve bilinç milli park bazında değerlendirme.

		Park				
		Uludağ	Kaz Dağları	Kuş Cenneti	Gelibolu	Truva
Milli Park Algısı	Evet	23	35	63	35	24
		29,1%	39,3%	76,8%	48,6%	30,8%
	Hayır	56	54	19	37	54
		70,9%	60,7%	23,2%	51,4%	69,2%
Zarar Bilinci	Evet	71	55	72	51	37
		89,9%	61,8%	87,8%	70,8%	47,4%
	Hayır	8	34	10	21	41
		10,1%	38,2%	12,2%	29,2%	52,6%
Destek Bilinci	Evet	38	39	58	50	35
		48,1%	43,8%	70,7%	69,4%	44,9%
	Hayır	41	50	24	22	43
		51,9%	56,2%	29,3%	30,6%	55,1%

Milli parklar bazında değerlendirme yapıldığında ise (Çizelge 5.33) Kuş Cenneti Milli Parkı'nı ziyaret edenlerin büyük çoğunluğunun (%76.8) ziyaret ettikleri alanın milli park olduğunun farkında oldukları görülmektedir. Gelibolu Milli parkında ise farkında olan ve olmayan ziyaretçilerin oranı hemen hemen eşittir. Çevreye verdikleri zararın en çok bilincinde olan ziyaretçiler ise Uludağ Milli Parkı (%89.9) ve Kuş Cenneti Milli Parkını (%87.8) ziyaret eden katılımcılardır. Milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olmak isteyenlerin büyük çoğunluğunu Kuş Cenneti Milli Parkını (%70.7) ziyaret eden katılımcılar ve Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkını (%69.4) ziyaret eden katılımcılar oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin milli parkların korunması ve gelişmesi için destek olma puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla T-testi yapılmıştır. T-testi iki örneklem grubu arasında ortalamalar açısından fark olup olmadığını araştırmak için kullanılır yani bir gruptaki ortalamanın diğer gruptaki ortalamadan önemli derecede farklı olup olmadığını belirler. P ve T değerlerinde (Equal variance assumed) analize giren varyanslar esas alınmıştır.

Puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2,556$; $p=0,011<0,05$). Ortalamalar arasındaki farka göre, kadın milli park ziyaretçilerinin destek olma puanları, erkek milli park ziyaretçilerinin puanlarından yüksektir (Çizelge 5.34).

Milli park algısı ve zarar bilincinde cinsiyet değişkenine göre T-testi ile analiz edilmiş ve puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Yani cinsiyet milli park algısı ve zarar bilinci üzerinde etkili değildir.

Çizelge 5.34: Çevresel algı ve bilincin cinsiyet değişkenine göre değerlendirilmesi.

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	p
Milli Parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olma	Kadın	170	1,52	,501	,038	2,556	0,011
	Erkek	230	1,40	,490	,032		

Aynı şekilde araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin milli parklara destek olma puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizleri (One Way Anova) yapılmıştır. Varyans analizi iki ya da daha fazla ortalama arasında fark olup olmadığı ile ilgili hipotezi test etmek için kullanılır.

Tek Yönlü Anova'da iki temel varsayım vardır. Bu varsayımlara göre her bir grup normal dağılımdan gelir ve görelî olarak grupların varyansları homojendir. Bu testlerin sonucunda ziyaretçilerin yaş değişkenine göre, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=3,105$; $p=0,016<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, 21-30 yaş grubundaki ziyaretçilerin milli parklara destek olma puanları ortalamaları, 31-40 yaş grubundaki ziyaretçilerin puanlarından yüksektir (Çizelge 5.35).

Çizelge 5.35: Çevresel algı ve bilincin yaş değişkenine göre değerlendirilmesi.

Milli Parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olma	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	F	P
20 yaş ve altı	62	1,55	,502	,064	3,105	0,016
21-30 yaş	185	1,50	,501	,037		
31-40 yaş	71	1,31	,466	,055		
41-50 yaş	51	1,35	,483	,068		
51 yaş ve üstü	31	1,42	,502	,090		
Toplam	400	1,45	,498	,025		

Milli park algısı ve zarar bilincinde yaş değişkenine göre T-testi ile analiz edilmiş ve puanlar arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir. Aynı şekilde eğitim durumu ile milli parklara destek olma, zarar bilinci ve milli park bilinci arasında da anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Ancak milli parkların korunması ve geliştirilmesi ile ziyaretçilerin gelir değişkenine göre, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=2,578$; $p=0,037<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, orta altı gelir grubundaki ziyaretçilerin milli parklara destek olma puanları ortalamaları, orta üstü gelir grubunda yer alan ziyaretçilerin puanlarından yüksektir (Çizelge 5.36).

Çizelge 5.36: Çevresel algı ve bilincin gelir değişkenine göre değerlendirilmesi.

Milli Parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olma	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	F	P
Üst Gelir Grubu	16	1,31	,479	,120	2,578	0,037
Orta üstü gelir grubu	64	1,39	,492	,061		
Orta gelir grubu	270	1,44	,498	,030		
Ortanın altı gelir grubu	35	1,69	,471	,080		
Düşük gelir grubu	15	1,40	,507	,131		
Toplam	400	1,45	,498	,025		

Daha önce belirtildiği gibi bu bölümdeki soruları desteklemek ve katılımcı görüşlerini almak için iki ucu açık soru yöneltilmiştir. Ucu açık soruların cevaplanmasında yaklaşık %80 oranında başarı sağlanmıştır ve bu oldukça iyi bir sonuçtur.

"Milli park içinde çevreye ve bu alana zarar verecek bir davranış görürseniz nasıl davranırsınız?" sorusunda hemen hemen tüm katılımcılar uyarırım demişlerdir. Bu soru için gruplanan katılımcı görüşleri;

- Uyarır ve yetkilileri haberdar ederim,
- Uyarır ve yaptığı davranışın zararlı olduğu hakkında kişiyi bilgilendiririm,
- Görevli ve jandarmalara haber veririm, şeklinde yoğunluk kazanmaktadır.

Yetkililere haber verir "para cezası" isterim. Bu yöntem daha etkili olur (Gelibolu, erkek, yaş 36, lisans).

Gereken birimlere konuyu ulaştırırım. Çoksa zarar kişinin adını soyadını alıp yasal işlem başlatırım (Uludağ, bayan, yaş 26, üniversite).

Kolundan tutar, yetkiliye götürürüm (Truva, erkek, yaş 45, ilkokul).

Çanakkale'de doğup büyüdüğüm için sahiplenme duygusu var ve gereken neyse yaparım (Truva, erkek, yaş 22, lise).

"Milli parkların korunması ve geliştirilmesi için nasıl destek olmak istersiniz?" sorusunda ise milli parklara destek olmak isteyen kişilerin görüşleri alınmış ve benzer olanlar gruplanmıştır. Bu sorudaki katılımcı görüşleri;

- Maddi ve manevi destek olurum,
- Bağış yaparım,
- Reklam ve tanıtımını yaparım, çevremi, arkadaşlarımı ve ailemi ziyaret için teşvik ederim, milli parka geziler düzenlerim,
- Fikir, proje ve görüş olarak destek olmak isterim,
- Zamanımı bu alan için yapılacak organizasyonlara ve/veya çalışmalara katılarak harcamayabilirim,
- Doğal güzelliklerin korunması için insanları bilgilendiririm,
- Çöplerimi toplarım,

Sivil toplum örgütlerine ve fikir olarak yardım etmek isterim (Gelibolu, erkek, yaş 35, lisans).

Fidan dikimi ve bakımı için maddi manevi destek olurum (Kaz Dağları, bayan, yaş 22 üniversite).

Zaman ayırabilirim, bitkilere bakımda yardımcı olabilirim (Uludağ, bayan, yaş 17, lise)

Milli parkların korunması ve gelişmesi için destek olmak isteyen kişilerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. 20-30 yaş grubunda yer alan kişilerinde destek olma puanları diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Yeni nesilin bilgilendirme ve eğitim ile daha yüksek oranlarda çevre koruma yanlısı davranış göstereceği öngörülmektedir.

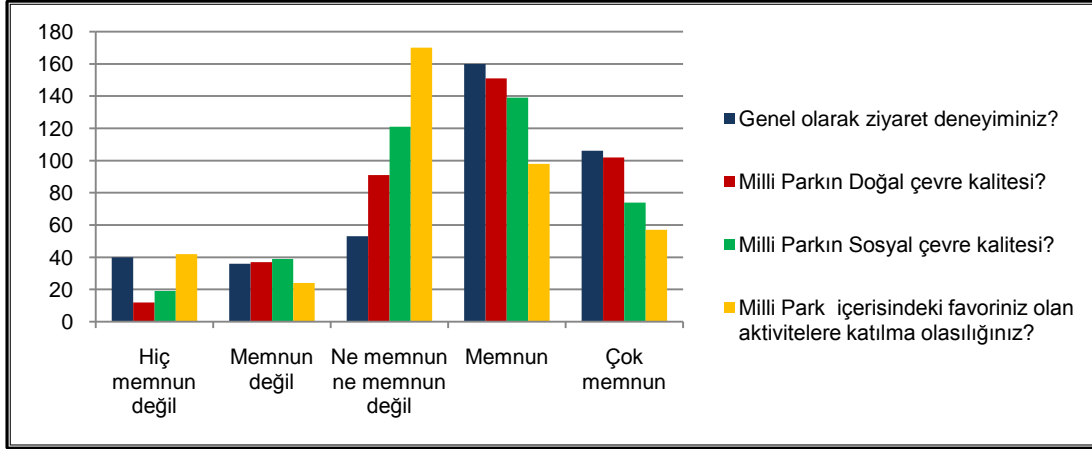
5.3.8 Genel memnuniyet ve genel bağlılık ölçümlerine ait bulgular

Daha önce belirtildiği gibi memnuniyet ve bağlılık ölçümleri için farklı sorular hazırlanmıştır. Bu bölümde ziyaretçilerin genel memnuniyet ve genel bağlılık durumları değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin % 67,3'ü genel ziyaret deneyimlerinden memnun, % 19,2'si memnun değil, %13,4'ü ne memnun ne memnun değildir. % 64,4'ü milli parkın doğal çevre kalitesinden memnun, %23,2'si ne memnun ne memnun değil, % 12,5'i ise memnun değildir. % 54,4'ü milli parkın sosyal çevre kalitesinden memnun, %30,9'u ne memnun ne memnun değil, % 14,7'si ise memnun değildir, % 43,5'i milli park içindeki aktivitelere katılma olasılığından ne memnun ne memnun değil, %39,7'si memnun % 16,8'i ise memnun değildir (Çizelge 5.37).

Bu soru milli parklara göre çapraz tablo yöntemi ile incelendiğinde genel sonuçlar ile benzer sonuçlar elde edilmiştir. Puanların ortalamalarına bakıldığında ise milli parkın doğal çevre kalitesi en yüksek (3,75), favori aktivitelere katılma fırsatı ise en düşük (3,27) ortalamaya sahiptir. Bu bağlamda milli park ziyaretçilerinin genel memnuniyet durumlarının yüksek olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.37 : Deneklerin milli parklardan genel memnuniyet durumlarının değerlendirilmesi.

Bu Milli Parka en yakın ziyaretinizde aşağıdakiler ile ne kadar memnun kaldığınızı belirtiniz.	Hiç memnun değil	Memnun değil	Ne memnun ne memnun değil	Memnun	Çok memnun	Puan Ort.
Genel olarak ziyaret deneyiminiz?	40 (% 10.1)	36 (%9.1)	53 (%13.4)	160 (%40.5)	106 (%26.8)	3,65
Milli Parkın Doğal çevre kalitesi?	12 (%3.1)	37 (%9.4)	91 (%23.2)	151 (%38.4)	102 (%26)	3,75
Milli Parkın Sosyal çevre kalitesi?	19 (%4.8)	39 (%9.9)	121 (%30.9)	139 (%35.5)	74 (%18.9)	3,54
Milli Park içerisindeki favoriniz olan aktivitelere katılma olasılığınız?	42 (%10.7)	24 (%6.1)	170 (%43.5)	98 (%25.1)	57 (%14.6)	3,27

Şekil 5.1 : Deneklerin milli parklardan genel memnuniyet değerlendirmesi.

Milli park ziyaretçilerinin genel bağlılık puanlarını ölçmek ve üçüncü sorudaki mekan bağlılığının faktör analizi ile oluşacak alt boyutları ile karşılaştırma yapabilmek amacıyla genel bir puan belirlemeleri istenmiştir. Örneklem grubunun genel olarak milli parka olan bağlılık duygusu 1-10 arasında değişen bir skalada tespit edilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin 11'inin milli parka (% 2,8) hiç bağlı olmadığı, 93'ünün de (% 23,8) çok bağlı oldukları görülmektedir (Çizelge 5.38). Genel bağlılık puanının ortalaması 6.24 ve standart sapması 3.124'tür. Bu bağlamda araştırma alanı milli parklarının genel bağlılık değerlendirmesinde yüksek bağlılık oranları elde edildiği söylenebilir.

Çizelge 5.38 : Deneklerin milli parka bağlılık derecelerine göre dağılımı.

Bağlılık Puanı	Frekans	Yüzde (%)
0	11	2,8
1	20	5,1
2	32	8,2
3	32	8,2
4	27	6,9
5	38	9,7
6	39	10,0
7	28	7,2
8	34	8,7
9	36	9,2
10	93	23,8
Toplam	390	100,0
Puan Ort.	6,24	
Standart Sapma		3,124

Bağlılık Puanı	Frekans
11	93
10	36
9	34
8	28
7	39
6	38
5	27
4	32
3	32
2	20
1	11

Araştırma kapsamındaki milli parklardan hangisinde bağlılık oranının en çok olduğunu görmek için bu veriler ayrıca çapraz tablolar yardımı ile de incelenmiştir (Çizelge 5.39). Bu analizlere göre en yüksek bağlılık oranların Gelibolu ve Truva Tarihi Milli Parkları'nda görülmüştür.

Bu durum kişilerin tarihleri ve kökenleri ile olan bağları ile de açıklanabilir. Türkiye tarihi açısından en önemli savaşlardan birinin geçtiği Gelibolu Milli Parkı en yüksek bağlılık derecesine sahiptir. Kuş Cenneti Milli Parkı'nda da yüksek bağlılık dereceleri mevcuttur. Buna oranla Uludağ Milli Parkı'nda bağlılık puanları orta değerlerde yoğunlaşmaktadır. Kaz Dağı Milli Parkı'ndaki bağlılık oranı ise son derece düşüktür. Bu durum Kaz Dağlarını ziyaret edenlerin büyük çoğunluğunun ilk ziyaretleri olmasına da bağlı olabilir. Bazı araştırmacılar bağlılığın her ne kadar uzun süreli ziyaret ile ortaya çıkabileceğini ortaya koymuş olsalarda (Morgan, 2010) milli park kavramı, vatan fikrini ortaya çıkardığı için bağlılık geliştirmek mümkün olmaktadır. Bu araştırmada, deneklerin bir kısmının milli parkı ilk ziyaretleri olmasına karşın milli park ile bağlılık geliştirdikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 5.39 : Deneklerin genel bağlılık derecelerinin milli parklara göre dağılımı.

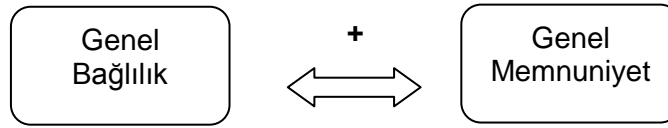
		Milli Park				
		Uludağ	Kaz Dağları	Kuş Cenneti	Gelibolu	Truva
Genel Bağlılık Puanları	0	1 9,1%	4 36,4%	6 54,5%	0 ,0%	0 ,0%
	1	2 10,0%	11 55,0%	7 35,0%	0 ,0%	0 ,0%
	2	6 18,8%	22 68,8%	2 6,3%	0 ,0%	2 6,3%
	3	4 12,5%	21 65,6%	4 12,5%	1 3,1%	2 6,3%
	4	9 33,3%	4 14,8%	8 29,6%	2 7,4%	4 14,8%
	5	20 52,6%	5 13,2%	10 26,3%	2 5,3%	1 2,6%
	6	8 20,5%	15 38,5%	6 15,4%	1 2,6%	9 23,1%
	7	10 35,7%	1 3,6%	7 25,0%	3 10,7%	7 25,0%
	8	8 23,5%	0 ,0%	9 26,5%	7 20,6%	10 29,4%
	9	3 8,3%	0 ,0%	5 13,9%	12 33,3%	16 44,4%
	10	8 8,6%	0 ,0%	16 17,2%	42 45,2%	27 29,0%
	Ortalama	5,71	3,08	5,84	9,03	8,05
	Std.Sapma	2,440	1,836	3,226	1,650	2,168

Bu durum literatür kısmında bahsedilen hiç ziyaret etmemiş olsalar dahi milli park fikri ile bağlılık oluşturabilirler fikrini desteklemektedir (Tuan, 1977; Relph, 1976; Warzecha ve Lime, 2001). Buna bir örnek olarak en yüksek bağlılık derecesi Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nda tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin genel bağlılık puanı ile genel memnuniyet puanı arasındaki bir ilişki olup olmadığını görmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %25,4 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,254$; $p=0,000<0,05$). Genel bağlılık puanı arttıkça genel memnuniyet puanı da artmaktadır (Çizelge 5.40). Bu tez çalışmasında öngörülen bağlılık ve memnuniyet arasındaki pozitif ilişki analizler ile de saptanmıştır (Şekil 5.2).

Çizelge 5.40 : Genel bağlılık puanı ile genel memnuniyet puanı korelasyon analizi.

Boyutlar	Boyut	N	r	p
Genel bağlılık puanı	Genel memnuniyet puanı	385	0,254	0,000

Şekil 5.2 : Genel bağlılık ve genel memnuniyet arasındaki ilişki.

Genel memnuniyet ve genel bağlılığın demografik özellikler ile milli parkı ziyaret etme sayısı ve milli parkta geçirilen süre arasında bir ilişki olup olmadığını görmek amacıyla bu değişkenlerle korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi 0,01 ve 0,05 seviyesinde anlamlıdır (Çizelge 5.41). Genel memnuniyet ile yaş, cinsiyet ve milli parkta geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Ancak eğitim durumu ile %16,8 düzeyinde negatif yönde bir ilişki vardır. Yani eğitim arttıkça genel memnuniyet oranı azalmaktadır. Eğitim düzeyine göre beklentiler artacağından ziyaret edilen alanın beklentileri karşılayamaması söz konusu olduğunda memnuniyet seviyesinde azalma olması normaldir.

Genel memnuniyet ile gelir durumu arasında %17 düzeyinde pozitif yönde bir ilişki görülmüştür. Gelir arttığında memnuniyet seviyeside artacaktır. Milli parkı ziyaret etme sayısı ve genel memnuniyet arasında da %17,9 düzeyinde pozitif bir ilişki vardır. Memnuniyet arttıkça ziyaret sayısı artmaktadır.

Çizelge 5.41 : Genel Bağlılık Puanı ile Genel Memnuniyet Puanı Korelasyon Analizi.

	Yaş	Eğitim	Cinsiyet	Gelir	MP Ziyaret Sayısı	Mp'de Geçirilen Süre
Genel Memnuniyet	,005	-,168**	,026	,170**	,179**	,023
Genel Bağlılık	,926	,001	,611	,001	,004	,652
	,251**	-,104*	,057	,048	,325**	,040
	,000	,044	,257	,342	,000	,432

Genel bağlılık ile cinsiyet, gelir ve milli parkta geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Genel bağlılık ile yaş arasında %25,1 düzeyinde pozitif bir ilişki vardır yani yaş arttıkça bağlılık oranında artmaktadır. Bağlılık ve eğitim arasında ise %10,4 düzeyinde negatif yönde bir ilişki görülmüştür. Eğitim düzeyi arttıkça bağlılık oranı azalmaktadır. Milli parkı ziyaret sayısı ve genel bağlılık arasında %32,5 düzeyinde pozitif bir ilişki mevcuttur, bağlılık arttıkça ziyaret sayısında da artış söz konusudur. Halpenny (2006) yaptığı çalışmada ziyaret sayısı ve bağlılık arasında benzer bir ilişki tespit etmiştir.

5.3.9 Faktörleştirme

Analizlere ait değerlendirmeler yapılmadan önce kısaca faktör analizine değinilmiştir. Faktör Analizi; özellikle Sosyal Bilimler, Eğitim Bilimleri, Tıp, Psikoloji, Sosyoloji gibi alanlarda, birimlerin çok sayıdaki birbirleriyle ilişkili özellikleri arasından, birlikte ele alınabilen birbirleriyle ilişkisiz fakat bir fenomeni açıklamakta yararlanılabilecek olanlarını bir araya toplayarak (gruplamak) yeni bir isimle faktör olarak tanımlamayı sağlayıcı yaygın kullanımı olan bir yöntemdir (Özdamar, 1999).

Faktör analizi, faktörleştirme ya da ortak faktör adı verilen yeni kavramları ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak da tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2005).

Veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını değerlendirmek amacıyla 3 yöntem kullanılır. Bunlar korelasyon matrisinin oluşturulması, Barlett testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testleridir.

Analizde kullanılan tüm değişkenler için korelasyon matrisinin oluşturulması

Veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığının tespit edilmesinde ilk adım, değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının incelenmesidir. İstenen, değişkenler arasındaki korelasyonların yüksek olmasıdır. Çünkü, değişkenler arasındaki korelasyonlar ne kadar yüksek ise, değişkenlerin ortak faktörler oluşturma olasılıkları o kadar yüksektir.

Başka bir ifade ile, değişkenler arasındaki yüksek korelasyonun varlığı, değişkenlerin ortak faktörlerin değişik biçimlerdeki ölçümleri olduğunu gösterir. Değişkenler arasında düşük korelasyonların varlığı ise, değişkenlerin ortak faktör oluşturamayacaklarının işaretidir (Kalaycı ve diğ., 2010).

Barlett testi (Barlett test of Sphericity)

Hair ve diğ. (1998) aktardığına göre korelasyon matrisinde değişkenlerin en azından bir kısmı arasında yüksek oranlı korelasyonlar olduğu olasılığını test eder. Analize devam edilebilmesi için “Korelasyon matrisi birim matristir” sıfır hipotezinin reddedilmesi gerekir. Eğer sıfır hipotezi reddedilirse, değişkenler arasında yüksek korelasyonlar olduğunu, yani veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Kalaycı ve diğ., 2010'da atıfta bulunulduğu gibi).

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü

Gözlenen korelasyon katsayıları büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştıran bir indekstir. KMO oranının 0.5 in üzerinde olması gerekir. Sharma (1996)'ya göre KMO oranı ne kadar yüksek olursa veri seti faktör analizi yapmak için o kadar iyi denilebilir. KMO değerleri ve yorumları çizelge 5.42'de görülmektedir (Kalaycı, 2010'da atıfta bulunulduğu gibi).

Faktör analizinde faktörlerin belirlenmesi için (factor extraction) birçok yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler içinde genel kabul görmüş ve çoğunlukla uygulanan yöntemlerden ikisi Ana Bileşenler Yöntemi ve En Büyük Benzerlik Yöntemidir.

Kaç tane faktör belirlenmesi gerektiği ile ilgili karar verilirken, öz değerlerin yığılımlı açıklama oranları göz önüne alınır.

Çizelge 5.42: KMO değerleri ve yorumları.

KMO DEĞERİ	YORUM
0,90	Mükemmel
0,80	Çok İyi
0,70	İyi
0,60	Orta
0,50	Zayıf
0,50'nin altı	Kabul Edilemez

Eğer k tane öz değer toplam varyansın %80-90 gibi bir oranını karşılıyor ise k sayıda faktör belirlenir. Ya da öz değerlerin azalan eğilimlerini gösteren yamaç eğim grafiği (scree plot) çizilerek eğimin kaybolduğu ya da çok küçük olduğu noktaya kadar olan öz değerler alınarak faktör belirlenir (Özdamar,1999).

Önerilen kurallardan bir tanesi de faktör sayısının sıfırdan büyük olan öz değerler kadar olmasını tercih etmektir. Diğer bir yaklaşım ise değeri birden büyük olan öz değer sayısı kadar faktör sayısı belirlemektir. Pratik bir yaklaşım olarak faktör sayısına karar verirken verilerin incelenmesi ve açıklayıcılığı en iyi şekilde verecek bir faktör yapısının deneme ile elde edilmesi tercih edilebilir. Faktör sayısı değiştirilerek anlamlı bir faktör yapısı ortaya konularak uygun çözümlere ulaşılmalıdır. Çünkü orijinal değişken yapısına uygun bir faktör yapısı belirlemek, oluşan faktör yapılarını pratik uygulama alanlarına göre yorumlamayı mümkün kılar (Özdamar,1999).

Ortak varyans (communality) bir değişkenin analizde yer alan diğer değişkenlerle paylaştığı varyans miktarıdır (Hair ve diğ., 1998). Faktör analizinde düşük varyansa sahip olan değişkenler (örneğin, 0,50'nin altında) analizden çıkarılarak faktör analizi yeniden yapılabilir. Bu durumda hem KMO hem de açıklanan varyans değeri istatistiği daha yüksek bir değere ulaşacaktır (Kalaycı ve diğ., 2010).

Bundan sonra faktör yapısını daha basit bir hale getirmek için belirli bir açı ile döndürülürler. Döndürme ile orijinal verilerle ilgili anlamlı ortak yapıları basit olarak anlamak ve değerlendirmek mümkün olur. Döndürme işlemi matematiksel bir yaklaşımdır. Her bir faktörde ağırlık olarak etkili olan değişkenlerin belirgin olarak ortaya konmasını sağlar. Yaygın olarak yararlanılan rotasyon yöntemleri arasında en sık tercih edilen Varimax yöntemidir (Özdamar,1999).

Güvenilirlik kavramı yapılan her ölçüm için gereklidir, çünkü güvenilirlik bir test ya da ankette yer alan soruların birbirleri ile olan tutarlılığını ve kullanılan ölçeğin ilgililenen sorunu ne derece yansıttığını ifade eder. Güvenilirlik, elde edilen ölçümler üzerindeki yorumlar ve daha sonra ortaya çıkabilecek analizler için bir temel teşkil eder. Güvenilirlik analizi prosedürü ile toplam skorların (puanların) söz konusu olduğu Likert gibi ölçeklerin güvenilirliğini belirleyen katsayılar hesaplanır ve ölçekte yer alan sorular arasındaki ilişkiler hakkında bilgi elde edilir (Kalaycı ve diğ., 2010).

Bu çalışmada güvenilirlik analizi için Alfa (α) Modeli (Cronbach Alfa Coefficient) kullanılmıştır. Bu yöntem, ölçekte yer alan k sorunun homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediğini araştırır. Ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır ve bir ölçekteki k sorunun varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile elde edilir. 0 ile 1 arasında değer alan bu katsayı (Cronbach) Alfa katsayısı olarak adlandırılır. Alfa (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği aşağıdaki gibi yorumlanır.

- $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek güvenilirliği düşük,
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir,
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Kalaycı ve diğ., 2010).

Bütün bu bilgilerden yararlanılarak anket formunda yer alan 1, 3, 12 ve 13. cü sorulara değişkenleri indirgemek ve gruplandırmak amacıyla faktör analizleri uygulanmıştır. 3. sorudaki 26 önermeden bağıllık alt boyutları, 12 ve 13. sorulardaki toplam 23 önermeden ise memnuniyet alt boyutları elde edilmiştir. Faktör analizi için hazırlanan bütün bu sorularda cevaplar 1'den 5'e kadar olan seçimlerden elde edilmiş Likert ölçeği kullanılarak sorular yönetilmiştir.

5.3.9.1 Genel memnuniyet ölçümü faktör analizi

Araştırma kapsamında genel memnuniyeti ölçmek için tasarlanan 1. Sorudaki 4 önerme de daha sonra regresyon analizlerinde kullanılmak üzere faktör olarak değerlendirilmesi düşünülmüş ve bu amaçla faktör analizi uygulanmıştır. 1. Sorudaki 4 önerme 1 faktör altında toplanmış ve genel memnuniyet olarak isimlendirilmiştir. Bu sorunun faktör analizine uygunluğunun testi için yapılan KMO analizi sonucunda KMO değeri 0,757 olarak bulunmuştur ve bu değer oldukça yüksek bir değerdir (Çizelge 5.44). Veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Elde edilen 1 faktör toplam varyansın % 60,5 ini açıklamaktadır (Çizelge 5.43).

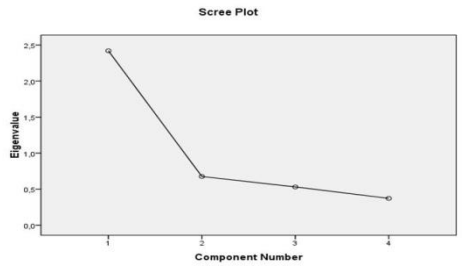
Genel memnuniyet faktörü için hesaplanan genel güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) $\alpha=0,776$ dır ve ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Genel memnuniyet faktörünün maddelerinin faktör yükleri çizelge 5.46'da görülmektedir ve ilk üç faktör maddesinin yükleri 0.7'nin üzerindedir. Bu analize 390 gözlem dahil olmuştur.

Çizelge 5.43: Genel memnuniyet toplam varyans.

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2,421	60,513	60,513	2,421	60,513	60,513
2	,676	16,898	77,411			
3	,531	13,279	90,690			
4	,372	9,310	100,000			

Çizelge 5.44: Genel memnuniyet KMO değerleri ve Yamaç eğim grafiği.

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,757
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	436,415
	df	6
	Sig.	,000

Scree Plot

Eigenvalue

Component Number

Çizelge 5.45: Genel memnuniyet faktör yapısı.

Faktör Adı	Faktör Maddeleri	Faktör Yüğü	Varyans	Güvenilirlik
GENEL MEMNUNİYET	MP doğal çevre kalitesi	,833	60,513	0,776
	MP sosyal çevre kalitesi	,816		
	Genel ziyaret deneyiminden memnuniyet	,768		
	MP içerisinde favori aktivitelere katılma olasılığı	,687		

5.3.9.2 Mekan bağıllığı faktör analizi

Bu çalışma daha önceden ana hatları ile belirtildiği gibi mekan bağıllığını kavramsallaştırmanın gücünü, davranış olarak belirgin boyutta oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla hazırlanan 26 madde ile mekan bağıllığı ölçülmeye çalışılmıştır. Verilerin toplanmasında sonra mekan bağıllığı alt boyutlarını görmek ve açıklamak için faktör analizleri kullanılmış ve yapılan birçok analizden sonra faktör analizine uygunluğu gösteren çeşitli güvenilirlik testleri ile birlikte ölçekler oluşturulmuştur. Daha önce belirtildiği gibi bu 26 madde bugüne kadar yapılan araştırmalardan yararlanılarak türkçeye çevrilmiş ve milli parklara uyarlanmıştır.

Çizelge 5.46'da mekan bağıllığını ölçen bu maddelerin frekansları, ortalamaları, standart sapmaları ile varyans değerleri görülmektedir. En yüksek 2 ortalama "Bu parkta kendimi mutlu hissediyorum" ve "Bu parkı seviyorum" maddelerinde görülmektedir. En düşük ortalama değerler ise "Bu milli park ile uzun bir geçmişimiz var" ve "Bu parkın kabaca haritasını çizebilirim" maddelerinde tespit edilmiştir.

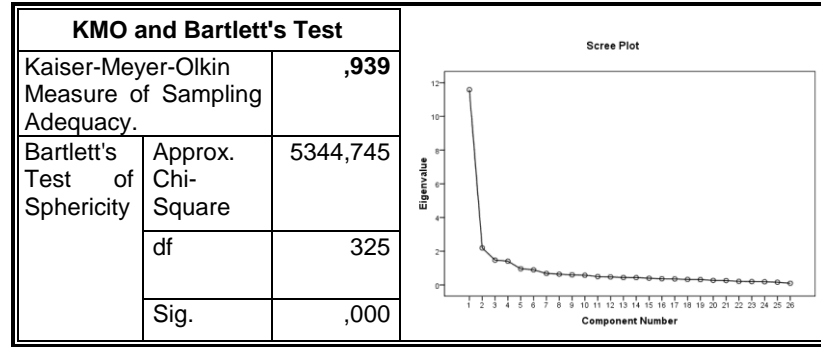
Her ne kadar hazırlanan sorular birbiri ile içiçe geçmiş gibi görünse de gerçekleştirilen analizler sonucunda eigen değerlerine ve yamaç eğim grafiklerine göre yüksek güvenilirlik değerlerine sahip dörtlü bir faktör yapısı istatistiksel olarak oluşturulmuştur ve bu faktör yapısının mekan bağıllığı kavramını daha iyi açıkladığına karar verilmiştir.

Çizelge 5.46 : Mekan bağlılığının alt ögelerini tanımlayıcı analizler.

	kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	ne katılıyorum ne katılmıyorum	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	Ortalama	Std. Sapma	Varyans
Bu milli parkın koruma alanı olarak yavaş yavaş gelişimine tanık olmayı bekliyorum.	34	71	76	120	94	3,43	1,265	1,601
Bu milli parkı o kadar iyi biliyorum ki herhangi bir zamanda çekilen fotoğrafından tanıyabilirim.	46	95	114	93	48	3,01	1,195	1,428
Kesinlikle bu Milli Park ile kendimi özdeşleştiriyorum.	17	108	105	117	50	3,19	1,100	1,209
Bu milli parka kendimi bağlı hissediyorum.	24	103	94	127	20	3,19	1,135	1,288
Bu parkı bir parçam gibi hissediyorum.	25	96	113	115	48	3,16	1,115	1,243
Bu parkta kendimi mutlu hissediyorum	15	46	71	177	89	3,70	1,057	1,117
Bu parkta bana çocukluğumu hatırlatan birçok şey var.	46	109	100	84	55	2,98	1,232	1,519
Bu parkın içinde yürüdüğümde kesinlikle buraya ait olduğumu hissediyorum.	23	102	94	115	61	3,23	1,163	1,353
Bu park bana çok tanıdık geliyor.	29	80	115	124	48	3,21	1,119	1,253
Bu park benim ziyaret etmek istediğim favori yerim.	21	125	103	105	44	3,07	1,109	1,230
Burda olduğum zaman bu park benim bir parçam gibi oluyor.	22	115	99	125	37	3,10	1,090	1,189
Çok nadir olarak bu parktan başka bir parkı ziyaret ediyorum.	43	148	101	76	31	2,76	1,117	1,248
Bu parkta güçlü pozitif duygular hissediyorum.	19	75	60	174	71	3,51	1,127	1,271
Bu parkta yapabileceğim şeyleri sunan başka bir park yok.	37	128	128	60	42	2,85	1,121	1,258
Bu parkta, park ile ilişkili olan birçok tecrübe elde ettim.	31	93	116	117	37	3,09	1,104	1,218
Bu parkta kendimi rahatlamış hissediyorum.	19	63	61	181	73	3,57	1,105	1,221
Bu parkı avucumun içi gibi biliyorum.	63	116	89	84	44	2,82	1,248	1,559
Bu parkı seviyorum	14	44	58	171	108	3,80	1,071	1,147
Diğer parklardan çok bu parkı ziyaret etmekten memnunum.	26	91	130	85	62	3,17	1,147	1,315
Bir parkı ziyaret etmeye karar verdiğimde sadece bu milli parkı düşünüyorum	34	104	140	52	36	2,87	1,085	1,177
Uzun zaman uzak kaldığımda bu parkı çok özlüyorum.	39	105	130	73	40	2,92	1,129	1,274
Paramı ve/veya zamanımı bu parkın daha iyi bir yer olması için harcamaya istekliyim.	57	87	119	63	46	2,88	1,225	1,499
Bu park yapmaktan hoşlandığım şeyler için en iyi yer	36	107	127	77	40	2,94	1,123	1,261
Bu milli park ile uzun bir geçmişimiz var	71	121	94	58	45	2,70	1,253	1,570
Bu parkın kabaca haritasını çizebilirim.	81	102	93	75	43	2,74	1,282	1,644
Bu park bana birçok anlam ifade ediyor.	27	82	102	111	65	3,27	1,175	1,380

Mekana bağıllık boyutları için genel güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,948$ hesaplanmıştır ve bu sorunun yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu sorunun faktör analizine uygunluğunun testi için yapılan KMO analizi sonucunda KMO değeri 0,939 olarak bulunmuştur (Çizelge 5.47) ve bu değer oldukça yüksek bir değerdir ve veri setinin faktör analizi için mükemmel olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.47: Mekana bağıllık ölçeği KMO değerleri ve Yamaç eğim grafiği.

Çizelge 5.48: Mekana bağıllık ölçeği toplam varyans.

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	11,582	44,544	44,544	11,582	44,544	44,544	4,914	18,898	18,898
2	2,193	8,435	52,979	2,193	8,435	52,979	4,646	17,869	36,768
3	1,473	5,666	58,645	1,473	5,666	58,645	3,919	15,072	51,840
4	1,407	5,413	64,058	1,407	5,413	64,058	3,177	12,218	64,058
5	,958	3,686	67,745						
6	,895	3,440	71,185						
7	,682	2,622	73,807						
8	,637	2,450	76,257						
9	,600	2,308	78,565						
10	,571	2,198	80,763						
11	,499	1,919	82,681						
12	,476	1,829	84,510						
13	,439	1,688	86,198						
14	,431	1,658	87,856						
15	,399	1,535	89,391						
16	,369	1,419	90,811						
17	,356	1,371	92,182						
18	,327	1,256	93,438						
19	,314	1,209	94,647						
20	,271	1,041	95,688						
21	,263	1,011	96,699						
22	,210	,809	97,508						
23	,197	,757	98,266						
24	,186	,717	98,982						
25	,162	,624	99,606						
26	,102	,394	100,000						

Bu 4 faktör toplam varyansın % 64.058'ini açıklamaktadır (Çizelge 5.48). Daha önce yapılan çalışmalarda elde edilen üçlü faktör yapısından farklı olarak bu çalışmada dört alt boyut elde edilmiş ve bu dört boyut **mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağlılık, mekana aşinalık** ve **mekandan etkilenme** olarak isimlendirilmiştir (Çizelge 5.49).

Mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağlılık ve mekandan etkilenme alt boyutlarının bu çalışma sonunda elde edileceği daha önce öngörülmüştür. Bunlara ek olarak elde edilen bir diğer boyut olan ve mekana aşinalık olarak isimlendirilen faktör ile mekan bağlılığı kavramının daha iyi açıklandığı düşünülmektedir. Bu analize 307 gözlem dahil olmuştur. Analize her maddeye tam olarak cevap veren kişilerin verileri dahil edilmektedir. Analize dahil edilen gözlem sayısı yüksektir. Elde edilen her bir faktör için güvenilirlik analizleri tekrar yapılmış ve her bir faktör için güvenilirlik katsayıları yüksek bulunmuştur.

Birinci faktör olan ve **mekanla özdeşleşme** olarak isimlendirilen bu faktör 7 maddeden oluşmuştur ve tek başına toplam varyansın %44.544 ünü açıklamaktadır. Daha önce yapılan araştırmalarda da mekanla özdeşleşme faktörü, mekan bağlılığını en iyi açıklayıcı değer olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada literatürdeki benzer bulguların doğruluğunu desteklemektedir. Bu faktörde yer alan 7 maddeden ilk dördünün faktör yükleri 0.7'nin üzerindedir. Ayrıca analizde en yüksek alfa değerine sahip ($\alpha=0,919$) faktördür.

İkinci faktör **mekana işlevsel bağlılık** olarak isimlendirmiştir. Literatürde bu alt boyut mekana bağımlılık olarak isimlendirilmekte olsa da mekanla kurulan işlevsel ilişkiye işaret etmektedir. Bu faktör, 9 maddeden oluşmaktadır ve toplam varyansın %8.435'lik kısmını açıklamaktadır. Mekanla özdeşleşmeden sonra açıkladığı varyans da ciddi bir düşüş görünse de diğer iki faktörden daha fazla varyansa sahiptir. İkincil olarak mekan bağlılığını açıklayan faktör olarak ele alınması gerekir. Daha önce yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

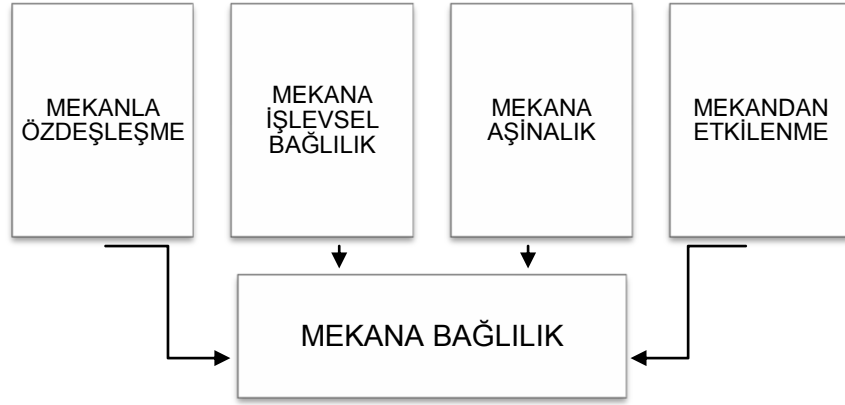
Üçüncü faktör **mekana aşinalık** olarak isimlendirilmiştir. Mekanla aşinalık daha önce Hammit ve diğ. (2006, 2009) tarafından kullanılan 5 boyutlu ölçekteki faktörlerden biri mekanla tanışıklık olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekanla aşinalık faktörü 6 maddeden oluşmaktadır ve ilk 3 maddenin faktör yükleri 0.7'nin üzerindedir. Bu faktör toplam varyansın %5.666'lık kısmını açıklamaktadır.

Dördüncü ve son faktör **mekandan etkilenme** olarak isimlendirilmiştir. Literatürdeki çalışmalarda bu faktör az sayıda çalışmada incelenen bir kavram olmuş ve mekan duygusu adı altında incelenmiştir (Stedman, 2003, 2006; Halpenny, 2006).

Mekanların insanlar üzerinde etkilenmenin sonucunda yarattığı duygu olarak düşünülerek bu faktöre mekandan etkilenme denmiştir. Bu faktör 4 maddeden oluşmakta ve toplam varyansın %5.413'lük kısmını açıklamaktadır.

Dört maddeden üçünün faktör yükleri 0.7'nin üzerindedir. Ancak varyansı en az açıklayan faktördür. Daha önceki çalışmalarda da bu faktör en az açıklayıcılığı olan faktör olarak tespit edilmiştir. Çizelge 5.49'da mekan bağlılığı faktörleri, faktör maddeleri, faktör yükleri ve açıkladıkları varyansları ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada mekan bağlılığı alt boyutları mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağlılık, mekana aşinalık ve mekandan etkilenme olarak tespit edilmiştir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3 : Mekana bağlılık ölçeği yapısı.

Çizelge 5.49 : Mekana bağlılık ölçeği faktör yapısı.

Faktör Adı	Faktör Maddeleri	Faktör Yüğü	Varyans	Güvenilirlik
MEKANLA ÖZDEŞLEŞME	Bu parkı bir parçam gibi hissediyorum.	,801	44,544	0,919
	Bu milli parka kendimi bağılı hissediyorum.	,799		
	Kesinlikle bu Milli Park ile kendimi özdeşleştiriyorum.	,784		
	Bu parkın içinde yürüdüğümde kesinlikle buraya ait olduğumu hissediyorum.	,753		
	Bu parkta bana çocukluğumu hatırlatan birçok şey var.	,603		
	Bu park bana çok tanıdık geliyor.	,544		
	Burda olduğum zaman bu park benim bir parçam gibi oluyor.	,536		
MEKANA İŞLEVSEL BAĞLILIK	Bir parkı ziyaret etmeye karar verdiğimde sadece bu milli parkı düşünüyorum	,720	8,435	0,888
	Diğer parklardan çok bu parkı ziyaret etmekten memnunum.	,714		
	Bu park yapmaktan hoşlandığım şeyler için en iyi yer	,669		
	Uzun zaman uzak kaldığımda bu parkı çok özölüyorum.	,669		
	Çok nadir olarak bu parktan başka bir parkı ziyaret ediyorum.	,630		
	Bu parkta yapabileceğim şeyleri sunan başka bir park yok.	,589		
	Bu park benim ziyaret etmek istediğim favori yerim.	,572		
	Bu park bana birçok anlam ifade ediyor.	,496		
	Paramı ve/veya zamanımı bu parkın daha iyi bir yer olması için harcamaya istekliyim.	,450		
MEKANA AŞINALIK	Bu parkı avucumun içi gibi biliyorum.	,838	5,666	0,848
	Bu parkın kabaca haritasını çizebilirim.	,829		
	Bu milli park ile uzun bir geçmişimiz var	,773		
	Bu milli parkı o kadar iyi biliyorum ki herhangi bir zamanda çekilen fotoğrafından tanıyabilirim.	,625		
	Bu parkta, park ile ilişkili olan birçok tecrübe elde ettim.	,601		
	Bu milli parkın koruma alanı olarak yavaş yavaş gelişimine tanık olmayı bekliyorum.	,490		
MEKANDAN ETKİLENME	Bu parkta kendimi rahatlamış hissediyorum.	,801	5,413	0,844
	Bu parkı seviyorum	,775		
	Bu parkta güçlü pozitif duygular hissediyorum.	,734		
	Bu parkta kendimi mutlu hissediyorum	,533		
TOPLAM VARYANS			64,058	

5.2.9.3 Memnuniyet ölçeği faktör analizi

Daha önce belirtildiği gibi değişkenleri indirgemek ve gruplandırmak amacıyla memnuniyet ölçümü için tasarlanan ve toplam 23 maddeden oluşan 12 ve 13. sorular birleştirilerek faktör analizi uygulanmıştır. Memnuniyet ölçümüne ait frekans, ortalama, standart sapma ve varyans değerleri Çizelge 5.50'de görülmektedir. En yüksek ortalama değerlerini "Manzara", "Doğal yaşam" ve "Doğal güzellikler" maddeleri almıştır.

Çizelge 5.50 : Memnuniyet ölçeği alt öğeleri tanımlayıcı analizler.

	Hiç memnun değil	Memnun değil	Ne memnun ne memnun değil	Memnun	Çok memnun	Ort.	Std. Sapma	Varyans
Giriş Binası/Karşılama	31	61	55	200	43	3,42	1,121	1,257
Sehitlikler	8	35	124	136	52	3,53	,936	,877
Yönlendirme Levhaları	21	55	70	196	48	3,50	1,051	1,104
Bilgilendirme tabelaları	26	64	80	181	40	3,37	1,080	1,167
Aydınlatma	23	40	141	136	35	3,32	,994	,988
Restorant / Cafe	29	50	137	134	28	3,22	1,023	1,046
Çöp kutuları	62	103	75	125	23	2,86	1,203	1,447
WC	77	84	85	121	23	2,82	1,234	1,522
Manzara seyir noktaları	10	36	53	168	119	3,91	1,023	1,046
Dinlenme alanı	9	37	64	175	104	3,84	,999	,999
Kamp Alanı	8	34	150	119	59	3,51	,941	,885
Piknik Alanı	10	33	133	147	48	3,51	,922	,851
Hizmet Binası	12	45	144	128	56	3,44	,980	,961
Açık Hava Müzesi	11	29	173	102	59	3,45	,947	,897
Arkeolojik alanlar	14	31	172	109	45	3,38	,935	,873
Bilgilendirme hizmeti	28	41	127	118	65	3,40	1,116	1,246
Manzara	10	12	10	191	175	4,28	,858	,736
Sessizlik	9	23	27	210	128	4,07	,907	,823
Çevre Canlılığı	10	32	53	209	88	3,85	,946	,895
Doğal yaşam	8	16	28	211	129	4,11	,858	,736
Doğal Güzellikler	9	16	31	198	140	4,13	,888	,788
Sunduğu hizmetler	31	39	93	171	51	3,45	1,096	1,201
Tarihsel Değerler	12	21	116	147	89	3,73	,979	,959

Uygulanan analizler sonucunda milli park ziyaretçilerinin memnuniyet boyutları için genel güvenilirlik katsayısı (Cronbach alpha) $\alpha=0,936$ olarak bulunmuştur. Bu araştırmaya ait katsayılar yüksektir ve oluşturulan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu analize tüm sorulara geçerli yanıt alınan 285 gözlem dahil olmuştur.

Çizelge 5.51 : Memnuniyet ölçeği KMO değerleri ve Yamaç eğim grafiği.

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,898
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	5033,542
	df	253
	Sig.	,000

Bu ölçeğin faktör analizine uygunluğunun testi için yapılan KMO analizi sonucunda KMO değeri 0,898 olarak bulunmuştur (Çizelge 5.51) ve bu değer oldukça yüksek bir değerdir. Veri setinin faktör analizi için mükemmel olduğunu göstermektedir. Faktör analizi sonucunda eigen değerlerine göre dörtlü bir faktör yapısı ortaya çıkmıştır. Bu 4 faktör toplam varyansın % 69,4'ünü açıklamaktadır (Çizelge 5.52).

Çizelge 5.52 : Memnuniyet ölçeği toplam varyans.

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	9,443	41,057	41,057	9,443	41,057	41,057	4,428	19,254	19,254
2	3,197	13,898	54,955	3,197	13,898	54,955	4,425	19,238	38,492
3	1,912	8,315	63,270	1,912	8,315	63,270	3,913	17,013	55,504
4	1,416	6,158	69,428	1,416	6,158	69,428	3,202	13,924	69,428
5	,894	3,886	73,314						
6	,729	3,172	76,485						
7	,662	2,878	79,363						
8	,601	2,612	81,975						
9	,528	2,296	84,271						
10	,455	1,977	86,248						
11	,427	1,855	88,102						
12	,390	1,697	89,799						
13	,382	1,660	91,459						
14	,345	1,500	92,959						
15	,286	1,245	94,204						
16	,260	1,129	95,333						
17	,221	,963	96,296						
18	,195	,848	97,144						
19	,167	,726	97,869						
20	,153	,665	98,534						
21	,147	,640	99,174						
22	,115	,498	99,673						
23	,075	,327	100,000						

Birinci faktör **fiziksel özelliklerden memnuniyet** olarak isimlendirilmiştir ve tek başına toplam varyansın %41.057'lik kısmını açıklamaktadır. Bu bağlamda fiziksel özelliklerden duyulan memnuniyetin memnuniyet ölçümündeki en önemli etken olduğunu söyleyebiliriz. Bu faktör 6 maddeden oluşmaktadır ve ilk 4 maddenin faktör yükü 0.7'nin üzerindedir.

İkinci faktör **tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet** olarak isimlendirilmiştir ve toplam varyansın %13.989'luk kısmını açıklamaktadır. Bu faktör de 6 maddeden oluşmakta olup, maddelerin ilk 3 tanesinin faktör yükü 0.7'nin üzerindedir.

Üçüncü faktör **ekipman memnuniyeti** olarak isimlendirilmiştir ve toplam varyansın %8.315'lik kısmını açıklamaktadır. Faktörler, 2. faktörden sonra kademeli bir düşüş göstermiştir. Bu faktör 7 maddeden oluşmuştur ve sadece ilk 2 maddenin faktör yükü 0.7'nin üzerindedir ancak diğerleri de 0.7'ye yakın değerler almışlardır.

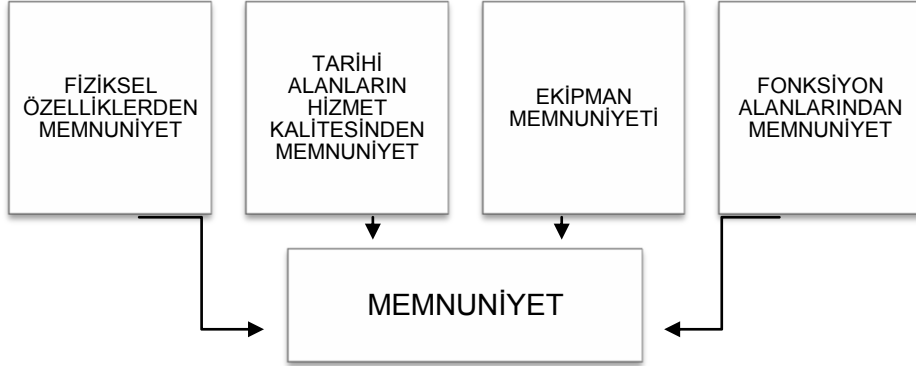
Dördüncü faktör **fonksiyon alanlarından memnuniyet** olarak isimlendirilmiştir ve toplam varyansın %6.158'lik kısmını açıklamaktadır. Bu faktör 4 maddeden oluşmaktadır ve ilk 2 madde 0.7'nin üzerinde faktör yüklerine sahiptir.

Çizelge 5.53'de memnuniyet ölçeği alt faktörleri, faktör yükleri ve açıkladıkları varyans görülmektedir. Ayrıca elde edilen her bir faktör için güvenilirlik analizleri ayrı ayrı tekrar yapılmış ve her bir faktör için güvenilirlik katsayıları yüksek bulunmuştur.

Çizelge 5.53 : Memnuniyet ölçeği faktör yapısı.

Faktör Adı	Faktör Maddeleri	Faktör Yükü	Varyans	Güvenilirlik
FİZİKSEL ÖZELLİKLERDEN MEMNUNİYET	Doğal yaşam	,876	41,057	0,884
	Doğal Güzellikler	,865		
	Manzara	,826		
	Sessizlik	,791		
	Tarihsel Değerler	,634		
	Çevre Canlılığı	,583		
TARİHİ ALANLARIN HİZMET KALİTESİNDEN MEMNUNİYET	Arkeolojik alanlar	,897	13,898	0,878
	Açık Hava Müzesi	,884		
	Bilgilendirme hizmeti	,775		
	Şehitlikler	,610		
	Hizmet Binası	,608		
	Sunduğu hizmetler	,574		
EKİPMAN MEMNUNİYETİ	Çöp kutuları	,803	8,315	0,849
	WC	,799		
	Restorant / Cafe	,683		
	Aydınlatma	,664		
	Bilgilendirme tabelaları	,661		
	Yönlendirme Levhaları	,552		
	Giriş Binası/Karşılama	,492		
FONKSİYON ALANLARINDAN MEMNUNİYET	Dinlenme alanı	,750	6,158	0,851
	Piknik Alanı	,726		
	Manzara seyir noktaları	,693		
	Kamp Alanı	,516		
TOPLAM VARYANS			69,428	

Sonuç olarak bu çalışma da elde edilen memnuniyet faktörleri, fiziksel özelliklerden memnuniyet, tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet, ekipman memnuniyeti, ve fonksiyon alanlarından memnuniyet olarak isimlendirilmiştir (Şekil 5.4).

Şekil 5.4 : Memnuniyet ölçeği yapısı.

5.3.9.4 Faktörleştirme sonrası analizler

Bu bölümde elde edilen faktörler ile yapılan çeşitli analizler yer almaktadır. Öncelikle faktörlerin puan ortalamalarına bakılmış ardından elde edilen her bir faktör, kendilerine etki edebilecek sosyo demografik özellikler ve diğer sorularla analiz edilmiştir. Bu analizlerde T-Testi, Anova testleri, tek yönlü varyans analizleri ve varyans analizleri kullanılmıştır.

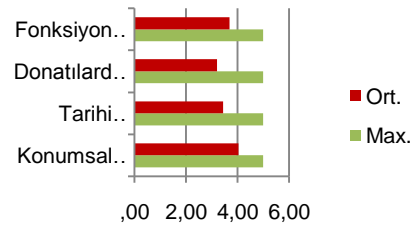
Çizelge 5.54 : Mekana bağlılık düzeyleri puanlarının ortalamaları.

	N	Min.	Max.	Ort.	S.s.
Mekana Özdeşleşme	400	1,00	5,00	3,1451	,93386
Mekana İşlevsel Bağlılık	400	1,00	5,00	2,9743	,81604
Mekana Aşinalık	400	1,00	5,00	2,9610	,91232
Mekandan Etkilenme	400	1,00	5,00	3,6390	,91095

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin mekana bağlılık düzeyleri puanlarının ortalamaları incelendiğinde, mekandan etkilenme puanlarının ortalamasının en yüksek, mekana aşinalık puanlarının ortalamasının en düşük olduğu görülmektedir (Çizelge 5.54).

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin memnuniyet düzeyleri puanlarının ortalamaları incelendiğinde, fiziksel özelliklerden memnuniyet puanlarının ortalamasının en yüksek, ekipman memnuniyeti puanlarının ortalamasının en düşük olduğu görülmektedir (Çizelge 5.55).

Çizelge 5.55 : Memnuniyet düzeyleri puanlarının ortalamaları.

	N	Min.	Max.	Ort.	S.s.	
Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	399	1,00	5,00	4,0339	,71428	
Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	398	1,00	5,00	3,4448	,82251	
Ekipman Memnuniyeti	398	1,00	5,00	3,2060	,79830	
Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet	390	1,00	5,00	3,6947	,81662	

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin mekana bağlılık alt faktörlerinin ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla T-testi yapılmıştır. T-testi iki örneklem grubu arasında ortalamalar açısından fark olup olmadığını araştırmak için kullanılır yani bir gruptaki ortalamaların diğer gruptaki ortalamadan önemli derecede farklı olup olmadığını belirler. P ve T değerlerinde (Equal variance assumed) analize giren varyanslar esas alınmıştır.

Mekan bağlılığı alt faktörlerinin cinsiyete göre farklılaşmaları Çizelge 5.56'da görülmektedir. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin mekana aşinalık puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-2,825$; $p=0,005<0,05$). Ortalamalar arasındaki farka göre, erkek milli park ziyaretçilerinin mekana aşinalığı puanları, kadın milli park ziyaretçilerinin mekana aşinalığı puanlarından yüksektir.

Aynı şekilde mekana işlevsel bağlılık puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($t=-2,122$; $p=0,034<0,05$). Erkek ziyaretçilerinin mekana işlevsel bağlılık puanı kadın ziyaretçilerin puanlarından yüksektir. Bu durum erkek ziyaretçilerin milli park içinde yer alan aktivitelere daha çok katılım sağladığı yönünde yorumlanabilir.

Çizelge 5.56: Mekan bağlılığı alt faktörlerinin cinsiyete göre farklılaşması.

Faktörler	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	p
Mekana Özdeşleşme	Kadın	170	3,0548	,86055	,06600	-1,666	,096
	Erkek	230	3,2118	,98106	,06469		
Mekana Aşinalık	Kadın	170	2,8125	,71558	,05488	-2,825	,005
	Erkek	230	3,0709	1,02167	,06737		
Mekandan Etkilenme	Kadın	170	3,5642	,90764	,06961	-1,413	,159
	Erkek	230	3,6942	,91142	,06010		
Mekana İşlevsel Bağlılık	Kadın	170	2,8740	,69607	,05339	-2,122	,034
	Erkek	230	3,0484	,88868	,05860		

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin mekanla özdeşleşme ve mekandan etkilenme puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre T-testi sonucuna göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir yani bir farklılaşma göstermemektedir. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin memnuniyet alt faktörleri puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre T-testi sonucuna göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir yani bir farklılaşma göstermemektedir (Çizelge 5.57).

Çizelge 5.57 : Memnuniyet alt faktörlerinin cinsiyete göre farklılaşması.

Faktörler	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t	p
Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	Kadın	169	3,9536	,75308	,05793	-1,932	,054
	Erkek	230	4,0929	,67999	,04484		
Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	Kadın	168	3,4057	,73312	,05656	-,812	,417
	Erkek	230	3,4735	,88258	,05820		
Ekipman Memnuniyeti	Kadın	168	3,1629	,72725	,05611	-,921	,358
	Erkek	230	3,2375	,84662	,05582		
Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet	Kadın	164	3,6032	,75788	,05918	-1,891	,059
	Erkek	226	3,7611	,85223	,05669		

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin mekana bağlılık alt faktörleri puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizleri (One Way Anova) yapılmıştır. Varyans analizi iki ya da daha fazla ortalama arasında fark olup olmadığı ile ilgili hipotezi test etmek için kullanılır. Tek Yönlü Anova'da iki temel varsayım vardır. Bu varsayımlara göre her bir grup normal dağılımdan gelir ve görece olarak grupların varyansları homojendir.

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin mekana bağlılık düzeylerinden mekanla özdeşleşme puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=4,111$; $p=0,003<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, 21-30 yaş grubundaki milli park ziyaretçilerinin mekanla özdeşleşme puanları, 31-40 yaş grubu ve 41-50 yaş grubundaki milli park ziyaretçilerinin mekanla özdeşleşme puanlarından düşüktür (Çizelge 5.58).

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin mekana bağlılık düzeylerinden mekana işlevsel bağlılık puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=5,673$; $p=0,000<0,05$).

Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, 21-30 yaş grubundaki milli park ziyaretçilerinin mekana işlevsel bağlılık puanları, 31-40 yaş grubu, 41-50 yaş grubu ve 51 yaş ve üstü gruba dahil olan milli park ziyaretçilerinin mekana işlevsel bağlılık puanlarından düşük olduğu görülmüştür.

Mekandan etkilenme puanları ortalamaları da yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=3,781$; $p=0,005<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, 21-30 yaş grubundaki milli park ziyaretçilerinin mekandan etkilenme puanları, 31-40 yaş grubuna dahil olan milli park ziyaretçilerinin mekandan etkilenme puanlarından düşük olduğu görülmüştür. Mekana aşinalık faktörü puan ortalamaları ise yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir.

Çizelge 5.58 : Mekan bağlılığı alt faktörlerinin yaş gruplarına göre farklılaşması.

Faktörler	Yaş Grupları	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	F	P
Mekana Özdeşleşme	20 yaş ve altı	62	3,0522	,89740	,11397	4,111	0,003
	21-30 yaş	185	2,9826	,84331	,06200		
	31-40 yaş	71	3,3501	,99877	,11853		
	41-50 yaş	51	3,4038	,92424	,12942		
	51 yaş ve üstü	31	3,4048	1,17676	,21135		
	Toplam	400	3,1451	,93386	,04669		
Mekana İşlevsel Bağlılık	20 yaş ve altı	62	2,9927	,77238	,09809	5,673	0,000
	21-30 yaş	185	2,7948	,77708	,05713		
	31-40 yaş	71	3,1146	,86581	,10275		
	41-50 yaş	51	3,1538	,72090	,10095		
	51 yaş ve üstü	31	3,3920	,91858	,16498		
	Toplam	400	2,9743	,81604	,04080		
Mekana Aşinalık	20 yaş ve altı	62	3,1073	,83151	,10560	1,987	0,096
	21-30 yaş	185	2,8296	,83584	,06145		
	31-40 yaş	71	3,0174	1,02135	,12121		
	41-50 yaş	51	3,0539	,79702	,11161		
	51 yaş ve üstü	31	3,1710	1,29150	,23196		
	Toplam	400	2,9610	,91232	,04562		
Mekandan Etkilenme	20 yaş ve altı	62	3,7298	,84966	,10791	3,781	0,005
	21-30 yaş	185	3,4563	,89934	,06612		
	31-40 yaş	71	3,8263	,93135	,11053		
	41-50 yaş	51	3,7696	,84386	,11816		
	51 yaş ve üstü	31	3,9032	,99515	,17873		
	Toplam	400	3,6390	,91095	,04555		

Bu bağlamda gençlerin mekana özdeşleşme puanı orta yaş grubunda yer alan ziyaretçilerden düşüktür. Aynı şekilde gençlerin orta ve orta üstü yaş grubundan işlevsel bağlılık puanlarında düşük olduğu görülmüştür.

Bunun sebebi milli park içerisinde genç yaş grubuna hitap edecek fazla aktivite bulunmaması gibi, gençlerin ilgi alanların hızlı bir değişim içerisinde olması da olabilir.

Genel anlamda mekana aşinalık hariç diğer tüm bağlılık alt faktörleri genç yaş grubundan düşük puanlar almıştır. Bu bulgu literatürdeki bulgular ile paralellik göstermektedir. Bağlılık yaş ile doğru orantılıdır. Yaş yükseldikçe bağlılık oranında artış olmaktadır.

Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin memnuniyet alt faktörleri puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizleri (One Way Anova) yapılmıştır. Analiz sonucunda faktörlerin yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır (Çizelge 5.59).

Çizelge 5.59 : Memnuniyet alt faktörlerinin yaş gruplarına göre farklılaşması.

Faktörler	Yaş Grupları	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	F	P
Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	20 yaş ve altı	62	4,0452	,59018	,07495	1,795	0,129
	21-30 yaş	184	3,9591	,68578	,05056		
	31-40 yaş	71	4,1812	,65670	,07794		
	41-50 yaş	51	3,9804	,91295	,12784		
	51 yaş ve üstü	31	4,2054	,82157	,14756		
	Toplam	399	4,0339	,71428	,03576		
Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	20 yaş ve altı	62	3,3790	,83536	,10609	0,613	0,654
	21-30 yaş	183	3,4199	,77391	,05721		
	31-40 yaş	71	3,4714	,88655	,10521		
	41-50 yaş	51	3,4569	,88489	,12391		
	51 yaş ve üstü	31	3,6435	,84014	,15089		
	Toplam	398	3,4448	,82251	,04123		
Ekipman Memnuniyeti	20 yaş ve altı	62	3,2228	,73663	,09355	0,397	0,811
	21-30 yaş	183	3,1724	,77183	,05706		
	31-40 yaş	71	3,1786	,97209	,11537		
	41-50 yaş	51	3,3234	,68026	,09526		
	51 yaş ve üstü	31	3,2404	,84023	,15091		
	Toplam	398	3,2060	,79830	,04002		
Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet	20 yaş ve altı	59	3,9350	,73371	,09552	1,595	0,175
	21-30 yaş	181	3,6289	,78200	,05813		
	31-40 yaş	68	3,6777	,90648	,10993		
	41-50 yaş	51	3,6846	,74802	,10474		
	51 yaş ve üstü	31	3,6747	1,01410	,18214		
	Toplam	390	3,6947	,81662	,04135		

Buna karşılık araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin mekana bağlılık düzeylerinden mekanla özdeşleşme puanları ortalamalarının gelir gruplarına göre, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=2,682$; $p=0,031<0,05$) (Çizelge 5.60). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, düşük gelir grubundaki milli park ziyaretçilerinin mekanla özdeşleşme puanları, üst gelir grubuna dahil olan milli park ziyaretçilerinin mekanla özdeşleşme puanlarından yüksek olduğu görülmüştür.

Gelir gruplarına göre mekana işlevsel bağlılık puanları ile grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($F=3,166$; $p=0,014<0,05$). Post-hoc analizine göre farklılıklar üst gelir grubu, orta gelir grubu ve düşük gelir grubundan kaynaklanmaktadır. Mekana işlevsel bağlılık puanı en yüksek düşük gelir grubunda görülmektedir. Orta gelir grubuna dahil olanların puanı da üst gelir grubundan yüksektir. Gelir grupları değişkenine göre mekana aşinalık puanları ile grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($F=3,685$; $p=0,006<0,05$). Post-hoc analizine göre farklılıklar orta üstü gelir grubu, orta gelir grubu ve düşük gelir grubundan kaynaklanmaktadır (Çizelge 5.60).

Çizelge 5.60 : Mekan bağlılığı alt faktörlerinin gelir gruplarına göre farklılaşması.

Faktörler	Gelir Grupları	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	F	P
Mekana Özdeşleşme	Üst Gelir Grubu	16	2,7932	,97724	,24431	2,682	0,031
	Orta üstü gelir grubu	64	3,0703	,89101	,11138		
	Orta gelir grubu	270	3,1246	,90405	,05502		
	Ortanın altı gelir grubu	35	3,3442	1,02653	,17352		
	Düşük gelir grubu	15	3,7429	1,15705	,29875		
	Toplam	400	3,1451	,93386	,04669		
Mekana İşlevsel Bağlılık	Üst Gelir Grubu	16	2,5911	,87076	,21769	3,166	0,014
	Orta üstü gelir grubu	64	2,9935	,76262	,09533		
	Orta gelir grubu	270	2,9451	,76503	,04656		
	Ortanın altı gelir grubu	35	3,0865	1,07872	,18234		
	Düşük gelir grubu	15	3,5638	,94244	,24334		
	Toplam	400	2,9743	,81604	,04080		
Mekana Aşinalık	Üst Gelir Grubu	16	2,6000	,90954	,22738	3,685	0,006
	Orta üstü gelir grubu	64	2,6521	,91124	,11391		
	Orta gelir grubu	270	3,0219	,85622	,05211		
	Ortanın altı gelir grubu	35	3,0471	1,17240	,19817		
	Düşük gelir grubu	15	3,3689	,90584	,23389		
	Toplam	400	2,9610	,91232	,04562		
Mekandan Etkilenme	Üst Gelir Grubu	16	3,0156	1,08577	,27144	4,210	0,002
	Orta üstü gelir grubu	64	3,6393	,90353	,11294		
	Orta gelir grubu	270	3,6145	,88995	,05416		
	Ortanın altı gelir grubu	35	3,8500	,91394	,15448		
	Düşük gelir grubu	15	4,2500	,70711	,18257		
	Toplam	400	3,6390	,91095	,04555		

Mekana aşinalık puanı yine en yüksek düşük gelir grubunda görülmektedir. Orta gelir grubuna dahil olanların puanı da orta üstü gelir grubundan yüksektir. Gelir grupları değişkenine göre mekandan etkilenme puanları ile grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($F=4,210$; $p=0,002<0,05$). Post-hoc analizine göre farklılıklar üst gelir grubu, ortanın altı gelir grubu ve düşük gelir grubundan kaynaklanmaktadır (Çizelge 5.60). Mekandan etkilenme puanı yine en yüksek düşük gelir grubunda görülmektedir. Bunu ortanın altı gelir grubu takip etmektedir. Üst gelir grubunun mekandan etkilenme puanı en düşük puandır.

Bu sonuçlara göre mekana bağlılık alt boyutlarının hemen hepsinin gelir değişkenine göre farklılaştığı görülmüştür. Mekana bağlılık alt faktörlerine ait en yüksek oranlar düşük ve ortanın altı gelir gruplarında en düşük oranlar ise yüksek gelir gruplarında görülmüştür. Bu bağlamda bağlılık ile gelir durumu arasında bir ilişki söz konusudur. Bu sonuç literatürdeki benzer çalışmalar ile paralellik göstermektedir.

Memnuniyet alt faktörlerinin gelir gruplarına göre farklılaşma gösterip göstermediğini anlamak amacıyla tek yönlü anova analizleri uygulanmıştır (Çizelge 5.61). Buna göre, gelir grupları değişkenine göre fiziksel özelliklerden memnuniyet puanları ile grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlıdır ($F=5,910$; $p=0,000<0,05$).

Çizelge 5.61 : Memnuniyet alt faktörlerinin gelir gruplarına göre farklılaşması.

Faktörler	Gelir Grupları	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	F	P
Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	Üst Gelir Grubu	16	3,5833	1,22172	,30543	5,910	0,000
	Orta üstü gelir grubu	63	3,7487	,83443	,10513		
	Orta gelir grubu	270	4,1291	,62949	,03831		
	Ortanın altı gelir grubu	35	3,9476	,56622	,09571		
	Düşük gelir grubu	15	4,2000	,77970	,20132		
	Total	399	4,0339	,71428	,03576		
Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	Üst Gelir Grubu	16	3,3688	,98871	,24718	0,831	0,506
	Orta üstü gelir grubu	63	3,3876	,77869	,09811		
	Orta gelir grubu	269	3,4408	,83224	,05074		
	Ortanın altı gelir grubu	35	3,4600	,75696	,12795		
	Düşük gelir grubu	15	3,8044	,80028	,20663		
	Total	398	3,4448	,82251	,04123		
Ekipmanlardan Memnuniyet	Üst Gelir Grubu	16	3,2679	,84736	,21184	2,166	0,072
	Orta üstü gelir grubu	63	2,9396	,68084	,08578		
	Orta gelir grubu	269	3,2507	,78919	,04812		
	Ortanın altı gelir grubu	35	3,2517	,92983	,15717		
	Düşük gelir grubu	15	3,3508	,91511	,23628		
	Total	398	3,2060	,79830	,04002		
Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet	Üst Gelir Grubu	16	3,2344	1,04271	,26068	3,757	0,005
	Orta üstü gelir grubu	63	3,4511	,81562	,10276		
	Orta gelir grubu	262	3,7904	,76466	,04724		
	Ortanın altı gelir grubu	34	3,6765	,92427	,15851		
	Düşük gelir grubu	15	3,5778	,89889	,23209		
	Total	390	3,6947	,81662	,04135		

Post-hoc analizine göre farklılıklar üst gelir grubu, orta üstü gelir grubu ve orta gelir grubundan kaynaklanmaktadır. Orta gelir grubunun fiziksel özelliklerden memnuniyet puanı orta üstü ve üst gelir grubundan yüksektir. Gelir grupları değişkenine göre fonksiyon alanlarından memnuniyet puanları ile grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlıdır (F=3,757; p=0,005<0,05). Post-hoc analizine göre farklılıklar orta üstü gelir grubundan ve orta gelir grubundan kaynaklanmaktadır. Orta gelir grubunun fonksiyon alanlarından memnuniyet puanı, orta üstü gelir grubundan yüksektir.

Son demografik özellik olan eğitim durumu ile ilgili bağlılık ve memnuniyet faktörleri ile ayrı ayrı tek yönlü varyans analizleri uygulanmıştır. Mekana bağlılık faktörlerinin eğitim durumuna göre farklılaşması çizelge 5.62'de görülmektedir. Araştırmaya katılan milli park ziyaretçilerinin mekanla özdeşleşme puanları ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=7,443; p=0,000<0,05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda, lise ve üniversite eğitimi almış ziyaretçilerinin mekanla özdeşleşme puanları, ilköğretim ve önlisans mezunu ziyaretçilerinin mekanla özdeşleşme puanlarından düşüktür.

Çizelge 5.62 : Mekana bağlılık alt faktörlerinin eğitim durumuna göre farklılaşması.

Faktörler	Eğitim Durumu	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	F	P
Mekana Özdeşleşme	İlköğretim	59	3,5646	,90854	,11828	7,443	0,000
	Lise	129	3,0113	,88597	,07801		
	Önlisans	23	3,5652	,99580	,20764		
	Lisans ve üstü	175	3,0483	,91118	,06888		
	Total	386	3,1456	,93005	,04734		
Mekana İşlevsel Bağlılık	İlköğretim	59	3,3859	,89280	,11623	7,287	0,000
	Lise	129	2,9240	,70783	,06232		
	Önlisans	23	3,0461	,86068	,17946		
	Lisans ve üstü	175	2,8395	,79708	,06025		
	Total	386	2,9636	,80708	,04108		
Mekana Aşinalık	İlköğretim	59	3,4056	,93279	,12144	7,729	0,000
	Lise	129	2,9665	,84950	,07479		
	Önlisans	23	3,0435	,96166	,20052		
	Lisans ve üstü	175	2,7779	,85725	,06480		
	Total	386	2,9527	,89547	,04558		
Mekandan Etkilenme	İlköğretim	59	3,9746	,86813	,11302	3,879	0,009
	Lise	129	3,6047	,89142	,07849		
	Önlisans	23	3,7826	,92719	,19333		
	Lisans ve üstü	175	3,5362	,88094	,06659		
	Total	386	3,6408	,89514	,04556		

Mekana işlevsel bağlılık puanına bakıldığında yine grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=7,287$; $p=0,000<0,05$). Post-hoc analizi sonucunda ilköğretim mezunlarının mekana işlevsel bağlılık puanlarının lise, lisans ve üstü eğitim alan ziyaretçilerden yüksek olduğu görülmektedir. Mekana aşinalık puanlarında yine ilköğretim mezunu ziyaretçilerin puanı, lise ile lisans ve üstü eğitim alan ziyaretçilerden yüksektir ($F=7,729$; $p=0,000<0,05$). Mekandan etkilenme puanına bakıldığında ise yapılan analizler sonucu yine ilköğretim mezunları puanlarının, lise ile lisans ve üstü eğitim almış ziyaretçilerden yüksek olduğu görülmüştür ($F=3,879$; $p=0,009<0,05$). Eğitim durumlarına göre her bir bağlılık faktörü istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiş olup, ilköğretim mezunlarının her bir faktör için aldığı puanların yüksek olduğu görülmüştür. Bu bağlamda eğitim düzeyi arttıkça bağlılık oranında düşmeler olduğu söylenebilir.

Memnuniyet faktörlerin eğitim durumuna göre farklılaşmaları çizelge 5.63'de görülmektedir. Fiziksel özelliklerden ve fonksiyon alanlarından memnuniyet eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermiş olup, tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet ve ekipman memnuniyeti eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir.

Çizelge 5.63 : Memnuniyet alt faktörlerinin eğitim durumuna göre farklılaşması.

Faktörler	Eğitim Durumu	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	F	P
Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	İlköğretim	56	4,3375	,50365	,06730	6,208	0,000
	Lise	127	4,0248	,63710	,05653		
	Önlisans	22	4,1712	,79418	,16932		
	Lisans ve üstü	171	3,8830	,79871	,06108		
	Total	376	4,0155	,72322	,03730		
Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	İlköğretim	56	3,5414	,83133	,11109	0,776	0,508
	Lise	127	3,4404	,77066	,06839		
	Önlisans	22	3,6356	1,00533	,21434		
	Lisans ve üstü	171	3,4096	,79541	,06083		
	Total	376	3,4529	,80521	,04153		
Ekipman Memnuniyeti	İlköğretim	56	3,3262	,85442	,11418	2,055	0,106
	Lise	127	3,2385	,73107	,06487		
	Önlisans	22	3,5054	1,04452	,22269		
	Lisans ve üstü	171	3,1336	,74909	,05728		
	Total	376	3,2195	,78237	,04035		
Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet	İlköğretim	56	3,9688	,76402	,10210	3,951	0,009
	Lise	127	3,7415	,77486	,06876		
	Önlisans	22	3,6705	,88770	,18926		
	Lisans ve üstü	171	3,5590	,82321	,06295		
	Total	376	3,6882	,81181	,04187		

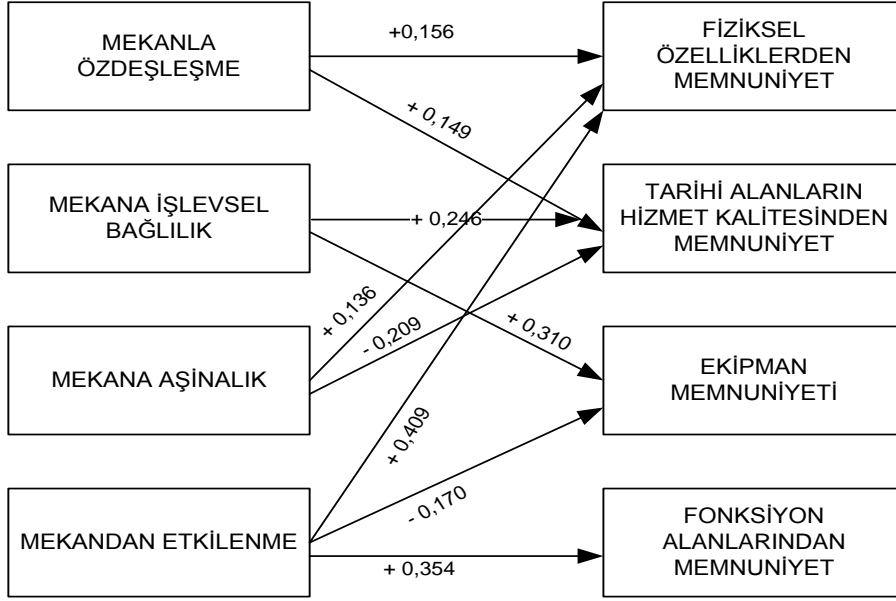
Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılan tamamlayıcı post-hoc analizi sonucunda farklılıkların ilköğretim mezunları ve üniversite mezunlarından kaynaklandığı görülmüştür. İlk öğretim mezunların fiziksel özelliklerden memnuniyet puanlarının ortalamaları lise ile lisans ve üstü eğitim almış olanlardan yüksektir (F=6,208; p=0,000<0,05).

Fonksiyonel özellikler memnuniyet puanlarının ortalamalarına baktığımızda ise ilköğretim mezunlarının puanı, lisans ve üstü eğitim almış olanların puanlarından yüksektir (F=3,951; p=0,009<0,05). Bu bağlamda eğitim düzeyi arttıkça memnuniyet oranının düştüğü tespit edilmiştir. Eğitimle doğru oranda beklentilerin de artacağı göz önüne alındığı takdirde memnuniyet oranının düşmesi beklenen bir olasılıktır.

Daha önce genel bağlılık ve genel memnuniyet arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Aynı zamanda elde edilen mekan bağlılığı faktörleri ile memnuniyet faktörleri arasında bir ilişki olup olmadığını ve varsa nasıl bir ilişki olduğunu görmek amacıyla korelasyon analizleri tekrar yapılmıştır (Çizelge 5.64).

Çizelge 5.64 : Mekana bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri korelasyon analizi.

	Mekana Özdeşleşme	Mekana İşlevsel Bağlılık	Mekana Aşinalık	Mekandan Etkilenme	Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	Ekipman Memnuniyeti	Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet
Mekana Özdeşleşme	1							
Mekana İşlevsel Bağlılık	,107 ,106	1						
Mekana Aşinalık	,008 ,901	-,081 ,220	1					
Mekandan Etkilenme	,017 ,793	,026 ,694	,006 ,933	1				
Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	,156 ,018	-,016 ,815	,136* ,039	,409** ,000	1			
Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	,149 ,024	,246** ,000	-,209** ,001	-,041 ,541	-,024 ,713	1		
Ekipman Memnuniyeti	,065 ,325	,310** ,000	,040 ,547	-,170** ,010	-,017 ,803	,007 ,914	1	
Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet	-,120 ,069	-,052 ,434	-,084 ,207	,354** ,000	,010 ,884	-,015 ,817	,025 ,702	1

Şekil 5.5 : Mekana bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri korelasyon analizi.

Şekil 5.5'de korelasyon analizi ilişki şeması görülmektedir. Mekana özdeşleşme ve fiziksel özelliklerden memnuniyet puanları arasında %15,6 oranında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,156$ $p=0,018<0,05$). Mekana özdeşleşme puanı arttıkça fiziksel özelliklerden memnuniyet puanı da artmaktadır.

Aynı şekilde mekana özdeşleşme ile tarihi alanların hizmet kalitesi arasında da %14,9 oranında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır ($r=0,149$ $p=0,024<0,05$). Mekana özdeşleşme puanı arttıkça tarihi özelliklerden memnuniyet puanı artmaktadır. Mekana özdeşleşme faktörü ile ekipman memnuniyeti ve fonksiyon alanlarından memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Mekana işlevsel bağlılık ve tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet puanları arasında %24,6 oranında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır ($r=0,246$ $p=0,000<0,05$). Mekana işlevsel bağlılık puanı arttıkça tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet puanı da artmaktadır. Aynı şekilde mekana işlevsel bağlılık ve ekipman memnuniyeti arasında da %31 oranında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,310$ $p=0,000<0,05$). Mekana işlevsel bağlılık puanı arttıkça ekipman memnuniyeti puanı da artmaktadır. Mekana işlevsel bağlılık ile fiziksel özelliklerden ve fonksiyon alanlarından memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Mekana aşinalık ve fiziksel özelliklerden memnuniyet arasında %13,6 oranında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,136$ $p=0,039<0,05$). Mekana aşinalık puanı arttıkça fiziksel özelliklerden memnuniyet puanı da artmaktadır.

Mekana aşinalık ve tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet arasında ise %20,9 oranında negatif yönde bir ilişki mevcuttur. Mekana aşinalık puanı arttıkça tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet düşmektedir. Mekana aşinalık ile ekipman memnuniyeti ve fonksiyon alanlarından memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Son olarak mekandan etkilenme ve fiziksel özelliklerden memnuniyet arasında %40,9 oranında pozitif yönde bir ilişki vardır ($r=0,409$ $p=0,000<0,05$). Bu analizde en yüksek korelasyon mekandan etkilenme ve fiziksel özelliklerden memnuniyet arasında görülmektedir. Mekandan etkilenme puanı arttıkça fiziksel özelliklerden etkilenme puanıda artmaktadır. Mekandan etkilenme ve ekipman memnuniyeti arasında ise %17 oranında negatif yönde bir ilişki mevcuttur ($r=0,170$ $p=0,010<0,05$). Mekandan etkilenme puanı arttıkça ekipman memnuniyeti puanı düşmektedir. Mekandan etkilenme ve fonksiyon alanların memnuniyet arasında %35,4 arasında pozitif yönde bir ilişki vardır ($r=0,354$ $p=0,000<0,05$). Mekandan etkilenme puanı arttıkça fonksiyon alanlarından memnuniyet puanı artmaktadır. Mekandan etkilenme ve tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet arasında ise anlamlı bir ilişki mevcut değildir.

5.3.10 Memnuniyet, bağlılık ve çevre koruma davranışları arasındaki ilişki

Bu bölümde faktör analizleri ile faktörleri oluşturduktan sonra, milli parkları korumak ve geliştirmek için destek olma durmu ile mekan bağlılığı ve memnuniyet alt faktörleri arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen anket skorları nominal ve interval değerler olduğu için korelasyon analizi yerine ETA katsayıları ile aralarında bir ilişki olup olmadığı belirlenecektir.

Kategori sayısı ikiden fazla olan isimsel bir değişken ile sürekli bir değişken arasındaki ilişkinin belirlenmesinde kullanılan Eta katsayısı, doğrusal olmayan bir ilişki katsayısıdır. Doğrusal ilişkiler için, Eta katsayısı Pearson ilişki katsayısına eşit olur. Bu katsayının karesi, bağımsız değişken tarafından doğrusal ya da doğrusal olmayan biçimde açıklanan bağımlı değişkendeki varyans yüzdesidir. Bu yorumlama, bağımlı değişkenin sürekli, bağımsız değişkenin kategorik olmasını gerektirir. Eta katsayısı değişkenlerden biri nominal diğeri ise eşit aralıklı yani interval olduğunda iki değişken arasındaki ilişkinin düzeyini gösterir. Alabileceği değerler 0.00 ile 1.00 arasında değişmektedir. 0.00 iki değişken arasında hiçbir ilişkinin olmadığını gösterirken, 1.00 iki değişken arasındaki ilişkinin doğrusallığının mükemmel olduğunu gösterir.

Genel olarak 0.33'ün altındaki ilişkiler zayıf, 0.34-0.60 civarındaki ilişkiler orta, 0.61 ve daha yüksek ilişkilerin ise güçlü olduğu varsayılır. Eta katsayısı ilişkinin negatif veya pozitif olduğunu göstermez.

Çizelge 5.65 : Genel bağlılık ve memnuniyet ile milli parkları koruma-destek olma arasındaki Eta Katsayıları.

	Genel Bağlılık	Genel Memnuniyet
Milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olma	0,302	0,328

Genel bağlılık ve genel memnuniyet puanlarını milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olma sorusu ile karşılaştırdığımızda Eta katsayılarına göre aralarında ortaya yakın bir ilişki bulunduğu görülmektedir (Çizelge 5.65).

Mekan bağlılığı alt faktörlerini karşılaştırdığımız da ise Eta katsayılarına göre mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağlılık ve mekana aşinalık faktörlerinin, milli parklara destek olma ile orta seviyede bir ilişki olduğu ancak mekandan etkilenme ile bu ilişkinin daha zayıf olduğu görülmektedir (Çizelge 5.66).

Memnuniyet alt faktörlerini milli parklara destek olma sorusu ile karşılaştırdığımızda ise tüm alt faktörler ile destek olma arasında Eta katsayılarına göre orta seviye de bir ilişki ortaya çıkmaktadır (Çizelge 5.67).

Çizelge 5.66 : Mekan bağlılığı alt faktörleri ile milli parkları koruma-destek olma arasındaki Eta Katsayıları.

	Mekanla Özdeşleşme	Mekana İşlevsel Bağlılık	Mekana Aşinalık	Mekandan Etkilenme
Milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olma	0,392	0,467	0,415	0,306

Çizelge 5.67: Memnuniyet alt faktörleri ile milli parkları koruma-destek olma arasındaki Eta Katsayıları.

	Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	Ekipman Memnuniyeti	Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet
Milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olma	0,440	0,349	0,419	0,368

Çevre koruma yanlısı davranış olarakta adlandırılabilir milli parklara destek olma kavramı hem memnuniyet hemde bağlılık faktörleri ile ilişki içerisindedir yani hepsi birbirini etkilemektedir. Literatürde daha önce yapılan çalışmalarda da bağlılığın çevre koruma yanlısı davranışlar üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Özellikle yüksek oranda bağıllık, alandan memnuniyetsizlik ile birleştğinde çevre koruma yanlısı davranış eğilimi artmaktadır. Bu ilişkilerin özellikle ülkemizde ileride yapılacak araştırmalarda daha derinlemesine incelenmesi, ilişkinin yönünün ve büyüklüğünün açıklanması literatüre katkı sağlayacaktır.

5.3.11 Regresyon analizi ve istatistiksel model oluşturma

Elde edilen faktörlerin ve bu faktörlerle ilişkisi olabileceği düşünülen diğer etkenlerin arasında nasıl bir ilişki olduğunu anlayabilmek amacıyla regresyon analizi yapılması ve bu ilişkilerin belirlenmesine karar verilmiştir. Regresyon analizi sonuçlarından önce yapılacak analizler hakkında açıklayıcı bilgilendirme yapılması yerinde olacaktır.

İki değişken arasında belirgin bir ilişki olduğunda, veri analizi için kullanılan metodların en yaygınlarından biri doğrusal regresyon analizidir. Başka bir ifade ile, değişkenler arasındaki ilişkinin derecesinden bu ilişkinin diğer özelliklerine kadar birçok şey, doğrusal regresyon analizi ile ortaya konabilir (Ergün, 1995).

Bir bağımlı değişken ile iki ya da daha fazla bağımsız değişken arasındaki bağıntıları modeller aracılığı ile inceleyen yöntemle çoklu regresyon adı verilmektedir. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki modeller doğrusal bağıntılar biçiminde ise bu tip regresyona çoklu doğrusal regresyon denilir (Özdamar,1999). Regresyon analizi ile, bir değişkenin başka bir veya birkaç değişken karşısında gösterdiği farklı durumlar sürekli bir fonksiyon halinde belirtilmektedir. Bu suretle, incelenen değişkenler arasında bulunduğu sanılan ilişkin varlığı, yönü ve biçimi standart hatası saptanmaktadır; gözlenmesi güç olan bir değişkenin belirli koşullar altındaki miktarları, diğer değişkenler yardımı ile kestirilebilmektedir (Kalıpsız, 1994).

Regresyon analizinde doğrusal modelin uygun olup olmadığını sınamak için önem testi yapmak gerekir. Bu bir F testidir (varyans analizi) ve eğer anlamlı çıkmazsa, iki değişken arasındaki ilişki doğrusal bir ilişki değildir ve dolayısıyla regresyon doğrusu ile gösterilemez. F değeri, regresyon modelinin datalara ne kadar uygun olduğunu göstermektedir. "Signif F" değeri de bulunan F değerinin anlamlı olup olmadığını göstermektedir. "Signif F" değeri 0.05'in altında olduğunda anlamlıdır ve doğrusal model uygundur (Ergün, 1995).

Newbold (1995), Model kurma sanatı, ilgilenilen bir değişken üzerinde etkili olan sayısız tekil etmeni hesaba katmanın olanaksızlığını kabullenip, onun yerine, en önemli etmenleri seçmeye çalışmaktır. Daha sonra, bu etmenlerin etkileşimlerini gösteren bir modelin yapılandırılması gerekir.

Amaç, işe yarar yorumlar verebilen, yeterince basit ama önemli etmenleri göz ardı edecek kadar da basitleştirilmemiş bir modele ulaşmaktır. İstatistik model kurma süreci soruna özgüdür. Ne yapıldığı ve yapılabileceği, incelenen büyüklüklerin davranışlarına ilişkin nelerin bilindiğine ve elde hangi verilerin bulunduğu bağlıdır. Modelin yeterliliğinin gözden geçirilmesi önemlidir. Bir modelin yeterliliğinin sınanması, araştırmacıyı başka bir model kurma önerisine sürükler. Bu açıdan bakıldığında model oluşturma, modelin kurulması, tahmini ve doğrulanmasının geri dönüşlü bir süreci olarak düşünülebilir. Bu süreç, yeterli olduğu görülen bir modele ulaşıncaya kadar sürer.

Çoklu regresyon analizlerinden olumlu sonuçların alınabilmesi için bağımlı ve bağımsız değişkenlerin sayısal olarak ve aynı ölçüm birimi ile ölçülmeleri gereklidir. Bağımsız değişkenler seçilirken, kendi aralarında yüksek korelasyona sahip bağımsız değişkenlerden sadece birinin alınması daha uygundur. Bunun içinde analize başlamadan önce bütün değişkenlerin korelasyon matrislerine bakılıp aralarında yüksek korelasyon olanlardan biri seçilmelidir. Çoklu regresyon hesaplamasında B değeri, kısmi korelasyon katsayısıdır. Hangi bağımsız değişkenin daha önemli olduğunu ve bağımlı değişkeni daha çok etkilediğini bilmek için korelasyonlara bakılması gereklidir, yüksek korelasyon daha güçlü doğrusal ilişkiyi gösterir. Bunun için B değerine bakılması gerekir (Ergün, 1995).

Belirlilik katsayısı (R^2) ise daha çok bağımsız değişkenin, bağımlı değişkenin davranışını açıklamadaki başarı ölçüsünü veren betimleyici bir istatistik olarak kullanılır. Bu anlamda yararlı olmasına karşılık, bağımsız değişken sayısı K, gözlem noktaları sayısı N içinde büyükçe bir orana çıktığı durumlarda kullanımı eleştirilebilir. Bu durumda aslında bağımlı değişken, bağımsız değişkenlere güçlü bir biçimde bağlanmasa bile model, verilere iyi bir uyum gösterir. Bu durum için bazen regresyon ilişkisinin gücünün düzeltilmiş bir ölçüsü hesaplanır yani Düzeltilmiş Belirlilik Katsayısı (R^2_d - Adjusted R Square) elde edilir (Newbold, 1995). Eğer R^2 ve R^2_d değerleri çok farklı değil ise basit olarak kullanılan gözlem sayısının yeterli olduğu, aksi durumda ise anlamlı katkıları olmayan değişkenlerin modele dahil edildiği anlamını taşır (Şahin, 2000).

Çoklu doğrusal regresyon yöntemlerinden Enter yönteminde, bağımsız değişkenler bir blok olarak tek adımda girip değerlendirilir. Eğer bir bağımsız değişkenin diğerlerinden daha önemli olduğu düşünülüyorsa bu model kullanılır. Eklenen değişken modelin tahmin etme gücünü arttırmıyorsa değişkenin modelden çıkarılmasının bir sakıncası yoktur. İleri Doğru Seçim (Forward Selection) yönteminde, bağımlı değişken ile en yüksek pozitif veya negatif korelasyonu olan

bağımsız değişken önce seçilir. Sıra ile herbir değişken modele sokulur. Modele giren herbir değişkenin etkisi ölçülür ve modeli önemli ölçüde etkilemeyen değişkenler modelden çıkarılır. Geriye Doğru Eleme (Backward Elimination) yönteminde, ileri doğru seçimintersine önce bütün bağımsız değişkenler modele dahil edilir sonra sıra ile F değerine bağlı belli ölçütlere göre eleme yapılır. En güçsüz bağımsız değişken modelden çıkarılır ve regresyon tekrarlanır. Bu işlem sadece yararlı değişkenler modelde kalıncaya kadar devam eder.

Adım Adım Seçme yöntemi (Stepwise Selection) ile ise her değişken modele sıra ile eklenir ve model değerlendirilir. Eklenen değişken modele katkı sağlıyorsa, modelde bu değişken kalır. İlk değişken seçildikten sonra bu yöntem farklılaşır, hem ileri doğru seçim (Forward) hem de geriye doğru eleme (Backward) yöntemlerini birlikte kullanmaya başlar (Ergün, 1995; Kalaycı ve diğ., 2010).

Bu bilgilerle çoklu doğrusal regresyonun farklı metodları (enter, remove, stepwise, backward ve forward) denenmiştir. Daha önce elde edilen faktörler öncelikle farklı modeller oluşturmak için analiz edilmiş ve en sonun da modelin birleştirilmesi amaçlanmıştır.

5.3.11.1 Genel memnuniyet ile mekan bağıllığı alt boyutları arasındaki ilişki

İlk olarak 3. sorudan elde edilen ve mekan bağıllığının alt boyutlarını oluşturan faktörler ile bu faktörlerle karşılaştırılması planlanan genel memnuniyet ölçeği arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için analiz yapılmıştır. Bu analiz yapılırken tüm metodlar denenmiş ve ortaya çıkan sonuçlarda R^2 değerinde ve katsayılarda bir değişiklik gözlenmemiştir. Tüm denemelerde bağıllığı oluşturduğunu faktör analizi ile tespit ettiğimiz 4 faktör modele dahil olmuştur. Bu analize tüm değişkenlere geçerli cevap veren 300 gözlem dahil olmuştur.

R^2 değeri 0.168 olarak belirlenmiştir (Çizelge 5.68). Bu belirlilik katsayısının düşük olduğu düşünülebilir ancak literatürde, sosyal bilimlerde yüksek R^2 değerlerine nadiren ulaşıldığı belirtilmektedir. Bunun sebebi de bağımlı değişkene etki edebilecek ancak araştırma kapsamında yer almayan veya araştırma kapsamı dışında yer alan çok sayıda farklı değişkenin bulunma olasılığıdır.

Çizelge 5.68 : Genel memnuniyet ve bağıllık faktörleri regresyon modeli özeti.

Model	R	R^2	R^2_d	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				Durbin-Watson	
					R Square Change	F Change	df1	df2		Sig. F Change
1	,410 _a	,168	,157	,9116439 ₉	,168	14,890	4	295	,000	1,709

Durbin-Watson katsayısı 1.709 olarak hesaplanmıştır ve analizde otokorelasyon olmadığını gösterir. Bu değer 0 ile 4 arasında değişmektedir. 0'a yakın değerler aşırı pozitif korelasyonu, 4'e yakın değerler aşırı negatif korelasyonu, 2'ye yakın değerler ise otokorelasyon olmadığını göstergesidir. Bu değerlerin 1.5 ile 2.5 arasında olması arzu edilir (Kalaycı ve diğ., 2010).

Analizin doğrusal modele uygun olup olmadığını test eden varyans analizi (ANOVA) Çizelge 5.69'da görülmektedir. Analizdeki F değerinin anlamlılık düzeyinin 0.05'den küçük olması, değişkenler arasındaki ilişkinin bir bütün olarak doğrusal regresyon modeline uygun olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.69 : Genel memnuniyet ve bağlılık faktörlerinin doğrusal modele uygunluk testi.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	49,499	4	12,375	14,890	,000 ^a
	Residual	245,173	295	,831		
	Total	294,672	299			

Çizelge 5.70'de analizdeki değişkenlerin katsayıları ve anlamlılık düzeyleri görülmektedir. Modelde yer alan tüm değişkenler aynı ölçü birimine sahip oldukları için, aldıkları B ve BETA değerleri birbirine çok yakındır ve sıralamaları değişmemektedir.

Değişkenleri etki büyüklüklerine göre incelediğimiz de ilk sırayı "Mekanla Özdeşleşme" almaktadır. Mekanla özdeşleşme 1 birim arttığında, genel memnuniyet 0,281 birimlik bir artış gösterecektir. Bu analizde mekanla özdeşleşmenin en büyük etkiye sahip olması, faktör analizinde aynı değişkenin toplam varyansın en yüksekini açıklaması ile de desteklenmektedir.

Çizelge 5.70 : Genel memnuniyet ve bağlılık faktörleri katsayılar çizelgesi.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	SABİT	-,002	,053		-,039	,969
	Mekanla Özdeşleşme	,281	,052	,285	5,362	,000
	Mekana İşlevsel Bağlılık	,214	,053	,215	4,052	,000
	Mekana Aşinalık	,137	,054	,135	2,545	,011
	Mekandan Etkilenme	,140	,053	,141	2,655	,008

İkinci sırada 0,214'lük etki büyüklüğü ile "Mekana İşlevsel Bağlılık" yer almaktadır. Mekana işlevsel bağlılık 1 birim arttığında genel memnuniyet 0,214 birimlik bir artış gösterecektir. Üçüncü sırada 0,140'lık etki büyüklüğü ile "Mekandan Etkilenme" yer almaktadır. Mekandan etkilenme 1 birim arttığında genel memnuniyet 0,140 birim artış gösterecektir. Dördüncü ve son sırada ise 0,137'lik etki büyüklüğü ile "Mekana Aşinalık" yer almaktadır. Mekana aşinalık 1 birim arttığında genel memnuniyet 0,137 birim artacaktır. Denklemdaki 4 değişken " Genel Memnuniyete" pozitif yönde etki etmektedir.

Ancak mekandan etkilenme ve mekana aşinalık değişkenleri, genel memnuniyete en az etki eden değişkenler olarak görülmektedir. Buna göre denklem şu şekilde formüle edilmektedir (5.2).

$$GM = 0,281 MÖ + 0,214 MIB + 0,137 MA + 0,140 ME \quad (5.2)$$

Yine benzer analizler kullanılarak genel memnuniyet ve memnuniyet ölçeğini oluşturan ve faktör analizi sonucunda elde edilen faktörler arasındaki ilişki de ortaya çıkarılmak istenmiştir. Genel memnuniyet, elde edilen memnuniyet faktörleri ile analiz edilmiştir. Bu analizde yine tüm yöntemler denenmiştir ancak benzer sonuçlar elde edildiği için tüm değişkenler dahil edilerek enter yöntemi kullanılmıştır. Bu analize 278 gözlem dahil olmuştur.

R² değeri 0.182 olarak belirlenmiştir ve Durbin-Watson katsayısı 1.962 olarak hesaplanmıştır, analizde otokorelasyon olmadığını gösterir. (Çizelge 5.71). Analizin doğrusal modele uygun olup olmadığını test eden varyans analizi Çizelge 5.72'de görülmektedir. Analizdeki F değerinin anlamlılık düzeyinin 0.05'den küçük olması, değişkenler arasındaki ilişkinin bir bütün olarak doğrusal regresyon modeline uygun olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.71 : Genel memnuniyet ve memnuniyet faktörleri regresyon modeli özeti.

Model	R	R ²	R ² _d	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,427 ^a	,182	,170	,85127841	,182	15,225	4	273	,000	1,962

Çizelge 5.72 : Genel memnuniyet ve memnuniyet alt faktörleri doğrusal modele uygunluk testi.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	44,133	4	11,033	15,225	,000 ^a
	Residual	197,836	273	,725		
	Total	241,969	277			

Çizelge 5.73'de analizdeki değişkenlerin katsayıları ve anlamlılık düzeyleri görülmektedir. Modelde yer alan tüm değişkenler aynı ölçü birimine sahip oldukları için, aldıkları B ve BETA değerleri birbirine çok yakındır ve sıralamaları değişmemektedir. Bu analizde tüm değişkenler dahil edilse de genel memnuniyet üzerinde sadece 2 değişkenin özellikle etkili olduğu görülmektedir. Denenen diğer yöntemlerde de "Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet" ve "Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet" değişkenleri analiz dışında bırakılmıştır.

Genel memnuniyete etki eden 2 memnuniyet değişkeninin etki büyüklüklerine bakıldığında "Ekipman Memnuniyeti"nin 0,323'lük etki büyüklüğü ile birinci sırada, ikinci sırada ise 0,234'lük etki büyüklüğü ile "Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet" değişkeninin yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda ekipman memnuniyeti 1 birim arttığında genel memnuniyet 0,323 birim artmakta, fiziksel özelliklerden memnuniyet 1 birim arttığında ise genel memnuniyet 0,234 birim artmaktadır. Buna göre denklem şu şekilde formüle edilmektedir **(5.3)**.

$$GM = 0,234FOM + 0,323EM \quad (5.3)$$

Çizelge 5.73 : Genel memnuniyet ve memnuniyet alt faktörleri katsayılar çizelgesi.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	SABİT	-,085	,051		-1,672	,096
	Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	,234	,051	,251	4,582	,000
	Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	,032	,051	,034	,620	,536
	Ekipman Memnuniyeti	,323	,051	,346	6,328	,000
	Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet	,010	,051	,011	,204	,839

Genel memnuniyet sabit, bağıllık ve memnuniyet faktörlerinin bağımsız değişkenler olarak ayrı ayrı analiz edilmesinden sonra tüm bu değişkenlerin birlikte analiz edilerek elde edilecek sonuçlarda bir değişiklik olup olmayacağı görülmek istenmiştir. Aynı zaman da bu analize kontrol değişkenleri olan cinsiyet, yaş, gelir ve eğitim durumunun da dahil edilmesi uygun görülmüştür. Bu regresyon analizinde yine tüm yöntemler denenmiş ve hangi değişkenlerin modeli daha iyi açıklayacağını görülmek için Geriye Doğru Eleme (Backward Selection) yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Genel memnuniyet bağımlı değişken olmak üzere 12 değişkenle analiz yapılmıştır. Analize 217 gözlem dahil olmuştur.

Çizelge 5.74 : Genel memnuniyet tüm faktörler ve demografik özellikler regresyon modeli özeti.

Model	R	R ²	R ² _d	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,519 ^a	,270	,227	,83368633	,270	6,279	12	204	,000	
2	,519 ^b	,270	,230	,83175766	,000	,053	1	204	,819	
3	,516 ^c	,267	,231	,83133315	-,003	,790	1	205	,375	
4	,513 ^d	,263	,231	,83121216	-,003	,940	1	206	,333	
5	,509 ^e	,259	,231	,83165886	-,004	1,224	1	207	,270	
6	,503 ^f	,253	,228	,83298110	-,006	1,665	1	208	,198	1,689

Analiz 6 adımda tamamlanmıştır. Her adımda elde edilen R² değerleri çizelge 5.74'de görülmektedir. Değişken sayısı azaldıkça R² değerlerinde düşüş gözlenmektedir. Analiz doğrusal modele uygundur ve anlamlıdır (Çizelge 5.75). Analizin 6. adımında modelde ekipman memnuniyeti, mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağlılık, mekana aşinalık, mekandan etkilenme ve demografik özelliklerden sadece yaş ve eğitim durumu değişken olarak analiz de yeralmıştır (Çizelge 5.76).

Çizelge 5.75 : Genel memnuniyet tüm faktörler ve demografik özellikler doğrusal modele uygunluk testi.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
6	Regression	49,136	7	7,019	10,117	,000 ^f
	Residual	145,016	209	,694		
	Total	194,153	216			

Çizelge 5.76 : Genel memnuniyet tüm faktörler ve demografik özellikler katsayılar çizelgesi.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
6	SABİT	,452	,206		2,201	,029
	Ekipman Memnuniyeti	,282	,060	,303	4,665	,000
	Mekanla Özdeşleşme	,186	,059	,193	3,146	,002
	Mekana İşlevsel Bağlılık	,127	,066	,126	1,927	,055
	Mekana Aşinalık	,149	,059	,154	2,508	,013
	Mekandan Etkilenme	,172	,062	,171	2,797	,006
	Yaş	-,098	,052	-,117	-1,894	,060
	Eğitim	-,089	,050	-,111	-1,790	,075

$$GM = 0,282EM + 0,186MÖ + 0,127MİB + 0,149MA + 0,172ME - 0,98YAŞ - 0,89EĞİTİM \quad (5.4)$$

Bu değişkenlerin bazılarının anlamlılık değerleri 0.05'in hemen üzerindedir ancak bağımlı değişken üzerindeki etkileri düşünülerek bu gözardı edilebilir. Bu analizde tarihsel alanların hizmet kalitesinden memnuniyet, fiziksel özelliklerden memnuniyet, fonksiyon alanlarından memnuniyet, cinsiyet ve gelir durumu modelden çıkarılmıştır. 12 değişkenden analize sadece 7 değişken dahil olmuştur. Buna göre denklem şu şekilde formüle edilmektedir (5.4).

Kontrol değişkenleri ve tüm faktörleri dahil ederek yapılan analizlerden sonra genel memnuniyet üzerinde etkili olacağı öngörülen "Mp'de Güvende Hissetme" ve "MP'ye Ulaşım Kolaydır" değişkenleri ile tüm analiz tekrarlanmıştır. Sonuç olarak 14 değişken ile bu analiz tekrar yapılmış ve yine Backward yöntemi kullanılmıştır. Analize yine 217 gözlem dahil olmuştur.

Her adımda elde edilen R^2 değerleri çizelge 5.78'de görülmektedir. Değişken sayısı azaldıkça R^2 değerlerinde düşüş gözlenmektedir. Analiz doğrusal modele uygundur ve anlamlıdır (Çizelge 5.77).

Çizelge 5.77 : Genel memnuniyet tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları doğrusal modele uygunluk testi.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
10	Regression	51,586	5	10,317	15,270	,000 ⁱ
	Residual	142,566	211	,676		
	Total	194,153	216			

Çizelge 5.78 : Genel memnuniyet tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları regresyon modeli özeti.

Model	R	R^2	R^2_d	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,549 ^a	,302	,254	,81910491	,302	6,241	14	202	,000	
2	,549 ^b	,302	,257	,81709947	,000	,007	1	202	,932	
3	,549 ^c	,302	,261	,81526081	,000	,083	1	203	,774	
4	,548 ^d	,300	,262	,81420799	-,002	,471	1	204	,493	
5	,545 ^e	,297	,263	,81412617	-,003	,959	1	205	,329	
6	,541 ^f	,292	,262	,81467009	-,004	1,277	1	206	,260	
7	,534 ^g	,285	,258	,81684202	-,007	2,111	1	207	,148	
8	,526 ^h	,276	,252	,81998950	-,009	2,614	1	208	,107	
9	,519 ⁱ	,269	,248	,82190008	-,007	1,980	1	209	,161	
10	,515 ^j	,266	,248	,82199152	-,004	1,047	1	210	,307	1,917

Analiz 10 adımda sonlanmıştır ve bu adımda modele 5 değişken dahil olmuştur. Bunlar mekanla özdeşleşme, ekipman memnuniyeti, milli parkta güvende hissetme, gelir durumu ve eğitim durumudur.

Çizelge 5.79 : Genel memnuniyet tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları katsayılar çizelgesi.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
10	SABİT	-1,499	,408		-3,674	,000
	Mekanla Özdeşleşme	,161	,057	,168	2,838	,005
	Ekipman Memnuniyeti	,235	,056	,253	4,179	,000
	Gelir	,242	,089	,162	2,711	,007
	Bu Mp'de kendinizi güvende hissediyormusunuz?	,279	,064	,261	4,328	,000
	Eğitim	-,101	,048	-,126	-2,092	,038

10 değişken ise analiz dışında bırakılmıştır. Bunlar tarihsel alanların hizmet kalitesinden memnuniyet, fiziksel özelliklerden memnuniyet, fonksiyon alanlarından memnuniyet, mekana işlevsel bağlılık, mekana aşinalık, mekandan etkilenme, milli parka ulaşım kolaylığı, cinsiyet ve yaş modelden çıkarılmıştır. Bu modelde diğer tüm bağımsız değişkenler pozitif yönde etki gösterirsen, eğitim negatif yönde etki göstermektedir yani genel memnuniyet 1 birim arttığında eğitim düzeyi 0,101 birim azalmaktadır (Çizelge 5.79). Buna göre denklem şu şekilde formüle edilmektedir **(5.5)**.

$$GM = 0,161MÖ + 0,235EM + 0,242GELİR + 0,279MPGH - 0,101EĞİTİM \quad (5.5)$$

5.3.11.2 Genel bağlılığı etkileyen değişkenler

Araştırma kapsamında daha önce belirtildiği gibi ziyaretçilerin genel bağlılık derecelerini ölçmek içinde bir soru tasarlanmıştır. Mekan bağlılığı faktörlerinden ayrı olarak genel bağlılığa etki eden değişkenlerinde saptanmasının yerinde olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda genel bağlılık bağımlı değişken olarak alınmış ve etki edebileceği düşünülen bağımsız değişkenler ile regresyon analizleri yapılmıştır.

Analizde ilk olarak mekan bağlılığı faktörleri bağımsız değişkenler olarak alınmış ve bu bağımsız değişkenlerin genel bağlılık puanı üzerindeki etkisi görülmek istenmiştir. Az sayıda değişken olduğu için Enter yöntemi kullanılarak analiz yapılmıştır. Bu analize 301 gözlem dahil olmuştur.

R² değeri 0.345 olarak belirlenmiştir ve yüksek bir değerdir. Durbin-Watson katsayısı 1.316 olarak hesaplanmıştır, bu değer 1.5 değerine yakın olduğu için otokorelasyon olmadığını gösterir. (Çizelge 5.80). Analizin doğrusal modele uygun olup olmadığını test eden varyans analizi Çizelge 5.81'de görülmektedir.

Analizdeki F değerinin anlamlılık düzeyinin 0.05'den küçük olması, değişkenler arasındaki ilişkinin bir bütün olarak doğrusal regresyon modeline uygun olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5.80 : Genel bağıllık ve bağıllık alt faktörleri regresyon modeli özeti.

Model	R	R ²	R ² _d	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,587 ^a	,345	,336	2,573	,345	38,942	4	296	,000	1,316

Çizelge 5.81 : Genel bağıllık ve bağıllık alt faktörleri doğrusal modele uygunluk testi.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1031,299	4	257,825	38,942	,000 ^a
	Residual	1959,717	296	6,621		
	Total	2991,017	300			

Çizelge 5.82'de analizdeki değişkenlerin katsayıları ve anlamlılık düzeyleri görülmektedir. Modelde yer alan tüm değişkenler aynı ölçü birimine sahip oldukları için, aldıkları B ve BETA değerlerine göre sıralamaları değişmemektedir.

Değişkenleri etki büyüklüklerine göre incelediğimiz de ilk sırayı "Mekanla Özdeşleşme" almaktadır. Mekanla özdeşleşme 1 birim arttığında, genel bağıllık 1,183 birimlik bir artış gösterecektir. Bu analizde mekanla özdeşleşmenin en büyük etkiye sahip olması, faktör analizinde aynı değişkenin toplam varyansın en yüksekini açıklaması ile de desteklenmektedir. İkinci sırada "Mekana İşlevsel Bağıllık" 1,018'lik etki büyüklüğü ile yer almaktadır. Mekana işlevsel bağıllık 1 birim arttığında, genel bağıllık 1,018 birimlik artış gösterecektir. Üçüncü sırada 0,979 etki büyüklüğü ile "Mekandan Etkilenme" gelmektedir. Mekanla aşinalık ise bu analize göre genel bağıllık üzerinde bir etki göstermemektedir (Çizelge 5.83). Bu sonuçlara göre denklem şu şekilde formüle edilmektedir **(5.6)**.

$$GB = 1,183MÖ + 1,018MİB + 0,979ME \quad (5.6)$$

Çizelge 5.82 : Genel bağıllık ve bağıllık alt faktörleri katsayılar çizelgesi.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	SABİT	6,290	,148		42,404	,000
	Mekanla Özdeşleşme	1,183	,148	,376	7,992	,000
	Mekana İşlevsel Bağıllık	1,018	,147	,325	6,909	,000
	Mekana Aşinalık	,171	,147	,055	1,162	,246
	Mekandan Etkilenme	,979	,149	,310	6,579	,000

İkinci olarak genel memnuniyetin bağımlı değişken olarak kullanıldığı analizlerde olduğu gibi daha önce elde edilen memnuniyet alt faktörleri ile regresyon analizi tekrarlanmıştır. Bu analize 276 gözlem dahil olmuştur ve bağımsız değişken sayısı az olduğu için Enter yöntemi kullanılmıştır. R² değeri mekan bağlılığı alt faktörleri ile yapılan analize göre oldukça küçüktür bu durumda bağlılığa etki eden birbirinden çok farklı birçok faktörün olduğunun göstergesidir (Çizelge 5.83).

Çizelge 5.83 : Genel bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri regresyon modeli özeti.

Model	R	R ²	R ² _d	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,329 ^a	,108	,095	2,975	,108	8,236	4	271	,000	1,483

Analizin doğrusal modele uygunluğu Çizelge 5.84'de görülmektedir. Analiz sonucunda, fiziksel özelliklerden memnuniyet, tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet ve ekipman memnuniyeti genel bağlılık üzerinde etkili olan değişkenler olarak analizde yer almıştır (Çizelge 5.85).

Ekipman memnuniyeti genel bağlılığa negatif yönde 0,319 etki büyüklüğü ile etki etmektedir. Fonksiyon alanlarından memnuniyet ise genel bağlılığa etki etmemektedir.

Çizelge 5.84 : Genel bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri doğrusal modele uygunluk testi.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	291,625	4	72,906	8,236	,000 ^a
	Residual	2399,012	271	8,852		
	Total	2690,638	275			

Çizelge 5.85 : Genel bağlılık ve memnuniyet alt faktörleri katsayılar çizelgesi.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	SABİT	6,194	,179		34,574	,000
	Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet	,675	,179	,217	3,779	,000
	Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	,697	,180	,222	3,863	,000
	Ekipman Memnuniyeti	-,319	,180	-,102	-1,773	,077
	Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet	,035	,180	,011	,197	,844

Bu analizden sonra genel bağıllık hem mekan bağıllığı alt faktörleri hem de memnuniyet faktörleri ile analiz edilmiştir. Yine tüm yöntemler denendikten sonra backward yönteminde karar kılınmıştır. Bu analize 223 gözlem dahil olmuştur.

Analiz 5 adımda tamamlanmıştır. En son adımda R^2 değeri 0,375 olarak hesaplanmıştır. Değerler kademeli bir düşüş göstermiştir ancak ilk adımda ve son adımdaki R^2_d değeri aynıdır (Çizelge 5.86) ve analizde otokorelasyon yoktur. Analiz doğrusal modele uygundur (Çizelge 5.87). Beşinci adımda modelde ekipman memnuniyeti, mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağıllık ve mekandan etkilenme kalmıştır (Çizelge 5.88).

Çizelge 5.86 : Genel bağıllık ve tüm faktörler regresyon modeli özeti.

Model	R	R^2	R^2_d	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,622 ^a	,386	,364	2,511	,386	16,851	8	214	,000	
2	,622 ^b	,386	,366	2,505	,000	,023	1	214	,880	
3	,620 ^c	,384	,367	2,504	-,002	,760	1	215	,384	
4	,617 ^d	,381	,367	2,504	-,003	1,096	1	216	,296	
5	,613 ^e	,375	,364	2,510	-,006	1,994	1	217	,159	1,650

Çizelge 5.87 : Genel bağıllık ve tüm faktörler doğrusal modele uygunluk testi.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
5	Regression	825,670	4	206,417	32,760	,000 ^e
	Residual	1373,604	218	6,301		
	Total	2199,274	222			

Çizelge 5.88 : Genel bağıllık ve tüm faktörler katsayılar çizelgesi.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
5	SABIT	6,419	,169		37,981	,000
	Ekipman Memnuniyeti	-,549	,177	-,177	-3,099	,002
	Mekanla Özdeşleşme	1,185	,172	,372	6,891	,000
	Mekana İşlevsel Bağıllık	1,048	,188	,317	5,587	,000
	Mekandan Etkilenme	1,047	,181	,314	5,785	,000

"Ekipman Memnuniyeti" modele negatif etki etmektedir ve son sırada yer almaktadır. Yani genel bağıllık 1 birim arttığında ekipman memnuniyeti 0,549 birim azalmaktadır. Diğer bağımsız değişkenler pozitif yönde etki etmektedir. Bağımsız değişkenlerden en yüksek değer "Mekanla Özdeşleşme"ye aittir ve 1,185'dir. Diğer iki değişkende bu değere yakın değerler almışlardır.

"Mekana İşlevsel Bağlılık" 1,048 etki büyüklüğü ile ikinci sırada, "Mekandan Etkilenme" 1,047 etki büyüklüğü ile üçüncü sıradadır. Dört değişken model dışında bırakılmıştır. Bunlar fiziksel özelliklerden memnuniyet, tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet, fonksiyon alanlarından memnuniyet ve mekana aşinalıktır. Denklem şu şekilde formüle edilmektedir (5.7).

$$GB = 1,185MÖ + 1,048MİB + 1,047ME - 0,549EM \quad (5.7)$$

Bundan sonra genel bağlılık bağımlı değişken tüm faktörler ve kontrol değişkenleri olan demografik özellikler bağımsız değişken olarak analiz tekrarlanmıştır. Demografik özellikler analize dahil edildiğinde nasıl bir değişim olacağını tespit edilmesi önemli görülmüştür. 12 Bağımsız değişken ile yapılan analize 217 gözlem dahil olmuştur. Analiz 7 adımda tamamlanmıştır ve 6 değişken modelde kalmış, 6 değişken ise model dışında bırakılmıştır. Bu analiz de modele en çok etki eden değişkenleri görmek üzere backward yöntemi kullanılmıştır.

Yedinci adım sonunda R^2 değeri 0,403 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 5.89). Analiz doğrusal modele uygundur (Çizelge 5.90).

Çizelge 5.89 : Genel bağlılık, tüm faktörler ve demografik özellikler doğrusal modele uygunluk testi.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
7	Regression	901,039	6	150,173	25,255	,000 ^g
	Residual	1248,731	210	5,946		
	Total	2149,770	216			

Çizelge 5.90 : Genel bağlılık, tüm faktörler ve demografik özellikler regresyon modeli özeti.

Model	R	R ²	R ² _d	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,663 ^a	,439	,406	2,432	,439	13,301	12	204	,000	
2	,662 ^b	,438	,408	2,427	-,001	,210	1	204	,647	
3	,661 ^c	,437	,410	2,424	-,001	,459	1	205	,499	
4	,660 ^d	,436	,411	2,421	-,001	,501	1	206	,480	
5	,658 ^e	,434	,412	2,420	-,002	,825	1	207	,365	
6	,653 ^f	,426	,407	2,430	-,007	2,723	1	208	,100	
7	,647 ^g	,419	,403	2,439	-,007	2,537	1	209	,113	1,736

Daha önce bağıllık ve memnuniyet faktörleri ile yapılan analizde modele dahil edilen ekipman memnuniyeti, mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağıllık ve mekandan etkilenme yine modelde kalmış ve bunlara ek olarak yaş ve cinsiyet değişkeni de modele dahil olmuştur. Modele etki eden bağımsız değişkenlerin katsayılarında artış olmuştur. Ekipman memnuniyeti yine modeli negatif olarak etkilemektedir. Mekandan etkilenme bu sefer 1,139 etki büyüklüğü ile ilk sırada yer almakta ve onu 1,135 etki büyüklüğü ile mekanla özdeşleşme takip etmektedir. Kontrol değişkenlerinden olan cinsiyetde modeli negatif olarak etkilemektedir. Cinsiyet değişkeninin p değeri 0.05'in biraz üzerinde olmasına rağmen yine de modelde bırakılmıştır (Çizelge 5.91).

Çizelge 5.91 : Genel bağıllık, tüm faktörler ve demografik özellikler katsayılar çizelgesi.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
7	SABİT	6,598	,710		9,286	,000
	Ekipman Memnuniyeti	-,626	,177	-,201	-3,545	,000
	Mekanla Özdeşleşme	1,135	,171	,356	6,621	,000
	Mekana İşlevsel Bağıllık	1,132	,191	,340	5,934	,000
	Mekandan Etkilenme	1,139	,180	,338	6,329	,000
	Yaş	,315	,150	,114	2,105	,036
	Cinsiyet	-,625	,347	-,096	-1,800	,073

Cinsiyet değişkeni veri tabanında 1 = Kadın, 2 = Erkek olarak kodlanmıştır. Dolayısı ile cinsiyet değişkeninin denklemden negatif yönde olması, kadınların bu analize göre bağıllığa daha çok önem verdikleri yönünde yorumlanabilir.

Son olarak bu analiz, tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik-ulaşım değişkenleri ile tekrar analiz edilmiştir. Bu analize ise 217 gözlem dahil olmuştur. Toplam 14 bağımsız değişken ile Backward yöntemi kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz 6 adımda sonuçlanmış ve yüksek bir R2 = 0,442 değeri elde edilmiştir (Çizelge 5.93). Analiz doğrusal modele uygundur (Çizelge 5.92).

Çizelge 5.92 : Genel bağıllık tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları doğrusal modele uygunluk testi.

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
6	Regression	950,797	9	105,644	18,239	,000*
	Residual	1198,973	207	5,792		
	Total	2149,770	216			

Çizelge 5.93 : Genel bağıllık tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları regresyon modeli özeti.

Model	R	R ²	R ² _d	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,671 ^a	,451	,413	2,418	,451	11,834	14	202	,000	
2	,671 ^b	,450	,415	2,413	,000	,124	1	202	,725	
3	,670 ^c	,449	,416	2,410	-,001	,546	1	203	,461	
4	,669 ^d	,447	,418	2,407	-,001	,500	1	204	,480	
5	,667 ^e	,445	,418	2,407	-,002	,914	1	205	,340	
6	,665 ^f	,442	,418	2,407	-,003	,997	1	206	,319	1,808

Analiz sonucunda 9 değişken analize dahil olmuş, 5 değişken ise analiz dışında bırakılmıştır. Tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet, mekana aşinalık, milli parka ulaşım/erişim kolaydır ve cinsiyet değişkenlerinin p değerleri 0,05'in hemen üzerindedir ve diğer değişkenlere göre daha küçük etkilere sahiptir ancak yinede genel modeli etkilediği için analizde yer almışlardır. En yüksek etki değerlerine mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağıllık ve mekandan etkilenme sahiptir. Ancak bu analizde mekana işlevsel bağıllık en büyük etki büyüklüğüne sahip olarak karşımıza çıkmıştır (MİB = 1,103). Ekipman memnuniyeti ve cinsiyet analize negatif yönde etki etmektedir (Çizelge 5.94). Bu durum daha önce belirtildiği gibi kadın ziyaretçilerin bağıllık oranları daha yüksektir şeklinde yorumlanmıştır. Buna göre formül aşağıdaki şekilde oluşmuştur (5.8).

Çizelge 5.94 : Genel bağıllık tüm faktörler, demografik özellikler ve güvenlik soruları katsayılar çizelgesi.

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
6	SABİT	5,643	,899		6,278	,000
	Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet	,337	,172	,109	1,967	,051
	Ekipman Memnuniyeti	-,658	,177	-,211	-3,707	,000
	Mekanla Özdeşleşme	1,092	,170	,342	6,406	,000
	Mekana İşlevsel Bağıllık	1,103	,195	,331	5,657	,000
	Mekana Aşinalık	,293	,165	,095	1,771	,078
	Mekandan Etkilenme	1,044	,191	,310	5,452	,000
	Bu Mp'ye ulaşım/erişim kolaydır.	,288	,160	,103	1,804	,073
	Yaş	,315	,148	,114	2,121	,035
	Cinsiyet	-,599	,348	-,093	-1,724	,086

$$GB = 0,337 \text{ TAHKM} - 0,658 \text{ EM} + 1,092 \text{ MÖ} + 1,103 \text{ MİB} + 0,293 \text{ MA} + 1,044 \text{ ME} + 0,288 \text{ MPUEK} + 0,315 \text{ YAŞ} - 0,599 \text{ CİNSİYET} \quad (5.8)$$

5.4 Memnuniyet ve Bağlılık Arasındaki İlişkiye Ait Kavramsal Model Önerisi

Bu tez çalışmasındaki hipotezlerde öngörülen ilişkilerin saptanabilmesi için çeşitli analizler yapılmış ve öngörüler test edilmiştir. Daha önce yapılan analizler ve regresyon analizleri ile bu ilişkiler tespit edilmiştir. Mekan memnuniyeti ve mekan bağlılığı arasında pozitif bir ilişki öngörülmüş ve bu ilişki analizler ile de tespit edilmiştir. Ayrıca memnuniyet ve bağlılığı etkileyebilecek demografik özellikler, milli parka geliş sıklığı veya milli parkta geçirilen zaman gibi kavramlarda korelasyon analizleri ile incelenmiştir. Daha sonra genel memnuniyet ve genel bağlılık bağımlı değişkenler olarak alınmış ve çeşitli bağımsız değişkenler ile çoklu doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır.

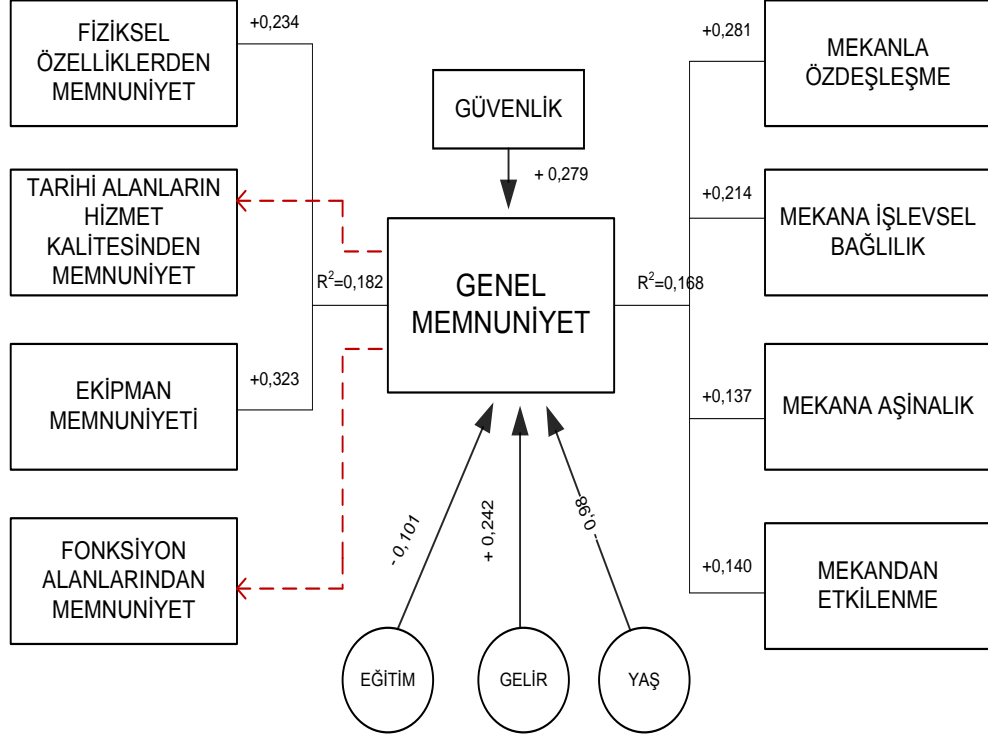
Yapılan bütün bu analizler sonucunda Şekil 5.6'da görülen ve genel memnuniyeti açıklayan model oluşturulmuştur. Bu analizlerde elde edilen R^2 değerleri düşüktür. Bunun anlamı memnuniyeti etkileyecek ve araştırma kapsamında değerlendirilmeyen farklı bağımsız değişkenlerde olabileceğidir ancak sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda bu R^2 değerleri normal kabul edilmektedir.

Memnuniyet ölçeğinde elde edilen faktörlerden sadece ikisi regresyon analizlerinde bağımsız değişken olarak yer almıştır; ekipman memnuniyeti ve fiziksel özelliklerden memnuniyet. Ancak ekipman memnuniyetinin memnuniyet üzerinde daha baskın bir etkisinin olduğu görülmüştür. Bu durum sunulan hizmet kalitesinin memnuniyet üzerindeki etkisi olarak görülebilir. Faktör analizleri ile elde edilen faktörlerden diğer ikisi; tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet ve fonksiyon alanlarından memnuniyette regresyon analizine dahil olmasalarda dolaylı olarak ilişki içindedirler.

Mekan bağlılığı alt faktörlerinin hepsi regresyon modelinde yer almıştır ve memnuniyete pozitif yönde etki etmektedir. Bu bağlamda mekan bağlılığı ile memnuniyet arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu söyleyebiliriz. Bağlılık alt faktörlerinden Mekanla özdeşleşme en büyük etki büyüklüğüne sahiptir.

Modelde hem korelasyon analizlerinden elde edilen ilişkiler hemde regresyon analizlerinde elde edilen ilişkiler yer almaktadır. Korelasyon analizinde demografik özelliklerden yaş, memnuniyet ile bir etkileşimde görünmese de regresyon analizinde çok küçük bir etki büyüklüğü ile dahil olmuştur. Eğitim durumu ise bütün analizlerde memnuniyet üzerinde negatif bir etkiye sahip olmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça kişinin memnuniyetsizlik durumunun artması normaldir. Eğitim düzeyi ile birlikte beklentiler artacağından, bu beklentilerin tam olarak karşılanamaması durumunda memnuniyetsizlik ortaya çıkacaktır. Literatür çalışmalarında bu görüşü desteklemektedir.

Gelir durumu ise memnuniyet üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Gelir durumu arttıkça alandaki aktivitelerden daha çok yararlanılabileceği, daha fazla faaliyete katılma olanağı bulunulabileceği veya gelire bağlantılı olarak alana ulaşım koşullarının iyileşebileceği düşünülebilir.

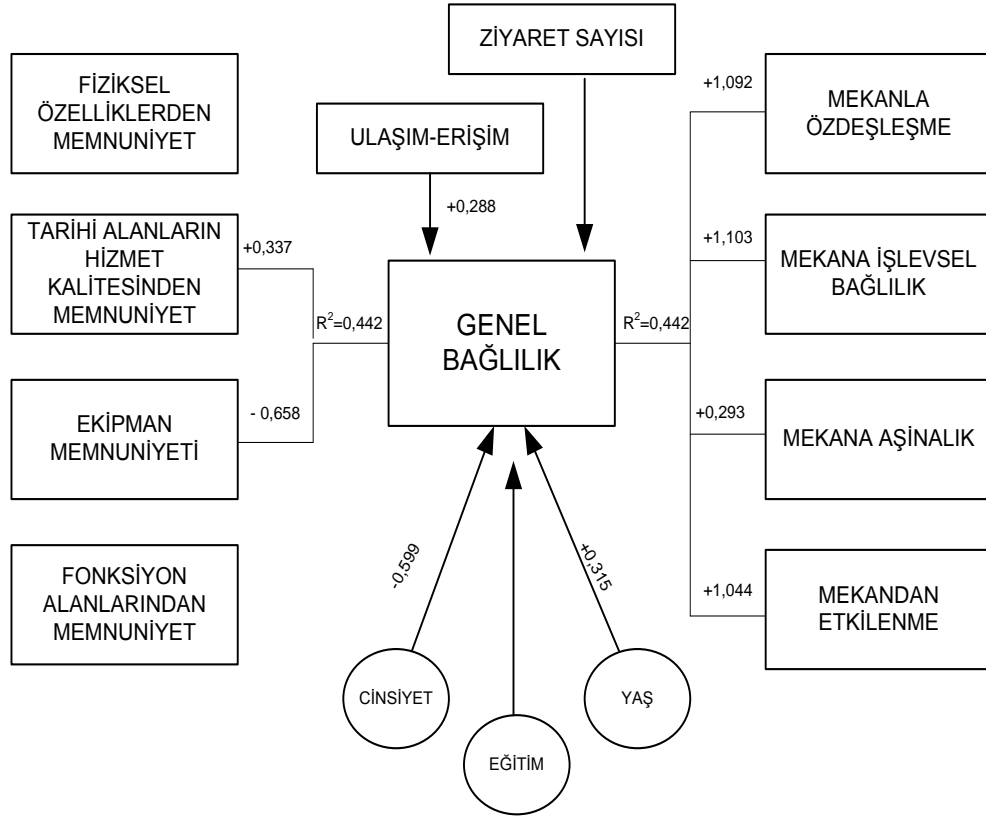

Şekil 5.6 : Genel memnuniyet kavramsal ilişki modeli.

Ziyaretçilerin milli park içerisinde kendilerini güvende hissetmeleride memnuniyet üzerinde pozitif yönde bir etkiye sahiptir. Son olarakta korelasyon analizleri sonucunda milli parkı ziyaret etme sayısı ile memnuniyet arasındaki ilişki incelenmiş ve memnuniyet arttıkça ziyaret sayısının arttığı görülmüştür. Bu durum aynı zamanda memnun ziyaretçinin bir sonraki ziyareti içinde motivasyon kaynağı olabilir ve ziyaret edilen alana karşı hem bağlılık hem de sadakat oluşturmasında etkilidir.

Daha önce belirtildiği gibi genel bağlılık da çeşitli analizlerle yorumlanmış ve bu kavramla ilgili ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Bütün bu analizler sonucunda Şekil 5.7'de görülen ve genel bağlılığı açıklayan model oluşturulmuştur. Genel bağlılık için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizlerinde elde edilen R² değerleri daha yüksek değerlerdir ve daha fazla açıklayıcılığa sahiptir.

Faktör analizi ile elde edilen alt faktörlerin yanısıra regresyon analizinde genel bağlılığı etkileyen faktörlerde yine mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağlılık, mekana aşinalık ve mekandan etkilenme olarak elde edilmiştir.

Şekil 5.7 : Genel bağlılık kavramsal ilişki modeli.

Memnuniyet alt faktörlerinden ise sadece fonksiyonel özelliklerden memnuniyetin genel bağlılık üzerinde etkisi görülmemiştir. Fiziksel özelliklerden memnuniyet, tarihi alanların hizmet kalitesinden memnuniyet ve ekipman memnuniyeti genel bağlılık üzerinde bir etkiye sahiptir ancak son analizde fiziksel özelliklerden memnuniyet analiz dışında kalmıştır. Ekipman memnuniyeti genel bağlılık üzerinde negatif bir etkiye sahip olarak tespit edilmiştir. Yani bağlılık arttıkça ekipman memnuniyetinde düşüş gözlenmektedir.

Demografik özelliklerden ise cinsiyet ve yaş bu model üzerinde etkili olmuştur. Kadın ziyaretçilerin daha çok bağlılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum literatürdeki bazı çalışmalar ile paraleldir (Hidalgo ve Hernandez, 2001; Mesch ve Manor, 1998; Halpenny, 2006; Rollero ve Piccolo, 2010). Yaş bağlılık üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Yani yaş arttıkça bağlılık oranı da artmaktadır. Bu durum literatürdeki bağlılığın zaman içerisinde artacağı bulgusunu da desteklemektedir (Pretty ve diğ., 2003; Hernandez ve diğ., 2007; Stedman, 2002). Bu sonuç korelasyon analizleri ile de örtüşmektedir. Aynı zamanda korelasyon analizleri eğitim düzeyinin küçük de olsa bağlılık üzerinde bir etkisi olduğunu göstermektedir ancak bu etki memnuniyette olduğu gibi negatif yöndedir.

Lewicka (2005) bu durumu eğitim seviyesi arttıkça insanların coğrafyasal olarak daha mobil ve daha az bağımlı olduklarını ve buna bağlı olarak daha çok seyahat ettikleri için bağıllık seviyelerinde düşme olabileceği şeklinde yorumlamıştır.

Güvenlik ve ulaşım/erişim değişkenlerine bakıldığında ise ulaşım ve erişimin kolay olması genel bağıllık üzerinde etkilidir. Milli parkların çoğunlukla yakın çevrelerinden ziyaretçi aldığı daha önceki analizlerde tespit edilmişti. Bu bağlamda bağıllık üzerindeki etkili faktörlerden birinde ziyaret edilen alanın yakınlığı ve erişilebilirliğin kolay olmasıdır. Bu durumda sık sık yapılabilecek ziyaretler ile kişi daha fazla bağıllık geliştirilebilir. Bu durum daha önceki çalışmalar ile paralellik göstermektedir.

Korelasyon analizleri sonucunda aralarında bir ilişki bulunan diğer bir konu ise ziyaret sayısıdır. Bu iki değişken arasında pozitif bir etkileşim bulunmaktadır. Bağıllık arttıkça ziyaret sayısı da artmaktadır ya da tam terside doğrudur.

Ayrı ayrı yorumlanan ve modeli oluşturulan "Genel Memnuniyet" ve "Genel Bağıllık" kavramlarından sonra yapılan bütün analizleri kapsayacak ve tüm değişkenlerin aralarındaki ilişkiyi açıklayacak bir ilişkiler modelinin hazırlanması uygun görülmüştür. Bu modelde milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olma kavramı da bu ilişkiler içinde yer almaktadır. Daha önce belirtildiği gibi nominal ve interval değerler ile korelasyon analizleri yapılamadığından aralarındaki ilişkiyi gösteren ETA katsayılarına göre değerlendirme yapılmıştır ancak ilişkinin yönü üzerinde daha farklı çalışmaların yapılması gerekli görülmektedir.

Bu ilişki şeması modelinde, mekan bağıllığı alt faktörleri, memnuniyet alt faktörleri, demografik özellikler, güvenlik ve ulaşım, ziyaret sayıları ve milli parklara destek olma gibi değişkenler yer almaktadır. Birleştirilmiş genel memnuniyet ve genel bağıllık kavramsal ilişki modeli Şekil 5.8'de görülmektedir.

5.5 Bölüm Değerlendirmesi

Beşinci bölümde araştırma kapsamındaki milli parklardan anket soruşturması ile elde edilen veriler çeşitli istatistiksel analizler yardımı ile test edilmiştir. Bu kısımda bulgulara toplu olarak kısaca değinilecektir. Ziyaretçi profilini ve genel ziyaret karakteristiklerini tanımlayabilmek amacıyla hazırlanan soruların analizleri sonucunda ise araştırmaya katılan ziyaretçilerin çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu, ziyaretçilerin genelinin 20-40 yaş aralığında ve orta gelir grubunda yer aldıkları, lise ve üniversite mezunları oldukları, kentsel bir yerleşimde yaşadıkları ve apartman dairesinde oturdukları tespit edilmiştir.

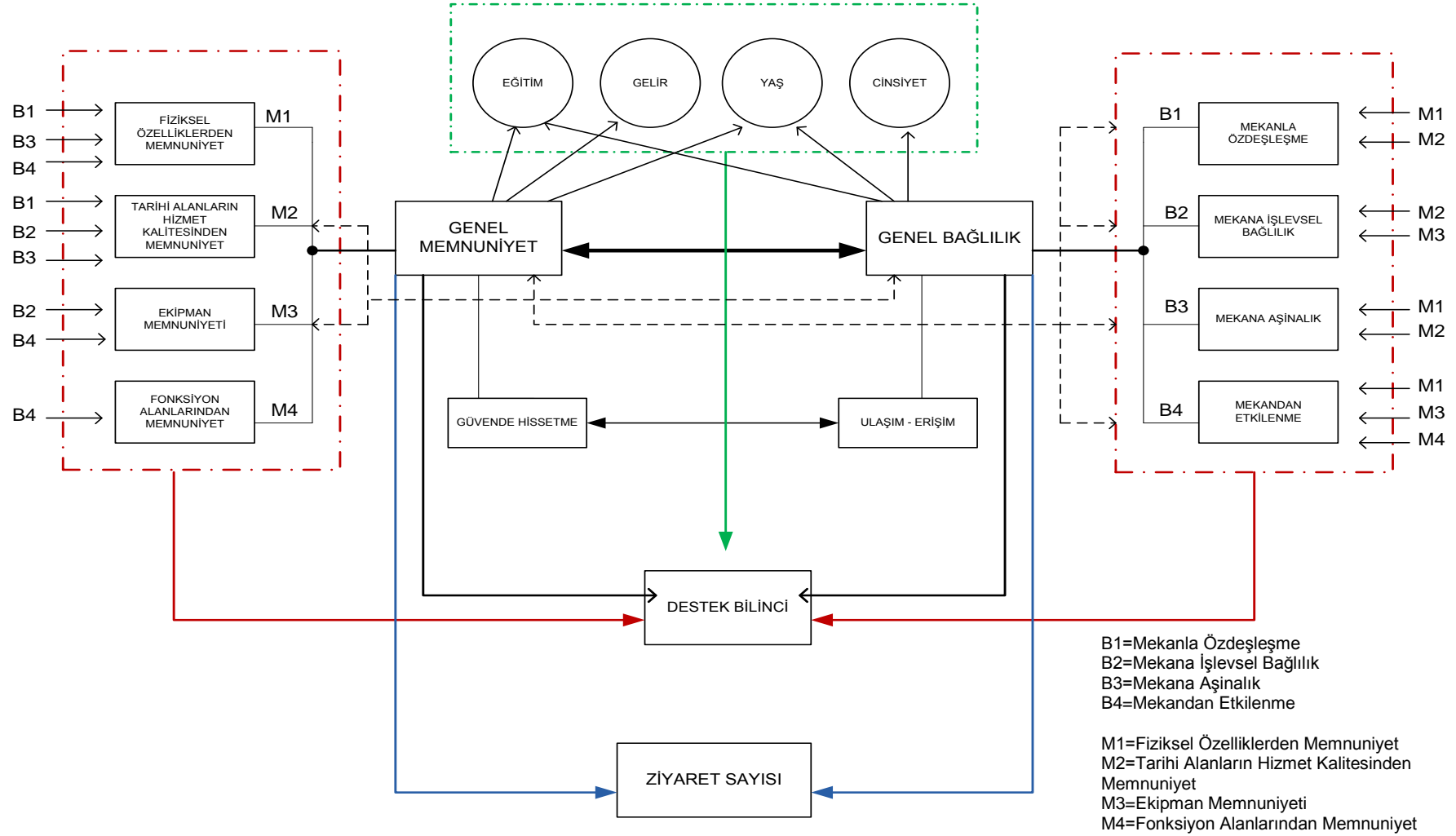
Milli parkların çoğunlukla yakın çevrelerinden rekreasyon amaçlı ziyaretçi aldıkları görülmüştür. Milli parklara göre değerlendirme yapıldığında da yine milli park ile aynı ilden veya yakın komşu illerden ziyaretçi aldıkları tespit edilmiştir. Daha önce belirtildiği gibi bu milli parklar Marmara Bölgesi'nin rekreasyonel ihtiyaçlarının karşılanması için önemli alanlardır.

Ziyaretçilerin milli parkları çoğunlukla yaz aylarında ve haftasonlarında ziyaret etmeyi tercih ettikleri görülmüş ve milli parklarda genellikle 1-5 saat arasında vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. Ancak konaklama imkanı sunan milli parklarda bu sürenin daha da uzadığı görülmüştür. Doğal milli parklar, rekreasyonel amaçlı ve doğal güzellikleri için ziyaretçi alırken, tarihi özellikteki milli parklarda tarihsel değerleri için ziyaretçi almaktadır. Bu bağlamda milli parkların özelliklerine uygun olarak ziyaretçi aldıkları görülmüştür. Milli parklara erişim çoğunlukla özel otolar ile sağlanmakta olup, ziyaretçilerin haftasonlarını gezerek veya evde dinlenerek geçirdikleri tespit edilmiştir.

Ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun milli parkları bakımsız ve kirli buldukları ve özellikle etraftaki çöplerden rahatsız oldukları görülmüştür. Ziyaretçiler bakım ve temizliğe önem verilmesini ve ayrıca milli parklarla ilgili tanıtım ve bilgilendirmelerin yapılmasını ve bu konular için ayrı organizasyonların oluşturulmasını talep etmişlerdir. Ayrıca mekan bağlılığı, memnuniyet ve çevre koruma davranışları arasındaki ilişki incelenmiş ve aralarında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı zamanda hazırlanan sorular ile ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun ziyaretleri esnasında milli parka zarar verebileceklerinin farkında oldukları ve milli park bilinçli kullanıcı sayısının arttığı tespit edilmiştir.

Milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olmak isteyen kişilerin ziyaretçilerin çoğunluğunu oluşturdukları görülmüştür. Analizlerde kadın ziyaretçilerin ve 20-30 yaş grubunda yer alan ziyaretçilerin destek olma düzeyleri diğer ziyaretçilerden fazla olarak tespit edilmiştir. Mekan bağlılığı ve memnuniyet ölçümleri için hazırlanan sorulara faktör analizleri uygulanmış hem bağlılık hemde memnuniyet alt faktörleri oluşturulmuştur. Daha sonra bu faktörlere etki edeceği düşünülen diğer bağımsız değişkenler ile ilişkileri korelasyon, anova, t-testi gibi analizler ile tekrar incelenmiştir.

Bütün bu bulguların sonucunda tüm faktörler ile çoklu doğrusal regresyon analizler yapılmış ve bu analizler sonucunda genel memnuniyet ve genel bağlılığı açıklayan kavramsal ilişki modeli oluşturulmuştur.

Şekil 5.8 : Birleştirilmiş genel memnuniyet ve genel bağlılık kavramsal ilişki modeli.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında milli park kullanıcılarının algısal değerlendirmesi çerçevesinde, kullanıcı memnuniyeti, mekana bağlılık kavramı ve çevre koruma bilinci ele alınarak memnuniyet ile mekan bağlılığı arasındaki ilişki irdelenmiş ve bu ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Mekan bağlılığı kavramı; bu kavramı oluşturan alt boyutları ile açıklanmış ve memnuniyet ile mekan bağlılığını etkileyebileceği düşünülen diğer faktörler ile aralarındaki ilişkiler incelenmiştir.

Kullanıcı memnuniyeti bugün birçok sektörün ve çalışmanın özünde yeralan bir kavramdır. Sadakati sağlamak ve bağlılığı arttırmak için sektörler müşteri memnuniyeti üzerine çalışmalar yapmakta ve kullanım tercihlerini belirlemeye çalışmaktadır. Rekreatif anlamda kullanıcı memnuniyetini anlayabilmek amacıyla yöneticilerin, ziyaretçilerin beklentilerini karşılamak ve ziyaret sırasındaki deneyimlerinden memnun kalmalarını sağlamak için çeşitli hizmetler geliştirmelerini sağlar. Kullanıcı memnuniyeti, milli parkın yönetim performansını belirleyen faktörlerden biridir. Aynı zamanda memnuniyet ile bir yerin uzun süreli ekonomik başarısı arasında da pozitif bir bağ bulunmaktadır. Rekreatif memnuniyetin sağlanması ile kullanıcıların çevreye karşı yaklaşımları değişmekte ve sosyal yaşam kalitesinde artmaktadır. Bu bağlamda iyi yönetilen bir milli park, içinde buldukları yerleşimlerin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacaktır. Memnun ziyaretçi tekrar gelir, başkalarına tavsiye eder, alan hakkında daha çok bilgi sahibi olmak ister ve sadakat ile müdevim haline gelebilir. Bu durum ilgili çevreyi koruma oranlarının artmasına ve dolaylı olarak alanla ilgili ekonomik hedeflerin gerçekleşmesine olanak sağlar.

Mekan bağlılığı ise memnuniyet kavramı ile yakından ilintili olan ve kişilerin sembolik ve duygusal dışavurumlarını içeren bir kavramdır. Mekan bağlılığı konusunda yapılmış araştırmalar kişilerin fiziksel çevre ile bağdaştırdığı anlamların anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. İnsan ve mekan arasındaki ilişkiye olan ilgi her geçen gün artmaktadır ve insanın odaklı tüm oluşumlarda bu kaçınılmaz bir sonuçtur. Son yıllarda hemen hemen her alanda bağlılık konularının incelendiği ve farklı ölçekler ile irdelendiği görülmektedir. Kullanılan farklı ölçekler terminolojik olarak bir kavram karmaşası yaratmakta ve bazen anlaşılmayı zorlaştırmaktadır.

Özellikle ev, mahalle, topluluk ve şehir ölçeğine yoğunlaşan bu çalışmalar, yakın zamanlarda ise özellikle doğal kaynak yönetimleri üzerinde de yoğunlaşmaya başlanmıştır.

Bugüne kadar yapılan birçok araştırmada mekan bağlılığı kavramı özellikle mekanla özdeşleşme ve mekana bağımlılık kavramları ile birlikte yoğun olarak kullanılmıştır. Mekanla özdeşleşme duygusal ve sembolik bağlılığı, mekana bağımlılık ise bir mekana karşı duyulan işlevsel bağlılığa karşılık gelmektedir. Bağlılık kavramının bir diğer boyutu olarak görülen mekan duygusu ise mekanla ilgili hisleri ifade etmektedir. Mekan duygusu, mekanla özdeşleşme ile aynı kavramlar gibi görünmekte ve duygusal dışavurumları içermekte olsada mekan duygusu, belli bir mekanın kişilerin içinde ortaya çıkardığı hisleri ifade etmektedir.

Literatürde bir yerleşim bölgesinden duyulan memnuniyet, mekan bağlılığının bir yapı taşı olarak tanımlanmıştır. Ancak mekan bağlılığı bir kez kurulduktan sonra kişiler çeşitli nedenlerle mekandan memnuniyetsiz olduklarında bile bağlılığın devam edeceği öne sürülmektedir. Bu tez çalışmasında da memnuniyet ve bağlılık arasında öngörülen pozitif ilişki saptanmıştır.

Milli Parklar, rekreasyonel doğal korunan alanlardır ve ülke ekonomisine katkıları vardır. Literatür taramalarında dünyada bu konu ile ilgili birçok çalışma yapılmış olmasına karşın ülkemizde milli park kullanıcılarının mekan bağlılığı ve memnuniyet ile ilgili yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ülkemizde mekan bağlılığını konu alan ve farklı alanlarda yapılmış az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu bakımdan bu tez çalışması milli parklarda mekan bağlılığı ve memnuniyetini konu alan ve aralarındaki ilişkiyi araştıran ilk çalışmadır ve gelecek araştırmalar için literatüre katkı sağlamaktadır.

Çalışma alanı olarak; ülkemizin en fazla gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi'nde bulunan 7 milli parktan farklı özelliklere sahip ve kullanıcı yoğunluğu en yüksek olan 5 milli park seçilmiştir. Bu seçilen milli parklar rekreasyonel ihtiyaçları karşılaması bakımından da önemlidirler. Örnek alan olarak seçilen milli parklar kendi içinde 2 gruba ayrılmaktadır:

Doğal özelliklere sahip milli parklar;

- Uludağ Milli Parkı,
- Kaz Dağları Milli Parkı,
- Kuş Cenneti Milli Parkı,

Tarihi özelliklere sahip milli parklar;

- Gelibolu Tarihi Yarımadası Milli Parkı ve
- Truva Tarihi Milli Parkı'dır.

Bu tez çalışmasının araştırma sorusu mekan bağlılığı ve memnuniyet kavramlarını alt faktörleri ile açıklamak ve aralarındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu ilişkileri açıklamak için farklı sorular kullanılmıştır. İlk olarak genel memnuniyet ve genel bağlılık derecelerini ölçmek için sorular tasarlanmış ve analizler sonucunda bu tez çalışmasında öngörülen hipotezlerden biri olan genel bağlılık ve genel memnuniyet arasındaki pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Mekan bağlılığı ana ve bütünleyici kavram olarak ele alınmış ve mekan bağlılığını oluşturan alt boyutları ile açıklanmıştır. Mekan bağlılığı, belli bir yere karşı zaman içerisinde geliştirilen işlevsel ve duygusal bağ olarak ele alınmaktadır. Bu amaçla hazırlanan ve bağlılık ölçeğini oluşturması planlanan sorular açıklayıcı faktör analizleri ile test edilmiş ve analizler sonucunda yüksek güvenilirlik değerlerine sahip faktörler elde edilmiştir. Daha önce yapılan benzer çalışmalarda elde edilen üçlü faktör yapısından farklı olarak bu çalışmada 4 alt faktör elde edilmiştir. Bu faktörler; Mekanla Özdeşleşme, Mekana İşlevsel Bağlılık, Mekana Aşinalık ve Mekandan Etkilenme olarak isimlendirilmiştir. Oluşturulan bu 4 alt faktör ile mekana bağlılık kavramının daha iyi açıklandığı düşünülmektedir.

Daha önce belirtildiği üzere mekan bağlılığı alt faktörlerine ait anlamsal bir karmaşa söz konusudur ve birçok araştırmacı tarafından farklı boyutlar tespit edilmiştir. Mekanla özdeşleşme ve mekana işlevsel bağlılık bazı araştırmacılar tarafından ikili boyut olarak kullanılmış (Stokols ve Shumaker, 1981; Williams ve Vaske, 2003; Brown ve Raymond, 2007; Vaske ve Korbin, 2001; Williams ve diğ., 1992; Kyle ve diğ., 2004a, 2004b; Hernandez ve diğ., 2007, v.b.) birkaç çalışmada mekan duygusu yani mekandan etkilenme alt boyutlara dahil olmuştur (Jorgensen ve Stedman, 2001, 2006; Halpenny, 2006; Yüksel ve diğ., 2010). Ya da bağlılık kavramı çok boyutlu olarak incelenmiştir (Bricker ve Kerstetter, 2000; Kyle ve Mowen, 2005; Kyle ve diğ., 2004d; Lalli, 1992; Williams ve diğ., 2000, Hammit ve diğ., 2006, 2009). Bu çalışmada alt boyut olarak tespit edilen mekana aşinalık ise daha önce Hammit ve diğ. (2006) tarafından 5 boyutlu modeldeki kavramlardan biri mekana tanışıklık olarak adlandırılmıştır.

Mekanla özdeşleşme alt boyutu öngörüldüğü gibi faktör analizinde toplam varyansın en büyük kısmını açıklamaktadır. Bu durum literatürdeki diğer bulgular ile paralellik göstermektedir (Kyle ve diğ., 2004b, 2005; Halpenny, 2006).

Mekana işlevsel bağlılık ise ikinci sırada yer almıştır. Mekan bağlılığı alt faktörlerinin hepsi farklı psikolojik özelliklere sahiptir ve buna bağlı olarak farklı skorlar almaları mümkündür. Mekandan etkilenme faktörüne ortalamalar bazında bakıldığında en yüksek değerleri almasına karşın toplam varyansda daha küçük bir açıklamaya sahiptir. Literatürde benzer bulgular elde edilmiştir (Jorgensen ve Stedman, 2001, 2006; Halpenny, 2006). Mekana aşinalık faktörü ise literatürde yer alan uzun zamanlı ilişkiye ve zaman içinde geliştirilen tecrübelerle güçlenen bağlılık kavramını (Relph, 1976; Morgan, 2010) desteklemektedir.

Sonuç olarak bu tez çalışmasında elde edilen 4 faktör; Mekanla Özdeşleşme (kişilerin kendilerini duygusal ve simgesel olarak mekanla özdeşleştirmeleri), Mekana İşlevsel Bağlılık (belli bir mekanla kurulan, işlevsel/fonksiyonel ve katılım içeren bağlılık), Mekana Aşinalık (zaman içerisinde oluşturulan tanışıklık ve tecrübelere dayanan etkileşim) ve Mekandan Etkilenme (belli bir mekanın kişide uyandırdığı/yarattığı his ve duygular) ile **Mekan Bağlılığı** kavramının açıklandığı düşünülmektedir.

Bunlarla birlikte bu tez çalışmasında memnuniyet durumunun bağlılık üzerinde etkisi olduğu öngörülmüştür ve bu durumu test etmek için hazırlanan memnuniyet sorularında faktör analizine tabi tutulmuş ve sonucunda genel memnuniyet ve memnuniyet alt boyutlarının göstergesi olan yüksek güvenilirlik değerlerine sahip 4 alt faktör elde edilmiştir. Bunlar Fiziksel Özelliklerden Memnuniyet, Tarihi Alanların Hizmet Kalitesinden Memnuniyet, Ekipman Memnuniyeti ve Fonksiyon Alanlarından Memnuniyet olarak isimlendirilmiştir. Analizlerde en yüksek ortalama değerleri, fiziksel özelliklerden memnuniyet faktöründe elde edilmiştir ve bu faktör tek başına toplam varyansın en büyük kısmını açıklamaktadır.

Bu tez çalışmasının ana sorusu olan ve hipotezlerde öngörülen bağlılık alt faktörleri ile memnuniyet alt faktörleri arasındaki ilişkileri açıklamak için yapılan analizler sonucunda bu kavramlar arasında güçlü ve çoğunlukla pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Memnuniyet oranı arttıkça bağlılık oranıda artmaktadır. Bu durum daha önce belirtilen genel memnuniyet ve bağlılık arasındaki pozitif ilişki ile desteklenmektedir. Memnuniyet ve bağlılık arasındaki pozitif ilişki bu konuda yapılan literatürdeki diğer çalışmalara paraleldir (Lee ve Allen, 2000; Bricker ve Kerstetter, 2001; Kyle ve diğ., 2004a; Williams ve diğ., 1992; Halpenny, 2006; Yüksel ve diğ., 2010). Mekan bağlılığı alt faktörleri ile memnuniyet alt faktörleri arasındaki en güçlü ilişki mekandan etkilenme ve fiziksel özelliklerden memnuniyet arasında tespit edilmiştir.

Memnuniyet ölçeğinde elde edilen faktörlerden fiziksel özelliklerden memnuniyet ve ekipman memnuniyeti beşinci bölüm sonunda yeralan ve birçok analizden sonra elde edilen sonuçlara dayanarak tasarlanan kavramsal ilişki modelinde yer almıştır. Ekipman memnuniyeti, genel memnuniyet üzerinde daha baskın bir etki göstermiştir. Bu durumun sunulan hizmet kalitesinin memnuniyet üzerindeki etkisinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Mekan Bağlılığı alt faktörlerinin hepsi genel memnuniyeti açıklamak için kullanılan regresyon analizinde yer almıştır. Bu bağlamda mekan bağlılığı ile memnuniyet arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Özellikle mekanla özdeşleşme en büyük etkiye sahip olarak tespit edilmiştir. Ziyaretçilerin milli park içerisinde kendilerini güvende hissetmeleride memnuniyet üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Aynı zamanda memnuniyet ile ziyaret sayısı arasındaki ilişki incelenmiş ve memnuniyet arttıkça ziyaret sayısının da arttığı tespit edilmiştir. Bu durumda memnuniyet bir sonraki ziyaret için motivasyon kaynağıdır ve ziyaret edilen alana karşı hem bağlılık hem de sadakat oluşturmasında etkilidir.

Genel bağlılık için yapılan regresyon analizlerinde yüksek R^2 değerleri ile birlikte faktör analizlerinde elde edilen bağlılık alt faktörlerinin hepsi modelde yer almıştır. Bu durumda mekan bağlılığı için oluşturulan ölçeği desteklemektedir. Memnuniyet alt faktörlerinden ise sadece fonksiyonel özelliklerden memnuniyetin bağlılık üzerinde etkisi görülmemiştir. Ekipman memnuniyeti ise negatif yönde etki etmektedir. Bunlarla birlikte milli parka erişimin kolay olması ve yakınlığı parka bağlılığı pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu bağlamda sık sık yapılabilecek ziyaretler ile ziyaretçinin daha güçlü bir bağlılık göstermesi mümkündür veya tam terside doğrudur. Sık yapılan ziyaretler sonucu mekanla özdeşleşmede gelişecek ve güçlenecektir. Halpenny (2006), ziyaret sayısı ve bağlılık arasında benzer bir ilişki tespit etmiştir.

Tüm faktörler aynı zamanda demografik özellikler ile de analiz edilerek bir farklılık olup olmadığı gözlenmiştir. Analizler sonucunda kadın ziyaretçilerin daha çok bağlılık geliştirdikleri tespit edilmesine karşın erkek ziyaretçilerin mekana aşinalık ve mekana işlevsel bağlılık faktörleri puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum erkek ziyaretçilerin milli park içerisinde yeralan aktivitelere daha çok katılması ile de açıklanabilir. Kadınların daha fazla bağlılık geliştirdikleri özellikle duygusal bağlar kurdukları literatürdeki bazı çalışmalarda saptanmıştır (Hidalgo ve Hernandez, 2001; Mesch ve Manor, 1998; Rollero ve Piccolo, 2010; Halpenny, 2006).

Yaş gruplarına göre bir değerlendirme yapıldığında ise gençlerin mekanla özdeşleşme, mekana işlevsel bağlılık ve mekandan etkilenme puanlarının orta yaş ve orta yaş üstü gruptan daha düşük olduğu görülmüştür. Bu durum yaş arttıkça bağlılıkta artmaktadır şeklinde yorumlanabilir ve bu sonuç regresyon analizleri ile desteklenmektedir. Bu bulgu farklı literatüre paraleldir (Pretty ve diğ., 2003; Hernandez ve diğ., 2007; Stedman, 2002; Morgan, 2010; Relph, 1976). Mekan bağlılığı alt faktörlerinin gelir gruplarına göre incelenmesinde ise düşük gelir grubuna dahil olan kişilerin daha yüksek puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Mekan bağlılığı düşük gelir grubunda diğer gruplara göre daha yüksektir. Aynı şekilde eğitim durumu arttıkça mekan bağlılığı ve her bir alt faktörün aldığı puanların düştüğü görülmüştür. Yani en yüksek bağlılık oranları düşük eğitim seviyeleri ve düşük gelir gruplarında görülmüştür. Literatürde benzer bulgular elde edilmiştir (Williams ve diğ., 1992; Halpenny, 2006).

Memnuniyet durumunun ve memnuniyet alt faktörlerinin ise cinsiyet ve yaş durumuna göre önemli bir değişim göstermediği saptanmıştır. Ancak gelir ve eğitim durumuna göre farklılaşma görülmüştür. Eğitim durumu arttıkça memnuniyet puanlarında düşme tespit edilmiştir. Bu değişkenle doğru orantılı olarak ziyaret edilen alanla ilgili beklentilerde artacağından, beklentilerin karşılanamaması durumunda memnuniyetsizliğin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Gelir durumu ise memnuniyet üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Gelir durumu arttıkça alandaki aktivitelerden daha çok yararlanılabileceği, daha fazla faaliyete katılma olanağı bulunabileceği veya gelire bağlantılı olarak alana ulaşım koşullarının iyileşebileceği düşünülebilir.

Sonuç olarak bu tez çalışmasında bütün bu bilgilerin ışığında bir ilk olarak milli park kullanıcılarının memnuniyeti, mekana bağlılık kavramı ve çevre koruma bilinci, memnuniyet ile mekan bağlılığı arasındaki ilişki irdelenmiş ve bu ilişkileri açıklayan kavramsal bir ilişki modeli oluşturulmuştur. Bu kavramsal ilişki modelinin ileride yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca her ne kadar bu tez çalışmasının odak noktasında olmasada mekan bağlılığı, memnuniyet ve çevre koruma davranışları arasındaki ilişki incelenmiş ve aralarında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Analizler sonucu bilinçli ziyaretçi sayılarının arttığı ve milli parkları korumak ve destek olmak isteyen kişilerin çoğunluğu oluşturduğu görülmüştür. Bu konuda elde edilen bir diğer tespit kadın ziyaretçilerin daha çok çevre korumaya yönelik davranışlar gösterdiğidir.

Bu bulgu literatür ile paralellik göstermektedir (Halpenny, 2006). Ayrıca özellikle 20-30 yaş grubunda yer alan ziyaretçilerin milli parklara destek olma puanlarının diğer gruplardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Genç neslin bilgilendirme ve eğitim ile daha yüksek oranlarda çevre koruma yanlısı davranış gösterebilecekleri düşünülmektedir. Araştırma sırasında milli parklarda tanıtım organizasyonları, eğitici ve bilgilendirici seminerler görmeyi arzu eden kişilerinde özellikle genç yaş grubuna dahil oldukları görülmüştür. Çevre yanlısı davranış eğilimlerine etki edebilecek değişkenlerin saptanması, sürdürülebilir kullanıma ve bilinçli ziyaretçi sayılarının artırılmasına, milli parkların korunmasına ve dolaylı olarak da ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Bu konuların özellikle ülkemizde ileride yapılacak araştırmalarda daha derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca koruyarak kullanma dengesini sağlamak için milli parklar ve tüm korunan alanlarla ilgili bilgilendirme ve eğitim hizmetlerinin artırılması da faydalı olacaktır.

Korunan alanların gelişmesini ve ekonomik olarak büyümesini sağlayan özelliklerden biriside ekoturizm amaçlı kullanımlardır. Ekoturizmi desteklemek ve teşvik etmek bölgenin sosyal ve ekonomik gelişimine katkı sağlayacağı gibi aynı zamanda doğal alanlarla ilgili bilgilendirme sağlayacağından bu alanların kullanıcılarca korunmasını da teşvik edecektir. Turizm ve ekoturizm milli park sınırları içinde yaşayan halkın ekonomik seviyesini yükselteceğinden, yerel halkta yaşadığı bölgeyi ve gelir kaynağını daha çok koruyacaktır.

Milli parklarda yapılan yüzyüze anket soruşturması sırasında katılımcıların büyük bir kısmı düşüncelerinin alınmasından dolayı mutluluklarını dile getirmişler ve çalışma için teşekkür etmişlerdir. Bu gibi çalışmaların artmasını ve yerel halk ile kullanıcıların fikirlerinin alınmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Daha önce belirtildiği gibi bir rekreasyonel alanın veya herhangi bir hizmet sektörünün performansını ölçümlemenin en iyi yolu müşteri memnuniyet anketleri uygulanmasıdır. Bu memnuniyet anketleri ile milli parkın yönetim ve hizmet performansı belirlenebilir ve kullanıcıların alana ve yönetime dahil olması sağlanabilir. Katılımcı yönetim planlarının bir gereklilik olduğu günümüzde rekreasyonel planlamalarda insan-çevre ilişkisinin ve memnuniyeti yükseltici faktörlerin de göz önüne alınması gereklidir. Böylelikle milli park kullanıcılarının beklenti ve ihtiyaçları karşılamak için hizmetler geliştirilecek ve beklentiler mümkün olduğu ölçüde karşılanmış olacaktır. Sonuç olarakta toplumun planlama ve yönetimlere katılımı sağlanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akama, J.S. ve Kieti, D.M.** (2003). Measuring tourist satisfaction with Kenya's wildlife safari: a case study of Tsavo West National Park. *Tourism Management*, **24**, 73-81.
- Akesen, A.** (1978). *Türkiye'de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları (Örnek : Uludağ Ulusal Parkı)*, İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Yayınları, 2484, 262.
- Akten, S., Gül, A., Akten, M.** (2009). Korunan Doğal Alanların Katılımcı Yönetim Planında Ziyaretçi Etki Yönetimi Yaklaşımı, *International Davraz Congress on Social and Economic Issues Shaping The World's Future: New Global Dialogue*, sf: 1577-1590, 24-27 Eylül 2009, Isparta.
- Alaeddinoğlu, F. ve Aliağaoğlu, A.** (2007). Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir Örnek: Büyük Taaruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt: **18**, Sayı: 2, 215-225.
- Alkan, H., ve Korkmaz, M.** (2009). Korunan Alanların Yönetiminde Yaşanan Sosyo-Ekonomik Odaklı Sorunlara İlişkin Bir Değerlendirme, *II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi*, 19-21 Şubat 2009, SDÜ, Isparta.
- Alptekin, C.Ü., İmal, B., Öner, N.** (2010). Ülkemizde doğal korunan alanlar ve milli parklarda alınabilecek silvikültürel önlemler, *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, 2022 Mayıs 2010 Cilt **III**. 915-926.
- Arı, Y.**, (2003). Kuş Cenneti Milli Parkı'nda Park Yönetimi-Yöre Halkı İlişkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. **8** (9): 7-37.
- Arıca, B., Aydın, M., Sivacıoğlu, A. ve Kalaycı, A.** (2009). Korunan alanların yönetim planının hazırlanmasında CBS uygulamaları: Küre Dağları Milli Parkı Örneği, 3. *DEÜ CBS Sempozyumu, CBS ve Bilgi Teknolojileri*, 10-11 Aralık, Türkiye.
- Arpa, N.Y.** (2005). "Dünya'da ve Türkiye'de Doga Koruma Çalışmaları ve Türkiye'deki Korunan Alanlara Yönelik Durum Değerlendirmesi", *1.Çevre ve Ormancılık Şurası - Tebliğler içinde*, 1292-1304, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Arslan, H., Ünlü, A.** (2010). Afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde yer değiştirme ve yere bağlılığın değerlendirilmesi: Düzce Örneği. *itüdergisi/a mimarlık,planlama, tasarım*, Cilt:**9**, Sayı:1, 43-53.
- Aşikkutlu, H.S. ve Müderrisoğlu, H.** (2011). The effects of motivation on leisure time management, *African Journal of Management*, Vol. **5**(20), pp. 8000-8007.
- Atay, L.** (2008). Alan Kılavuzluğunun Çanakkale İlindeki Uygulaması ve İlgili Turizm Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt: **19**, Sayı: 2, 169-176.
- Ayan, S. , Öztürk, S., Yiğit, N.** (2009). Karadeniz Bölgesi Milli Parkların Korunan Alan Ağı Sertifikalandırma Sistemine Uygunlukları, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2009, **9**(1): 66-79.

- Beckley, T. M.** (2003). The relative importance of sociocultural and ecological factors in attachment to place. In L. E. Kruger (Ed.), *Understanding Community-Forest Relations. USFS, General Technical Report PNW-GTR-566* (pp. 105-126). Seattle, WA: USFS.
- Berköz, L.** (2005). Migrants Satisfaction with Squatter/Apartment Residence and Environment in Istanbul, *European Spatial Research and Policy*, Vol. **12**, No. 2, pp. 145-159.
- Berköz, L.** (2006). *Satisfaction of the Migrants with Residence Environments in Squatter Areas of Istanbul*, (Chapter 5, pp.105-121), In: Jaworski; J.A. (Eds.), *Advances in Sociology Research*, Volume **3**, New York: Nova Science Publisher.
- Berköz, L.** (2007). *Satisfaction of the Migrants with Residence Environments in Squatter Areas of Istanbul*, (Chapter 7, pp.163-180), In: Jaworski, J.A. (Eds.), *Advances in Sociology Research*, Volume **4**, New York: Nova Science Publisher. 2007, ISBN: 1-60021-766-4.
- Berköz, L.** (2008a). İstanbul'da korunaklı tek-aile konutları: Konut kalitesi ve kullanıcı memnuniyetinin belirlenmesi, *itüdergisi/a, mimarlık, planlama, tasarım*, Cilt:7, Sayı:1, 110-124.
- Berköz, L.** (2008b). Gated Communities: The Effects of User Profile on Environmental Quality Satisfaction, *XXXVI World Congress on Housing Science*, Kolkata, 3-7 .11.2008, Proceedings pp.43+ CD of Papers.
- Berköz, L.** (2008c). *Gated Communities: User satisfaction in housing environment in Istanbul*, CIB W 084 "Building Comfortable and Livable Environments for All" Meeting, 15-16 May 2008, Georgia Institute of Technology, Atlanta, Georgia, USA (CD-Rom pp. 176-196).
- Berköz, L.** (2008d). *Satisfaction of the Migrants with Residence Environments in Squatter Areas of Istanbul* (Chapter 9, pp.193-210), In: Zimmermann, M.K. (Eds.), *Political Refugees: Social Conditions, Health and Psychological Characteristics*, Volume **3**, New York: Nova Science Publisher. 2008, ISBN: 978-1-60456-452-5.
- Berköz, L.** (2009a). Comparing the residential in gated and non-gated neighborhoods in İstanbul, *A/Z ITU Journal of the Faculty of Architecture*, Vol. **6**, No. 1, 41-59.
- Berköz, L.** (2009b). The Analysis of Single-Family Gated Housing Sprawl in Istanbul, *International Real Estate Conference of the Asian Real Estate Society and American Real Estate and Urban Economic Association*, Los Angeles, California, 11-14.07.2009, (abstract and paper submitted website).
- Berköz, L.** (2010). *Single-Family Gated Housing Sprawl in Istanbul: Environmental Quality and Satisfaction*, Germany: VDM Verlag Dr. Müller (ISBN: 978-3-639-25182-1).
- Berköz, L., Sivalıoğlu, P.** (1998). *Kadıköy İlçesi Sahil Dolgu Alanları Kullanıcı İstekleri*, Prof. Dr. Ayten Çetiner'e Armağan Makale Kitabı, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, s.166-173.

- Berköz, L., Kellekçi, L.** (1999). *Toplu Konut Kullanıcılarının Konut ve Çevresinden Memnuniyetlerinin Belirlenmesi: Bahçeşehir Örneği*, Prof. Dr. Gündüz Atalık'a Armağan Makale Kitabı, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, s.169-174.
- Berköz, L., Türk, Ş.Ş. ve Kellekçi, Ö.L.** (2006). User Satisfaction in Housing Environmental Quality of Istanbul Metropolitan Area, *XXXIV IAHS World Congress-Sustainable Housing Design*, 20-23.9.2006, Napoli, İtalya (CD-Rom, Book of Abstracts, pp.175).
- Berköz, L., Türk, S.S. ve Kellekçi, Ö.L.** (2009). Environmental Quality and User Satisfaction in Mass Housing Areas: The Case of Istanbul, *European Planning Studies*, Vol. 17, No. 1, pp. 161-174.
- Berköz, L. ve Kellekçi, Ö. L.** (2007). Mass Housing: a residents satisfaction with their housing and environment, *Open House International*, Vol. 32, No. 1, 41-49.
- Birleşmiş Milletler**, (1996). Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 27 Aralık 1996 tarih ve 22860 sayılı Resmi Gazete, <http://www.milliparklar.gov.tr>.
- Boğaç, C.** (2009). Place attachment in a foreign settlement. *Journal of Environmental Psychology*, 29, 267-278.
- Boag, A. J.** (1985). *The Effect of Sequencing Information During and After The Planning and Preparation Phase of the Outdoor Recreation Experience on Recreationists' Expectations, Learning and Satisfaction*, University of Washington.
- Borden, R. J. ve Schettino, A.** (1979). Detarminants of Environmentally Responsible Behavior: Facts or Feelings? *Journal of Environmental Education*, 10(4), 35-37.
- Brandenburg, A. M. ve Carroll, M. S.** (1995). Your place or mine?: The effect of place creation on environmental values and landscape meanings. *Society and Natural Resources*, 8, 381-398.
- Bricker, K.S. ve Kerstetter, D.** (2000). Level of specialization and place attachment: An exploratory study of whitewater recreationists. *Leisure Sciences*, 11, 233-257.
- Brown, G. ve Raymond, C.** (2007). The relationship between place attachment and landscape values: Toward mapping place attachment. *Applied Geography*, 27, 89-111.
- Büyüköztürk, Ş.** (2005). *Veri Analizleri El Kitabı: İstatistik Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*, 5. baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Chang, C.Y.** (1993). Ph. D *A simulation approach to crowding in outdoor recreation: A study of the Yangmingshan National Park* (doktora tezi), The Pennsylvania State University.
- Chow, K. ve Healey, M.** (2008). Place attachment and place identity: First year undergraduates making the transition from home to university. *Journal of Environmental Psychology*, 28, 362-372.
- Cırık, U.,** (2007). *Milli Parklar ve Uzun Devreli Gelişme Planları*. PLANLAMA, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 2007/1, ISSN 1300-7319, Sayı: 39, 45-51.
- Coşgun, U.** (2009). Ormancılıkta Katılımcı Kırsal Değerlendirme ve Kırsal Kalkınma (Köprülü Kanyon Milli Parkı Örneği), *II. Ormancılık Sosyo-ekonomik Sorunlar Kongresi* 19-21 Şubat, SDÜ, Isparta.

- Çolak, A.H.** (2001). *Ormanda Doğa Koruma (Kavramlar-Prensipiler-Stratejiler-Önlemler)*, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Daşdemir, İ.** (2005). Improving Operational Planning and Management of National Parks in Turkey: A Case Study, *Environmental Management* Vol. **35**, No. 3, pp. 247–257.
- Daşdemir İ. ve Güngör E.** (2008). Küre Dağları Milli Parkı Optimum Yönetim Stratejisinin Belirlenmesi, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* Cilt **10**, Sayı 13, Sayfa 23-36.
- Demir, C.** (2001). *Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Milli Parklarda Sürdürülebilirliği: Türkiye'deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama*, yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Demir, C.** (2002). Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Olumsuz Çevresel Etkileri: Türkiye'deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama, *D.E.Ü.İ.B.F Dergisi*, Cilt **17**, Sayı: 2, 93-117.
- Demirayak, F.** (2006). *Türkiye'de Korunan Alanlar İçin Yeni Bir Yaklaşım Ortaklaşa Yönetim*, yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı, Ankara.
- Deng, J., Qiang, S., Walker, G. ve Zhang, Y.** (2003). Assessment on and Perception of Visitors' Environmental Impacts of Nature Tourism: A case Study of Zhangjiajie National Forest Park, China. *Journal Of Sustainable Tourism*, Vol.**11**, No.6, 529-548.
- Dodge, R., Fullerton, D.S. ve Rink, R.D.** (1982). *Marketing Research*, London: Bell & Howell Company.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü**, (2009-2011). Resmi web sitesi, <http://www.milliparklar.gov.tr> (DKMP).
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü**, (2010). 2011 Bütçe Sunuşu, Ankara, <http://www.milliparklar.gov.tr>.
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme**, 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete, <http://www.milliparklar.gov.tr>.
- Eagles, P.F.J., Mccool, S.F. ve Haynes, C.D.** (2002). *Sustainable Tourism in Protected Areas-Guidelines for Planning and Management*, World Commission on Protected Areas (WCPA), Best Practice Protected Area Guidelines Series No.8, IUCN-The World Conservation Union.
- Eisenhauer, B. W., Krannich, R. S., ve Blahna, D. J.** (2000). Attachments to special places on public lands: An analysis of activities, reason for attachments, and community connections. *Society & Natural Resources*, 13, 421-441.
- Erdoğan, N.** (2005). Environmental Problems and Visitor Behavior at the Olimpos National Park, Turkey, *Journal of Applied Sciences* 5 (5) 868-872.
- Ergün, M.** (1995). *Bilimsel Araştırmalarda Bilgisayarla İstatistik Uygulamaları*, Ocak Yayınları, Ankara.
- Galliano, S. J. ve Loeffler, G. M.** (1999). *Place Assessments: How People Define Ecosystems - PNW-GTR-462*. Portland, OR: US Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station.

- Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı UDGP**, (2002). Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Genç, L. ve Bostancı, Y. B.** (2007). TROIA Milli Parkı Arazi Kullanım ve Bitki Örtüsü Değişiminin Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemi Yardımıyla Belirlenmesi, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, **4**(1).
- Giuliani, M. V. ve Feldman, R.** (1993). Place attachment in a developmental and cultural context. *Journal of Environmental Psychology*, **13**, 267-274.
- Google Earth**, alındığı tarihler : Ekim, 2011.
- Guest, A. M. ve Lee, B. A.** (1983). Sentiment and evaluation as ecological variables. *Sociological Perspectives*, **26**(2), 159-184.
- Güneş, G.** (2011). Korunan alanların yönetiminde yeni bir yaklaşım: Katılımcı yönetim planları, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt:**3**, No:1, 47-57.
- Halpenny, E.** (2006). Ph. D. *Environmental Behaviour, Place attachment and park visitation: A case study of visitors to Point Pelee National Park* (Doktora Tezi), University of Waterloo (Canada).
- Hay, R.** (1998). Sense of place in development context. *Journal of Environmental Psychology*, **18**, 5-29.
- Hammit, W. E., Backlund, E. A. ve Bixler, R. D.** (2006). Place bonding for recreation places: Conceptual and empirical development. *Leisure Studies*, **25**, 17-41.
- Hammit, W. E., Kyle, G. T. ve Oh, C.** (2009). Comparison of Place Bonding Models in Recreation Resource Management. *Journal of Leisure Research*, Vol. **41**, No.1, 55-70.
- Hepcan, Ş.** (2000). A Methodological Approach for Designating Management Zones in Mount Spil National Park, Turkey, *Environmental Management*, Vol. **26**, No.3, pp. 329-338.
- Hernandez, B., Hidalgo, C.M., Salazar-Laplace, M.E. ve Hess, S.** (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives, *Journal of Environmental Psychology*, **27**, 310-319.
- Hidalgo, C.M. ve Hernandez B.** (2001). Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions. *Journal of Environmental Psychology*, **21**, 273-281.
- Hummon, D. M.** (1992). *Community Attachment, Local Sentiment, and Sense of Place, Place Attachment*, ed. I. Altman ve S.M. Low, Plenum, NY, pp. 253-278, Newyork.
- Hwang, S-N. ve Lee, C., Chen, H-J.** (2005). The relationship among tourists' involvement, place attachment and interpretation satisfaction in Taiwan's national parks. *Tourism Management*, **26**, 143-156.
- Jonas, L. M., Stewart, W. P., ve Larkin, K. W.** (2003). Encountering Heidi: Audiences for a Wilderness Adventurer Identity. *Journal of Contemporary Ethnography*, **32**(4), 403-431.
- Jones, B., ve Scott, D.** (2006). Climate Change, Seasonality and Visitation to Canada's National Parks, *Journal of Park and Recreation Administration* 2006, Vol. **24**, 2, 42-62.
- Jorgensen, B. S., ve Stedman, R. C.** (2001). Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology*, **21**, 233-248.

- Jorgensen, B. S., ve Stedman, R. C.** (2006). A comparative analysis of predictors of sense of place dimensions: Attachment to, dependence on, and identification with lakeshore properties. *Journal of Environmental Management*, **79**, 316-327.
- Kahraman-Özözen, S., ve Kahraman, İ.** (2008). Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Park'nda Arazi Kullanım Analizi, *Akademik Bilişim*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kahveci-Öksüz, A., Urhan, R. ve Katılmış, Y.** (2006). Honaz Dağı Milli Parkı'nda Toprak Akarlarının (Acarı) Dikey Dağılımı. Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, *Journal of Arts and Sciences*, Sayı:5.
- Kalaycı, Ş. ve diğ.** (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 5. baskı, Asil Yayın Dağıtım A.Ş., Öz Baran Ofset, Ankara.
- Kalıpsız, A.** (1994). *İstatistik Yöntemler*, 3. baskı, İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi Müdürlüğü, İstanbul.
- Kaltenborn, B. P.** (1997). Nature of place attachment: A study among recreation homeowners in southern Norway. *Leisure Sciences*, **19**, 175-189.
- Kaltenborn, B. P.** (1998). Effects of sense of place on responses to environmental impacts: A study among residents in Svalbard in the Norwegian high Arctic. *Applied Geography*, **18**(2), 169-189.
- Kaltenborn, B.P. ve Williams D.R.** (2002). The meaning of place: Attachments to Femundsmarka National Park, Norway, among tourists and locals, *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography*, **56**:3, 189-198.
- Kaplan, S.** (2003). Doğa Koruma Çalışmaları ve Yasalarımız, *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*, Yıl:4, Sayı:16, Ekim-Aralık.
- Kaptanoğlu-Çağlayan, A. Y.** (2010). Korunan alanlardaki rekreasyonel talep özelliklerinin saptanmasında ziyaretçi gözlem yöntemlerinin kullanımı, *Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University*, **60**(2): 69-76.
- Karatepe, Y.** (2003). Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nın Lepidoptera Türleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Sayı:1, 167-180.
- Kellekçi, Ö. ve Berköz, L.** (2005). Determining the factors that increase dwelling and environmental quality satisfaction in Istanbul, 45. *ERSA Congress*, Amsterdam, 23-27.8.2005, CDROM-143 (sunan: Berköz).
- Kellekçi, Ö. L. ve Berköz, L.** (2006a). Konut ve çevresel kalite memnuniyetini yükselten faktörler. İstanbul Teknik Üniversitesi, *itüdergisi/a, mimarlık, planlama, tasarım*, Cilt:5, Sayı:2, Kısım:1, 167-178.
- Kellekçi, Ö. L. ve Berköz, L.** (2006b). Mass Housing: User Satisfaction in Housing and its Environment in Istanbul, Turkey, *European Journal of Housing Policy*, Vol. **6**, No.1, pp. 77-99, April 2006.
- Kılıç, B. ve Akyurt, H.** (2011). Destinasyon İmajı Oluşturmada Hüzün Turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı, *Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, **10**(1), 209-232.
- Kırmacı, M. ve Özçelik, H.** (2010). Köprülü Kanyon Milli Parkı (Antalya) Karayosunu Florasına Katkıları, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Sayı: **2**, 59-73.

- Korpela, K. M.** (1989). Place-identity as a product of environmental self regulation. *Journal of Environmental Psychology*, **9**, 241-256.
- Korpela, K. M., Hartig, T., Kaiser, F. G. ve Fuhrer, U.** (2001). Restorative experience and self regulation in favorite places. *Environment and Behavior*, **33**, 572-589.
- Kraus, S. J.** (1995). Attitudes and prediction of behavior: A meta-analysis of the empirical literature. *Personality and Social Psychology Bulletin*, **21**(1), 58-75.
- Kuter, N.** (2008). Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın Orman Peyzajı ve Estetiği Açısından Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, Seri:A,Sayı:1, 36-47
- Kuss, R.F. ve Grafe, A.R.** (1985). Effects of Recreation Trampling on Natural Area Vegetation. *Journal of Leisure Research*, **17**, 165-183.
- Kuss, R.F., Grafe, A.R., Vaske, J.J.** (1990). *Visitor Impact Management, A review of research*. Washington, DC: National Parks and Conversation Association.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu** (1983). Kanun No: 2863, Kabul Tarihi : 21 Temmuz 1983, 23 Temmuz 1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Kyle, G., Absher, J.D. ve Graefe, A. R.** (2003). The moderating role of place attachment on the relationship between attitude towards fees and spending preferences. *Leisure Sciences*, **25**, 33-50.
- Kyle, G., Bricker, K., Graefe, A., ve Wickham, T.** (2004a). An examination of recreationists' relationships with activities and settings. *Leisure Sciences*, **26**, 123-142.
- Kyle, G., Graefe, A., Manning, R., ve Bacon, J.** (2004b). Effects of place attachment on users' perceptions of social and environmental conditions in a natural setting. *Journal of Environmental Psychology*, **24**, 213-225.
- Kyle, G., Graefe, A., Manning, R., ve Bacon, J.** (2004c). Predictors of behavior loyalty among hikers along the Appalachian Trail. *Leisure Sciences*, **26**, 99-118.
- Kyle, G. T., Mowen, A. J., & Tarrant, M. A.** (2004d). Linking place preferences with place meaning: An examination of the relationship between place motivation and place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, **24**, 439-454.
- Kyle, G., Graefe, A. ve Manning, R.** (2005). Testing the dimensionality of place attachment in recreational settings. *Environment and Behavior*, **37**, 153-177.
- Kyle, G. T., ve Mowen, A. J.** (2005). An examination of leisure involvement agency commitment relationship. *Journal of Leisure Research*, **37**(3), 342-363.
- Lalli, M.** (1992). Urban-related identity: Theory, measurement and empirical findings. *Journal of Environmental Psychology*, **12**, 285-303.
- Lee, C. C. ve Allen, L.** (2000). Understanding individuals' attachment to selected destinations: An application of place attachment. *Tourism Analysis*, **4**, 173-185.

- Lee, C-K. ve Han, S-Y.** (2002). Estimating the use and preservation values of national parks' tourism resources using a contingent valuation method. *Tourism Management*, **23**, 531-540.
- Lewicka, M.** (2005). Ways to make people active: the role of place attachment, cultural capital, and neighbourhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, **25**, 381-395.
- Lewicka, M.** (2011). Place Attachment: How far have we come in last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, **31**, 207-230.
- Low, S. M. ve Altman, I.** (1992). *Place Attachment: A Conceptual Inquiry*. In I. Altman & S. M. Low (Eds.), *Place Attachment* (pp. 1-13). New York: Plenum Press.
- Macharias, I. ve Hovardas, T.** (2005). Determining Visitors' Dispositions Towards the Designation of a Greek National Park. *Environmental Management*, Vol. **36**, No.1, 73-88.
- Manning, R. E.** (1999). *Studies in outdoor recreation: Search and research for satisfaction*. (2 ed.). Corvallis, OR: Oregon State University Press.
- Manzo, L. C.** (2003). Beyond house and haven: Toward a revisioning of emotional relationships with places. *Journal of Environmental Psychology*, **23**, 47-61.
- McFarlane, B. L., Boxall, P. C., ve Watson, D. O.** (1998). Past experience and behavioral choice among wilderness users. *Journal of Leisure Research*, **30**, 195-213.
- Mesch, G. S. ve Manor, O.** (1998). Social ties, environmental perception, and local attachment. *Environment and Behavior*, **30**(4), 504-519.
- Milli Parklar Kanunu**, Kanun No: 2873, Kabul Tarihi : 9 Ağustos 1983, Yayını : 11 Ağustos 1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Mitchell, M.Y., Force, J. E., Carroll, M. S., McLaughlin, W. J.** (1993). Forest places of the heart: Incorporating special spaces into public management. *Journal of Forestry*, **91**, 32-37.
- Moore, R. L. ve Graefe, A. R.** (1994). Attachment to recreation settings: The case of railtrail users. *Leisure Sciences*, **16**, 17-31.
- Morgan, P.** (2010). Towards a developmental theory of place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, **30**, 11-12.
- Müderrişoğlu, H., Yerli, Ö., Turan A.A., ve Duru, N.** (2005). ROS (Rekreasyonel Fırsat Dağılımı) yöntemi ile Abant Parkı'nda kullanıcı memnuniyetinin belirlenmesi, *Tarım Bilimleri Dergisi* 2005, **11** (4) 397-405.
- Newbold, P.** (1995). *İşletme ve İktisat için İstatistik*, 4. basımdan çeviri, çeviren: Ümit Şenesen, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Noe, F.P. ve Uysal, M.** (1997). Evaluation of outdoor recreational settings; A problem of measuring user satisfaction, *Journal of Retailing and Consumer Services*, Vol.4, No.4, sf 223-230.
- Orman Kanunu**, 1956. 08.09.1956 tarih ve 9402 sayılı Resmi Gazete, Ankara.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı**, (2007). 2008 Bütçe Sunuş Konuşması, Ankara.
- Özdamar, A.** (1999). *Paket Programlar ile İstatiksel Veri Analizi*. C:2, 2. baskı, Kaan Kitabevi, Eskişehir.

- Özgüner, H.** (2004). Doğal peyzajın insanların psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerine etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, Seri:A, Sayı:2, 97-107.
- Öztürk, S.** (2005). Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın Rekreatif Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Sayı: 2, 138-148.
- Payton, M. A.** (2003). *Influence of place attachment and social capital on civic action: A study at Sherburne National Wildlife Refuge*. Unpublished master's thesis, University of Minnesota, St. Paul, MN.
- Pooley, J. A. ve O'Connor, M.** (2000). Environmental education and attitudes: Emotions and beliefs are what is needed. *Environment and Behavior*, **32**(5), 711-723.
- Pretty, G. H., Chipuer, H. M. ve Bramston, P.** (2003). Sense of place amongst adolescents and adults in two rural Australian towns: The discriminating features of place attachment, sense of community and place dependence in relation to place identity. *Journal of Environmental Psychology*, **23**(3), 273-287.
- Proshansky, H. M.** (1978). The city and self-identity. *Environment and Behavior*, **10**(2), 147-169.
- Proshansky, H. M., Fabian, A. K. ve Kaminoff.** (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, **3**, 57-83.
- Relph, E.** (1976). *Place and placelessness*. London: Pion Limited.
- Rollins, R. B.** (1985). Ph. D., *Measuring Recreation Satisfaction Within A National Park Setting: The West Coast Trail Area of Pacific Rim National Park* (Fishbein-Ajzen Model), (Doktora Tezi), University of Washington.
- Rollero, C. ve Piccoli, N.** (2010). Place attachment, identification and environment perception: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology*, **30**, 198-205.
- Rowles, G.D.** (1983). Place and personal identity in old age: Observation from Appalachia. *Journal of Environmental Psychology*, **3**, 299-313.
- Sanders, D. H.** (1990) *Statistics*, NewYork: Mc Graw-Hill Publishing Company.
- Schreyer, R. ve Roggenbuck, J.** (1978). The influence of experience expectations on crowding perceptions and social-psychological carrying capacities. *Leisure Sciences*, **1**, 373-394.
- Schreyer, R., Jacob, G. ve White, R.** (1981). Environmental meaning as a determinant of spatial behavior in recreation. *Proceedings of the Applied Geography Conferences*, **4**, 294-300.
- Schreyer, R., Lime, D. W. ve Williams, D. R.** (1984). Characterizing the influence of past experience on recreational behavior. *Journal of Leisure Research*, **16**, 34-50.
- Shumaker, S. A. ve Taylor, R. B.** (1983). Toward a clarification of people-place relationships: A model of attachment to place. In N. R. Feimer & E. S. Geller (Eds.), *Environmental Psychology: Directions and perspectives* (pp. 119-251). New York, NY: Praeger.

- Stedman, R. C.** (2002). Toward a social psychology of place: Predicting behavior from place-based cognitions, attitude and identity. *Environment and Behavior*, **34**(5), 561- 581.
- Stedman, R. C.** (2003a). Is it really just a social construction?: The contribution of the physical environment to sense of place. *Society and Natural Resources*, **16**, 671-685.
- Stedman, R. C.** (2003b). Sense of place and forest science: Toward a program of quantitative research, *Forest Science*, **49**, 822-829.
- Stern, P. C.** (2000). Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, **56**(3), 407-424.
- Stokowski, P. A.** (2002). Languages of place and discourses of power: Constructing new senses of place. *Journal of Leisure Research*, **34**(4), 368-382.
- Stokols, D. ve Shumaker, S. A.** (1981). *People in places: A transactional view of settings*. In J. H. Harvey (Ed.), *Cognition, social behavior, and the environment*. (pp. 441- 488). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Şahin, S.** (2000). En Küçük Kareler Yöntemi ile Doğrusal Regresyon Modeli Oluşturmanın Temel Prensipleri, *MKÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, **5**(1,2), 57-73.
- Tuan, Y.F.** (1974). *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes and values*. New York: Columbia University Press.
- Tuan, Y. F.** (1977). *Space and Place: The perspective of experience*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Tuan, Y.F.** (1980). Rootedness versus sense of place. *Landscape*, **24**, 3-8.
- Turan, M.** (2007). *Fayda Maliyet Analizi Kapsamında Soğuksu Milli Parkı İncelenmesi*, yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Truva Tarihi Milli Parkı UDGP**, (2002). Revizyon 2009, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Türkoğlu, H.** (1993). İstanbul'da konut bölgelerinde kullanıcıların konut ve yakın çevresinden memnuniyet derecesinin belirlenmesi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Araştırma Fonu*, İstanbul.
- Türkoğlu, H.** (1997). Resident's satisfaction of housing environments: the case of İstanbul, Turkey, *Landscape and Urban Planning*, **39**, 55-67.
- Türkoğlu-Dülger, H., Bölen, F., Baran-Korça, P. ve Marans, R.W.** (2008). İstanbul'da yaşam kalitesinin ölçülmesi, *itüdergisi/a mimarlık, planlama, tasarım*, Cilt:7, Sayı:2, 103-113.
- Uludağ Milli Parkı UDGP** (2008). Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Uzun, S. ve Müderrisoğlu, H.** (2010). Kırsal Rekreasyon Alanlarında Kullanıcı Memnuniyeti: Bolu Gölcük Ormanı Dinlenme Yeri Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Sayı: **1**, 67-82.
- Uysal, M., Williams, J., Yoon, Y., Çeviri: Duman, T.,** 2005. Ziyaretçi Memnuniyetini Ölçmede İfade Edici (Expressive) Faktörlere Karşı Destekleyici (Instrumental) Faktörler, *Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt **16**, Sayı 1, s.93-97.

- Ünal, Y.** (2003). *Türk Şehir Planlama Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Vaske, J. J. ve Kobrin, K. C.** (2001). Place attachment and environmentally responsible behavior. *The Journal of Environmental Education*, **32**(4), 16-21.
- Vining, J. ve Tyler, E.** (1999). Values, emotions and desired outcomes reflected in public responses to forest management plans. *Research in Human Ecology*, **6**(1), 21-34.
- Warzecha, C.,A., Lime, D., W.** (2001). Place Attachment in Canyonlands National Park: Visitors' Assessment of Setting Attributes on the Colorado and Green Rivers, *Journal of Park and Recreation Administration*, **19**, 1, 59-78.
- Watson, A. E., Williams, D. R. ve Daigle, J. J.** (1991). Sources of conflict between hikers and mountain bike riders in the Rattlesnake NRA. *Journal of Park and Recreation Administration*, **9**(3), 59-71.
- Wegner, D.E.** (1986). Ph. D. *A Test of the Theory of Perceived Quality of Recreation Environments Conducted With Visitors To The Lyndon B. Johnson State and National Historical Parks* (Texas) (Doktora Tezi), Texas A&M University.
- Williams, D.R. ve Roggenbuck, J. W.** (1989). Measuring place attachment: Some preliminary results. Paper presented at the session on Outdoor Planning and Management, *NRPS Symposium on Leisure Research*, San Antonio, Texas.
- Williams, D. R., Patterson, M. E., Roggenbuck, J. R., ve Watson, A. E.** (1992). The variability of user-based social impact standards for wilderness management. *Forest Science*, **14**, 29-46.
- Williams, D. R. ve Stewart, S. I.** (1998). Sense of place: An elusive concept that is finding a home in ecosystem management. *Journal of Forestry*, **96**(5), 18-23.
- Williams, D. R. ve Patterson, M. E.** (1999). Environmental psychology: mapping landscape meanings for ecosystem management. Integrating social sciences and ecosystem management: human dimensions in assesment, policy and management, pp. 141-160.
- Williams, D. R. ve Vaske, J. J.** (2003). The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach. *Forest Science*, **49**(6), 830-840.
- Yalınkılıç, M. K. ve Arpa, N. Y.** (2005). Türkiye'de Korunan Alanlar ve Ekoturizm. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu*, 8-10 Eylül, SDÜ, Isparta.
- Yaşar, O. ve Şeremet, M.** (2008). Türkiye'de Milli Park Eğitimi ve Milli Park Eğitimine İlişkin Bir Araştırma: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol.1/5, 910-942.
- Yıldızcı, A.C.** (1982). *Kentsel yeşil alan planlaması ve İstanbul örneği*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Doçentlik Tezi, İstanbul.
- Young, J. M., Williams, D. R. ve Roggenbuck, J. W.** (1990). The role of involvement in identifying users' preferences for social standarts in the Cohutta Wilderness. In D. Hope (Ed.), *Proceedings of the Southeastern Recreation Research Conference*, Vol.12, GTRSE-067; 173-183, Asheville, NC: USDA Forest Service Southern Forest Experiment Station.

Young, M. (1999). The social construction of tourist places. *Australian Geographer*, **30** (3), 373-389.

Yücel, M. ve Babuş, C. (2005). Doğa korumanın tarihçesi ve Türkiye'deki gelişmeler, Doğu Akdeniz Ormanlık Araştırmaları Müdürlüğü, *DOA Dergisi (Journal of DOA)*, Sayı: **11**, Sayfa: 151 - 175.

Yüksel, A., Yüksel, F., Bilim, Y. (2010). Destination attachment: Effects on customer satisfaction and cognitive, affective and conative loyalty. *Tourism Management*, **31**, 274-284.

Uri-1 <<http://www.geziniyorum.net/>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-2 <<http://www.forumps.com/turkiye/>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-3 <<http://www.canakkaleili.com/>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-4 <<http://www.bursacevreorman.gov.tr/>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-5 <http://bursarehberim.atspace.com/Milli_Park.htm>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-6 <<http://skimap.org/data/2039/1/1259718098.jpg>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-7 <<http://www.bandirmasehirrehberi.com/>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-8 <<http://www.gezginrehberi.com/>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-9 <<http://www.tatilcenneti.net/>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-10 <<http://tr.wikipedia.org/wiki/>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-11 <<http://www.subilgi.com/>>, alındığı tarih: 18.12.2011.

Uri-12 <www.kazdaglari.com>, alındığı tarih: 18.12.2011.

EKLER

EK A : Milli Park Ziyaretleri, Memnuniyet, Mekan Bağlılığı ve evresel Davranışları ölçmek için tasarlanan Anket Formu

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ SEHİR VE BÖLGE PLANLAMA DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ARAŞTIRMA FORMU

MİLLİ PARK ZİYARETLERİ, MEMNUNİYET VE ÇEVRESEL DAVRANIŞLAR

Değerli Milli Park ziyaretçileri, bu anket milli park ziyaretçilerinin mekana özgü tutum, davranış ve bağlılıklarını ölçmek için hazırlanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda hazırlanacak tezin gelecekte milli park düzenlemeleri için bir rehber olması amaçlanmaktadır. Vermiş olduğunuz tüm bilgiler güvenle saklanacak ve gizli tutulacaktır. Bu projede yer aldığınız için teşekkür ederiz.

Araştırmacı : *Peyzaj Y. Miman Pınar Svalhoğlu*

e-mail : *pinarsi@gmail.com*

Katılımcının Adı Soyadı :	Tel :
Yaşı:	e-mail :
Mesleği:	Cinsiyeti:
Eğitim düzeyi:	Yaşadığı İl / İlçe :
Ne iş yapıyor :	Oturduğu Konut Tipi :

KATILIMCININ YEŞİL ALAN KULLANIMINA AİT BİLGİLER
I . MEMNUNİYET VE MİLLİ PARKA BAĞLILIK

	Hiç memnun değil	Memnun değil	Ne memnun ne memnun değil	Memnun	Çok memnun
Bu Milli Parka en yakın ziyaretinizde aşağıdakiler ile ne kadar memnun 1. kaldığınızı belirtiniz.					
a Genel olarak ziyaret deneyiminiz?	☐	☐	☐	☐	☐
b M.P. Doğal çevre kalitesi?	☐	☐	☐	☐	☐
c M.P. Sosyal çevre kalitesi?	☐	☐	☐	☐	☐
d M.P içerisindeki favoriniz olan aktivitelere katılma olasılığınız?	☐	☐	☐	☐	☐

2. Genel olarak bu Milli Park'a olan bağlılık duygunuzu nasıl tanımlarsınız?

0.....1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....9.....10
Hiç bağlı değil Çok bağlı

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Aşağıdaki durumlar hakkında bu Milli Park ile olan ilişkinizi katılıp 3. katılmama durumunuza göre derecelendiriniz.					
Bu milli parkın koruma alanı olarak yavaş yavaş gelişimine tanık olmayı bekliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Bu milli parkı o kadar iyi biliyorum ki herhangi bir zamanda çekilen fotoğrafından tanıyabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
Kesinlikle bu Milli Park ile kendimi özdeşleştiriyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Bu milli parkta kendimi bağlı hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Bu parkı bir parçam gibi hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Bu parkta kendimi mutlu hissediyorum	☐	☐	☐	☐	☐
Bu parkta bana çocukluğumu hatırlatan birçok şey var.	☐	☐	☐	☐	☐
Bu parkın içinde yürüdüğümde kesinlikle buraya ait olduğumu hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Bu park bana çok tanıdık geliyor.	☐	☐	☐	☐	☐

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
i Bu park benim ziyaret etmek istediğim favori yerim.	☐	☐	☐	☐	☐
j Burda olduğum zaman bu park benim bir parçam gibi oluyor.	☐	☐	☐	☐	☐
k Çok nadir olarak bu parktan başka bir parkı ziyaret ediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
l Bu parkta güçlü pozitif duygular hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
m Bu parkta yapabileceğim şeyleri sunan başka bir park yok.	☐	☐	☐	☐	☐
n Bu parkta, park ile ilişkili olan birçok tecrübe elde ettim.	☐	☐	☐	☐	☐
o Bu parkta kendimi rahatlamış hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
ö Bu parkı avucumun içi gibi biliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
p Bu parkı seviyorum	☐	☐	☐	☐	☐
r Diğer parklardan çok bu parkı ziyaret etmekten memnunuz.	☐	☐	☐	☐	☐
s Bir parkı ziyaret etmeye karar verdiğimde sadece bu milli parkı düşünüyorum	☐	☐	☐	☐	☐
ş Uzun zaman uzak kaldığımda bu parkı çok özleyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
t Paramı ve/veya zamanımı bu parkın daha iyi bir yer olması için harcamaya istekliyim.	☐	☐	☐	☐	☐
u Bu park yapmaktan hoşlandığım şeyler için en iyi yer	☐	☐	☐	☐	☐
ü Bu milli park ile uzun bir geçmişimiz var	☐	☐	☐	☐	☐
y Bu parkın kabaca haritasını çizebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
z Bu park bana birçok anlam ifade ediyor.	☐	☐	☐	☐	☐

4. Buraya hangi amaçla geliyorsunuz? (Lütfen en fazla 3 tercihinizi numaralayıp sıralayınız. Örnek 1,2,3)

a. Yürümek için	☐	j. Dinlenmek için	☐
b. Spor yapmak için	☐	k. Gezip görmek için	☐
c. Piknik yapmak için	☐	l. Tarihsel değerleri görmek için	☐
d. Hava almak için	☐	m. Tatil yapmak için	☐
e. Doğal hayatı görmek için	☐	n. Açık hava aktiviteleri için	☐
f. Konaklamak için	☐	o. Kamp yapmak için	☐
h. Doğal peyzaj güzellikleri için	☐	p. Doğa Fotoğrafçılığı için	☐
i. Florası / Bitki Örtüsü için	☐	r. Faunası / Yaban Hayatı için	☐

5. Buraya hangi ulaşım aracı ile geldiniz?

a. Özel oto ile	☐
b. Belediye otobüsü ile	☐
c. Şehirlerarası otobüs ile	☐
d. Tur otobüsü ile	☐

6. Buraya geliş sıklığınız nedir?

a. İlk defa geldim	☐	f. Üç ayda bir	☐
b. Hergün	☐	g. Altı ayda bir	☐
c. Haftada bir	☐	h. Yılda bir	☐
d. 15 günde bir	☐	i. Birkaç yılda bir	☐
e. Ayda bir	☐		

7. Bu milli parkı daha önce kaç kere ziyaret ettiniz ?

.....

8. Daha önce hangi milli Parkları ziyaret ettiniz? (Lütfen belirtmişsiniz.)

9. Bu alanda ne kadar zaman geçiriyor sunuz?

a. Bir saatten az	☐	d. 5 saatten fazla	☐
b. 1-3 saat	☐	e. 1-2 gün	☐
c. 3-5 saat	☐	f. 3 günden fazla	☐

10. Bu alana genellikle ne zaman gelirsiniz?

a. Hafta içi	☐	d. Bayram tatilinde	☐
b. Hafta sonu	☐	e. Yaz aylarında	☐
c. Yıllık izinde	☐	f. Kış aylarında	☐

11. Buraya kiminle geliyor sunuz?

a. Yanlız	☐	d. Arkadaşlarımla	☐
b. Ailemle	☐	e. Tur grubu ile	☐
c. Bir arkadaşım	☐	f. Ailem ve arkadaşlarımla	☐

12. Bu Milli Parkın çeşitli fonksiyonlarından ne ölçüde memnun sunuz?

	Hiç memnun değil	Memnun değil	Ne memnun Ne memnun değil	Memnun	Çok memnun
Giriş Binası/Karşılama	☐	☐	☐	☐	☐
Sehiflikler	☐	☐	☐	☐	☐
Yönlendirme Levhaları	☐	☐	☐	☐	☐
Bilgilendirme tabelaları	☐	☐	☐	☐	☐
Aydınlatma	☐	☐	☐	☐	☐
Çöp kutuları	☐	☐	☐	☐	☐
WC	☐	☐	☐	☐	☐
Alışveriş noktaları	☐	☐	☐	☐	☐
Manzara seyir noktaları	☐	☐	☐	☐	☐
Dinlenme alanı	☐	☐	☐	☐	☐
Kamp Alanı	☐	☐	☐	☐	☐
Cafe/Restoran/Büfe	☐	☐	☐	☐	☐
Piknik Alanı	☐	☐	☐	☐	☐
Hizmet Binası	☐	☐	☐	☐	☐
Açık Hava Müzesi	☐	☐	☐	☐	☐
Arkeolojik alanlar	☐	☐	☐	☐	☐
Bilgilendirme hizmeti	☐	☐	☐	☐	☐

13. Bu Milli Parkın çeşitli özelliklerinden ne ölçüde memnun sunuz?

	Hiç memnun değil	Memnun değil	Ne memnun Ne memnun değil	Memnun	Çok memnun
Manzara	☐	☐	☐	☐	☐
Sessizlik	☐	☐	☐	☐	☐
Çevre Canlılığı	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal yaşam	☐	☐	☐	☐	☐
Doğal Güzellikler	☐	☐	☐	☐	☐
Sunduğu hizmetler	☐	☐	☐	☐	☐
Tarihsel Değerler	☐	☐	☐	☐	☐

14. Çevrede sizi en çok rahatsız eden faktörler nelerdir? (lütfen 3 tercihinizi sıralayarak yazınız. Örnek 1,2,3)

a. Toz	☐	d. Gürültü	☐
b. Çamur	☐	e. Bakımsızlık	☐
c. Çöpler	☐		

15. Sizce bu milli park çevre sakinlerince yeterince kullanılıyor mu?

- a. Evet b. Hayır

16. Sizce bu milli park için yapılan bakım çalışmalar yeterli mi?

- a. Evet b. Hayır

17. Burayı temiz buluyor musunuz?

- a. Evet b. Hayır

18. Niçin bu Milli Parkı tercih ettiniz? (Lütfen 3 tercihinizi numaralayıp yazınız. Örnek 1,2,3)

- a. Yakın olduğu için
b. Alışkın olduğum için
c. Bakımlı olduğu için
d. Sessizliği için
e. Deniz havası almak için
f. Yaşayan - canlı bir mekan olduğu için
g. Ekipmanları yeterli
h. Doğal güzelliği
i. Merak nedeni tavsiye
k. Moda olduğu için
l. Nedeni yok
m. Florası / Bitki örtüsü için
n. Faunası / Yaban hayatı için
o. Sunduğu hizmetler için
p. Şehitlikler için
r. Tatil yapmak için
s. Sosyal olmak için
t. Ailemle vakit geçirmek için
u. Tarihsel Değerleri için

19. Bu parkta kendinizi güvende hissediyor musunuz?

- a. Tamamiyle güvende hissediyorum.
b. Kısmen güvende hissediyorum
c. Ne güvende hissediyorum ne hissetmiyorum
d. Güvende hissetmiyorum
e. Hiç güvende hissetmiyorum

20. Bu Milli Parkın otopark sayısı yeterlidir.

- Tamamen katılıyorum
Katılıyorum
Ne katılıyorum ne katılmıyorum
Katılmıyorum
Tamamen katılmıyorum

21. Bu Milli Parka ulaşım/erişim kolaydır.

- Tamamen katılıyorum
Katılıyorum
Ne katılıyorum ne katılmıyorum
Katılmıyorum
Tamamen katılmıyorum

22. Bu Milli Parka yaya olarak erişim rahattır.

- Tamamen katılıyorum
Katılıyorum
Ne katılıyorum ne katılmıyorum
Katılmıyorum
Tamamen katılmıyorum

23. Bu alana milli park olduğu için özellikle mi geldiniz?

- a. Evet b. Hayır

24. Bu alanı ziyaretiniz sırasında yapacağınız bazı davranışların alana zarar verebileceğini biliyor musunuz?

a. Evet b. Hayır

25. Milli park içinde çevreye ve bu alana zarar verecek bir davranış görürseniz nasıl davranırsınız?

.....
.....

26. Sizce sizin ihtiyaçlarınızı karşılayacak bir Milli Park nasıl olmalıdır ?

.....
.....

27. Bir Milli Parkta hangi aktivitelerin bulunmasını tercih edersiniz? (Lütfen en fazla 5 aktivite yazın)

.....
.....

28. Bu milli parkta eksik bulduğunuz konular nelerdir ve nelerin değişmesini ister siziz?

.....
.....

29. Milli parkların korunması ve geliştirilmesi için destek olmak ister misiniz?

a. Evet b. Hayır

30. Nasıl destek olmak ister siziz?

.....
.....

31. Sizce hangi gelir grubuna giriyorsunuz? Lütfen belirtmişiniz?

a. Üst gelir grubu
b. Orta üstü gelir grubu
c. Orta gelir grubu
d. Ortaın altı gelir grubu
e. Düşük gelir grubu

32. Nerede oturuyorsunuz?

İl : İlçe :

33. Oturduğunuz şehri nasıl tanımlarsınız?

a. Kırsal b. Kentsel

34. Haftasonlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? (Lütfen en fazla 3 tercihinizi numaralayıp sıralayınız. Örnek 1,2,3)

a. Gezerek e. Aktif kültürel uğraşı
b. Spor yaparak f. Pasif kültürel uğraşı
c. Evde dinlenerek g. Parklara giderek
d. Evde çalışarak h. Mesaiye kalarak

35. Bu anket çalışmasını yeterli buldunuz mu? Sizce eksik olan noktalar var mı? Lütfen belirtiniz.

.....
.....

ZAMAN AYIRDIGINIZ İÇİN TEŞEKKUR EDERİZ.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Pınar Sıvalıoğlu

Doğum Yeri ve Tarihi: Trabzon, 1971

Adres: Göztepe / İstanbul

E-Posta: info@pinarsivalioglu.com

Lisans: İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü.

Yüksek Lisans: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Peyzaj Planlama Programı.

Yayın Listesi:

- Berköz, L., **Sıvalıoğlu, P.** (1998). Kadıköy İlçesi Sahil Dolgu Alanları Kullanıcı İstekleri, Prof. Dr. Ayten Çetiner'e Armağan Makale Kitabı, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, s.166-173.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYINLAR/SUNUMLAR

- Sıvalıoğlu, P. ve Berköz, L. (Baskıda). Milli parklarda ziyaretçi memnuniyeti ve mekan bağlılığı: Marmara Bölgesi örneği, *itüdergisi/a mimarlık, planlama, tasarım*.